

Suomen musiikkikirjastoyhdistys ry

MAAGISESSA

PAIKASSA

Musiikkikirjastojen
tuntematon tulevaisuus

© Kirjoittajat 2021

Maagisessa paikassa on
Suomen musiikkikirjastoyhdistyksen
julkaisusarjan nro **194**
ISSN 0784-0322

ULKOASU Pauliina Mäkelä

JULKAISIJA JA KUSTANTAJA
Suomen musiikkikirjastoyhdistys ry

Suomen kirjastosäätiö on tukenut
kirjan julkaisua.

PAINO Grano

ISBN 978-952-5363-92-0

MAAGISESSA PAIKASSA

Musiikkikirjastojen tuntematon tulevaisuus

Toimittaneet

Lassi Kokkonen
Tuomas Pelttari
Jean Ramsay
Ilari Reuhkala

Suomen musiikkikirjastoyhdistys ry

2022

SISÄLLYS

6 Alkusanat

HISTORIAA JA NYKYAIKAA

- 15 Tekeekö internet musiikkikirjastot tarpeettomiksi?
Pekka Gronow
- 32 Kohti Gronowin maksimiamia – Ajatuksia musiikista yleisten kirjastojen palveluna
Heikki Poroila
- 45 Levyjen tarjontaa ja kysyntää riittää mutta ”kriisiä” vaan pukkaa
Tuomas Pelttari
- 49 Helmetin haastava äänitetilanne
Lassi Kokkonen
- 51 Suhteet yläkertaan kunnossa?
Tommi Viitames
- 54 Musiikkiarkisto – musiikkikulttuurin tiedon säilyttäjä ja tarjoaja
Maaret Storgårds
- 66 Levykauppias ja musiikkikirjastot
Markku Nuotio
- 69 Svart Records ja musiikin fyysiset kasvot
Jean Ramsay

ASIAKASKOKEMUKSIA JA PUHEENVUOROJA

- 83 Rakkaudestani musiikkikirjastoihin – eli CD-levyn puolustuspuhe
Topias Tiheäsalo
- 96 Vuosikymmenten kiinteä suhde musiikkikirjastoihin
Pekka Nissilä
- 101 Kirjasto oli nuoruuteni internet
Teppo Mäkynen
- 104 Analogiekspatriaatin kirjasto
Tommi Forsström
- 106 Uusi Tyhjyys – Cheekin kirjahylly sivistyksen mittarina
Jean Ramsay
- 113 Musiikki kiinnostaa
Mervi Vuorela
- 115 Ankin *Niin aikaisin* ja muita muistoja musiikkikirjastoista
Mikko Mattlar

KOKOELMATYÖTÄ JA VARASTOINTIA

- 121 Desimaatio
Antti Impivaara
- 126 Kill your darlings – objektiivisuuden tavoittelu poistotyössä
Ilari Reuhkala
- 133 Musiikin varastoinnista 2030
Tuomas Pelttari

135 Kaukolainaus, musiikki ja tasavertaisuus
Kasimir Andersson

139 Varastokirjasto ja musiikin varastointi
Johanna Vesterinen

TAPAHTUMIA JA MUSIIKKIKASVATUSTA

149 Tapahtumat osana modernia musiikkikirjastotyötä Metsossa
Ilona Heinonen & Juhani Koivisto

157 Musiikkikirjastojen ydintehtävä on tukea musiikin harrastamista
Ann-Christin Antell

163 Kirjastot ja paikallistason musiikki – *Lava haltuun ja soitto narulle!*
Marko Aho

169 Espoon kaupunginkirjaston musiikkipalvelut perustuvat musiikintekoon
Sakari Heikka & Heikki Koskinen & Tobias Larsson

173 Fantasia á tre – musiikkioppilaitoskirjastolaisten haasteet muuttuvassa maailmassa
Maaria Harviainen & Jaska Järvilehto & Tiina Tolonen

181 Opi musiikin tuntijaksi, taitajaksi, kokijaksi!
Arja Niemimaa

187 Tapahtumat musiikkikirjastoissa - itsetarkoitus vai tarpeellinen lisä
Lassi Kokkonen

UUSIA AVAUKSIA

195 Ei kirjastojen pidä kilpailla suoratoistofirmojen kanssa
Heikki Poroila

199 Näin tehtiin videosarja *Löytöretki musiikkiosastolla*
Riitta Taarasti

205 Musiikkikirjastot.fi – valtakunnalliset vinkit ja verkkopalvelut
Tuomas Pelttari

211 Yleisradion ja kirjastojen unohtunut yhteistyö
Pekka Gronow

223 Kirjastokortilla keikka kotiin
Janne Mäkelä

228 Tiskin takana on DJ
Ilari Reuhkala

234 **Kirjoittajaesittelyt**

240 **Hakemisto**

Alkusanat

TUOMAS PELTTARI
 PUHEENJOHTAJA
 SUOMEN MUSIIKKIKIRJASTOYHDISTYS RY

Musiikkikirjastot ovat 2020-luvun alussa monella tavalla maagisessa paikassa. Kirjastojen tilasuunnittelu, tapahtumatuotanto, e-palvelut, soitinlainaus ja panostukset musiikkiaineistoihin luovat kirjastoille hienoja mahdollisuuksia uudistaa toimintaa. Hyvin resursoitu musiikkikirjasto muuttuu ja menestyy.

1950-luvulta lähtien kehittynyt suomalainen musiikkikirjastopalvelu on maailmanlaajuisesti lähes ainutlaatuinen. Vain Tanska ja Alankomaat ovat yltäneet yhtä hyvään järjestelmään. Musiikkikirjastot olivat alun perin erityisesti taidemusiikin ja nuottiaineistojen tyyssijoja. Populaarimusiikin läpimurtoon ja rockmusiikkiin suhtauduttiin osin varauksella vielä 1970-luvulla, mutta asiakkaita palveltiin innokkaasti. Kalliita äänilevyjä kuunneltiin kirjastoissa paljon vielä 1990-luvullakin. Kirjastojen äänitetarjonnassa CD syrjäytti LP-levyn, kun tultiin 1990-luvulle. 2020-luvun alun äänitetarjonnan kehitys näyttää kiehtovalta, koska vinyylilevy on tullut vahvasti takaisin.

Alituisten muutosten ajassa tulee muistaa, että yleisten musiikkikirjastojen suosituin palvelu on edelleen äänitteiden lainaus. Luvut näyttävät, että fyysinen tallenne kiinnostaa: vuonna 2019 yleisistä kirjastoista tehtiin 2,3 miljoonaa äänitelainaa. Maaliskuussa 2020 kirjastoja suljettiin koronapandemian vuoksi. Myöhemmin kirjastot avasivat ovensa, mutta varsinkin lähikirjastojen aukioloaikoja supistettiin. Samaan aikaan monet musiikki-osastot pysyivät suljettuna, ja palveluita oli rajattava.

Selvää on, että pikakäyntien mahdollisuudet palauttaa aineistoa ja nou-taa varattua aineistoa eivät korvanneet viihtyisää kirjastoasiointia musiikin keskellä. Silti vuoden 2020 aikana tehtiin yleisistä kirjastoista valtava määrä varauksia ja yli 1,6 miljoonaa äänitelainaa. Jälleen kerran näimme,

että laadukkailla kokoelmilla on kysyntää. Vuosikymmenten aikana rakennettu syvyys on kuratoitujen sisältöjen vahvuus. Se kiinnostaa asiakkaita tulevaisuudessakin.

Perinteinen kirjasto on suosittu, mutta musiikkiin suunnatut aineistomäärärahat ovat pienentyneet. Monen kirjaston uudet suunnitelmat antavat vähemmän tilaa kattavalle äänite- ja nuottivalikoimalle. Peruspalvelut kaventuvat, kun aineistoja siirryy pois kirjastojen avohyllyistä. Samaan aikaan Suomessa ja ulkomailla julkaistaan jatkuvasti musiikkia. Levykaupat ovat pullollaan uutta ja retroa, musiikkijournalisteilla ja -bloggaajilla riittää kirjoitettavaa. Selvää on, että kirjastojen tulee seurata musiikin julkaisukulttuuria ja reagoida siihen kuten ennenkin.

Musiikkikirjastojen järjestämät tapahtumat kiinnostavat kirjastossa kävijöitä, kunhan ovet voidaan jälleen avata liveyleisölle. Artisti tai kirjailija saa kirjastokeikasta hyvää promoa. Aukioloaikana voidaan tavoittaa kulttuurista kiinnostuneita ihmisiä, joita kiinnostavat maksuttomat keikat. Kevään 2020 koronapandemiasta voimistunut digiloikka vei kirjastojen ammattilaiset opettelemaan tapahtumien livestriimejä ja suoraan verkkoon toteutettavia tilaisuuksia. Kirjastokäyntejä on aiempaa vähemmän, mutta koronapandemian tuoma palvelumuutos käännettiin digitaalisemmaksi.

Käynnissä on myös pidemmän aikajänteen muutoksia. Laki yleisistä kirjastoista edellyttää reagointia uusiin tarpeisiin. Musiikkikirjastojen pitää olla mukana palvelemissa yhä laajempaa asiakaskuntaa. Resurssien järjevä jako on yhä tärkeämpää, kun palvelut, tilat, kokoelmat ja tapahtumatuotanto elävät ajassa. Fyysisen aineiston pois heittäminen sijaan tulee panostaa kokoelmien uudistamiseen ja järkevään varastointiin.

Tulevaisuuden palvelukonsepti toimii, kun tärkeän, mutta vähemmän käytetyn aineiston siirto Varastokirjastoon kuuluu kaikkien kirjastojen vaihtoehtovalikoimaan. Vuonna 2021 tässä ollaan lupaavassa alussa: olemassa oleva kuvailu- ja sijaintidata voidaan säilyttää, kun CD, LP tai nuottikirja siirretään lainattavaksi Varastokirjastosta.

Yleisten musiikkikirjastojen tulevaisuuden tulee olla nykyistä joustavampi. Kaukopalvelussa tulee tähdätä maksuttomuuteen. Asiakkaille nyt ja tulevaisuudessa tärkeää aineistoa sijoitetaan Varastokirjastoon, mutta sieltä tehty kaukolaina on kunnan asettamien taksojen vuoksi usein kohutuuttoman kallis. Neljän tai kymmenen euron kaukopalvelumaksu on pö-

lyiseltä tuntuva palvelua 2020-luvulla. Kuntien tulee luopua kaukopalvelumaksuista, koska laki yleisistä kirjastoista korostaa aineiston varaamisen maksuttomuutta. Kaukopalvelumaksun ja ilmaisen varauksen noudon palvelukontrasti on asiakkaalle outo ja kohtuuton – onhan lainattavan kitaran tai banjon varaaminenkin maksutonta, vaikka instrumentit voivat olla monen sadan euron hankintoja.

Musiikkikirjastoissa tulee jatkaa vankkaa työtä paikallisten kulttuuri-toimijoiden kanssa. Meillä ei ole koskaan varaa erkaantua esiintyvien artistien ja erikokoisten kustantajien työn levittämisestä kirjastoissa, oli julkaisu LP, kasetti, nuotti, CD tai jokin tulevaisuuden formaatti. Palveluita kannattaa kehittää rohkeasti. Tulevaisuudessa yhä useammassa kirjastossa on mahdollista tehdä omia musiikkiaänityksiä ja lainata soitin kotiin.

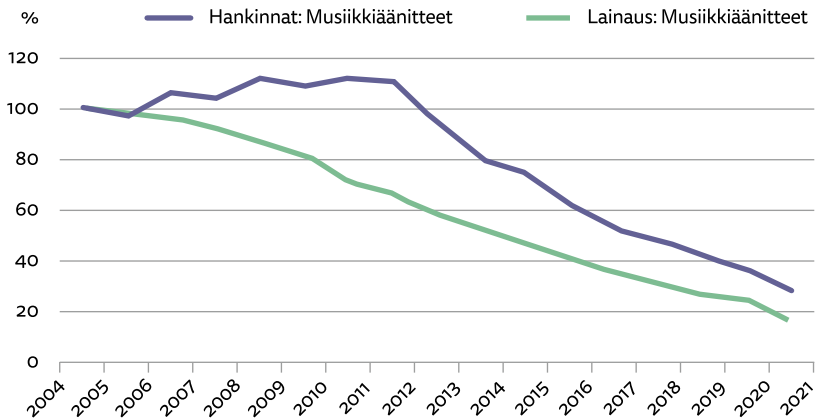
2010-luvulta lähtien erityisesti äänitteiden esilläoloa ja hankintaa on kirjastoissa kuitenkin kyseenalaistettu. Tilanne tuntuu erikoiselta, koska laki edellyttää uudistuvia kokoelmia ja sisältöjä. Kysymys on esitettävä tulevaisuutta ajatellen: miten tästä voidaan edes ajatella luistettavan?

Kirjastolain henki on koetuksella, kun kunnat ja kirjastot vähentävät äänitehankintaa. Musiikkiaineistoihin budjetoidaan kirjastoissa vain murto-osa verrattuna kirjallisuuteen. Aineistojen vähättelyn sijaan musiikin läsnäoloa kirjastossa pitää edellyttää ja puolustaa. 2020-luvulla on aika kääntää musiikin hankinta nousuun.

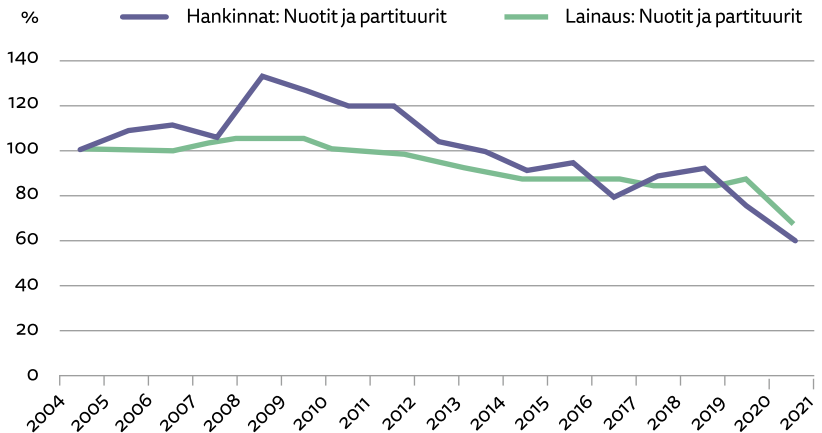
Nousua tarvitaan, koska kirjastojen asiakaspalvelun ytimessä säilyvät hankinta, ylläpito ja varastointi. Musiikkikirjaston taso heikentyy nopeasti, jos yhtälöstä poistaa jonkin osan eikä vanhentuneen kokoelman imagohaittaa tunnisteta. Uutta musiikkia julkaistaan jatkuvasti erilaisina äänitteinä, joten hankintaa ei voida lopettaa. Uhka valikoiman vanhenemisestä tulee ottaa tosissaan, koska musiikkimaailma elää myös uusintajulkaisujen aikaa. Kirjastoissa pitää reagoida nopeasti, kun sisällöt rikastuvat.

Ylläpitoon tarvitaan ymmärrystä vuosikymmenten aikana karttuneen valikoiman päivittämistarpeista. Tärkeitä julkaisuja pitää voida varastoida huolellisesti. Varastointi on olennainen työkalu valikoimien syvien juurten jalostamisessa. Nuo hakukelpoiset juuret vievät sisältöihin, joiden olemassaoloa kiitämme tulevaisuudessa. Asiakkaan näppäimistöltä on lyhyt matka sisältöön, mutta vain hyvin tehdyn kuvailutyön kautta.

Musiikkiäänitteiden hankinta- ja lainausmäärät vuoteen 2004 verrattuna (2004 = 100 %)

Nuottien ja partituurien hankinta- ja lainausmäärät vuoteen 2004 verrattuna (2004 = 100 %)

Suomen yleisten kirjastojen musiikkiaineistojen lainauksen ja hankinnan määrä vuosina 2004-2020. Kaikki luvut on indeksoitu vuoteen 2004 eli vuoden 2004 hankinta- ja lainausmäärät ovat vertikaalisella akselilla arvoltaan 100 %. Muiden vuosien arvot ovat suhteellisia vuoden 2004 lukuihin. Vuoden 2020 lainauslukujen laskua selittää suurelta osalta koronapandemia ja sen aiheuttamat rajoitukset kirjastojen aukioloihin.

Lähde: tilastot.kirjastot.fi

Entä kuinka arvokkaita musiikkivalikoimat ovat kirjastojen asiakkaille? Turun musiikkikirjaston valikoimasta on tehty 2020 alkaen keskimäärin yli 50 varausta joka päivä, seitsemänä päivänä viikossa. Tarjonta ja kysyntä kohtaavat. Ja aineiston nouto on maksutonta, jos vain noutaa varauksen ajoissa.

Kirjastoissa tehdään musiikkia, syvennetään tapahtuma- ja somekulttuuria. Samaan aikaan kirjastojen asiakkaat miettivät miksi lainattavia nuotteja ja levyjä piilotetaan pois näkyviltä tai sijoitetaan Varastokirjastoon. "Miksi perinteistä kirjastoa hävytetään?"

CD- ja LP-levyjen varastointi on yhtä tarpeellista, ellei jopa tarpeellisempaa kuin nuottien tai kirjallisuuden, koska yleisten kirjastojen syvät musiikkikokoelmat saavat asiakastiloista aiempaa vähemmän hyllymetrejä. Aineistoja ei toki voi vain viedä pois ihmisten ulottumattomiin, vaan tilojen uusjaon seuraukset on pystyttävä perustelevaan musiikkikirjaston asiakkaalle. Tietopalvelun ja verkkokirjaston pitää osata kertoa, miten varastoitua aineistoa voi hakea.

Kirjaston tehtävään ja imagoon kuuluu valikoimien uudistaminen ja syventäminen. Aineiston kierto ei määrää, mutta kyllä ohjaa aineistojen sijoittelua avohyllystä varastoon. Kirjastojen omat lähivarastot kasvavat, kun harvemmin tarvittavia sisältöjä siirretään tilasuunnittelun vuoksi taaksemmas. Koska rajat tulevat vastaan, Varastokirjasto on jo alkanut laajentaa yhteistyötä äänitteiden varastoinnissa. 2020-luvulla kirjastojen tulee tukea musiikkiaineistojen valtakunnallista varastointia voimakkaasti.

Kun sanotaan, että "kaikki musiikki on Spotifyssa ja kaikillahan on Spotify taskussa", unohdetaan helposti kirjaston toimintatarkoitus ja voima. Kirjastot tukevat musiikkikulttuuria kartuttamalla myös vähälevikkistä aineistoa. Tällainen sisältö voi mennä kulttuurinnälkäiseltä kuluttajalta kokonaan ohi ilman kotikirjastossa tehtyä työtä. Kun kirjasto nostaa kirjailijan, ohjaajan ja musiikintekijän esiin, kokonaisuus jää kesken ilman kirjastoon hankittua kirjaa, elokuvaa tai levytystä. Kaikki musiikki ei löydy Spotifysta, mutta mieleenpainuvimmat elämykset syntyvät usein kirjastossa.

Maagisessa paikassa sisältää kirjastokokemuksia monen vuosikymmenen ajalta. Kirjoittajien sanoista voi tuntea, miten valtava merkitys musiikkikirjastoilla on ollut. Tilastollisesti on mahdollista painottaa lainaamisen

Musiikkikirjastoyhdistyksen kevätseminaarin 26.4.2019 paneeli *Kuuluuko asiakkaan ääni musiikkikirjastossa?* oli yksi tämän kirjan alkusysäyksistä. Tampereen pääkirjasto Metson Lehmus-salissa olivat aktiivisen yleisön edessä äänessä Antti Impivaara, Jean Ramsay, Topias Tiheäsalo, Juhani Koivisto ja Maarit Helén. Kuva: Tuomas Pelttari

vähentymistä, mutta sen mielekkyys saa minut epäileväksi. Musiikkikirjastojen toiminnan ydintä on mahdotonta asettaa numeroiden varaan. Kun ydin on sisällöissä, etsimisessä, löytämisessä, aktivoivassa toiminnassa, kohtaamisissa ja näiden elementtien meille vielä tuntemattomissa yhdistelmissä, olemme musiikkikirjastossa aina maagisessa paikassa.

Lukemasi kirjan tarkoituksena on antaa asiakkaille, medialle ja päätäjille kuvaa siitä, missä musiikkikirjastot menevät nyt ja tulevaisuudessa. Asiakkaiden voimakkaat kokemukset ovat läsnä, samoin korkeakoulukirjastojen ja erikoiskirjastojen todellisuus. *Maagisessa paikassa* ei ole historiikki, mutta katsaukset musiikkikirjastojen menneisyydestä istuvat mukaan hyvin. Tällä hetkellä elämme musiikkikirjastojen 2020-luvun murosvaihetta, haasteineen ja mahdollisuuksineen. Olen iloinen, jos *Maagisessa paikassa* on hyödyksi kirjastoalan opiskelijoille, musiikkifaneille ja kirjastoista huolta pitävillä.

Toimituskunta haluaa kiittää Eeva Kiviniemeä, Kari Laitista, Heikki Poroilaa, Aki Pyykköä ja Tommi Viitamiestä korvaamattomasta avusta kirjaprojektin eri vaiheissa.

Musiikkikirjasto on ambienssia.

Soittohuoneesta vuotaa vaimea pianon klangi. Juuri huolletun kopiokoneen robottimainen sihinä liukuu nuottisaliin. Aineistokärryjen liikkeestä lähtevä jäljittelemätön ääni loittonee ja lähestyy. Asiakas lainaa ukulelen, soitinten lukolliset vitriinit avataan ja suljetaan. Keskustelu mandoliinin virittämisestä taukoaa hetkeksi, kun tilan täyttää kuulutus illan musiikkitapahtumasta. Kuulutus ei häiritse lainkaan luurit päässä istuvaa Rush-fania.

Tuomas Pelttari

Luku 1

Historiaa ja nykyaikaa

Tekeekö internet musiikkikirjastot tarpeettomiksi?

PEKKA GRONOW

Internetin nopea kasvu sai innokkaimmat tietoyhteiskunnan ihailijat ennustamaan, että kirjastot käyvät ennen pitkää tarpeettomiksi. Jos Google digitoi kaikki maailman kirjat verkkoon, mihin kirjastoja enää tarvitaan? Kun e-kirjan odotettiin ennen pitkää lisäksi syrjäyttävän perinteisen painetun kirjan, kaikkien uusien kirjojen pitäisi olla vaivattomasti ja pysyvästi hankittavissa netistä.

Nyt tiedämme, ettei painettu kirja ole hävinnyt minnekään eikä Google monestakaan syystä tule koskaan digitoimaan kaikkia maailman kirjoja. Mutta haaste on olemassa, ja monissa maissa kirjastolaitos on itse ryhtynyt digitoimaan kokoelmiaan enemmän tai vähemmän systemaattisesti. Kehityksen kärjessä lienee Norja, jossa lähes kaikki ennen vuotta 2000 ilmestyneet norjankieliset kirjat ovat jo luettavissa verkossa. Tämä ei ole poistanut kirjastojen tarvetta, mutta on helppo ennustaa, että ainakin kaukolainapalveluiden käyttö vähenee.

Musiikin alalla digitalisoinnin ja internetin vaikutus on ollut vielä suurempi kuin kirja-alalla. Kun valtaosa kirjamyynnistä on edelleen perinteisiä paperisia kirjoja, vuonna 2019 Suomen äänitemyynnistä enää vain 11 % tuli fyysisistä tallenteista. Aluksi levy-yhtiöt pyrkivät siirtämään perinteisen levykaupan mallin verkkoon, niin että kuluttajat ostaisivat haluamansa musiikin tiedostomuodossa verkosta, mutta tällä hetkellä alan nopeimmin kasvavan sektorin muodostavat suoratoistopalvelut kuten Spotify, Deezer, Tidal ja Apple Music. Nämä palvelut tarjoavat asiakkailleen mahdollisuuden kuunnella kiinteää kuukausimaksua vastaan verkossa koko valikoimaansa, joka käsittää kymmeniä miljoonia musiikkikappaleita. Usein tarjolla on mahdollisuus nauttia ilman kuukausimaksua suppeammasta musiikkipalvelusta, jonka lomassa on mainoksia.

Musiikin suoratoistopalveluiden kanssa kilpailevat myös videopalvelut, kuten YouTube. Vaikka niiden alkuperäisenä tarkoituksena oli julkaista käyttäjien itse kuvaamia videoklippejä, valikoima sisältää myös miljoonia musiikkiesityksiä. Amatöörien esitysten ohella YouTubesta löytyy levy-yhtiöiden promovideoita sekä elokuvista tai televisio-ohjelmista leikattuja musiikkinäytteitä. YouTuben peruspalvelu rahoitetaan mainoksilla ja se on käyttäjille maksuton.

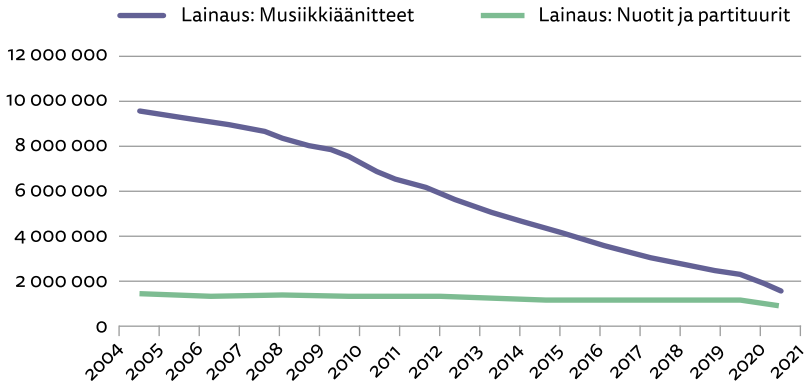
Suoratoistopalveluiden kasvaneen suosion on oletettu olevan pääsyy levylainauksen merkittävään laskuun Suomen musiikkikirjastoissa. Osa kirjastoista on reagoinut kehitykseen supistamalla huomattavasti levyhankintojaan: kun vuonna 2010 yleisiin kirjastoihin hankittiin 146 548 uutta musiikkianitettä, vuonna 2019 niitä hankittiin vain 47 796. Tämä on saattanut johtaa negatiiviseen kierteeseen – äänitekokoelman uudistamisen jarruttaminen ja uutuuksien heikompi saatavuus vähentää sekin asiakäyntejä.

TARVITAANKO KIRJASTOISSA VIELÄ CD-LEVYJÄ?

Musiikkikirjastot eivät kuitenkaan ole käymässä tarpeettomiksi. Mahdollisuutta lainata fyysisessä muodossa olevia äänilevyjä, esimerkiksi CD-levyjä, tullaan monestakin syytä tarvitsemaan vielä vuosikymmenien kuluttua. On toisaalta ilmeistä, että kirjastolaitos joutuu tavalla tai toisella osallistumaan tulevaisuudessa myös musiikin verkkopalvelujen tarjontaan, koska kaupalliset toimijat eivät koskaan tule digitoimaan kaikkea musiikkia. Tässä yhteydessä joudutaan kuitenkin pohtimaan uudelleen myös yleisten kirjastojen musiikkiosastojen ja muiden musiikkikirjastojen välistä työnjakoa. Jos äänite on verkossa digitoidussa muodossa, eikö riitä, että se on saatavissa yhdessä koko maata palvelevassa kirjastossa? Mikä on kunnallisten kirjastojen rooli tässä tilanteessa?

Musiikkikirjastojen toimintaan kuuluu paljon muutakin kuin äänitteitä. Painettu musiikki – nuotit, kirjat, lehdet – ovat yhtä tärkeitä, ja nuottien lainaus kirjastoista on jatkunut täysin entisellä tasollaan. Vuonna 2019 äänitteitä lainattiin yleisistä kirjastoista kuitenkin edelleen enemmän, tuplasti nuotteihin verrattuna. Kirjastojen musiikkipalveluita on myös syytä tarkastella laajemmin osana kokonaisuutta, joka englanniksi tunnetaan

Musiikkiaineistojen vuosittaiset lainausmäärät Suomen yleisissä kirjastoissa 2004–2020

Musiikkiaineistojen vuosittaisen lainauksen kehittyminen Suomen yleisissä kirjastoissa vuosina 2004–2020. Mukana musiikkiaänitteiden ja nuottien ja partituurin vuosittaiset lainausluvut. Lähde: tilastot.kirjastot.fi

nimellä "non-book materials", siis kaikki muu kuin painettu sana. Siihen kuuluvat äänitteiden lisäksi DVD-levyt ja audiovisuaalinen materiaali, ja teknisessä mielessä myös e-kirjat.

CD-levy ei ole häviämässä mihinkään. Se on niin laajalle levinnyt ja vakiintunut formaatti, että sillä tulee olemaan käyttäjiä nähtävissä olevaan tulevaisuuteen. Vaikka CD-levyjen osuus myynnistä todennäköisesti vähenee vielä nykyisestäänkin, fyysisellä tallenteella on verkon musiikkipalveluihin verrattuna kiistattomia etuja sekä kirjastojen että asiakkaiden kannalta. Voidaan olettaa, että nimenomaan aktiiviset musiikin harrastajat ja opiskelijat pitävät kiinni levykokoelmistaan ja haluavat lainata tallenteita tulevaisuudessakin.

Kirjastojen ja niiden käyttäjien kannalta on merkittävää, että verkkomusiikin tekijänoikeudet poikkeavat huomattavasti tallenteista. Digitaalisista palveluista ei saa samaa tuotetta kuin vastaava kirja tai äänilevy. Tarkkaan ottaen verkosta ei voi ostaa musiikkia omakseen: asiakkaalle on tarjolla oikeus käyttää musiikkia rajoitetuin ehdoin. Kirjastojen näkökulmasta

verkosta hankittu musiikki on samassa asemassa kuin e-kirjat: niiden lainauksesta on sovittava erikseen kustantajan kanssa. Se johtaa helposti kustannusten nousuun. Sen sijaan CD-levy on tekijänoikeuden näkökulmasta samassa asemassa kuin painettu kirja. Kun kirjasto on hankkinut kokoelmiinsa levyn, sitä voidaan vapaasti lainata.

Yleisillä kirjastoilla on perinteisesti ollut tärkeä tasa-arvoa edistävä tehtävä. Kirjastojen käyttö on ilmaista, kirjat ovat kaikkien käytettävissä varallisuudesta riippumatta. Vaikka uutuuskirjoja voi helposti ostaa kirjakaupasta, kirjasto tarjoaa asiakkailleen mahdollisuuden lukea ne ilmaiseksi. Tällä hetkellä suoratoistopalveluiden käyttö on parhaimmillaan niin edullista, että tuntuu vaikealta perustella, miksi kirjastojen pitäisi tarjota ilmainen vaihtoehto. Nykyinen tilanne ei kuitenkaan tule välttämättä jatkumaan: musiikkiteollisuuden mielestä nykyinen tilanne on "kestämätön", ja ala kampanjoi jatkuvasti hintojen nostamiseksi.

Sekä kirjastojen että asiakkaiden kannalta on myös tärkeää, että CD-levyt ja muut tallenteet sisältävät olennaisesti enemmän informaatiota kuin verkkopalvelut. Verkkomusiikista puuttuvat oheislehtiset ja muu taustainformaatio; usein jopa keskeiset tekijätiedot ovat puutteellisia. Satunnaisen taustakuuntelun kannalta ero ei ole merkittävä, mutta vakavalle musiikin harrastajalle ja opiskelijalle tärkeä.

Yleiset kirjastot tarvitsevat nyt pitkän tähtäimen suunnitelman musiikkipalveluiden kehittämiseksi. Vaikka taustamusiikkia haluavat ehkä siirtyvätkin verkkoon, aktiiviset musiikin harrastajat tuskin luopuvat äänilevyistä. Kirjastoille on tärkeää säilyttää tämä käyttäjäryhmä. Sitä varten pitää olla tarjolla sekä uutuuksia että harvinaisuuksia. Äänilevyille tarvitaan myös yhtä hyvin toimiva kaukolainapalvelu kuin kirjoille.

DIGITAALISET MUSIIKKIPALVELUT

Kirjastojen musiikkipalveluiden kehittämiseksi on tärkeää seurata, mitä alalla yleisesti tapahtuu ja mitä "kilpailijat" tekevät. Maailman äänitemyynti saavutti huippunsa suunnilleen vuoden 2000 tienoilla. Siihen saakka levymyynti oli tilapäisiä notkahduksia lukuun ottamatta kasvanut puolen vuosisadan ajan. Pääosa levymyynnistä koostui CD-levyistä.

Pekka Gronow luennoi Suomen musiikkikirjastoyhdistksen syystapaamisessa Tampereen pääkirjasto Metsossa marraskuussa 2017. Kuva: Tuomas Peltari

Uudella vuosituhanella levymyynti kääntyi useimmissa maailman maissa laskuun. Pääsyyllisenä nähtiin piratismi, laajalle levinnyt tapa välittää ilmaiseksi musiikkia vertaisverkoissa, mutta syitä oli muitakin. Laaja nuorisotyöttömyys söi ostovoimaa äänilevyjen perinteiseltä ostajakunnalta. Uudet harrastusmuodot, ennen kaikkea sosiaalinen media ja digitaaliset pelit, horjuttivat musiikin asemaa. Äänilevyteollisuus onnistui kuitenkin melko pian sopeutumaan uuteen digitaaliseen maailmaan.

Musiikkituottajat ry:n mukaan 2019 äänitealan tuloista Suomessa kerätyi vuonna jo 87 % suoratoistopalveluista. Niistä on tullut uusi media: ei radio, ei levykauppa, vaan jotakin uutta. Suomen markkinajohtaja Spotify on kuin radioasema, jonka valtavasta äänilevystä kuuntelija voi kiinteään kuukausihintaan valita lähes mitä tahansa musiikkia silloin kun haluaa – niin kauan kun maksaa laskunsa.

Suoratoistopalveluita on kritisoitu siitä, että musiikin tekijöiden saamat korvaukset saattavat jäädä huomattavasti pienemmiksi kuin perinteisessä tallennemyynissä. Levy-yhtiöiden ja kuluttajien kannalta liiketoimintamalli on kuitenkin osoittautunut toimivaksi. Maksulliset suoratoistopalvelut ovat suurelta osin korvanneet piratismiä, jonka väitetään syöneen

suuren osan levy-yhtiöiden tuotoista. Levy-yhtiöiden kannalta suoratoistopalvelut tarjoavat mahdollisuuden pitää koko katalogi jatkuvasti tarjolla, lähes olemattomin kustannuksin, ilman uusien painoksien aiheuttamia lisäkuluja. Ajan mittaan pienistä puroista toivotaan kertyvän suuriakin tulovirtoja. Kuluttajien näkökulmasta suoratoistopalvelut avaavat mahdollisuuden valita kohtuullista kuukausimaksua vastaan kuultavaksi miljoonia musiikkikappaleita – myös sellaisista maista ja genreistä, joita paikallisessa levykaupassa ei koskaan ollut tarjolla.

Ensi tutustumisella digitaaliset musiikkipalvelut tekevät mahtavan vaikutelman. Tarjolla on todella miljoonia musiikkikappaleita, myös paljon sellaista, mikä ei vuosikausiin ole ollut saatavissa kaupasta. Otan esimerkiksi Spotifyn – millainen on sen levykokoelma? Monien nettiyhtiöiden tapaan Spotify kertoo niukasti yksityiskohtia toiminnastaan, mutta pressitiedotteesta käy ilmi, että palvelussa on noin 70 miljoonaa musiikkikappaletta ("tracks"). Löytyykö maailmasta todella 70 miljoonaa levyä?

Varmasti löytyy, ainakin jos lasketaan musiikkikappaleiden eli yksittäisten levyurien mukaan. Pelkästään Suomen äänitearkiston ylläpitämässä suomalaisten äänilevyjen tietokannassa 1901–1999 on 129 000 eri kappaletta, ja sen jälkeen suomalaisia äänitteitä on jo ilmestynyt monta kymmentä tuhatta. Spotifysa on siis maailmanlaajuisesti kunnioitettava määrä musiikkia. Pääallekkäisyyksiä on kuitenkin paljon, koska levy-yhtiöt eivät viitsi tehdä karsintaa vaan syöttävät uudelleen lähes kaiken CD-muodossa julkaisemansa musiikin, vaikka täysin samat levytykset löytyvät useilta muiltakin julkaisuilta.

Verkkopalveluissa ei kuitenkaan ole kaikkia levyjä. Mitä kauemmas edetään musiikin marginaaleihin tai historiassa taaksepäin, sitä harvemmaksi valikoima muuttuu. Ennen toista maailmansotaa tehdyistä äänitteistä palvelusta löytyy vain pieni osa. Mukana on vain vähän äänitteitä, joita ei ole aikaisemmin julkaistu CD-levyllä. Suomi näyttää olevan tässä suhteessa myönteinen poikkeus: Warner Music Finland on syöttänyt verkkoon koko arkistonsa vinyylejä myöten, mutta savikiekkokausi pääosin puuttuu.

CD-levyillä julkaistun musiikin siirtäminen palveluun on teknisesti yksinkertaista, ja levy-yhtiöiden näkökulmasta se tuottaa ainakin pientä lisätuloa ohjelmistosta, josta ei enää kannata ottaa uusia painoksia. Niistä on tullut levymyynnin "pitkä häntä". Onkin todennäköistä, että ennen pitkää

lähes kaikki CD-levyt ilmestyvät palveluun, elleivät jo ole siellä. Tätä tukee myös se seikka, että suoratoistopalveluissa yksittäiset musiikkiesitykset on koottu "albumeiksi", vaikkei siihen itse asiassa ole asiallisia syitä.

Uudet äänitteet syntyvät jo digitaalisina, ja suurin osa niistä ilmestyykin varsin nopeasti suoratoistopalveluihin. Monia uusia levyjä ei edes julkaista missään muualla. Toisaalta osa uutuuslevyistä ilmestyy suoratoistona viiveellä. Tässä toimii sama kaupallinen logiikka kuin elokuvatuotannossa: uudet filmit ilmestyvät ensin elokuvateattereihin ja vasta myöhemmin muihin jakelukanaviin. Tämän aineiston osalta musiikkikirjastot voisivat hyvinkin kilpailla suoratoistopalveluiden kanssa; kauppaan tullut levy voidaan hankkia hyvinkin nopeasti kirjastoon. Kaikkia levyjä ei kuitenkaan voi kuunnella verkossa milloinkaan. Vaikka näiden levyjen osuus kokonaisuudesta ehkä on pieni, nekin voisivat olla kirjastoille kilpailutekijä.

Suoratoistopalveluissa on valtava määrä musiikkia, mutta miten se on dokumentoitu? Taustamusiikkia tarvitseville on tarjolla valmiita soittolistoja, mutta miten kriittinen kuulija voi etsiä miljoonien levyjen joukosta juuri toivomansa kappaleet? Olemme jo todenneet, että palvelussa on paljon päällekkäisyyttä, sama materiaali eri julkaisuina. Spotifyn yksinkertainen haku toimii, jos haettavana on tunnettu kappale tai artisti. Se toimii myös, jos nimi on tarpeeksi erikoinen, vaikkapa Israel Kamakawiwo'ole. Mainion havaijilaistaiteilijan tulkintaa *Over the rainbow* on kuunneltu jo yli 150 miljoonaa kertaa. Riittää kun kirjoittaa "Israel Kama", Spotify auttaa. Ongelmia syntyy, jos haettu sana esiintyy monessa yhteydessä. Haluan kuunnella Olavi Virran levytyksen *Eva* ja kirjoitan sen hakuruutuun. Tuloksena on suunnilleen miljoona vastausta, ensimmäisinä Evanescence-yhtye ja Nightwishin *Eva*, sen jälkeen kaikki muut, joissa kirjainyhdistelmä esiintyy. Maan tai kielen mukaan ei voi hakea. Jos haluaa tutustua vaikkapa norjalaiseen populaarimusiikkiin, pitää tuntea jonkin artistin tai kappaleen nimi.

Itse asiassa Spotifysssa on mahdollisuus tehdä myös monipuolisempia hakuja, mutta niistä järjestelmä ei kerro käyttäjälle. Ohjeet löytyvät googlaamalla "Spotify advanced search". Käyttäjän täytyy opetella hakukenttien Spotify-nimet, laittaa haetut sanat lainausmerkkeihin ja kirjoittaa hakuoperaattorit isoilla kirjaimilla. Olavi Virran *Eva* löytyy siis kirjoittamalla hakuruutuun artist: "Olavi Virta" AND track: "Eva". Artistin ja kappaleen lisäksi voi hakea levymerkin ja vuosiluvun mukaan, vaikka näitä ei näydetä

käyttäjälle. Esimerkiksi haku [label:Folkways] toimii. Hausa voisi käyttää jopa yksittäisten kappaleiden ISRC-koodia, vaikka harva niitä tietää.

KLASSISEN MUSIIKIN VAATIMUKSIA EI TUNNETA

Huonointa palvelua suoratoistopalveluissa saavat klassisen musiikin ystävät. Spotify ei edes tunne käsitettä "säveltäjä". Unto Mononen ja Toivo Kärki löytyvät palvelusta vain albumin nimen perusteella. Sibelius ja Beethoven ovat "artisteja". Yhtenäistetyistä nimikkeistä ei ole puhuttakaan.

Spotify joutuu varmasti keräämään myös kaikkien palveluun syötettyjen teosten tekijätiedot, koska säveltäjät saavat aikanaan niiden käytöstä tekijänoikeuskorvauksia, mutta ainakaan tällä hetkellä näitä tietoja ei haluta näyttää käyttäjille, eikä niitä voi käyttää hakutermeinä. Tämä vähentää olennaisesti Spotifyn merkitystä tietolähteenä, vaikka etsittäisiin vastausta niinkin yksinkertaiseen kysymykseen kuin "kuka on tehnyt *Hopeisen kuun* suomenkieliset sanat?"

Otetaan esimerkki. Jos haluat löytää yhden suosituimmista klassisista sävellyksistä, Tšaikovskin ensimmäisen pianokonsertton, et löydä sitä hakeamalla "Tšaikovski pianokonsertto", koska Spotify ei osaa suomea. Klassisen musiikin luettelointiin liittyy erityisosaamista, jota suoratoistopalvelut eivät ole välittäneet hankkia. Jo säveltäjien nimet kirjoitetaan eri kielissä eri tavoin. Tšaikovski voi olla myös "Tshaikovski", "Tchaikovsky", "Chaikovsky" tai "Tschaikowsky". Pianokonsertto voi olla englanniksi "piano concerto" tai "concerto for piano and orchestra". Muilla kielillä on omat virityksensä, ja levytykset voivat löytyä Spotifysta jopa eri kielten sekoituksilla. Jos esimerkiksi hakee "ts pianokonsertto", löytyy "Tchaikovskyn" levy "Pianokonsertto". Säveltäjä on englanniksi ja levy suomeksi, eikä käyttäjä voi mitenkään tietää, että tällaisellakin yhdistelmällä voisi jotain löytää.

Hyvässä musiikkikirjastossa säveltäjien ja teosten nimet on yhdenmuikaistettu ja muista kirjoitustavoista on viittaus päänimikkeeseen. Riittää että kirjaston tietokannassa hakee "tsaikovski konsertot piano", ja kaikki tietokannan levytykset Tšaikovskin konsertoista tulevat tuloslistaan, riippumatta siitä millä kielellä ja missä muodossa ne levyn kannessa kirjoitetaan. Spotifysssa ei ole näin täsmällisiä hakukeinoja. Siellä tyydytään siihen, mitä levy-yhtiöt sinne syöttävät.

Vielä hankalampaa on, jos haluaa kuunnella Mozartin pianokonserttoja. W. A. kirjoitti niitä yli kaksikymmentä. Yleensä klassiset sävellykset yksilöidään sävellajin mukaan, mutta Mozart kirjoitti pelkästään D-duurissakin useita konserttoja. Sitten ovat järjestysnumerot, mutta nekin on tietokannassa kirjoitettu monilla eri tavoilla. Jokin pianokonsertto löytyy varmasti, mutta jos kuulija haluaa konserton nro 20 määrätyn pianistin tulkitsemana, se on vaikeaa.

Klassisen musiikin harrastaja löytää silti palvelusta runsaasti kuunneltavaa. Myös levy-yhtiöt ovat hyväksyneet palvelun tason. Hakusana "Karajan" avaa loputtoman pitkän listan maestron levytyksiä. Palvelussa on kuitenkin klassisen musiikin näkökulmasta heikkouksia, ja suurimmat klassista musiikkia tuottavat levy-yhtiöt ovatkin kehittäneet sinne omat profiilisivunsa. Kuulijalle on esimerkiksi tarjolla Deutsche Grammophonin profiili, jossa on tietenkin vain DG:n omia levytyksiä sisältäviä soittolistoja.

Klassisen musiikin harrastajat ovat musiikkibisneksen näkökulmasta pieni vähemmistö. He ovat kuitenkin koko äänilevyn historian ajan muodostaneet aktiivisen ja ostovoimaisen asiakasryhmän. Kunhan joku kehittää Spotifyn rinnalle klassiseen musiikkiin erikoistuneen palvelun, jossa on paremmat hakuominaisuudet ja parempi äänenlaatu, tämä ryhmä siirtyy nopeasti sinne.

Monissa Suomen kirjastoissa on jo tarjolla Naxosin tarjoama vaihtoehtoinen musiikkipalvelu. Naxos on klassiseen musiikkiin erikoistunut yhtiö, jonka toiminta-ajatuksena on ollut luoda kattava katalogi klassista musiikkia vähemmän tunnettujen taiteilijoiden tulkitsemana. Suoratoistopalveluiden kasvaessa Naxos on kehittänyt oman palvelun, jossa on tarjolla noin miljoona äänitettä, myös muilta levy-yhtiöiltä. Eniten palvelussa on klassista musiikkia, mutta myös jazzille ja maailmanmusiikille on omat laajat kokoelmansa. Palvelua markkinoidaan erityisesti oppilaitoksille ja kirjastoille, ja se on lisensoitu myös opetustoimintaan.

Spotify ja muut isot suoratoistopalvelut on sen sijaan lisensoitu vain yksityiseen käyttöön, mikä merkitsee sitä, ettei niitä voida laillisesti käyttää esimerkiksi musiikin opetuksessa. Spotify tarjoaa myös liikeyrityksille kohdistettua *Soundtrack Your Brand* -palvelua, josta yritykset voivat tilata taustamusiikkia, ja on toki mahdollista, että tulevaisuudessa tarjolla tulee

olemaan myös opetukseen lisensoitu versio. Sen mahdollista hintaa ei kuitenkaan voi arvioida.

HISTORIALLISET ÄÄNITTEET VERKOSSA

Suoratoistopalveluiden ja musiikin verkkokauppojen tarjonta koostuu pääosin uudesta musiikista sekä musiikista, joka on aikaisemmin ollut saatavissa CD-levyillä. Tämä merkitsee sitä, että mitä kauemmas historiassa mennään taaksepäin, sitä kapeammaksi suoratoistopalveluiden tarjonta tulee. Vinyylikauden aineistossa (n. 1950–1990) on suuria aukkoja, ja 78 kierroksen levyistä (1900–1950) on tarjolla vain näytteitä.

On myös hyvä muistaa, että Spotifyssa ja vastaavissa suoratoistopalveluissa on vain sellaista musiikkia, joka on aikaisemmin julkaistu levyillä tai julkaistu suoraan verkkoon. Tämä saattaa tuntua itsestään selvältä, mutta Suomessa Yleisradio on vuosien mittaan luultavasti tuottanut enemmän musiikkia kuin kaikki levy-yhtiöt yhteensä. Jos kaikkien eurooppalaisten radioasemien arkistot avattaisiin verkkoon, tarjolla olevan aineiston määrä saattaisi nopeasti kasvaa kaksinkertaiseksi. Tämä ei ole poliittisista ja tekijänoikeudellisista syistä aivan helppoa, mutta ei myöskään täysin mahdollista.

CD-levyt voidaan siirtää verkkoon jokseenkin automaattisesti, vinyylilevyjen siirtoon tarvitaan jo huomattavasti enemmän manuaalista työtä. Siirryttäessä 78 kierroksen "savikiekkosten" aikakauteen työn määrä kasvaa moninkertaiseksi. Kun historiallisten äänitteiden verkkojakelun todennäköinen tuotto jää vaatimattomaksi, julkaisukynnys nousee.

Vuonna 2013 äänitteiden tuottajien ja esittävien taiteilijoiden tekijänoikeudellista suoja-aikaa pidennettiin EU:ssa 50 vuodesta 70 vuoteen. Muutos ei kuitenkaan ollut taannehtiva. Kaikki äänitteet, jotka oli julkaistu ensi kerran ennen vuotta 1963, säilyivät vanhalla mantereella pysyvästi vapaina. Usein äänitteillä olevat teokset ovat kuitenkin edelleen suojattuja, koska tekijöiden (mm. säveltäjät ja sovittajat) suoja on 70 vuotta kuolinvuoden päättymisestä. Nämä määräajat ovat voimassa EU:ssa, Yhdysvalloissa on erilainen lainsäädäntö. Tekijänoikeuden territoriaaliperiaatteen mukaan amerikkalaisia äänitteitä koskevat Euroopassa kuitenkin samat suoja-ajat kuin eurooppalaisiakin.

Tekijänoikeudellisesta näkökulmasta EU:ssa on siis olemassa kolmenlaisia äänitteitä. Kaikki vuoden 1963 jälkeen julkaistut äänitteet ovat toistaiseksi suojattuja, ja ne voidaan julkaista verkossa vain oikeudenomistajien (tavallisesti levy-yhtiö ja musiikin tekijät) luvalla. Sen sijaan ennen vuotta 1963 julkaistut levyt, joiden sisältämät teoksetkin ovat jo vapaita, ovat kokonaan vapaita. Kuka tahansa voi laillisesti julkaista ne uudelleen tai levittää niitä verkossa EU:n alueella. Englannin kielellä käytetään termiä "public domain", suomesta vastaava käsite puuttuu. Tällainen on esimerkiksi Berliinin filharmonikkojen vuonna 1961 levyttämä Beethovenin viides sinfonia. Kansainvälisesti katsoen "public domain" -äänitteitä on valtava määrä; Suomessa vähemmän, koska suomalainen levytetty musiikki on pääosin uudempaa.

Tähän väliin sijoittuvat äänitteet, joiden tuottajien ja esittävien taiteilijoiden oikeudet ovat jo vanhentuneet, mutta äänitetyt teokset ovat vielä suojattuja. Tällainen olisi esimerkiksi Berliinin filharmonikkojen vuonna 1961 levyttämä Sibeliuksen sinfonia. Se vapautuu nykyisen lainsäädännön mukaan kokonaan vasta vuonna 2028. Sen uudelleenjulkaisuun tai verkkojakeeluun ei kuitenkaan enää tarvita levy-yhtiön lupaa, ainoastaan sopimus säveltäjiä edustavan järjestön kanssa (Suomessa Teosto). Potentiaalinen julkaisija voi hankkia yhdeltä luukulta luvan julkaista kiinteään hintaan mitä tahansa ennen vuotta 1963 julkaistua musiikkia.

CD-kaudella syntyikin suuri joukko historiallisten äänilevyjen uudelleenjulkaisuun erikoistuneita levymerkkejä. Eniten julkaistiin vanhaa jazzia, bluesia ja oopperalaulajia, koska näillä aloilla oli oma kansainvälinen harrastajajoukkonsa, mutta monissa maissa, esimerkiksi Suomessa, julkaistiin myös kotimaisia historiallisia äänitteitä. Kun suuri osa työstä tehtiin harrastajavoimin, tuhannen CD-levyn myynnillä saatiin hyvinkin katetuksi äänitteiden restaurointi ja tekniset kulut sekä esittelylehtisen painatus.

CD-myynnin hiivuttua historiallisten äänitejulkaisujen määrä on romahtanut. Suuri osa vuosien mittaan ilmestyneistä julkaisuista on edelleen kuultavissa suoratoistopalveluissa, mutta uusia uusintajulkaisuja syntyy harvemmin. Verkkopalveluista löytyy kyllä jonkin verran uusia digitaalisessa muodossa tuotettuja uusintajulkaisuja, mutta suurin osa niistä on vain poimittu aikaisemmista julkaisuista. Palveluiden tuotto on niin pientä, ettei

se rohkaise ketään panostamaan historiallisen aineiston restaurointiin, ja verkosta puuttuvat historiallisille julkaisuille olennaiset taustatiedot.

On ilmeistä, että historiallisten äänitteiden uudelleenjulkaisemisessa tarvitaan uusia visioita. Vaikka CD-kaudella ehdittiin pelastaa unohtuneesta merkittävä määrä musiikin historiaa, valikoimassa on vielä suuria aukkoja. Nyt kun tekniikan näkökulmasta alkaisi olla täysin realistista julkaista kaikki ennen vuotta 1963 ilmestyneet äänilevyt verkossa, on vaikea löytää ketään, joka ottaisi tehtävän omakseen.

Yksi mielenkiintoisimmista uusista hankkeista on Santa Barbaran yliopiston Yhdysvalloissa käynnistämä "Amerikkalaisten levyjen historiallinen diskografia" (*Discography of American Historical Recordings, DAHR*). Sen ensisijaisena tavoitteena ei ole aineiston julkaiseminen, vaan luettelointi. Yhdysvalloissa ei koskaan ole saatu aikaiseksi kansallisdiskografiaa, mutta useiden yksityisten tutkijoiden käynnistämä hanke on nyt kasvanut kansalliseksi projektiksi, jonka tavoitteena on historiallisten amerikkalaisten levytysten tietokanta. DAHR alkoi äänilevyn syntymästä, ja on nyt monien levymerkkien osalta edennyt 1920- ja 1930-luvulle. Diskografisten tietojen lisäksi tietokannasta löytyy merkittävä osa äänitteistä myös äänitiedostoina; tiedon hakija voi saman tien kuunnella levyn. Äänitiedostot ovat peräisin Kongressin kirjaston kokoelmista. Tietokantaan on myös lisätty jonkin verran taustatietoja levyillä esiintyvistä taiteilijoista.

Tällä hetkellä ei vielä ole selvää, miten kattava tietokannasta tulee ajallisesti, ja miten tekijänoikeuksista sovitaan. DAHR:n vahvuus on kuitenkin siinä, ettei se ole minkään yksittäisen arkiston kokoelma. Se pyrkii ensin dokumentoimaan kaikki vuosien mittaan julkaistut äänitteet riippumatta siitä, löytyykö niitä tällä hetkellä mistään kokoelmasta, ja sen jälkeen "riipustaa" tietokantaan itse äänitteet.

Ranskassa kansalliskirjasto, Bibliothèque nationale de France, on hiltain digitoinut kaikki vuosina 1949–1962 hankitut 40 000 levyä. Koska kirjastolla on Ranskassa ollut vapaakappaleoikeus äänilevyihin, kokoelmassa on käytännössä kaikki tällä ajanjaksolla Ranskassa julkaistut levyt Edith Piafista Pierre Bouleziin. Se käsittää myös Ranskassa lisenssillä julkaistut ulkomaiset levyt. Koska ranskalaiset levy-yhtiöt olivat aikanaan merkittäviä tuottajia Pohjois-Afrikassa ja Lähi-Idässä, kokoelmassa on myös paljon arabimusiikkia.

ENTÄ SUOMESSA?

Tällä hetkellä monet kirjastot ja arkistot digitoivat kokoelmiaan tai ainakin suunnittelevat sitä. Digitointi jää puolitiehen, jos sen tuloksena aineiston käyttö ei millään tavoin helpotu. Aineiston julkaisun tiellä on tietenkin tekijänoikeudellisia ongelmia, mutta Ranskan esimerkki osoittaa, että niihin saattaa löytyä valmiita ratkaisuja. Suomessa käynnistettiin joitakin vuosia sitten hanke kansallisen digitaalisen kirjaston perustamiseksi, mutta se näyttää jääneen kesken. Monista hyvistä yksittäisistä hankkeista huolimatta meillä ei ole vielä kokonaissuunnitelmaa siitä, millä tavoin ja kenen toimesta koko kansallinen kulttuuriperintö, äänitteet mukaan luettuna, saataisiin ajan mittaan verkkoon.

Warner Music Finland, joka omistaa useiden suomalaisten levy-yhtiöiden katalogit, on julkaissut koko arkistonsa verkossa, ja se on kuunneltavissa maksullisissa suoratoistopalveluissa. Mutta kokoelma ei ole kattava, ja kun mennään ajassa 1960-luvulta taaksepäin, sen edustavuus vähenee nopeasti.

Suomalainen levytuotanto vuoteen 1962 saakka oli varsin niukkaa. Vuosina 1901–1962 levytettyjä kappaleita syntyi alle 20 000. Lähes kaikki on jo digitoitu Suomen äänitearkiston ja Kansalliskirjaston yhteisenä projektina, mutta kuuntelua varten tutkijan on varta vasten matkustettava Helsinkiin ja varattava aika kirjastosta. Tämä ei ole enää nykyaikaa, sillä tekniset ja tekijänoikeudelliset ratkaisut koko aineiston avaamiseksi verkkoon kohtuullisin kustannuksin esimerkiksi Kansallisen digitaalisen kirjaston kautta ovat jo olemassa.

Suomen tilanne osoittaa havainnollisesti, miten digitalisoituminen muuttaa väistämättä kirjastojen työnjakoa. Vanhojen suomalaisten (ja muidenkin) äänilevyjen kuunteleminen voi kiinnostaa yhtä lailla tutkijoita, opiskelijoita ja tavallisia kirjastojen käyttäjiä. Ei kuitenkaan ole mielekasta suunnitella tällaista palvelua erikseen yleisten ja tieteellisten kirjastojen tarpeisiin: kun levy on digitoitu kerran, tämä palvelee kaikkia käyttäjiä.

Jos kyse olisi public domain -aineistosta, se voitaisiin ilman ongelmia avata julkiseen verkkoon. Suurin osa ennen vuotta 1963 julkaistuista suomalaisista levyistä on kuitenkin edelleen suojattuja levytettyjen sävellysten osalta, ja oikeuksista on tavalla tai toisella maksettava. Keskitetyssä ratkaisussa opetus- ja kulttuuriministeriö ja/tai Kansalliskirjasto sopisivat

Teoston kanssa kertakaikkista tai vuosittaista korvausta vastaan, että aineisto olisi kaikkien kuunneltavissa. Toinen mahdollisuus olisi jakaa vastuu useamman tason kesken. Vapaakappalekirjastoissa aineisto voisi olla vapaasti tutkijoiden kuultavissa tekijänoikeuslain poikkeussäännöksen perusteella, yleisten kirjastojen asiakkaita varten kirjastot lunastaisivat käyttöoikeuksia samalla tavoin kuin Naxosin palveluun, ja kuuntelu vaatisi kirjastokortin.

Kysymys suomalaisten historiallisten äänitteiden saatavuudesta voidaan laajentaa koskemaan muitakin maita. 78 kierroksen levyjen aikakaudella koko maailmassa ehdittiin julkaista karkeasti arvioiden noin miljoona levyä. Vinyylimuodossa, vuoteen 1962 saakka, ilmestyi ehkä toinen miljoona lisää. Määrät voivat tuntua suurilta, mutta kun niitä vertaa Spotifyn 70 miljoonaan kappaleeseen, ne asettuvat oikeaan mittasuhteeseen. Jos jokainen maa digitoisi oman ääniteperintönsä, työ pysyisi kohtuullisissa rajoissa. Mutta kokonaan ratkaisematta on, kuka tämän käytännössä hoitaisi ja miten työ koordinoitaisiin.

EUROPEANA: EI AINOASTAAN LEVYJÄ

Europeana on useiden eurooppalaisten kirjastojen ja arkistojen yhteishanke, jota EU on voimakkaasti tukenut. Alun perin tavoitteena oli luoda kirjastojen luettelotietokannoille yhteinen hakuportaali, mutta sittemmin *Europeana* on yhä enemmän pyrkinyt tarjoamaan käyttäjilleen itse substanssia, digitoituja kokoelmia. Hanke painottui monista syistä alun perin kirjalliseen ja kuvalliseen aineistoon. Seuraavaksi mukaan tulivat elokuvat ja tv-ohjelmat. Muutama vuosi sitten käynnistyi *Europeana Sounds*, ensimmäinen hanke äänitteiden lisäämiseksi *Europeana*an. Projektin vetäjänä on British Library National Sound Archive – Suomi ei ole mukana.

Voitaisiin ajatella, että *Europeana*an koottaisiin vaikkapa mahdollisimman kattava kokoelma ennen vuotta 1963 levytettyä eurooppalaista taidemusiikkia – Beethoven ja Bach ovat jo vapaita, ja tällainen peruskokoelma palvelisi hienosti musiikin opetusta. Toistaiseksi *Europeana Sounds*in filosofiana on kuitenkin ollut antaa jokaisen mukana olevan arkiston päättää omista prioriteeteistaan, minkä tuloksena on jo syntynyt monisärmäinen kokoelma äänitteitä eläinten äänistä oopperalaulajiin. *Europeana Sounds*

on jo nostanut esiin monia äänitteiden verkkojulkaisuun liittyviä käytännön ongelmia. Projektin sisällä vallitsee erimielisyyttä siitä, miten suojatun aineiston käyttö olisi ratkaistava. Osa kirjastoista haluaa tekijänoikeuslakeihin laajoja, kirjastoja koskevia poikkeuksia (mikä voi kestää vuosikausia, ja saattaa lopulta osoittautua mahdottomaksi). Vaihtoehtona olisi turvautua suoratoistoalalla jo vakiintuneisiin tekijänoikeussopimuksiin (käyttämä maksaa), mikä taistelisi kirjastojen ilmaisen palvelun periaatetta vastaan. Ne arkistot, jotka ovat valinneet jälkimmäisen tien, ovat törmänneet kansallisten rajojen ongelmaan. EU:ssakin tekijänoikeudet ovat kansallisia, eikä liettualainen arkisto välttämättä pysty myöntämään liettualaiselle kirjastolle oikeutta levittää aineistoaan yli rajojen. Ongelma on EU:ssa tuttu, ratkaisut vielä haussa. Kaupalliset suoratoistopalvelut ovat ratkaisseet sen solmimalla suoraan sopimuksia monien eri maiden tekijänoikeusjärjestöjen kanssa.

Europeana Sounds on myös tuonut konkreettisesti esiin, että ääniarkistoissa on valtava määrä muita äänitteitä kuin äänilevyjä: kansanperinnettä, äänimaisemia, haastatteluja, kirjallisuutta, teatteria; yleensä kaikkea sellaista, jonka dokumentoinnissa ääni on tärkeä. Toistaiseksi tällaisen aineiston kuunteleminen on vaatinut käyntiä paikan päällä, mutta internet voisi periaatteessa avata arkistojen kokoelmat koko Eurooppaan. Toisaalta on myös selvää, että tällaisen aineiston avaamiseen liittyy sekä tekijänoikeuteen että yksityisyyden suojaan liittyviä ongelmia. Tässäkin kirjastojen kautta tapahtuva rekisteröity käyttö voisi olla vastaus ongelmaan.

Yksi merkittävä ryhmä ääniarkistoja on poissa sekä suoratoistopalveluista että Europeanasta. Eurooppalaisilla julkisen palvelun yleisradioyhtiöillä on valtavat kokoelmat musiikkiaäänitteitä ja muita äänitteitä 1930-luvulta alkaen. Aineistoa on miljoonia tunteja, suurinta osaa siitä ei tulla enää koskaan lähettämään uusintana radiossa, mikä oli arkistoinnin alkuperäinen tavoite. Vain pieni osa aineistosta on tällä hetkellä kuultavissa radioyhtiöiden omilla verkkosivuilla, ja silloinkin vain kunkin maan rajojen sisällä.

Tällä hetkellä radio- ja televisioarkistot ovat eurooppalaisen kulttuurihistorian musta aukko. Sähköisellä viestinnällä on kiistatta ollut suuri vaikutus 1900-luvun kulttuuriin, ja yleisradioyhtiöiden arkistoissa on valtava määrä merkittävien kirjailijoiden, muusikoiden ja näyttelijöiden tuotantoa, jota ei ole olemassa missään muussa muodossa. Hyvin harvassa Euroopan

maassa on kuitenkin toimivaa järjestelmää historiallisten yleisradioarkistojen avaamiseksi edes tutkimuskäyttöön, puhumattakaan siitä, että niistä voisi tulla merkittävä osa kulttuuritarjontaa. On selvää, että tähän liittyy tekijänoikeudellisia ja taloudellisia kysymyksiä, mutta Spotifyn ja YouTube'n kaltaisten suoratoistopalveluiden nopea kehitys osoittaa, että ongelmat pystytään haluttaessa ratkaisemaan kaikkia osapuolia tyydyttävällä tavalla. Radio- ja televisioarkistojen ja kirjastojen mahdollista yhteistyötä käsitellään artikkelissa *Yleisradion ja kirjastojen unohtunut yhteistyö* (s. 211).

YHTEENVETO: VANHOJA JA UUSIA RATKAISUJA

Tämän artikkelin tärkein sanoma on ollut, että fyysisessä muodossa olevien äänitallenteiden merkitys kirjastoissa ei tule vähenemään. Riippuu kuitenkin myös kirjastoista itsestään, miten toiminta tulee kehittymään. Pahimmassa tapauksessa kirjastot voivat kuitenkin itse käynnistää alaspäin kulkevan spiraalin, jos tarjontaa supistetaan. Palveluissa on myös suuria kehittämismahdollisuuksia, mm. musiikin keskuskirjaston luominen.

Toisaalta on selvää, että verkkopalveluista on tullut musiikkikirjastoille merkittävä kilpailija. Ne voisivat olla myös yhteistyökumppani, kuten Ranskassa. Puhtaasti kaupalliselta pohjalta toimivat verkkopalvelut eivät kata kaikkia tarpeita. Samalla tavoin kuin kirjastoista saa myös sellaisia kirjoja, joita ei löydy kirjakaupasta tai verkosta, musiikkikirjastojen on tarjottava asiakkailleen myös sellaisia äänitteitä, joita ei ole kaupallisissa palveluissa. Tämä voi kuitenkin vaatia kirjastoilta aktiivisempaa osallistumista verkkopalveluiden kehittämiseen sekä uusia ratkaisuja yleisten ja tieteellisten kirjastojen ja arkistojen työnjakoon.

JÄLKISANAT

Tässä esitetty arvio Spotifyn musiikkitarjonnasta on tehty alun perin vuonna 2015. Sen jälkeen palveluiden musiikkitarjonta on edelleen kasvanut ja niiden toimintaa on kehitetty, ja valikoimaa koskevat hakutulokset ja luvut on mahdollisuuksien mukaan päivitetty vuoden 2021 tasalle.

Perusasetelma ei kuitenkaan ole muuttunut: suoratoistopalvelut palvelevat erinomaisella tavalla musiikin viihdekäyttöä, mutta niistä ei löy-

dy kaikkea musiikkia, eikä aineiston dokumentointi ole sanottavasti parantunut. Myös klassiseen musiikkiin keskittyviä suoratoistopalveluja on syntynyt: esimerkiksi Idagio keskittyy hyvään äänenlaatuun ja monipuolimpiin hakuehtoihin, mutta dokumentoinnin taso on edelleen varsin vaatimaton suomalaisen musiikkikirjastojärjestelmään verrattuna.

Lähteet

Vuoden 2019 Suomen äänitemyyntien kokonaismarkkinat (ifpi.fi/tutkimukset-ja-tilastot/tilastot/, tarkistettu 10.3.2021)
Spotify – Company Info (newsroom.spotify.com/company-info, tarkistettu 10.3.2021)

Lisää luettavaa

Frank Kesslerin ja Mirko Tobiasin artikkeli *Navigating YouTube: Constituting a Hybrid Information Management System* (teoksessa *The YouTube Reader*, toim. Pelle Snickars ja Patrick Vonderau, Stockholm 2009) perustelee hyvin, miksi suoratoistopalvelut eivät korvaa kirjastoja tai arkistoja.

Spotifyn toimintaa on tutkittu tarkemmin mm. teoksessa *Spotify Teardown* (toim. Maria Eriksson, Rasmus Fleischer, Anna Johansson, Pelle Snickars, ja Patrick Vonderau, Cambridge 2019).

Kohti Gronowin maksiimia – Ajatuksia musiikista yleisten kirjastojen palveluna

HEIKKI POROILA

Olen luvannut kirjoittaa ajatuksia siitä kaaresta, jonka musiikki yleisten kirjastojemme lähihistoriassa näyttää piirtävän sekä käyttötilastoihin että kirjastotyön ammattilaisten muistikuviiin. Lupauksen lunastamisessa on melkoisia metodologisia ongelmia, jotka johtuvat toisaalta käytettävissä olevan tilan vähyydestä, mutta vielä enemmän eriaisteisista jääviyden tuntemuksista. Olen noin vuodesta 1985 lähtien ollut niin aktiivisesti mukana melkein kaikissa kansallisissa käännteissä, että olen jäävi sanomaan oikeastaan yhtään mitään. Toisaalta aitiopaikaltani on ollut mahdollista nähdä paljon sellaista, mikä on ammattikunnallekin jäänyt etäiseksi, asiakkaista nyt puhumattakaan.

En ole halunnut kirjoittaa sen paremmin hallinnon kuin yhdistystoiminnankaan historiaa. Yleinen aatehistoria on esitelty kohtalaisen hyvin vanhemmissa julkaisuissa (ennen muuta *Musiikkikirjastotoiminnan käsikirja* 1985 ja *Hiljaisuudesta nousi musiikki* 2008, mutta myös niitä edeltäneet oppaat) ja Suomen musiikkikirjastoyhdistyksen historian kokoamisen jätän tuleville sukupolville, jos se koskaan ketään riittävästi kiinnostaa (luultavasti ei). Siihen historiaan olen sotkeutunut niin perusteellisesti, etten pidä edes vähäistä oma-aloitteista muistelua tarpeellisena. Selkeisiin kysymyksiin lupaan silti aina vastata parhaan muistini mukaan.

Katson kuitenkin työurani ja erinäisten luottamustehtävien¹ takia olevani moraalisesti velvollinen julkisesti katsomaan mennyttä, etsimään tahtumien sisäistä logiikkaa ja pohtimaan siltä pohjalta tulevia vaihtoeht-

toja. Voihan olla niin, että me 1970-luvulla musiikkikirjastotyön aloittaneet saimme nähdä ja toteuttaa nousun, elää sen musiikkikirjastojen kulta-ajan ja siirtyä eläkkeelle hetkellä, jolloin musiikkikirjastojen tulevaisuus on paitsi harmaassa hämärän peitossa, ehkä myös aidosti näivettymisen uhan alaisena. Ehkä osaamme selittää, mitä oikein tapahtui ja miksi. Tai mitä seuraavaksi voi tapahtua. Se on kyllä tapahtuneen selittämistä vaikeampaa.

NOUSUN EVÄSKORI

Miksi yleisten kirjastojen musiikkitoiminta lähti hurjaan kasvuun juuri 1980-luvulla? Puhdasta sattumaa se ei ollut, pikemminkin sisäisten ja ulkoisten tekijöiden onnekas törmäys. Ulkoisia vaikuttajia voi suorastaan luetella: yleinen varallisuuden kasvu ja kuntatalouden hyvä tilanne, tekniikan jatkuva kehitys ja heijastuminen kotitalouksien mahdollisuuksiin, 1960-luvun nuorisokulttuurin ja yleisen arvokumouksen siivilöityminen myös vanhoilliseen kirjastomaailmaan sekä erityisesti äänitelainasta estäneen lainsäädännön esteiden purkaminen.

Mutta myös kirjastomaailman sisällä tapahtui. Musiikkipalveluiden suunnittelu ja tuottaminen siirtyi 1970-luvun aikana erikoistuneiden ammattilaisten käsiin. Kirjastojen ulkopuolinen ohjaus loppui ja siitä jäi jäljelle vain *Gronowin maksimi*², ajatus musiikkikirjastosta kaiken olemassa olevan musiikin kiinnostuneille tarjoavana runsaudensarvena. Musiikkikirjastoalan ammattilaisten pääjoukko muodostui ns. suurten ikäluokkien edustajista, joille musiikki näyttäytyi paljon monivivahteisempänä kokonaisuutena kuin vanhemmille ikäluokille. Sen seurauksena 1980-luvulla omaksuttiin hyvin vähin vastalausein musiikillisen moniarvoisuuden tai tarkemmin ilmaisten arvottomattomuuden periaate – sekin kyllä osa tuota Gronowin ideaalia.

Kun kunnilla oli aiempaa paremmat valmiudet sijoittaa rahaa kirjastohankintoihin ja kun kirjastoissa musiikin hankinta oli siirtynyt kuusikymmenluvun nuorten käsiin, erityisesti äänitekokoelmien rakentaminen alkoi valtavalla intensiteetillä. Siihen saatiin myös kirjastojen käyttäjiltä vähintään yhtä vahva tuki; tuskin koskaan suomalaisten kirjastojen historiassa on odotusten ja tarjonnan välillä ollut sellaista kuilua kuin äänitelainauksen käynnistytessä täydellä teholla 1980-luvun alussa. Kun musiikin kokoelma-

työ ei ollut enää sepponummilaisen kireän arvomaailman rajoittamaa, lainaus- ja muut käyttöluvut ampaisivat jyrkkään nousuun, joka käytännössä talttui vasta 2000-luvun alkuvuosina.

On syytä sanoa ääneen, että 1980-luvulla käynnistyivät musiikkikirjastoissa myös sekä aito ammattilaisuus että siihen liittyvän suunnittelu- ja toteutusvastuun kantaminen. Kansalliset tapaamiset Tampereella käynnistyivät ja monille käytännössä varsin yksin toimineille musiikkikirjastoihmisille ne olivat erittäin tärkeitä voiman ja optimismin lähteitä. Yhteistä tietoisuutta rakennettiin määrätietoisesti myös vuonna 1988 perustetulla Intervalli-lehdellä, joka parhaimmillaan tavoitti käytännössä kaikki alalla toimineet. Suomen kirjastoseuran musiikkikirjastotyöryhmä korvautui käytännössä Suomen musiikkikirjastoyhdistyksellä, joka kokosi erilaisissa musiikkikirjastoissa toimivat ihmiset ja laajensi siten yhteistä tietoisuutta ja innovointia. Yhdistyksen julkaisusarjasta tehtiin systemaattisesti alan keskeisiä työvälineitä tuottava julkaisukanava. Luetteloinnin ja luokituksen kansallisia ongelmia ratkomaan perustettiin Luumu-ryhmä, joka toimi historiallisen itsenäisesti suhteessa silloiseen kansalliskirjastoon eli Helsingin yliopiston kirjastoon. Luumu-ryhmä toimi monissa kansallisen tason standardoinnin kysymyksissä ja ohjeluelteloiden laadinnassa edelläkävijänä. Moni tällä hetkellä valtakunnallisesti työn alla oleva työkalu oli musiikkikirjastoilla käytössä jo 1990-luvulla.

Käytännössä osoittautui, että vuonna 1985 julkaistut palvelupoliittiset periaatteet vastasivat varsin hyvin kirjastojen asiakaskunnan odotuksia, eikä tarvetta periaatteiden radikaaliin muuttamiseen ole myöhemminkään ilmaantunut. Vaivan säästämiseksi kirjaan nuo periaatteet myös tähän 2020-luvun silmin nähtäväksi: (1) tasa-arvon puolesta, (2) musiikillisten vähemmistöjen puolesta, (3) suomalaisen musiikin puolesta, (4) aktiivisen harrastuksen puolesta, (5) paikallisen näkökulman puolesta. Nykynäkökulmasta pistää ehkä silmään, ettei mukana ole erikseen ns. asiakaslähtöisyyttä. Todellisuudessa se oli ja on nämä vuosikymmenet olleet punaisena lankana kaikessa musiikkipalvelussa niin vahvasti, että tarvetta asian erilliseen mainitsemiseen ei ole ollut. Suomalaisissa musiikkikirjastoissa asiat on aina tehty asiakkaan parhaaksi, ei kirjaston omaa mukavuutta ajatellen. Tämä on näkynyt erityisesti dokumentoinnin periaatteissa, joissa musiikissa omakuttiin hyvin kunnianhimoiset tavoitteet. Sekin seurasi suoraan asiakasläh-

töisyydestä, koska musiikin tiedonhaun kokemus opetti tavoittelemaan aina mahdollisimman perusteellista dokumenttien avaamista.

TYHJENIKÖ EVÄSKORI VAI MITÄ OIKEIN TAPAHTUI?

Kun Suomi rysähti 1990-luvun alkupuolella syvään taloudelliseen lamaan, kirjastojen rahoitusta leikattiin rajusti. Henkilökuntaa vähennettiin ja aineistonhankintaan varatut määrärahat pahimmillaan puolittuivat 1980-luvun ylellisyysvuosista. Paradoksaalista tai ei, mutta musiikkikirjastojen käyttöluvut eivät romahtaneet, vaan paikoitellen saatiin huomata, että taloudellisesti kireät ajat toivat kirjastoihin uusia asiakkaita, vaikka uutuushankintaa oli pakko merkittävästi vähentää. Kun käyttötilastot eivät kääntyneetkään alaspäin, lamavuodet ohitettiin Suomen musiikkikirjastoissa käytännössä vähäisin vaurioin. Vaikka hankintamäärät pienenivät, vaikutus ei kohdistunut palvelulaatuun vaan kokoelmat pysyivät monipuolisina.

Monia muutoksia oli kuitenkin tulossa. Eräs ensimmäisistä oli kirjastoissa tapahtuvan kuuntelun dramaattinen vähentyminen. Vielä 1970- ja 1980-luvuilla kirjastojen musiikkiosastoja käytti varsinkin valistunut nuoriso aktiivisesti hyväksi tutustumalla uudempaan ja vanhempaan popmusiikkiin, jonka saatavuus ennen radiouudistuksia oli merkittävä niukkuustekijä. Suomalaisten varallisuus oli kasvanut 1980-luvulla, mutta kuunteluhuoneilla oli muita sosiaalisia ulottuvuuksia, joiden ansiosta niiden käyttö oli suosittua. Tämä suosio jakoi kirjastojen sisällä näkemyksiä ja moni oli varmasti mielissään, kun kuuntelijat alkoivat 1990-luvun aikana kaikota. Kasetti- ja vinyylisoittimet kodeissa korvautuivat CD-soittimilla ja -levyillä, joita oli myös kätevää ja nopeaa kierrättää kaveripiirissä. Kirjastot eivät kyenneet myöskään tarjoamaan uutuuskuuntelijoille tarpeeksi valikoimaa, kun rahat käytettiin lainattavan kokoelman kartuttamiseen.

Kirjastojen maailma alkoi mullistua 1990-luvun puolivälissä tavoilla, joista osa oli ennakoituja ja toivottujakin, mutta osa pääsi yllättämään tasaiseen kehitykseen tuudittautuneet. Tietoverkot olivat kirjastojen näkökulmasta merkittävä tekninen uudistus jo ennen www-tekniikkaa. Ensimmäisessä vaiheessa lainaus- ja tiedonhallinta siirrettiin tietokoneille, mikä tarjosi merkittäviä tehonlisäyksiä asiakaspalveluun, mutta pohjimmiltaan

kirjastojen siirtyminen atk-aikaan oli käyttäjille suhteellisen epädramaattinen asia. Musiikkikirjastoissa odotettiin kiihkeästi jo kehityksen seuraavaa askelta eli vanhojen korttiluetteloiden siirtämistä tietokoneiden muistiin ja käyttämistä kirjastossa olevien päätteiden kautta. Asialla oli erityisesti musiikissa dramaattinen vaikutus, koska tietokoneet tarjosivat mahdollisuuden sellaiseen luettelointiin ja tiedonhakuun, josta korttiaikana saatettiin vain unelmoida. Ja kyllä sitä unelmoitiinkin, sillä yksi puuttuva rengas Gronowin maksimiin tavoittelussa oli kokoelman täydellisyyden lisäksi musiikkidokumenttien yksityiskohtiin ulottuva tiedonhaku. Odotimme pääsevämme tilanteeseen, jossa asiakkaalle voidaan etsiä nopeasti albumi, jolla haluttu laulu on turvautumatta henkilökunnan muistiin.

Luetteloinnin ja tiedonhaun tietokoneistuminen oli musiikissa laadullinen kumous, jonka merkitystä ei koskaan ole julkisesti tajuttu ja noteerattu. Musiikkikirjastojen työntekijöille ja asiakkaille avautui kokonaan uusia mahdollisuuksia tiedonhakuun. Näitä mahdollisuuksia ryhdyttiin myös nopeasti käyttämään ja sen seurauksena kirjastoihin kohdistuneet odotukset kasvoivat nopeasti. Tässä vaiheessa myös kirjastomaailman sisällä ajatukset tietokoneilla hoidetun dokumentoinnin arvosta lähtivät sen hyödyistä tiedonhaussa, eivät taloudellisista säästöistä. Tämä kumous kuuluu kuitenkin sinne hiljaisten osastolle, mutta tulkoon siis tässä ääneen muistiin kirjatuksi. Asiakkaat toki tottuivat nopeasti lisääntyneeseen tiedontasoon, joten mitään luppopäiviä ei musiikkikirjastojen asiakaspalvelijoille tai luetteloijille tullut. Asiakkaiden kysymykset lisääntyivät ja tulivat monimutkaisemmiksi samassa tahdissa kuin tietokannat kehittyivät.

Varhaisissa tietoverkkokuvitelmissa tavoiteltu maailma oli todellisuutta kirjastoissa varsin nopeasti, mutta sitä seuraavaa askelta eli internet-verkkoa ei tietenkään kukaan osannut ennustaa eikä oikein vaatiakaan. Musiikko ja tekninen friikki Frank Zappa oli kyllä jo 1980-luvulla suunnitellut puhelinverkkoon perustuvaa musiikin tilausjärjestelmää, mutta hän oli 10-15 vuotta edellä ajastaan, joka koitti vasta vuonna 2001 Applen julkistaman iTunes-palvelun muodossa. Mutta jo sitä ennen kirjastojen verkkomaailma mullistui, kun asiantuntijajärjestelmäksi kuviteltu verkko muuttuikin jokamiehen ja -naisen mellastuskentäksi. Kirjastot reagoivat julkisen verkon tuloon sinänsä ripeästi. Kiihkeimpinä vuosina kirjastot kilpailivat keskenään asennettujen yleisöpäätteiden määrillä ja voi sitä häpeän määrää, joka

lankesi maakuntakirjastopäivillä sen kirjastojohtajan niskoille, joka joutui myöntämään, ettei niitä päätöksiä vielä ollut ehditty saada ollenkaan.

Internet mullisti ehkä hiukan yllättäen kaikkein nopeimmin musiikkikirjastojen käsikirjastojen aseman. Erityisesti vuonna 2001 avattu Wikipedia teki nopeasti kirjastojen hakuteosrivit vanhentuneiksi – sitä ne tosin olivat yleensä Wikipediasta riippumattakin – ja pakotti miettimään kirjastoista jaettavan yleisen musiikkitiedon merkitystä. Muutos saattoi kirpaista jonkun käsikirjastoa vuosikymmeniä hoitaneen mieltä, mutta yleisesti ottaen muutos tapahtui luontevasti ja ilman dramatiikkaa. Uusia musiikin hakuteoksia ei enää julkaistu eikä siten myöskään jouduttu hankkimaan. Fiksuimmat musiikkikirjastoammattilaiset tietenkin ymmärsivät, ettei yleistiedossa hyvin pärjäävä Wikipedia korvaa monia erikoishakuteoksia, jotka toivottavasti edelleen löytyvät ainakin isommista musiikkikirjastoistamme.

Siinä missä musiikkitiedon siirtyminen paperilta verkkoon on lähinnä tehostanut musiikkikirjastojen toimintaa, itse sisältöjen siirtyminen verkon kautta jaeltaviksi on ollut monelle ammattilaisellekin yllätys ja vaikeasti käsiteltävissä oleva ilmiö. Yllätyksellisyyttä selittänee osittain se tosiasia, että musiikkikirjastojen sisällöistä vain äänitteet ovat merkittävästi siirtyneet verkkojakeluun, kun taas kirjat, lehdet ja vähänkin uudemmat nuotit ovat edelleen visusti paperitavaraa. Musiikkivideoiden lyhyt kukoistuskauti kirjastoissa – ja ylipäätään missään – loppui viimeistään silloin, kun YouTube käynnistyi helmikuussa 2005. Tänä päivänä on vaikea edes muistaa, että on ollut aika, jolloin musiikkiosaston hankinnoista vastaava pohti pää kuumana myös sitä, mitä kirjasto-oikeuksin varustettuja musiikkivideoita – oopperoita, rock-konsertteja ja soitonoppaita – pitäisi kokoelmaan hankkia. Jäljellä lienevät enää silloin tällöin kuin rutiinilla tehtävät ooppera- ja soitonopashankinnat DVD-formaatissa.

Applen iTunes ei vaikuttanut musiikkikirjastoihin välittömästi tai dramaattisesti, vaikka tilastojen mukaan äänitelainauksen huippu osuu jonkin vuoden 2004 tienoille. iTunes kuitenkin symboloi sitä, että tietokoneen äärellä istuva musiikin harrastaja saattoi nyt ladata koneelleen musiikkia nostamatta takapuoltaan kauppareissua varten. Ns. vertaisverkot (P2P, Napster, Gnutella jne.) olivat tosin jo 1980-luvulta opettaneet teknisesti etevimmille, kuinka musiikin jakelu pitäisi järjestää täydellisessä maailmassa (paitsi että vertaisverkkojen käyttäminen oli siedettävää vain nuorimpien

mielestä), mutta koska vertaisverkkoja käytettiin laittomasti, kirjastoilla ei voinut olla niiden kanssa mitään tekemistä. Asiakkaille piti kuitenkin aikaisempaa useammin siteerata tekijänoikeuslain pykälää 12, jonka mukaan musiikin kopioiminen yksityiseen käyttöön on laillista eli vertaisverkoista sai ladata itselleen mutta ei muille.

Todennäköisesti kirjastojen äänitelainauksen kasvun pysähtyminen 2000-luvun alkuvuosina johtui monista eri syistä, mutta ei suoranaisesti ns. suoratoistopalveluista, jotka käynnistyivät myöhemmin (Spotify aloitti vasta vuonna 2008, jolloin äänitelainaus oli laskenut jo vuosien ajan). Kyse ei ollut todennäköisesti musiikkikirjastojen eväskorin tyhjentyemisestä vaan kirjastojen ulkopuolisen maailman tarjoamien houkutusten lisääntymisestä. Kaikenlainen pelaaminen vei musiikin suosiota sekä rahan- että ajankäytössä, eikä kirjasto ollut tässä suhteessa poikkeus. Kirjastomaailmassa seuraukset olivat kuitenkin dramaattisemmat kuin muussa maailmassa, koska tämä uuden popmusiikin lainauksen väheneminen johti virheellisiin päätelmiin musiikkikirjastojen tarpeellisuuden päättymisestä.

KOLMAS KORI ELI ONKO MUSIIKKIKIRJASTOILLA TULEVAISUUTTA?

Kun Suomen yleisten kirjastojen musiikkitarjontaa toisen maailmansodan jälkeen tarkastelee täysin tunteettomasti asiakkaan näkökulmasta, on vaikea löytää perusteita dramaattisille peloille ja dystooppisille tulevaisuuden näyille. Asiakkaan näkökulmasta palvelut ovat koko ajan vain parantuneet, sillä tärkeähän ei ole se, kuka palvelun tarjoaa, vaan se, onko sitä palvelua vai ei. Vuonna 2011 taidemusiikin streaming-palvelua kohtuuhinnalla myös kirjastoille tarjoava Naxos Music Library oli hankittu jo yli sataan suomalaiseen kirjastoon. Uskoakseni kirjastojemme asiakkaat pitivät tätä luonnollisena askeleena ja itselleni NML:n kokoelma on alusta alkaen ollut osa kirjaston tarjontaa, vaikka vain parin teknisen linkin muodossa. Periaatteessa Spotify & Co eivät tätä asetelmaa muuttaneet, vaikka käytännössä osoittautui kirjastoille mahdottomaksi ryhtyä tarjoamaan asiakkailleen streaming-palveluita laajemmin. Siedettävään hintaan moista ei kukaan kirjastoille tarjonnut ja loppujen lopuksi kovapäisimmätkin kirjastopäätäjät taisivat ymmärtää, ettei ole mitään järkeä ruveta "kilpailemaan" kauppal-

listen toimijoiden kanssa, koska ne kuitenkin olivat joko maksutta tai hyvin pientä käyttömaksua vastaan kirjaston asiakkaiden ulottuvilla.

Musiikkikirjastojen asiakkaiden luonnollinen reaktio äänitemusiikin saatavuuden parantumiseen oli äänitelainauksen vähentäminen. Eihän ole järjeä lähteä jonottamaan kirjastosta levyä, jonka voi kuunnella suoraan verkosta. Paitsi että mainospuheet suoratoistopalveluiden "kaikesta" osoit-tautuivat tietenk in katteettomiksi ja tänä päivänäkin on valtava määrä mu-siikkia, jota ei verkon kautta voi kuunnella millään rahalla, vaan se täytyy ostaa divarista tai lainata kirjastosta. Musiikkiäänitteiden lainaamisen tar-ve on vähentynyt, mutta ei ole mitään syytä olettaa, että se putoaisi nol laan, koska kaupalliset suoratoistopalvelut eivät tule koskaan tarjoamaan kaikkea *Gronowin* maksii min kattamaa musiikkia.

Verkon kautta edelleen heikosti saatavana olevat musiikkisisällöt (mo-nografiat, uudemmat lehdet, uudemmat nuotit) ovat musiikkikirjastoissa suunnilleen samanlaisessa käytössä kuin ennenkin. Kaikkea kirjastokäyt-töä uhkaava lainauslukujen pieneneminen on näkemykseni mukaan ison luokan kulttuurinen ilmiö, joka liittyy ihmisten vapaa-ajan käyttöön, so-me-kulttuuriin ja mobiililaitteisiin. Sitä on turha murehtia, eikä ole mi-tään perustetta murehtia sitä erityisesti musiikin näkökulmasta. Emme voi asialle mitään ja vaikka voisimme, tuskin pääsisimme yksimielisyyteen siitä, mitä sille sitten pitäisi tehdä. Menneisyyteen ei voi palata eikä sellaiseen ole mitään tarvettakaan.

Yleisten kirjastojen musiikkipalveluiden tulevaisuuden hahmottami-nen on kuitenkin tärkeätä, koska sitä itse asiassa uhkaa aktiivinen näivettä-minen. Syynä ei kuitenkaan ole käytön suurimittakaavainen näivettyminen, vaikka toki aina jotkin palvelumuodot muuttuvat marginaalisiksi, kuten mu-siikin kuunteleminen kirjastossa ja yleistiedon välittäminen. Suurin uhka musiikin asemalle yleisten kirjastojen palvelukokonaisuudessa tulee ehkä yllättäen alan sisältä, kun kirjastojen johdossa ja laajemmin kirjastopäättä-jien keskuudessa on tehty äänitelainauksen vähenemisestä sekä hätiköityjä että asiallisesti ottaen vääriä johtopäätöksiä. Olemme valitettavasti siinä ti-lanteessa, ettei enää riitä kehitellä palveluita miellyttämään koko ajan vaati-vammiksi käyviä asiakkaita. Sen rinnalla täytyy yrittää toisaalta vakuuttaa kirjastopäättäjät siitä, että heidän tulkintansa äänitelainauslukujen vajoa-misesta ei ole järjevä peruste leikata musiikkipalveluita kokonaisuudessaan,

ei edes suoraan äänitehankintojen määrärahoja (siihen tietysti ryhdytään helposti ja paljon vähemmänkin dramaattisista syistä). Vaikka tilanne ei ole kaikkialla Suomessa yhtä huono, täytyy tietysti keskittää huomiota sinne, missä huonot ratkaisut näyttävät nopeimmin iskevän ja antavan huonoa signaalia myös laajemmalle. Ikävän kehityksen symbolina voidaan pitää Helsingin uutta keskustakirjastoa, joka avattiin joulukuussa 2018 ilman omaa musiikkiaäänitekokoelmaa. Pari vuotta myöhemmin Espoon kaupunginkirjasto on lopettamassa musiikkiaänitteiden uutuushankinnan kokonaan. *Der Rattenfänger von Hameln* pitäisi nyt pysäyttää, ottaa pilli pois ja lähettää soittaja takaisin koulun penkille.

MUSIIKKIKIRJASTOT EIVÄT OLE OHI

Olen monissa yhteyksissä todennut, että kuvitelma musiikkikirjastojen historian päättymisestä perustuu paikkansa pitämättömään informaatioon, ellei kyseessä ole silkkä paha tahto. Kirjastoissa on perinteisesti reagoitu laskeviin lainauslukuihin satsaamalla hiipuvaan palveluun lisää resursseja ja parantamalla sen laatua. Jostain syystä musiikin kohdalla on monissa kirjastoissa tehty täsmälleen päinvastoin eli käytön vähenemistä käytetään perusteena ottaa loputkin resurssit pois. Suomessa on jo *de facto* lakkautettu isojen kirjastojen musiikkiosastoja, jotka aikoinaan olivat yleinen ylpeydenaihe ja kateuden kohde. Tällaista hallinnollista shokkihoitoa ei tietysti järkiperustein pysty vastustamaan, joten olennaista olisi kysyä kirjastojen asiakkailta, haluavatko he todellakin vaivalla rakennettujen musiikkipalveluiden hidasta tai nopeaa lakkauttamista.

Haluan kuitenkin tämän kirjoituksen lopuksi kääntää katseen pois sisäisestä uhkasta – vaikka se on todellinen ja saattaa koitua musiikkikirjastojemme tuhoksi – ja puhua hiukan niistä haasteista, joita meillä on byrokraattien oikuista ja päättäjien lyhytnäköisyydestä riippumatta. Nostan esiin kaksi aihetta, joista olen puhunut toki usein ennenkin, mutta joista on mielestäni jatkettava puhetta hyvän asiakaspalvelun takia, vaikka lopullista leikkuria vieressä valmiiksi hiottaisiin. Olen nimittäin itse vakuuttunut siitä, että myös yleisten kirjastojen musiikkipalveluiden tulevaisuuden ratkaisee se, miten hyvin kykenemme vastaamaan tiedonhaun (dokumenttien

sisältöjen avaaminen) ja vaikeasti saatavilla olevien sisältöjen (digitointi ja verkkojakelu) haasteisiin.

Perinteinen luettelointiajattelu ei ole pitkiin aikoihin vastannut kunnolla modernin tiedonhaun tarpeisiin. Vaikka sisältöjen bibliografinen avaaminen ja analysointi ovat kehittyneet, kirjastot ovat erityisesti kuvien ja äänen käytössä pahasti kiinni vanhassa luettelokorttiajattelussa. Uusimmatkaan kirjastojärjestelmät eivät kykene joustavasti hyödyntämään kirjastotietokantojen ulkoisia resursseja tai yleistä audiovisuaalisuutta (kirjojen kansikuvat joissakin näytöissä ovat toki edistysaskel, mutta vielä aika vaatimaton). Vielä suurempi haaste on siirtyä muodollisuuksien kuvailusta erilaisten sisältöjen avaamiseen ja analyysiin asiakastarpeen näkökulmasta. Haaste on suuri, koska sen toteuttaminen tarkoittaisi dokumentointiin (nykykielellä "kuvailu", jota en itse käytä sen passiivisuuteen viittaavan mielikuvan takia) käytettävien resurssien lisäämistä, ei vähentämistä, mikä on tällä hetkellä päätavoite. Dokumentointia keskittämällä voitaisiin resurssitarvetta keventää, mutta ratkaisevaa on päättäjien asenne: joko ymmärretään ja hyväksytään musiikin laadukkaan dokumentoinnin itseisarvo tai sitten sitä käsitellään googletasoisena mössönä, kuten pahasti näyttää käyvän. Käynnissä olevat yhteisluettelohankkeet painottuvat säästöjen etsimiseen, eivät välitettävän informaation laadun parantamiseen. Kysymys on kulttuuripoliittisista valinnoista, ei mistään muusta. Musiikin laadukkaan dokumentoinnin asiantuntemusta meiltä löytyy, puuttuvat vain hyvät päätökset sen käytöstä.

Eräs kirjastopäättäjiä ilmiselvästi kauhistuttava ajatus on kysymys siitä, pitäisikö kirjastojen tarjota asiantuntemustaan ja osaamistaan myös verkon muiden dokumenttien sisältöjen avaamiseen. Kysymyksen taustalla on se kiusallinen tosiasia, että kirjastojen tietokantojen ulkopuolella on erityisesti musiikkisisältöjen dokumentoinnin laatutaso yleensä surkea tai vielä huonompi. Maailman suurimmat ja rikkaimmat sisällöntarjoajat kuten Google tai Spotify tarjoavat musiikista luettelotietoa tasolla, jota olisi 1970-luvun korttiluetteloissakin pidetty vähäisenä. Näillä jäteillä ei myöskään näytä olevan mitään aikeita kohentaa dokumentointinsa tasoa, koska niitä kiinnostavat klikkaukset, ei palvelunsa asiakkaille tarjoama laatu. Minusta olisi vähintäänkin kohtuullista, että asiaa tutkittaisiin esimerkiksi OKM:n ja musiikkikirjastojen yhteisenä projektina. Olisi hyvä ainakin selvittää, min-

käläisin taloudellisin panostuksin verkkomusiikkijakelun dokumentoinnin laatua voitaisiin parantaa. Voi olla optimistista kuvitella, että suomalaiset musiikkikirjastot voisivat vedota verkkojätteihin, kun asiakkaatkin tuntuvat pääosin tyytyvän varsin matalaan tasoon. Olen itse kuitenkin sitä mieltä, että tie kohti *Gronowin maksimiamia* vaatii myös verkkomusiikin nykyistä laadukkaampaa avaamista. Jonkun se täytyy tehdä ja kirjastojen luetteloijsia parempia asiantuntijoita ei kerta kaikkiaan ole olemassa.

Vähintään yhtä suurella nihkeydellä suhtaudutaan vaatimuksiin kirjastojen oman digitoinnin ja verkkojakelun lisäämisestä. Kirjastopäätäjät joko vain vaikenevat tai vetoavat toiminnan kalleuteen, tekijänoikeudellisiin esteisiin ja siihen, ettei tehtävä yksinkertaisesti kuulu kirjastoille. Näistä vastaavitteista vain toiminnan suhteellinen kalleus on totta – ainakin jos digitoinnin tilaa Kansalliskirjaston Mikkelin laitoksen kautta. Tekijänoikeus on toki reaalinen este uudempien sisältöjen osalta, mutta sen vaikutus heikkenee nopeasti, kun mennään ajassa taaksepäin. Tekijänoikeudellisesti vapaita musiikillisia sisältöjä on vaikka kuinka paljon. Kansainvälinen IMSLP-projekti on jo tuottanut valtavan määrän digitoituja nuotteja verkkoon, mutta se on kaukana kattavasta ja kansalliset aineistot loistavat yleensä aina poisalollaan. Kysymys siitä, onko vanhojen sisältöjen digitointi yleisten kirjastojen tehtävä ollenkaan, on mielestäni turha. Jos yleisen kirjaston kokoelmasa on muilta puuttuvaa musiikkiaineistoa, joka pitäisi digitoida ja laittaa jakeluun verkon kautta, miksi sitä ei voitaisi hoitaa itse tai vaihtoehtoisesti organisoida asia niin hyvin, että on yksi yhteinen digitointija, jolle sisältöjä voi toimittaa lainaksi digitointia varten. Olennaista on, että asialle tehdään jotain eikä oleteta, että sen hoitaa "joku muu" tai mikä vielä pahempaa, ettei kukaan sitä digitointia tarvitse. Monipuolinen tarjonta luo kysynnän. Sekin on sitä palveluiden parantamista.

Jos laadukkaan luetteloinnin, tiedonhaun ja digitoinnin haasteita ei ratkaista, yleisten kirjastojen musiikkikirjastot taantuvat pikkuhiljaa vähäisen käytön toissijaisiksi jäänteiksi – elleivät sitten päättäjät heilauta sitä leikkuriaan ja armahda odottamisen vaivalta. Toki myös uutuushankinnan täytyy pysyä laadukkaana, jos musiikkikirjastojen odotetaan elävän eikä vain olevan olemassa. Vaikka CD-levyn kuolemaa on toivotettu koko tämä vuosisata – minä muiden mukana –, sille näyttää käyvän kuten muillekin. Nimekkmäärät putoavat, mutta tallenne ei katoa minnekään. Myös asiantuntevan

henkilökunnan saatavuus on tavalla tai toisella varmistettava siinä tulevaisuudessa, jossa musiikkikirjastot ovat yhteisön arvostamia palvelulaitoksia. Tässä laatu on määrää ehdottomasti tärkeämpi eli asiaa ei voi hoitaa työttömyyskortistolla ja sinänsä mahtavilla sivareilla.

Jotain aina tapahtuu, vaikka mitään ei edes yritetä. Todennäköisyys sille, että musiikkikirjastoille yhtäkkiä koittaa uusi kultakausi ihan itsestään, lienee kuitenkin varsin pieni. Siksi on parempi vaihtoehto jatkaa ideointia, puhua päättäjille, vakuuttaa heidät siitä, että on parempi satsata kuin leikata. On tärkeää myös kokeilla, kehitellä ja toteuttaa uudistuksia, vaikka resursseja olisi nihkeästi tarjolla. Yleiseen säästövimmaan ajettu päättäjä ei tunne myötätuntoa, vaikka musiikkikirjastonhoitaja kuinka kiltisti roikuttaisi niskaansa leikkurin alla. Siksi on parempi olla kuin tuota leikkuria ei edes näkyisi, olla aktiivinen, aloitteellinen ja ennen muuta idearikas. Jos hyvä idea ei mene läpi yhdellä tavalla, se kannattaa yrittää muotoilla uusiksi. Samalla olisi pidettävä huoli siitä, ettei jo rakennettua ruveta korvaamattomalla tavalla hävittämään. Merkkejä tästä on niin paljon, että asia on syytä ottaa vakavasti. On jaksettava puhua niille, joiden pitäisi ymmärtää ja joilla on asemansa takia mahdollisuus tehdä hyviä ja huonoja ratkaisuja. Tässä puheessa täytyy tukeutua sekä tosiasioihin että asiakkaan näkökulmaan. Henkilökunnan asemasta tuskin kannattaa puhua, ei se oikeasti kiinnosta ketään.

Viime kädessä vaihtoehtoja ei ole monia, korkeintaan kolmea lajia. Puhinta on, jos sekä päättäjien ratkaisuille ja omalla passiivisuudella jo rakennettu hyvä kokoelma hävitetään "vanhentuneena" tai "tarpeettomana", osittain tai kokonaan. Sekään ei ole erityisen hyvä ratkaisu, että junnataan vanhoilla malleilla jarrutellen ja vahinkoja minimoiden. Parasta olisi, jos saataisiin uudet kipinät sinkoilemaan niin henkilökunnan kun asiakkaidenkin keskuudessa. Mitään helppoa ratkaisua ei varmasti ole tarjolla, vaan pikemminkin vain työläitä ja hankalia. Mutta mihinpä emme olisi valmiita, jos olemme siihen *Gronowin* *maksiimiin* sitoutuneet ja pidämme sitä edelleen hyvänä pitkän tähtäimen tavoitteena. Minusta sen valo on kirkas ja selkeä, vaikka ehkä kvasaarimaisen kaukana.

Viitteet

- 1 Ainakin seuraavat tehtävät tulevat äkkiseltään mieleen ja lista selittää osaltaan jääviyspuheitani: Kirjastolehden toimituskunta muutaman vuoden, Suomen musiikkikirjastoyhdistys (puheenjohtaja, sihteeri), Intervalli-lehti (päätoimittaja tai toimitussihteeri lehden koko ilmestymisen ajan), Suomen musiikkikirjastoyhdistyksen julkaisusarja (vastaava toimittaja ja julkaisujen tekijä), Kirjastot.fi:n musiikkiosioiden ja kansallisten tietokantojen toimittaja-ylläpitäjä (Hankalat musiikinimet, soitinnimiluettelo, Yhtenäistettyjen nimekkeiden ohjeluetelot), luetteloinnin ja luokituksen kansallinen Luumu-ryhmä (sihteeri) kaikkine siihen liittyneine hankkeineen ja vielä Kirjastoalan tekijänoikeusryhmä (sihteeri).
- 2 Ilmaisu "Gronowin maksimi" on tätä kirjoitusta varten rakennettu käsite. Se tarkoittaa Pekka Gronowin ensimmäisenä ainakin Suomessa esittämää ajatusta, että musiikkikirjaston perimmäinen tarkoitus on tarjota kenelle tahansa mahdollisuus tutustua mihin tahansa musiikin lajiin äänitteiden ja nuottien muodossa ja saada tietoa näistä musiikinlajeista kirjallisuuden ja lehtien avulla. Sittemmin idea on laajentunut kattamaan myös avoimen tietoverkon eli internetin tarjonnan, jolloin musiikkikirjaston palveluiden pääpaino on sisällöissä ja informaatiossa, jota internetin kautta ei ole mahdollista tavoittaa.

Levyjen tarjontaa ja kysyntää riittää mutta ”kriisiä” vaan pukkaa

TUOMAS PELTTARI

Teksti on julkaistu alun perin 24.9.2019 blogissa Musiikki kuuluu kaikille: musiikkikuuluukaikille.musiikkikirjastot.fi.

Monesti olen tänäkin vuonna [2019] kuullut puhuttavan, että musiikkia ei enää myydä levyinä. Äänitteet ovat ”katoamassa”, se CD ”ei kiinnosta ketään” ja LP on ”liian marginaalia”. Puhe tuntuu oudolta. Voisiko olla niin, että puhujat eivät seuraa tämän ajan kauppaa ja tarjontaa? Suomalainen Levykauppa Äx toimii useilla paikkakunnilla. [Äx:n verkkosivut](#) ovat nautittava käyttöliittymä ties minkälaiusten vinkkien ja musiikin (ostamisen) ääreen. Etusivulla oli tiistaina 24. syyskuuta 2019 joukko hittilevytyksiä: 12 levykantta Ellinoorasta Tooliin, Maustetytöistä Mayhemisiin. Peräti yhdeksää näistä on saatavana myös vinyylinä, ja jossain vaiheessa ilmestyyneen lopulta se *Fear Inoculum*in tuplavinyylikin. LP:t ja vinyylit ovat tietysti tarkasteltavissa myös omalta alasivulta. Kaupan etusivulta voi myös nähdä, että yli puolet kymmenestä myydyimmästä artikkelista on Suomesta. Peukku ylöspäin!

Äx:n rinnalla muutkin levykaupat ovat liikkeessä. Käytettyjen levyjen myynti ja hankkiminen on merkittävä osa musiikkifanien sielunelämää. Al-listyttävän runsas uusintajulkaisujen määrä luo jatkuvaa kysyntää erilaisiin klassikoihin. [Svart Recordsin](#) syysuutuuksissa liekehtivät Xysman ja Santa Lucian vinyyliboksit, joista jälkimmäisen ykköspainos on jo myyty loppuun. Syyskuun lopulla 2019 julkaistaan jo kolmas ”albumiboksi” The Beatlesilta kun *Abbey Road* saa uudet kuosit, liitekirjassaan jälleen ne aiemmin julkaissemattomat taustatarinat. Bob Dylanin hieno *Bootleg Series* on yltämässä viidenteentoista (!) osaansa kun *Travelin’ Thru*n eri formaatit tulevat ulos.

Monet pienemmät levykaupat pärjäävät vinyylimyyntin ansiosta. Omakustanteita ja maailmantähtien uutuuksia esillä Turun 8raidassa lokakuussa 2020. Kuva: Tuomas Pelttari

Edellä olevat esimerkit ovat pintaraapaisu tämän hetken musiikkijulkaisuista. Kuka tahansa kiinnostunut voi ottaa tilanteen haltuun esimerkiksi selaamalla (tai klikkaamalla) rocklehti Soundia tai käväisemällä levykaupan kotisivun genrevalikoissa tai tekemällä haun kotikirjaston verkkosivulla. Helppoa.

Kirjastosta päin kuuluu kuitenkin vastaviestiä. Maanantaina 23. syyskuuta sain kuulla Espoon kaupunginkirjaston johtoryhmän linjauksesta luopua äänitteiden uutuushankinnasta. Päätös olisi voimassa vuoden 2021 alusta, asiasta enemmän blogissa Kirjava Satama, 17.9.2019¹. Perusteina todetaan äänitelainauksen vähentyminen ja muiden palveluiden lisääntyminen. Toisaalta ei todeta, mikä olisi uutuushankinnan jatkamiseen vaadittava äänitelainauksen taso.

Musiikkisisältöjen verkkopalveluiden suunnittelijana ja musiikkikirjastoammattilaisena olen huolestunut sisältöjen ja löytämisen ilon puolesta. Miten taata kunnan asiakkaille se, mitä nykyinen Laki yleisistä kirjastoista edellyttää? Lain kuudennen pykälän mukaan:

Tavarataloissa äänitemyynti ei aina tuottanut riittävästi voittoa. Turun Stockmann luopui levykaupasta keväällä 2015. Kuva: Tuomas Pelttari

Yleisen kirjaston tehtävänä on:

1. tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin;
2. ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa;
3. edistää lukemista ja kirjallisuutta;
4. tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon;
5. tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalais-toimintaan;
6. edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua.

Erityisesti huolta minulle tuottaa mahdollinen tulkinta kohdista 1 ja 2. Moni isonkin kirjaston musiikkiosasto hankkii vain yhden kappaleen kutakin uutuutta. Entä jos sitä yhtäkään ei hankita? Seutukirjasto ja kuntarajat ylittävä kellutus voivat helpottaa pitenevän varausjonon purkamisessa, mutta Helmet-kirjastokuntia on vain neljä. Jos suuri pääkaupunkiseudun kirjasto lopettaa uutuushankinnan kokonaan, niin miten käy varausjonojen? Ne pitenevät entisestään.

Ajatukset vakavoituvat lisää, kun katson Kirjastokaistan videota, jossa muusikko Jukka Nousiainen kertoo kirjastonkäytöstään. Sarjan *Löytöretki musiikkiosastolla* kolmososassa Nousiainen kulkee Tampereen Metson musiikin uutuushyllylle, löytää bokseja, kiinnostavan kasetin, bulgarialaisia musiikkiaarteita, inspiroivaa vinyyliä ja luettavaa, jne. Hän pohtii CD-bokseja varten tehtyä toimitustyötä ja uutta informaatiota.

Metson virikkeellinen uutuushankinta ja sen esillepano tuottaa kävijälle löytämisen iloa. Kirjaston kulttuurinvälittäjän rooli näkyy ja tulee läpi ryttisten. Tuota rytinää kuulen mielelläni itsekin – esimerkiksi aina kun saan lainaan maksuttoman varauksen. Sitä vähemmän kivaa lainausdataa ja "lainauksen kriisiä" pukkaa myös kuuluville, mutta minun korvissani musiikki on voitolla.

Viitteet

- 1 Miettunen, Miika: Musiikkikokoelmat 2020. Blogissa Kirjava Satama, 17.9.2019. <https://kirjavasatama.espoonkirjastot.fi/kirjaston-toiminta-ja-tulevaisuus/musiikkikokoelmat-2020> (tarkistettu 8.4.2021).

Helmetin haastava äänitetilanne

LASSI KOKKONEN

Äänitetarjonta osana Helmet-kirjastojen musiikkipalveluja joutui suuren haasteen eteen, kun Espoon kaupunginkirjasto ilmoitti syksyllä 2019 lopetavansa äänitehankinnat vuoden 2021 alusta sekä supistavansa radikaalisti äänitekokoelmiansa vuosina 2020–2021. Espoon kokoelmassa oli vuonna 2019 CD-levyjä 60 000–65 000 kappaletta, vuoden 2020 aikana Espoon viimeiset 15 000–18 000 levyä keskitetään Tapiolan kirjastoon, ilmeisesti odottamaan lopullista kohtaloaan. Espoon perinteisesti vahva musiikkikirjasto, Leppävaaran Sello, on siis tulevaisuudessa täysin äänitevapaa yksikkö.

Yhtälön tekee erityisen mutkikkaaksi se, että samaan aikaan Helsingin kaupunginkirjastossa leikattiin musiikkiäänitteisiin käytettävä budjetti puoleen, koska Helsingissä CD-lainaus oli pudonnut vuoden 2018 aikana 24 %. Tämä johti tietenkin hankalaan tilanteeseen, jossa uutuusäänitteisiin kohdistuvat varausjonot pysyivät edelleen suhteellisen suurina, mutta varausjonoille tarkoitettujen täydennyshankintojen määrää jouduttiin ratkaisevasti supistamaan. Yhtenä syynä näinkin suureen lainauksen laskuun vuonna 2018 voi varmasti pitää Helsingin suosituimman musiikkikirjaston, Kirjasto 10:n, lopettamista ennen Keskustakirjasto Oodin avaamista joulukuussa 2018. Kirjasto 10 suljettiin jo syyskuun lopussa, eivätkä sen kokoelmat olleet käytössä moneen kuukauteen, koska niitä siirrettiin ja järjestettiin Helsingin pääkirjastoon Pasilaan.

Espoon kaupunginkirjaston ratkaisun takana on kerrottu olevan lainauksen suuri pudotus sekä tarve keskittyä pelkästään asiakkaiden oman musiikinteon tukemiseen. Espoossa panostetaan musiikkipedagogiaan huomattavasti. Tämä on sinänsä hienoa, mutta palveleeko se musiikkia äänitteiltä kuuntelevia asiakkaita? Espoon kirjaston johtajisto on ilmoittanut asiaa kysyttäessä, että tulevaisuudessa espoolaiset äänitelainajaat voivat kääntyä naapurikaupunkien Helsingin, Kauniaisten ja Vantaan palvelujen puoleen. Suuri kysymys onkin, riittävätkö kolmen kaupungin resurssit

palvelemaan neljän kaupungin tarpeita. Espoon kaupunginkirjaston asiakkaat muodostavat joissain tapauksissa lähes puolet varausjonoista. Sinänsä asiakkaan postinumerolla ei ole merkitystä, mutta osoittaa se kuitenkin sen, että Espoossa asuvista asiakkaista monet vielä käyttävät ainakin uutuuksia.

Voisimme tietenkin käyttää kaikki määrärahamme vain suosituimpaan ja varatuimpaan aineistoon, mutta samalla kokoelmamme kaventuisivat ja yksipuolistuisivat. Olen kirjannut Helsingin kaupunginkirjaston äänitehankintalinjaukseksi vuodelle 2021:

"Äänitevalinnoissa pyrimme noudattamaan monipuolisuutta ja tarjoamaan kaikenlaista tallennettua musiikkia tasapuolisesti kaikki etniset ja kulttuuriset taustat huomioiden. Yhtenä painopisteenä olemme pitäneet kotimaisuutta. Pyrimme hankkimaan kaiken äänitevalitsijoiden mielestä 'laatukriteerit täyttävän' kotimaisen musiikin. Erityisen tärkeinä olemme pitäneet riippumattomia pienlevy-yhtiöjulkaisuja sekä omakustanteita.

Musiikkigenreistä tavoitteemme on hankkia kaikkea mahdollisimman kattavasti tarjonnan mukaan. Kappalemääristä olemme joutuneet tinkimään, joten hieman vähemmällä kierrolla olevat klassinen ja taidemusiikki jäävät pienempiin kappalemääriin aiemmin totutusta (nyk. 1-3 kpl/julkaisu). Paremmin kiertävät popmusiikin eri genret voivat saada valinnoissa muutaman kappaleen enemmän. Lisäksi täydennämme varatuimpia levyjä takautuvasti muutamilla lisäkappaleilla.

Pyrimme palvelemaan enemmän marginaaleja kuin valtavirtaa. Kaupallisin populaarimusiikki on käytännössä siirtynyt suoratoistopalvelukäyttöön, joten jätämme osan tästä musiikista täysin valitsematta."

Melkoinen haaste onkin yhdistää tuo kokoelmien monipuolisuus ja kaikkein kysytyimmän aineiston riittävä saatavuus. Pyrimmekö tekemään sivistävää kokoelmapolitiikkaa vai populistisesti viihdyttämään massoja? Nämä toki olisivat yhdistettävissä hieman suuremmilla satsauksilla äänitemäärärahoihin. Valoisampaa tulevaisuutta kohti?

Suhteet yläkertaan kunnossa?

TOMMI VIITAMIES

Olisiko meillä hetki aikaa keskustella kaikkivaltiaasta? Entä onko taivas-osuutemme varmistamatta? Tai tuntuuko meistä koskaan siltä, että sama taivas saattaakin pudota samaan niskaan useammin kuin kerran? Eli: ihan semmoista lähtisin tässä kyselemään, että mitäs jos laitettaisiin nyt myös ne henkivakuutusasiat koko porukalle kerralla kuntoon.

Alkujaan hyvin harvalukuinen joukko pioneereja synnytti noin 1950-luvulta alkaen maahamme musiikkikirjastolaitoksen aika lailla tyhjästä. Yksittäisten visionäärien käynnistämä työ tuotti vähitellen laajempaa tulosta, ja seuraavina vuosikymmeninä musiikki kaikkine aineistolajeineen saavutti käytännössä maan kaikki yleiset kirjastot.

Erityisesti 1980-luvulta eteenpäin mentäessä ja uuden kirjastokäytätjäystävällisen ääniteformaatin CD-levyn vähitellen yleistyessä alkoivat "kirjakirjaston" valtaapitävätkin olla siihenastisen hyväntahtoisen sallimisen lisäksi jopa erittäin hyvillään siitä lisäarvosta, jota tämä käenpoikanen oli tuomassa koko kirjastolaitokselle. Lainauserot ja niiden myötä aineistomäärärahat kasvoivat. Mikä olikaan musakirjastolaisten puuhastellessa, kun asiakkailta tuli arvostusta ja esimiehetkin vähintäänkin suvaisivat.

Sitten aikanaan, kun merkkejä kulta-ajan vähittäisestä hiipumisesta alkoi näkyä lainauslukujen laskiessa vuoden 2004 jälkeen, ryhtyivät päätöksentekijät heräilemään siihen, että jotain täytyisi tehdä. Ratkaisuksi keksittiin nopeasti se ilmeisin: aineistomäärärahoista karsiminen. Tämä tilastojen valossa lähtökohtaisesti perusteltavissa oleva toimenpide jäikin monessa kirjastossa sitten ainoaksi korjausliikkeeksi.

Maan eri yleisten kirjastojen seutukunnat ja kirjastokimpat ovat selvinneet tapahtuneesta mielipideilmaston muutoksesta vaihtelevasti. Yhtäällä

on musiikkikirjastoa johdon suosiollisella tuella keksitty monelta osin luovasti uudestaan satsaamalla rohkeasti sekä asiakkaiden osallistamiseen että uuteen teknologiaan. Musiikkikirjastosta on voinut muodostua merkittävä ja aktiivinen toimija koko omassa paikallisyhteisössään. Toisaalla taas ovat pitkäaikaiset musiikkikirjastotyöntekijät saattaneet yhtäkkiä huomata elävänsä kummallisessa välitilassa ilman mainittavia resursseja ja johtonsa tukea työlleen. Jotkut on siirretty ainakin osittain "muihin tehtäviin", ja monet ovat enemmän tai vähemmän epätietoisia koko erityisalansa tulevaisuudesta omassa työyhteisössään. Ylintä ja keskijohtoa ei kaikkialla tunnu kiinnostavan tämä osa kirjastotyöstä, eikä sille enää tarjota niitä resursseja, joista monet muut kirjaston vakiintuneet toimintamuodot nauttivat edelleen itsestäänselvyksinä.

Musiikkikirjasto sai ensimmäiset vuosikymmenensä puuhailla musakornerissaan kohtuullisen rauhassa omasta mielestään tarpeellisten asioiden parissa. Musiikkikirjastoissa on myöhemmin huomattu, että alan omatoimisuus oli mahdollista lähinnä siksi, että lainaus- ja kävijätilastot olivat tuottaneet mitattavaa lisäarvoa koko kirjastotoimelle. Vaikka asiakkaat ja yhteisöt arvostavat edelleen musiikkikirjastoja suuresti ja pitävät niitä olennaisena osana kuntalaisten kulttuuri- ja sivustyspalveluita, se ei kaikkialla riitä nykyiselle johtajapolvelle, joka kokee kirjastolaitoksen perustehtävän pikemminkin välineellisenä kuin itseisarvoisena. Tämä johdon ohentunut ymmärrys kirjastotoimen tehtävästä yhdistettynä vertikaalisen dialogin puuttumiseen organisaatiossa ei ole edistykellinen yhtälö.

Työyhteisöjen ja toimialojen johtaminen liian vähäisen tiedon ja ymmärryksen ja ylikehittyneen itsevarmuuden vallassa on tietysti ikaikaista johtamisen sumeaa logiikkaa. Tällä vuosituhanella, jolloin vuorovaikutuksen, avoimuuden ja läpinäkyvyyden merkitystä johtamisessa korostetaan työyhteisön jäsenten sisäisen motivaation olennaisena osatekijänä, olisi kuitenkin lupa odottaa, että siltä olennaisimmalta sidosryhmältä – asiaan vihkiytyneeltä ammattikunnalta itseltään – kysyttäisiin, että "mitenkäs ne teidän jutut kannattaisi jatkossa meillä oikein järjestää".

(Merkittävää musiikkikirjaston alasajoa on toteutettu ylhäältä tulleina ilmoitusasioina koko 2010-luvun ajan mm. omassa kirjastoammatillisessa viitekehyksessäni Helsingin kaupunginkirjastossa ja laajemminkin pääkaupunkiseudun Helmet-kirjastoissa. Tämä ei tietysti ole kunniaksi yleisten

kirjastojen keskuskirjastolle ja maan suurimmalle kirjastokimpalle, jonka soisi olevan pikemminkin se viimeinen tulenkantaja kuin valojen sammuttaja ensimmäisten joukossa.)

Ammattikuntamme on tottunut ideoimaan ja toteuttamaan oma-aloitteisesti. Autonomisen tekemisen sivutuotteena keskusteluyhteyden luominen ja ylläpitäminen sinne yläkertaan on voinut jäädä huonommalle tolalle. On ehkä hyväuskoisesti oletettu, että se, mikä itse koetaan perustavaa laatua olevaksi, olisi muidenkin mielestä itsestäänselvästi iänkaikkista.

Lapsenusko voi olla kuolemaksi. Vaikka kyse ei olisikaan ylätasolle sisäänrakennetusta antipatiasta musiikkiaineistoja kohtaan, voivat silti sekä aineistolajimme "toiseus" kirjastossa että puutteelliset suhdetoimintakykymme olla ne suurimmat syntimme. Riittävän läheiset kontaktit ja luonteva keskusteluyhteys sen sielunvihollisenakin toisinaan näyttäytyvän yläkeran kanssa sekä johtavan luokan alimpiin vaistoihin sopivan populistisesti vetoavat argumentaatiokyvyt ja kaunopuheisuus ovat elintärkeitä välineitä nimemme kirjoittamiseksi kirjastoalan elämäkirjaan.

(Allekirjoittanut muistaa tuskallisen hyvin katkeamattoman sarjan omia ja kollegoidensa epäonnistumisia vuosikymmenten varrella yrityksissään avata toimialansa lainalaisuuksia, tarpeita ja yleisiä merkityksiä niille vaihtuville tahoille, joiden käsissä resurssien jako on ammattiyhteisössämme kulloinkin ollut. Toivottavasti muualla valtakunnassa on epäonnistuttu vähemmän tässä suhteessa, vaikkakaan useat pitkän ajan signaalit eivät valitettavasti tue tätä toivetta.)

Ahdistavatko ammattikuntaa fyysisen aineiston lainauksen lasku, talenteiden suoratoistopalvelut, asiakasta entistä enemmän osallistavat uudet palvelumuodot tai vaikkapa sinne yläkertaan pesiytynyt yleinen välinpitämättömyys kirjastolaitoksen sivistystehtäväolettamaa kohtaan? Ei se mitään: nuo ja muut musiikkikirjaston haasteet, uhkat, mahdollisuudet tai muuten vaan ilmiöt ovat silti vain maallisia murheita siihen verrattuna, millainen elämän ja kuoleman kysymys voi olla se, ovatko ne suhteet sinne yläkertaan kunnossa. Niitä kannattaa seurakunnassa pyrkiä parantamaan, ennen kuin koko ala on ehditty siirtää jumalallisella ilmoituksella ajasta ikuisuuteen.

Musiikkiarkisto – musiikkikulttuurin tiedon säilyttäjä ja tarjoaja

MAARET STORGÅRDS

HISTORIA, HENKILÖSTÖ JA YLEINEN TOIMINTA

Musiikkiarkiston kannatusyhdistyksen, silloisen Suomen Jazzarkiston kannatusyhdistyksen (SJAK) perustamisesta tuli 10.12.2020 kuluneeksi 30 vuotta. Aloitteen suomalaisen jazzperinteen keräämisestä ja tallentamisesta teki rumpali Manu Teittinen. Yhdistyksen alkuperäisenä tarkoituksena oli edistää jazzarkistotoimintaa kokoamalla ja dokumentoimalla aineistoja. Ensimmäisenä toimintavuonna Opetusministeriö myönsi arkistolle käynnistysavustuksen, jonka turvin toiminta käynnistettiin vuonna 1991 As Oy Pihlajatie 43:ssa Helsingissä. Arkiston ensimmäiset vuodet keskittyivät aktiiviseen aineistojen keruuseen ja niiden kuvailutyöhön sekä arkiston tunnettuuden edistämiseen muun muassa näyttely-, konsertti- ja esitystoiminnan avulla. Vuosina 1991–1995 arkistokokonaisuuksia luovutettiin arkistoon peräti toista sataa.¹

Vuonna 1997 Suomen Jazz-arkiston toiminta-ajatus laajeni kattamaan suomalaisen populaarimusiikin lajit, minkä vuoksi yhdistyksen nimi muutettiin muotoon Suomen Jazz & Populaarimusiikin Arkiston Kannatusyhdistys ry ja markkinointinimenä käytettiin Suomen Jazz & Pop Arkistoa. Samana vuonna arkisto muutti uusin tiloihin Arabiankatu 2:een. Nykyiset arkiston tilat sijaitsevat Sörnäisten rantatie 25:ssä, ja nimi muutettiin vuonna 2017 Musiikkiarkistoksi. Musiikkiarkisto on perustamisestaan lähtien ollut itsenäinen toimija, jonka rahoitus tulee pääosin opetus- ja kulttuuriministeriöltä (OKM).

Arkiston ensimmäisenä johtajana aloitti musiikkineuvos, jazzmuusikko Jukka Haavisto ja vuonna 1996 vakinaiseen amanuenssin tehtävään va-

littiin Natta Holma. Arkistonjohtajana on toiminut vuodesta 1997 lähtien musiikintutkija FT, DI, dosentti Juha Henriksson, jonka sijaisena vuosina 2008–2015 arkistoa johti kulttuurihistorioitsija FT Janne Mäkelä. Vuodesta 2008 lähtien arkistonhoitajan tehtävää on hoitanut FM, tradenomi (YAMK) Maaret Storgårds ja järjestelmäasiantuntijana on toiminut FM Jouni Eerola. Yhdistyksen ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin Timo Vähäsilta, jonka jälkeen vuodesta 2007 lähtien tehtävää hoiti Jaakko Harjula. Vuonna 2015 puheenjohtajaksi valittiin Hannu Tolvanen.

Musiikkiarkisto on ollut mukana erilaisissa tutkimushankkeissa, joista viimeisin oli vuosina 2014–2019 toiminut *Musiikki, monikulttuurisuus ja Suomi*. Sen vastuullisena johtajana oli akatemiatutkija Antti-Ville Kärjä. Muita tutkimushankkeita ovat olleet muun muassa *Afrikkalaisten muusikoiden historia ja merkitys monikulttuurisessa Suomessa* sekä populaarimusiikin tutkimuksen seminaarit yhteistyössä Maailman musiikin keskuksen kanssa. Musiikkiarkisto julkaisee myös populaarimusiikkiin liittyviä tutkimuksia, tietokirjoja ja äänitteitä. Julkaisutoiminnassa panostetaan avoimen tieteen ja tutkimuksen periaatteisiin.²

Musiikkiarkisto tarjoaa aineistojaan musiikkiaiheisiin näyttelyihin, joiden kautta arkiston aineistot ja toiminta ovat tulleet laajemmin suuren yleisön tietoisuuteen. Tiivistä yhteistyötä on tehty lähivuosina FAME Musiikkimuseon, Pasilan kirjaston sekä Helsingin kaupunginmuseon kanssa.

Musiikkiarkisto on hallinnoinut vuodesta 2002 lähtien Erik Lindströmin rahastoa, josta jaetaan matka-apurahoja nuorille jazzmuusikoille. Apuraha julkistetaan toukokuussa pidettävässä konsertissa, jonka järjestäjänä on viime vuosina toiminut Helsinki Jazz ry.³

MUSIIKKIARKISTON ARKISTOTOIMINTA

Musiikkiarkisto kerää, tallentaa ja saattaa käyttöön sääntöjensä ja niitä tarkentavan, kansallisesti sovitun hankintapolitiikkansa mukaisesti suomalaisen populaarimusiikin yksityisiä yhteisö- ja henkilöarkistoja sekä tutkimus- ja muistitietoaineistoja. Musiikkiarkisto vastaanottaa arkistoaineistoista pääasiassa yli 10 vuotta vanhempaa, passiivivaiheessa olevaa ainutkertaista, ei-julkaistua kulttuuriperintöaineistoa.⁴

Juha Nikulainen tutkimustyössä Musiikkiarkistossa lokakuussa 2016.

Kuva: Tuomas Pelttari

1142 hyllymetriä kattava arkistokokoelma sisältää musiikkialan toimijoiden kuten musiikintekijöiden, tutkijoiden, toimittajien, tapahtumanjärjestäjien, levy-yhtiöiden ja järjestöjen arkistoaineistoja. Tämän lisäksi digitaalisia aineistoja on 35 TB, joka sisältää sekä kokoelmien digitoituja että syntysähköisiä aineistoja.

Musiikkiarkisto palvelee kaikkia populaarimusiikista kiinnostuneita asiakkaita. Pääasiallisia arkiston käyttäjiä ovat tutkijat, opiskelijat, kustantajat, muusikot, sukututkijat, konserttijärjestäjät, toimittajat sekä kulttuuriperintöorganisaatiot. Musiikkiarkisto auttaa asiakkaitaan aineistopyyntöjen lisäksi tietopyynnöissä, tiedon etsinnässä sekä aineiston käsittelyyn ja käyttöön liittyvissä kysymyksissä.

MUSIIKKIARKISTON KOKOELMAT

Suomen Jazz-arkiston ensimmäiset aineistot karttuivat kokoelmiin ensimmäisen arkistonjohtajan Jukka Haaviston kirjan *Puuvillapelloilta kaskimaille: Jatsin ja jazzin vaiheita Suomessa* (Otava 1991) tiedonkeruista. Ensimmäinen

vastaanotettu kokoelma oli muusikko Pekka Pöyryn nuotisto. Vuoteen 1996 asti arkisto keskittyi suomalaisen jazzaineistojen tallentamiseen, minkä jälkeen hankintapolitiikka käsitti myös muut populaarimusiikin lajit. Musiikkiarkiston kokoelmat sisältävät aineistoja 1890-luvulta aina 2000-luvulle asti, mutta suurin osa aineistoista on 1950–1970-luvuilta.

Musiikkiarkiston kokoelmien erityispiirteenä on aineistojen moniformaattisuus. Perinteisten paperiaineistojen lisäksi luovutukset sisältävät usein erilaisia tallennus- ja tiedostoformaatteja. Säveltäjän arkisto saattaa sisältää muun muassa kelanauhoja, C-kasetteja, DAT-nauhoja, miniDV:tä. Kokoelmista kattavimmin onkin digitoitu tai siirretty aineistot, joita ei voida tarjota alkuperäisessä formaatissa käyttöön.

Musiikkiarkiston arkistot ovat yksityisten henkilöiden ja yhteisöjen arkistoja, jotka poikkeavat johdonmukaisesti kerätyistä ja suunnitellusti ohjatuista viranomaisaineistoista. Yksityisten henkilö- ja yhteisöarkistojen erityispiirteenä on, että niiden rakenne tai sisältö ei ole useinkaan suunniteltu, vaan ne sisältävät eletyn elämän satunnaisen aineisto-otoksen. Poikkeuksiakin löytyy, mistä esimerkkinä mainittakoon Kullervo Linnan tarkoin säilytetty arkistokokonaisuus.

Musiikkiarkiston laajin aineisto on Suomen Äänitearkisto ry:n 450 hyllymetriä kattava kokoelma, joka sisältää yhdistyksen toiminta-asiakirjoja, eri ääniteformaattikokoelmia (pikalevyt, vahvalieriöt, kelanauhat), disko-grafiakokoelman, käsikirjaston sekä kotimaisen ja ulkomaisten levyjen kokoelmat. Suomen äänitearkisto ry:n toiminta keskittyy 1901–1980 vuosina julkaistujen suomalaisten äänitteiden tallentamiseen ja arkistointiin. Musiikkiarkiston suurin yhteisöarkisto on Warner Music Finland Oy:n arkisto, joka sisältää 34 hyllymetriä Levytukan, Pohjoismainen Sähkö Oy:n, Scandia Oy:n ja Musiikki-Fazer Oy:n aineistoja. Arkisto sisältää myös Musiikkiarkiston vanhimman aineiston, Helsingin Uuden Musiikkikaupan (myöhemmin Oy Fazer Musiikkikauppa) nuottitilausten myyntikirjan, johon on merkitty vuosien 1898–1922 aikana myydyt yksittäiset nuotit. Yksityisarkistoista laajimpia, noin 20 hyllymetriä käsittäviä kokonaisuuksia ovat Kullervo Linnan, Rauno Lehtisen, Pirjo & Matti Bergströmin sekä Erik Lindströmin arkistot.

Arkistoaineistot tarjoavat käyttäjälleen autenttista primääritietoa musiikkialan toimijoiden toiminnasta, menneistä tapahtumista, päätöksistä, suunnitelmista, ilmiöistä, ihmisistä ja tarinoista. Arkistoaineistot tuottavat

uutta tietoa, täydentävät sekä korjaavat jo kirjoitettua populaarimusiikin historiaa. Ne paljastavat tietoja siitä, mitä tapahtui ennen ja jälkeen varsinaisen julkisen musiikillisen tuotoksen, esimerkiksi konsertin tai äänilevyn. Muusikon kalentereista voi nähdä sovittuja harjoituspäiviä, äänityspäiviä sekä merkintöjä eri tapaamisista. Nuottikäsitteet paljastavat säveltäjän työprosessia luonnoksista kohti lopullista versiota.

Päiväkirjat taas avaavat kirjoittajansa henkilökohtaisia tunteita ja pohdintoja vaikkapa luomistyöstä. Konsertinjärjestäjän arkisto taas kertoo, miten asioita on suunniteltu tehtävän ja budjetoitu, miten ne ovat toteutuneet tai kuka on lopulta tehnyt päätöksiä konsertin järjestämisen suhteen. Palautte- ja fanikirjeet taas tuovat esille musiikin kokijan kokemuksia konsertista tai avaavat artistin merkitystä kokijalleen. Arkistoaineistojen sisältämien tietojen pohjalta tulkitsemme ja luomme ymmärrystä maailmasta ennen ja nyt.

AINESTOJEN DIGITOINNIN, KÄYTETTÄVYYDEN JA SAATAVUUDEN EDISTÄMINEN

Musiikkiarkisto on ollut mukana kulttuuriperintöorganisaatioiden ja sidosryhmien kansallisissa yhteistyöhankkeissa, joissa on edistetty aineistojen käytettävyyttä ja saatavuutta. Yhteistyö on tuonut pienelle toimijalle merkittäviä hyötyjä. Viimeisin yhteistyöhanke oli vuosina 2008–2017 toiminut Kansallinen Digitaalinen kirjasto (KDK, nykyisin Digime – digitaalinen kulttuuriperintömme), jonka tavoitteena oli edistää kulttuuriperintöaineistojen säilyttämistä, hallintaa ja hyödyntämistä.⁵ Hankkeen aikana luotiin kirjastojen, arkistojen ja museoiden yhteinen Finna.fi-asiakasliittymä sekä pitkäaikaissäilytysratkaisu Kulttuuriperintö-PAS, joihin Musiikkiarkiston metatiedot ja aineistot siirtyvät vaihteittain.

Musiikkiarkisto on myös mukana arkistojen yhteisessä AHAA-viitetietokannassa, jonne jatkossa kuvaillaan arkistoluettelot sekä yksittäisten aineistojen metatiedot. AHAA:sta vapaasti näytettävät tiedot haravoituvat lähitulevaisuudessa Finna-asiakasliittymään. Musiikkiarkiston sivuilta löytyy yleiskokoelmien tietoja, vapaita julkaisuja sekä linkit [Musiikkiarkiston YouTube-kanavalle](#) ja [Avoindata.fi](#)-sivustolle, josta on saatavilla rakenteellista dataa.

Sota-ajan valokuvia ja Lauantain toivotut levyt -ohjelman toivekirjeitä.
Lähde: Kullervo Linnan arkisto 224 ja Yleisradion kokoelma 408
Kuva: Musiikkiarkisto

Vaikka Musiikkiarkisto on saattanut aineistoja saataville, pääsy aineistojen pariin vaatii useimmiten edelleen käyntiä arkistossa. Kysyntä digitaalisten aineistojen osalta on kasvanut vuosien mittaan yleisen digitalisaatiokehityksen rinnalla, mutta korona-aika on lisännyt kysyntää selvästi, kun käyttäjät siirtyivät etätöihin. Vaikka fyysisille aineistoille on käyttöä, on yleinen kuluttajakäyttötymisen suuntaus selvä: digitaalisia kulttuuriperintöaineistoja toivotaan käytettäväksi avoimesti ajasta, paikasta ja tahosta riippumatta. Tavoitteena on saattaa aineistoja yhä enemmän käytettäväksi, mutta myös monipuolisemmin hyödynnettäväksi, mikä vaatii aineistojen käsittelyä uudenaikaisilla teknologioilla, palveluympäristön kehittämistä sekä lupaselvityksiä.

Käsissäämme on analogisten aineistojen lisäksi syntysähköisten aineistojen käsittelyn pohdinta, koska niiden määrä on kasvanut räjähdysmäisesti. Elämme hybridimaailmassa, jossa ylläpidetään analogisten ja digitaalisten

listen aineistojen toimintaprosesseja. Oman haasteensa tilanteeseen tuo toimintaympäristön kiihtyvä muutostahti: ennen kuin ehdimme käsitellä vanhaa, on jo mietittävä uutta.

TIME MACHINE -HANKE – KULTTUURIPERINTÖAINEISTOT MENNEISYYDEN BIG DATAKSI

Ratkaisuja kulttuuriperintöorganisaatioiden aineistojen digitointiin, saavutukseen ja käytettävyyteen liittyviin kysymyksiin lupaa eurooppalainen yhteistyöhanke *Time Machine*. Hankkeen tavoitteena on kehittää uudenlaisia tekoälyyn perustuvia teknologisia ratkaisuja ja palveluita eurooppalaisten kulttuuriperintöaineistojen digitointiprosessiin, käytettävyyteen ja pitkäaikaissäilytykseen. Hanksuunnitelma on jaettu neljään pilariin. Näistä ensimmäiselle on asetettu neljä tavoitetta. Ensimmäisessä tavoitteessa luodaan edellytykset kulttuuriperintöaineistojen tehokkaampaan digitointiin muun muassa vanhojen aineistojen digitointiprosessia nopeuttamalla.

Kansallisarkiston kehittämispäällikön Tomi Ahorannan mukaan 15 vuoden aikana vain 4–5 % Kansallisarkiston kulttuuriperintöaineiston kokonaismäärästä on digitoitu. Eurooppalaiseen 1–2 % tulokseen nähden tulos on hyvä. Ahoranta (2020) kuitenkin toteaa, että nykyisillä resursseilla ja teknologioilla työ etenee hitaasti, joten tarvitaan uusia ratkaisuja. Tavoitteena on saavuttaa mahdollisimman suuri digitointiaste jo lähitulevaisuudessa. Yhtenä ratkaisuna digitointiprosessin nopeuttamiseen voisi olla läpivalaisuun pohjautuva teknologia, jolla voitaisiin skannata kirja avaamatta sitä. Tämä myös säästäisi kirjaa turhalta käsittelyltä. Toisessa hankkeen vaiheessa digitoidusta aineistoista eristetään "menneisyyden big dataa" muun muassa tekstin- ja hahmontunnistusta käyttäen. Eristetyn menneisyyden big datan käsittelyyn luodaan tekoälyyn pohjautuvia työkaluja, jotka mahdollistavat datan hyödyntämisen eri tavoilla.

Kolmantena tavoitteena on luoda edellytykset käsitellä laajaa dataa luomalla tekoälytuote, jolla voitaisiin yhdistää, läpikäydä tai jatkojalostaa sitä. Neljäntenä tavoitteena on datan pitkäaikaissäilyttäminen esimerkiksi ns. synteettisellä DNA -teknologialla, joka mahdollistaisi sen, ettei jo digitoitua kulttuuriperintöaineistoa tarvitsisi digitoida uudelleen, ja se pysyisi muuttumattomana.

Hankkeen toisessa pilarissa luodaan ensimmäisessä pilarissa kehitetyn teknologian pohjalta yhteisiä palveluita, joita hankkeen jäsenorganisaatiot voivat hyödyntää. Kolmas pilari puolestaan keskittyy kulttuuriperinnön monipuolisempaan hyödyntämiseen, mikä taas tuottaisi uudenlaisia palveluita, tuotteita sekä laajempaa hyötyä muun muassa koulutukseen, turismiin, viihdeteollisuuteen, päätöksentekoon. Kulttuuriperinnön avoin käytettävyys ja saatavuus myös edistäisi jatkuvaa oppimista ja sivistystä. Esimerkiksi hankkeessa *A virtual Time Machine for Venice* (2017) rakennetaan virtuaalista Venetsiaa kulttuuriperintöaineistoista eristettyjen tietojen pohjalta. Käyttäjän on mahdollista tutustua kaupunkiin eri vuosikymmeninä ja nähdä sen kehittymistä sekä saada tarkempia faktatietoja haluamistään paikoista.

Time Machine -hankkeen taustalle on perustettu Time Machine Organization (TMO), johon kuuluu noin 600 organisaatiota ympäri maailmaa. Mukana hankkeessa on tutkimuslaitoksia, muistiorganisaatioita sekä yksityisiä tahoja. Suomessa hanketta koordinoivat ja sidosryhmiin pitävät yhteyttä Time Machine -lähettäjä Tomi Ahoranta (Kansallisarkisto) ja Juha Henriksson (Musiikkiarkisto). Suomesta mukana on 35 organisaatiota ja uusia liittyy mukaan koko ajan. Rahoitus perustuu jäsenmaksuihin sekä "EU:lta" tulee olla kokonaan samalla rivillä haettaviin rahoituksiin. Time Machinen hankesuunnitelma kattaa vuodet 2021–2030. Tekeillä on mm. Juha Henrikssonin toimittama selvitystyö, jossa kartoitetaan kansallisten organisaatioiden tietojärjestelmiä, aineistoja, hankkeita ja osaamista, joita voitaisiin hyödyntää hankkeessa. Näin ei luotaisi päällekkäisiä palveluita, vaan hyödynnettäisiin jo olemassa olevia kansallisia palveluita kuten esimerkiksi Finna/Europeana-palveluita, Finto AI:tä, 3D-digitointia, READ-hanketta. Selvitystyössä kerätään myös ideoita, mitä Time Machine -hankkeen puitteissa voitaisiin tehdä Suomessa. Selvitystyön pohjalta kirjoitetaan loppuraportti, jossa esitetään toteuttamissuunnitelma.⁶

DIGITAALISET KULTTUURIPERINTÖAINEISTOT, TUTKIMUS JA PALVELUT

Laajojen digitaalisten kulttuuriperintöaineistojen ja modernien tietojenkäsittelymenetelmien hyödyntäminen ovat tulleet osaksi humanistisyyhteiskuntatieteellistä tutkimusta, josta käytetään käsitettä digitaaliset ihmis-

tieteet (Digital Humanities). Digitaalisissa ihmistieteissä tutkimusaineistot ovat pääasiassa olleet tekstiaineistoja, mutta yhä enemmän tutkimuksessa hyödynnetään myös tietokantoja, valokuvia, ääntä, esineitä ja metadataa. Uusin teknologisin ratkaisuin käsitellyt aineistot mahdollistavat laajempien aineistojen louhinnan, analysoinnin ja yhdistämisen erilaisin menetelmin, minkä tuloksena voidaan ymmärtää yksittäisten ilmiöiden suhdetta kokonaisuuteen. Näin voidaan saada uusia tuloksia ja laajempaa ymmärrystä asioista, kuin mitä pienemmällä aineistolla on tähän asti saatu. Vaikka toistaiseksi laajojen digitaalisten aineistojen ja menetelmien hyödyntäminen on humanistisessa tutkimustraditiossa vielä vähäistä, on se nouseva tutkimusala. Tulevaisuuden tutkimuksen näkökulmasta kulttuuriperintöorganisaatioilla on tärkeä rooli avoimen tieteen edistämisessä digitaalisten kulttuuriperintöaineistojen tarjoajana, jotta uusi tutkimusala voi kehittyä, saada tuoreita tutkimuskohteita ja sitä kautta uudenlaisia näkökulmia tutkimukseen ja tuloksiin.⁷

KIRJEKOKOELMA LAUANTAIN TOIVOTUT LEVYT DIGITAALISEN HUMANISTISEN TUTKIMUKSEN LÄHDEAINEISTONA

Musiikkiarkisto vastaanotti vuonna 2016 Yleisradion kirjekokoelman Lauantain toivotut levyt, joka sisältää kuulijoiden toivekirjeitä ja -kortteja vuosilta 1935–2013. Merkittäväksi kirjekokoelman tekee se, että se on yhtäjaksoisesti kerätty, eri vuosikymmenet kattava 21 hyllymetriä sisältävä kokonaisuus. Kirjekokoelmaa täydensi vuonna 2019 Yleisradion luovuttamat kuuluttajalistat vuosilta 1935–1963, joita on yhteensä 6 hyllymetriä. Kirjekokoelma ja kuuluttajalistat on käsitelty aina 1960-luvun alkuun asti. Digitointia ei ole vielä päästy aloittamaan, mutta ne tullaan digitoimaan koneuttavaan muotoon.

Silloinen Yleisradion äänilevystön perustaja ja myöhemmin sen päällikkö sekä Lauantain toivotut levyt -ohjelman ideoija Alvar Andström (Yleisradion palveluksessa 1928–1964) piti tärkeänä, että toivekirjeet säilyvät tutkimuksen käyttöön. Andströmin mukaan kirjeiden säilyttämiseen oli kaksi syytä: ne ovat autenttista todistusaineistoa kansan musiikkimausta, mutta myös todistusaineistoa siitä, että soitetut toiveet todella olivat kuuntelijoi-

den toiveita eivätkä toimittajien omia musiikkimieltymyksiä. Lauantain toivotut levyt on Yleisradion vanhin yhtäjaksoisesti jatkunut ohjelma, joka aloitti toimintansa loppuvuodesta 1935 ja on olemassa edelleen. Lauantain toivotut levyt oli aina 1960-luvun alkuun asti ainoa ohjelma, jossa soitettiin taidemusiikin lisäksi myös populaarimusiikkia.⁸

Kirjekokoelman yhtäjaksoisuus ja laajuus tarjoaa tutkimukselle kulttuurihistoriallisesti merkittävän aineiston, jonka sisältämää tietoa voidaan hyödyntää niin kielitieteen, musiikin, median kuin kansanperinteenkin tutkimuksessa. Kirjeet sisältävät kappaletoitteiden ja muistojen lisäksi muun muassa päivämääriä, paikkakuntatietoja, toimittajien merkintöjä (soitettu / ei soitettu, kommentteja), postileimamerkintöjä, allekirjoituksia, mutta myös kuvallista aineistoa kuten piirustuksia, postikortteja ja valokuvia. Kirjekokoelmasta voidaan saada määrällistä tietoa, miltä paikkakunnilta toiveita on tullut kuukauden, vuoden tai vuosikymmenen tarkkuudella tai mitä kappaleita on toivottu eniten ja mitä on soitettu tai jätetty soittamatta. Määrällistä tietoa voidaan yhdistää kirjoittajien vapaamuotoisiin teksteihin, jotka sisältävät muisteluita, palautteita, kuvailua yhteiskunnan tilasta.

"H:gissä 11.11.1939, Yleisradion äänilevyosastolle: Toivomuslevyt. Kaikkein aurinkoisimmalla äänellämme pyydämme Teitä soittamaan tänään seuraavan levyn reserviläisille: Perämies-Kallen valssi, His Master's Voice X. 4851. Koska rehellisyys maan perii, tunnustamme, ettemme ole sen parempi reserviläinen kuin vain tavallinen lotta". (Kirjekokoelma Lauantain toivotut levyt, Yleisradion kokoelma 408/Musiikkiarkisto)

Yhdistämällä kirjekokoelmasta louhittua tietoa muihin tietovarantoihin kuten paikkatietoon, kuvailutietoihin, tekstiaineistoihin, valokuviin, ääninäytteisiin, nuottikuvaan, voidaan saada laajempia musiikkikulttuurisia ilmiöitä esille. Miten kappaletoitteet vertautuivat myytyihin tai julkaistuihin levyihin, miten toivottujen kappaleiden määrä suhteutui levyjen lehtimainonnan määrään tai radion soitettuihin kappaleisiin? Tietoaineisto voisi paljastaa uudenlaista tietoa yleisön ja median suhteesta. Digitaalinen humanismi mahdollistaisi tietoaineiston potentiaalisen käytön, analyysin ja tulkinnan tavoilla, jotka eivät aikaisemmin ole olleet mahdollisia.

MENNYT TULEVAISUUDESSA

Digitaaliset kulttuuriperintöaineistot tuovat lisäarvoa myös palveluiden tuotantoon ja kehittämiseen, koska ne ovat autenttisia. Esimerkiksi menneitä konserttipaikkoja ja -tapahtumia voitaisiin simuloida hyödyntäen arkistoissa olevia asiakirjallisia aineistoja, ääni- ja videokuvaa, haastattelua, lehdistön kirjoittelua tai palautekirjeitä. Miten olisi osallistuminen Kulttuuritalossa vuonna 1979 olleeseen Edward Vesala Ensemblen konserttiin? Entäpä vierailukierros 1960-luvulla Kulttuuritalossa sijainneeseen Alppi-studioon? Tämän tyyppiset historiaa simuloivat palvelut tuovat uudenlaisen elämyksellisen kokemuksen perinteisten äänitteiden, konserttien, taltiointien ja livestriimauksen rinnalle. Tämä toisi konkreettista synergiahyötyä yhteiskuntaan sekä lisäksi tiiviimpää yhteistyötä eri sektorien kulttuuritoimijoiden välille.

Musiikkiarkiston ensimmäinen arkistonjohtaja Jukka Haavisto kuvaili enteellisesti musiikkihistoriallista aikamatkaa kirjassaan Puuvillapelloilta kaskimaille seuraavasti:

"Ovi on raollaan suomalaisen jatsin ja jazzin maailmaan, niin että ole hyvä ja astu sisään. Tulet salonkiin kristallikruunujen alle frakkiin ja silkkiin pukeutuneena, nuhruiseen kahvilaan, jossa kaksi haitaria, banjo ja rumpu jytistää työläishottia. Olet kuumasti tervetullut juomaan kovaa teetä kieltolain aikana, viettämään jazzlomia Suomenlahden rantakylpyläään, nouset Dallapén keikkabussiin, saat kutsun Rytmin ja Aitan toimitukseen. Osallistut kulttuuririitoihin, mutta sodan jälkeen alat tanssia vimmatusti swingin tahdissa... Olet kahden vaiheilla tuon rock'n rollin kanssa, ja huomaat 70-luvulle tultaessa kaivanneesi Whisperingiä, ja myös sen sisarsävel Groovin' High nostaa nostalgian pintaan, vaikka se silloin joskus olikin niin älyttömän modernia. Istut iltaa Groovyssa ja Kappelissa ihmetellen, kuinka mielettömän hyvin nuo nuoret oikein soittavatkaan!" (Jukka Haavisto: Puuvillapelloilta kaskimaille)

Tulkoon edellä olevasta mielikuvituksellisesta aikamatkasta tulevaisuudessa koettavaa menneisyyden musiikkikulttuuria.

Viitteet (linkit tarkistettu 8.4.2021)

- 1 Musiikkiarkisto 2020. Musiikkiarkiston arkisto 86. Toiminta-asiakirjat 1990–1992. Suomen Jazzarkiston (SJAK) perustamiskirja 1990. Toimintakertomus 1991. WWW-dokumentti. <https://musiikkiarkisto.fi/arkisto/historia-info.php> Haavisto, Jukka 1995. Jazztietoa talteen! Suomen Jazz-arkisto 5 vuotta, Suomen jazz 70 vuotta. Musiikin suunta 4/1995, s. 40–44.
- 2 Musiikkiarkisto 2020. Musiikkiarkiston verkkosivut www.musiikkiarkisto.fi
- 3 Musiikkiarkisto 2020. Musiikkiarkiston verkkosivut www.musiikkiarkisto.fi
- 4 Musiikkiarkisto 2020. Hankintapolitiikka 2017
- 5 Ks. mm. Harju, Emma, Kataja, Jaana & Tapani Sainio (toim.) 2017. Kansallinen digitaalinen kirjasto. Loppuraportti hankekaudelta 2014–2017. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:14. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160619/QKM_14_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- 6 Digitalia 2020. Time Machine -verkkopaneeli. Tomi Ahorannan sekä Juha Henrikssonin puheenvuorot. Tutkimuskeskus Digitalia. 26.8.2020. <https://www.youtube.com/watch?v=-d-iBl3HzRM>
 - * Henriksson, Juha 2020. Mikä on Time Machine? 28.3.2020. Musiikkiarkiston YouTube-kanava: <https://www.youtube.com/watch?v=eSHwHkmBQDU&t=27s>.
 - * Kansallisarkisto 2020. Time Machine. <https://arkisto.fi/fi/kansallisarkisto/hankkeet/time-machine>
 - * Venice Time Machine 2017. A virtual time machine for Venice. <https://www.youtube.com/watch?v=uQQGgYPRWfs>
- 7 Tolonen, Mikko & Leo Lahti 2015. Aatehistoria ja digitaalisten aineistojen mahdollisuudet. Ennen ja nyt. Historian tietosanomat 2/2015. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://journal.fi/ennenjanyt/article/view/108626/63629>
- 8 Yle 2007. Ylen levystön perustaja Alvar Andström. Haastattelu. Ylen Elävä arkisto 2007: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2007/02/12/ylen-levyston-perustaja-alvar-andstrom>

Muut lähteet

Andström, Alvar, Tuominen, Pirkko & Hanska, Jussi (toim.) 2006. Residenssikadulta radioon – Alvar Andströmin muistelmia vanhasta Hämeenlinnasta sekä suomalaisesta musiikkielämästä itänsäisyyden alkuvuosikymmeniltä. Hämeenlinna. Hämeenlinna-Seura ry.

Haavisto, Jukka 1991. Puuvillapelloilta kaskimaille – Jatsin ja jazzin vaiheita Suomessa. Helsinki: Otava. Ladattavissa: <https://www.musiikkiarkisto.fi/oa/>

Levykauppias ja musiikkikirjastot

MARKKU NUOTIO

Musiikkikirjastojen merkitys klassisen musiikin erikoisliikkeelle on vaihdellut aikojen saatossa. Kun Fuga perustettiin vuonna 1960, ei musiikkikirjastotoimintaa ollut lainkaan. Kauppaa käytiin yksityisten asiakkaiden ja tukkupoolella toisten musiikin erikoisliikkeiden kanssa.

Tänä päivänä yksityisasiakkaat ovat merkittävin ostajaryhmä. Kollegialiikkeet ovat kadonneet kartalta perustajaomistajien eläköidyttyä ja myytyä tai lopetettua liikkeensä. Myydyt liikkeet lopettivat useimmiten toimintansa yhden tai kahden vuoden kuluttua taitamattoman hoidon myötä. Suomessa oli aikanaan erinomaisen mahtava verkosto myymälöitä, joissa myytiin äänitteitä – enimmäkseen tietenkin kevyttä musiikkia, mutta myös jonkin verran klassista musiikkia. Varsinkin silloin, kun musiikkikirjastot kukoistivat, myös nämä liikkeet kukoistivat. Kirjastot ostivat mielellään oman alueensa myymälöistä tarvitsemansa musiikin. Pääasiallisina formaatteina olivat alkuun vinylilevyt ja c-kasetit, sittemmin melkein päysinomaan CD:t.

Ennen EU:n kilpailuttamissäädöksiä saattoivat kirjastot tehdä hankintoja oman harkintansa mukaan sellaisista paikoista, joista tiesivät saavansa asiantuntevaa palvelua ja joissa tiesivät valikoiman olevan lähtökohtaisesti tarpeeksi laaja. Kirjastot hoitivat luettelointinsa itse ja kaupan tehtävä oli pääasiassa pitää saatavilla tarpeeksi materiaalia musiikkikirjastotarpeiden tyydyttämiseksi.

Pian kirjastolaitoksen piirissä huomattiin, että apua tarvittaisiin myös esimerkiksi luettelointiin. Perustettiin Kirjastopalvelu, josta sai kaiken mahdollisen käsittelyavun saapuville kirjoille ja äänitteille. Tämä koettiin ensi alkuun uhkana, kun pelättiin, että nyt kaupankäynti tyrehtyy tuolla saralla. Pelko oli kuitenkin turha, ainakin Fugalle, jolla oli laaja oma tuotanto ja paljon maahantuonti- sekä jakelutoimintaa. Sen sijaan, että lähetettiin kymmeniin osoitteisiin, nyt toimitukset tapahtuivat pääosin yhteen osoitteeseen. Pääkaupunkiseudun kirjastot hoitivat kuitenkin siinä määrin

Markku Nuotio vuonna 2017 Winterreise-äänityksessä. CD julkaistiin vuonna 2018 tunnuksetta Winterreise / Markku Nuotio / Martti Rautio. Kuva: Heikki Tuuli

itse tilauksensa, että ainakin fugalaiset pysyivät hyvin leivänkannikassaan kiinni jo niiden tuomalla lisämyynnillä. Vaikka jouduttiin myymään halvalla, volyymi oli riittävä, jotta toiminta maksoi vaivan. Pitkälti on kiittäminen Kirjastopalvelua ja Espoon, Helsingin ja Vantaan kaupunginkirjastoja siitä, että Fuga on selvinnyt monista vaikeista ajoista.

Kun EU:n yleisiä hankintoja koskeva kilpailutuslainsäädäntö astui voimaan, muuttui kaikki tällä saralla. Suurimman kakun tilauksista nappasi Kirjastopalvelu isolla organisaatiollaan sekä eräs edullisen tarjouksen tehnyt, sittemmin konkurssiin mennyt firma. Fugalle jäi oikeus toimittaa kirjastonhoitajien myymälästä poimimat levyt – luulimme tämän olevan lopun alkua.

Kun vielä kilpailija alkoi napsia Fugan maahantuomia merkkejä omaan talliinsa, pelkäsimme pahinta. Suosimani sanonta "niin on hyvä kuin käy" alkoi pian näyttää tehonsa. Tuo monasti kirottu internet pölähti kuin taivaasta ikään. Fuga oli ensimmäisten joukossa kehittämässä tehokasta myyntikanavaa, ei vain Suomeen vaan koko maailmaan. Nettimyymälääm-

me on kehitetty alituisen ja se on näyttänyt voimansa – viimeksi maailmanlaajuisen koronaviruksen iskiessä kapuloita kaikkien rattaisiin.

Kivijalkamyymälämme Helsingin Musiikkitalossa jouduttiin sulkemaan epämääräiseksi ajaksi, mutta nettikauppa on selvästi nostanut suosioitaan eikä jo runsas vuosikymmen sitten alkanut pelottelukampanja CD-levyjen katoamisesta markkinoilta ole vieläkään toteutunut – eikä toteudu vielä pitkään aikaan, jos on uusien CD-levyjen ilmestymistiheyttä uskominen. Nuo ennustukset kuitenkin vaikuttivat voimakkaasti suurimpien äänitemyyjien strategioihin siten, että ne (esim. Anttila, joka sittemmin meni konkurssiin ja Stockmann, jolla oli ehkä Suomen tehokkain verkosto äänitemyymälöitä) lopettivat CD-osastonsa tyystin.

Fuga on kuin kimalainen, joka ei tiedä, ettei sen pitäisi fysiikan lakien mukaan pystyä lentämään. Fuga ottaakin esimerkkiä tuosta ihailtavasta oliosta ja kieltäytyy uskomasta kaikkiin talousnerojen esittämiin lakeihin ja uskoo siihen, mitä tekee ja minkä se osaa tehdä.

Svart Records ja musiikin fyysiset kasvot

JEAN RAMSAY

Vuonna 2009 Turussa perustettu Svart Records on kymmenessä vuodessa muuttanut suomalaisen fyysisten äänitteiden kentän kokonaan. Siinä, missä isot levy-yhtiöt tuntuvat kiihtyvällä tahdilla luopuvan fyysisten äänitteiden julkaisusta, menee Svart vastavirtaan ja julkaisee pieteetillä tehtyjä, työtunteja tai kustannuksia säästämättä tehtyjä kokonaisuuksia artisteilta, joista suurin osa menee keskivertokuuntelijalta yli hilseen.

Uusien vaihtoehtoisen äärimetallin (black, death, doom) artistien levyjen julkaisemisen ohella Svart on profiloitunut uusintajulkaisujen toteuttamisessa skaalassa ja tavalla, joka hakee vertaistaan Suomessa. Samalla huolella ja tyyliä koostettujen uusintajulkaisujen vertailukohdiksi nousevat tietynlaisen anaalirentiivisen kompletismin kautta vain oikeastaan saksalainen Bear Family tai hulluuden rajamailla olevien hintavien ja vaikeiden teknisten ratkaisujen puolesta yhdysvaltalaiset Revenant tai Dust To Digital.

Kuten ulkomaiset kollegansa, on Svart puolivahingossa päätynyt tekemään kulttuurihistoriallisesti merkittävää työtä, johon ei edes isoilla levy-yhtiöillä tunnu nykyisin olevan pelimerkkejä. Marginaalisten, mutta kulttuuriselta merkitykseltään huomattavien yhtyeiden tai kollektiivien tekemisten kokoaminen yksiin kansiin sekä tiedon kerääminen ja tallentaminen julkaisujen tekstiliitteisiin, tekee Svartista eräänlaisen populaarimusiikin Lönnrotin, jonka tekemän työn merkitys tullaan todella ymmärtämään vasta tulevaisuudessa.

Svart mahdollistaa kunnianhimoisen julkaisupolitiikkansa oppimalla isojen jättiläisten virheistä, muun muassa pitämällä painokset pieninä. Tästä seuraa, että julkaisut myydään usein loppuun. Tässä tilanteessa musiikkikirjastojen merkitys Svartin kulttuurityön mahdollistajina ja tallentajina asettuukin aivan uudelleenlaiseen valoon. Kirjastojen hyllyissä Svartin

kunnianhimoiset julkaisut ovat kansalaisten saatavilla siinäkin vaiheessa, kun painokset ovat kadonneet keräilijöiden kokoelmiin.

Tiedostaen tämän symbioottisen tason etsiydyimme Svartin toimistolle Turkuun tallentamaan yhtiön tekijöiden ajatuksia aihepiirin ympäriltä. Varastopöydän ympärille asettuivat Svartin perustaja Jarkko Pietarinen (JP) ja Ronskibiitin johtohahmona taiteilijanimellä Klaus Kustaa operoiva Olli Hänninen (OH), joka työskentelee Svartilla tuottajana. Läsnä oli myös musiikkikirjastonhoitaja Tuomas Pelttari (TP). Kirjurina toimi Jean Ramsay.

ALKU: "EI AINAKAAN RAHAN TAKIA!" - JP

Lähdemme liikkeelle siitä, miten svartilaiset näkevät kirjastot. Hänninen huomauttaa heti alkuun, että olemme mahdollisesti jonkinlaisen sukupolvenvaihdon äärellä.

OH: Tuntuu siltä, että kirjastoihin töihin hakeutuvat ihmiset eivät ole sellaisia, jotka ovat suuntautuneet niin, että haluavat aina olla esillä ja tehdä niitä tapahtumatuotantoja, vaan menevät sinne nimenomaan siksi, että saavat tehdä sitä kokoelmatyötä ja työskennellä oman kirjoihin tai levyihin suuntautuvan intohimonsa parissa. Mahdollisesti se asiakastyö tulee semmoisena pakollisena lisänsä siihen päälle... mutta onhan sama trendi kaikkialla muuallakin, että panostetaan enemmän siihen tekemiseen kuin siihen substanssiin.

Svart puolestaan panostaa nimenomaan substanssiin. Pietarinen palaa niihin ajatuksiin, jotka olivat Svartin perustamisen taustalla.

JP: Mulla se lähti siitä, että jossain 2000-luvun alussa tein sellaista A/B-vertailua [formaateista], ja tulin siihen tulokseen, että vinyylit vaan kuitenkin – jos ne on hyvin tehty – kuulostaa paremmalta kuin CD:t. Myöhemmin luin jostain hifi-lehdestä sokkokuuntelutestistä, jossa oli kuunneltu digiä ja vinyyliä. Siinä artikkelissa oli samansuuntaisia huomioita kuin mitä itselläkin oli ollut, eli lähinnä se, että vinyylistä tulee rauhoittavampi olo kuin CD:n kuuntelusta. Ylikompressoitu digitaalinen musiikki on sellaista hermostuttavaa kihinää.

Seuraavaksi Pietarinen käänsi korvansa bändeihin, joista itse diggasi, kuten Liekki, ja huomasi haaveilevansa yhtyeen *Rajan piirsin taa* -levyn saamisesta vinyylinä.

JP: Lähetin bändin levy-yhtiölle viestiä mutten koskaan saanut vastausta. Vastaavanlaista ongelmaa oli muidenkin kiinnostavien bändien kohdalla. Toisinaan vinyyliä lupailtiin mutta niitä ei koskaan ilmestynyt. Olin kehitellyt jonkinlaisen fiksaation Xysman *Deluxe*-levyn saattamiseksi vinyylimuotoon ja selvitin bändiltä kiinnostusta julkaisua kohtaan. Koitin saada Combat Rockia julkaisemaan sen, mutta omistajat arvelivat, ettei se menisi kaupaksi. Pohjatyötä oli tehty kuitenkin jo sen verran, etten luovuttanut. Aattelin että "ei saatana, pitäisikö tää tehdä itse?"

Pietarisella oli ensin ajatus, että Svart olisi yhdistelmä studiota ja levy-yhtiötä, mutta kyselyään asiasta alalla olevalta kaveriltaan hän tuli vakuuttuneeksi, ettei siinä oikein ollut järkeä.

JP: Olin vanhassa duunissa vielä silloin, tuotepäällikkönä eräässä firmassa, ja jollain tauolla soitin Tomille [Pulkki, toinen perustajajäsen], jonka olin tuntenut jo jonkin aikaa, että pitäiskö perustaa levy-yhtiö? Ja sit perustettiin... Ei siin sen kummempaa! Siitä se lähti sitten vyörymään. Päätös perustui siihen, että tuolloin vinyylit olivat todella puolivillaisesti tehtyjä, tai niitä ei ilmestynyt ollenkaan. Se oli se syy siihen – ei ainakaan rahan takia!

Pietarinen ja Pulkki tekivät heti ensimmäiset julkaisunsa niin tosissaan ja niin hyvin kuin pystyivät.

JP: Reverend Bizarren *Harbinger Of Metal* oli ihan meidän alkupään julkaisuja, ja siitäkin tuli jotain valitusta, että "miks täs on tällast foiliakin kanssa, tää on ihan liian hieno?" Näyttävä ulkoasu poiki kuitenkin meille lisää diilejä.

Isot levy-yhtiöt eivät aluksi kuitenkaan suostuneet lisensoimaan kaikkia toivomiamme levyjä, vaan halusivat kokeilla tehdä niitä itse.

JP: Me oltiin tehty jo jonkin verran uusintoja, kun majorit alkoivat julkaisemaan omaa bäckistaan. Muistan kun katselin niitä kaupassa ja olin rai-vona päiväkausia sen jälkeen. Siellä oli painettu takakanteen kaikki vanhat tiedot ilman päivityksiä tai retusointeja. Ei mitään liitteitä tai mitään. Jos alkuperäinen oli ollut gatefoldi [avattavat kannet], niin siitä tehtiin normaalikantinen. Tästä on hyvä esimerkki [Vesa-Matti] Loirin 4+20.

Ne taisivat huomata, ettei vinyyliuusintojen tekeminen ole kovinkaan kustannustehokasta toimintaa. Tuli tuhannen kappaleen painoksia, kuten esim. [Pekka] Strengit, joita sitten myytiin alelaareissa viidellä eurolla. To-

sin näistä tehtiin hiljattain taas uudet painokset, joita myydään kolmella-kymmenellä eurolla – joka tuntuu sekini oudolta.

Pieteetillä tehty voi olla myös kirous. Pietarinen toteaa, että jos jokainen työtunti laskettaisiin mukaan levyjen hintaan, tulisi niistä niin kalliita, ettei niitä kukaan ostaisi.

JP: Välillä tosiaan mieltii, että oliko nyt ihan tarpeellista tonkia jotain juttua vuosikautia, kuunnella kaikkia nauhoja läpi. Mutta kyllä sieltä toisinaan löytyy jotain hienoa, joka oikeuttaa sen. Itsellä on aina ollut sellainen periaate, että jos on tekemässä uusintaa, niin tekee siitä heti ensimmäisellä kerralla niin hyvän kuin mahdollista, vaikka se veisikin enemmän aikaa.

Kontaktit löytyivät Combat Rockin Janne Tammisen kautta. Jakelijaksi valikoitui Playground, jonka toimitusjohtajan Tom Pannulan Pietarinen oli tuntenut 1990-luvulla Turussa.

JP: Heidän varastonsa sijaitsevat alun perin Helsingissä. Myöhemmin 2009 se siirrettiin Ruotsiin ENS:ille. Meistä ei tuntunut järkevältä lähettää tavaraa Ruotsiin, kun suurin osa meidän levyistä vietiin silloin Turun Levykauppa Äxään. Alettiin pitää omaa varastoa, ja jakelijaksi valikoitui tamperelainen Supersounds.

Helppoa ei Svartilla ollut kotimaisten ketjujen kanssa 2010-luvun kiivaasti muuttuvassa äänilevyjen vähittäismyynnin maisemassa.

JP: Anttilan kanssa kesti tosi kauan saada diili aikaiseksi. Vasta kun Kingston Wallin vinyylit olivat tulossa, niin ne innostuivat toden teolla – ja sitten se Anttilan toiminta just loppuikin.

Nykyisin Svartilla on hyvin sujunut oma jakelu Suomessa, ja Euroopassa yhteistyökumppaniksi on valikoitunut Orchard, joka on niin suuri, ettei ole ongelmia.

KOKONAISUUKSIEN HALLINTA: "EN MEINANNUT SAADA YÖLLÄ UNTA, KUN LISÄSIN NE SEISKAN BIISIT SIIHEN LOPPUUN..." - JP

Keskustelu rönsyilee siihen, miten jossain tapauksessa bonusraidat eivät välttämättä olisi olleet julkaisun arvoisia, ainakaan jälkikäteen ajatellen. Pietarinen pohtii sitä, miten pitää pyrkiä rakentamaan mielekkäitä kokonaisuuksia, jossa ylimääräinen materiaali ei ole ristiriidassa varsinaisen studiojulkaisun kanssa, sitä miten tasapainoisen studiosession perään ei

Olli Hänninen (vas.) ja Jarkko Pietarinen Svart Recordsin toimistolla Turussa maaliskuussa 2020. Kuva: Tuomas Pelttari

ole kovin käyttäjystävällistä laittaa äänekkäitä live- tai demokappaleita. Ajatus miellyttävästä kuuntelukokemuksesta nousee jälleen esiin. Tuomas Pelttari muistelee kuunnelleensa erästä Svartin julkaisua ja havainneensa saman.

OH: Viittaatko sä jotenkin Maaritiin vai?

Kyse on Maaritin debyytistä vuodelta 1973, jonka Svart julkaisi uudelleen vuonna 2014. Levystä on sittemmin (2016) otettu toinen uusintapainos ensimmäisen myytyä loppuun varsin nopeasti. Levyn loppuun on lisätty kaksi kappaletta, *Aamun tulo* ja *Nyt olen tullut maailmaan*, joita alkuperäisellä levyllä ei ollut.

JP: Päätös lisätä seiskan biisit albumin loppuun, hermostutti niin, etten meinannut saada yöllä unta. Seiska ja albumi olivat samoissa sessioissa äänitettyjä ja sopivat mun mielestä hyvin yhteen, mutta silti se epäilytti.

Yksi tapa väistää tämä ongelma on liittää mukaan ylimääräinen materiaali erillisillä singleillä, ns. bonusseiskatuumaisina. Svartilaiset ovat huomanneet, että ne jäävät helposti kuuntelematta. Mielekkäämpää on Pietarisen mukaan tehdä vaikka yksipuolinen 12-tuumainen. Toki tämä on myös kalliimpi, mutta perusteltavissa ainakin sillä, että se on logistisesti turvallisempi, sillä postituksen yhteydessä saattaa LP + 7” mennä rikki herkemmin kuin samankokoiset LP + 12”.

JP: Painosmäärien pientyessä kirjaston merkitys on suuri, jotta levyt ovat ainakin jostain löydettävissä. Nythän tehdään joistain CD-levyistä todella pieniä painoksia, vaikka vain sata kappaletta.

TULEVAISUUS: "PYSTYISIKÖ KIRJASTO ERIKOISTUMAAN ERIKOISEMPAAN TAVARAAN?" - OH

Edellisen kommentin hiljentäminä tuijotamme eteemme. Pelttari rikkoo hiljaisuuden ja muistelee Svartin alkuvuosia, ja sitä miten julkaisujen laatu oli tehnyt häneen suuren vaikutuksen – jopa siihen pisteeseen asti, että hän järjesti Turun kirjaston musiikkiosastolle näyttelyn yhtiön alkupään julkaisuista 2010-luvun alussa.

TP: 2000-luvun alussa suuret levy-yhtiöt kuten Universal julkaisivat vinyyliä – sellaista kamaa kuin Eppu Normaalia tai AC/DC:tä, ja sitäkin hankittiin kirjastoihin. Mutta se oli sellaista *run of the mill* kamaa. Kun Svart tuli, niin se oli heti *game changer*, jonka taustalla ei vain ollut halu saada Anttilaan puoli metriä vinyyliä.

Svart on niin merkittävä julkaisija joka tapauksessa, ettei sitä pysty iso, vakavasti otettava musiikkikirjasto ohittamaan mitenkään. Mikäli vaan resursseja on, niin kyllä Svartin julkaisuja otetaan hyllyyn. Ja joskus – tai jopa toistuvastikin – on käynyt niin, että jos joku julkaisu on mennyt ohi, niin soitellaan teille tänne, että löytyisikö jostain vielä yksi kappale kirjastoa varten – ja usein on löytynytkin.

Se on tietenkin aina tasapainoilua, sillä kun maailmalla julkaistaan koko ajan enemmän vinyyliä myös uutta musiikkia tuottavilta artisteilta niin siinä täytyy olla aika tarkkana, että mihin ne rahat pistetään. Ja myöskään ei ole mitään mieltä ohittaa joidenkin isojenkin bändien uusintajulkaisuja, vaikka nyt esimerkkinä Led Zeppelin – ei niitä voi olla hankkimat-

ta, sillä ne 1970-luvulla hankitut vinylit eivät mitä todennäköisimmin ole enää kuuntelukelpoisia.

OH: Tuohon muuten vaikuttaa se, että mistä kirjastot hankkivat ne.

TP: Kyllähän se vaikuttaa. Turussa on nyt tilanne, jossa kilpailutus tulee ajankohtaiseksi 2–3 vuoden välein. Kahden vuoden jälkeen on optio, joka käytetään, jos tavarantoimittaja on suoriutunut hyvin ja sopimusta halutaan jatkaa. Mutta totta kai se näkyy. Jos Fredde [turkulaisen 8raitalevykaupan omistaja ja kauppias Fredrik Johansson], jonka kanssa teimme yhteistyötä aikaisemmin viime vuoden loppuun asti, tekee kirjastoille omat valintalistat, ja verrokkina siihen nykytilanne, jossa listat tekee kilpailutuksen nyttemmin voittanut Kirjastopalvelu, niin eiväthän nuo listat voi olla samanlaisia. Ja on todella paljon kiinni siitä, mitä sinne valintalistalle päätyy, mitä kirjastoon sitten lopulta ostetaan.

OH: Ja on sitten vissiin myös sattuman kauppaa, tekeekö joku hankintapyyntöjä semmoisesta materiaalista mitä hankintalistoilta ei ole?

Peltari myöntää, että näin on. Keskustelu siirtyy siihen, että äänilevyjen pesuveiden mukana lentää pihalle myös äänilevyjen tilaamiseen ja käsittelyyn kertynyt ammattitaito.

TP: Niin, tai jos mennään tähän nyt tulevaan Espoon malliin, jossa musiikkikirjastosta poistetaan äänitteet ja jossa ei hankita enää mitään, niin se tarkoittaa myös, että se työn osa, mikä menee näihin hankintoihin, katoaa myös. Ei siellä tulevaisuudessa yksinkertaisesti enää ole ketään, joka voisi tehdä näitä päätöksiä.

Olemme villakoiran ytimessä. Juuri tuon ammattitaidon katoaminen on melkein vaarallisempaa kuin se, että levyt katoavat kokonaan. Pietarinen intoutuu muistelemaan omaa alkutaivaltaan musiikkikirjastojen parissa, ja kohtaamiaan kirjastoalan ammattilaisia.

JP: Se oli hienoa aikaa, kun Markku Into oli vielä siellä tiskin takana. Sen kanssa oli erikoista asioida. Hyvällä tavalla penseä tyyppi! Mä tein aikanaan hankintatoiveita paljon, ja pyysin häneltä The Doorsin boksia [*Perception*] jossa oli paljon julkaisematonta materiaalia, älytön määrä, ja varmaan ensimmäistä kertaa näin Inton nauravan, kun se sanoi mulle että ”tätä sä et ikinä saa”... Mutta kyllä se sieltä sitten kuitenkin tuli.

TP: Silloin kun levyjä alettiin hankkia kirjastoon 1970-luvulla, niin ne hän olivat aika kalliita, eikä joka kodissa välttämättä ollut edes soittimia-

kaan samasta syystä. Turussakin oli sellainen varauskirja, mihin hyvissä ajoin piti tehdä varaus, että pääsi kuuntelemaan niitä levyjä siellä kirjastossa. Henkilökunta sitten käänteli niitä levyjä siellä aina kun asiakas tuli pyytämään. CD-aikaan tultaessa hinnat tippuivat suhteellisesti, mutta nyt ollaan taas menossa siihen, että nämä uudet vinyylit ovat aika hintavia, ja joutuu tarkkaan miettimään mitä voi hankkia. Siis jos joku Led Zeppelinin 2LP tai 3LP maksaa 49 euroa... Niin onhan se aika messevää, että voit palata sen äärelle kirjaston kautta.

Zeppelinin turpeiden uudelleenjulkaisujen myötä keskustelu ohjautuu jälkikäteen järjestömiltä tuntuviin projekteihin, joita Svartinkin kaapeista löytyy.

JP: Sen Kingston Wallin suhteen me tehtiin kaikkea hullua... Taiteltava pyramidi... Hohtava levymatto, ja ties mitä. Tuommoiset on kyllä... mutta jos tietää että ne menee kaupaksi, niin uskaltaa silloin ihan eri tavoin tehdä kaikenlaista.

OH: Riippuu miten sen järjestömyyden määrittelee. Onko se tuollaisia ulkomusiikillisia oheistuotteita, vai sitten sitä työtuntien määrää, joka on uhrattu sille, että saadaan joku antologia tai historiikki aikaan jostain bändistä. Tästä esimerkiksi käyvät vaikka nämä Paavoharju-boksit, joissa on todella paksut bookletit. Luettavaa riittää pitkään sen jälkeen, kun levyt on kuunneltu.

MUSIIKKIKIRJASTOJEN MERKITYKSESTÄ: "ONKO KULTTUURISESTI YHTÄ ARVOKASTA, ETTÄ VOI SOITTA A KIRJASTOSSA UKULELEA, JOS ÄÄNILEVYJÄ EI LÖYDY OSASTOLTA?" – OH

Hänninen kertoo esimerkkinä meille suurprojektista, jota hän paraikaa työstää Niko Toiskallion eli Chydeonen [turkulainen muusikko ja musiikki-vaikuttaja, the artist formerly known as MC Nikke T] kanssa. Kyseessä on yhdeksän albumia kattava sarja, jossa on suomiräppiä aikaväliltä 1999–2009, ja pääfokuksena on alun perin CD-R-muodossa ja demoina julkaistut pienten piirien levyt.

OH: Toki joukossa on materiaalia mitä ihmiset tunnistavat, jotta levyjä menisi kaupaksi, mutta pääpiirteittäin melko ruohonjuuritason kamaa. Saadaan hiphop-formaattiin eli vinyylille, ja näytetään että tänä aikana on

marginaalissa tehty mielenkiintoista musiikkia, eikä suomiräpin nousu listoille tule aivan tyhjästä. Sitä on tehty pitkään.

Pääkaupunkiseutu saa ymmärrettävästi kaksi levyä, kun siellä materiaalia on runsaiten, ja oman levynsä saavat myös Turku ja Tampere. Loput osat menevät ilmansuunnittain: Itä-Suomi, Länsi-Suomi, Pohjois-Suomi ja Keski-Suomi.

JP: Yhdeksän levyä muodostavat ison kartan...

OH: Joo... kannet koostuvat semmoisista paloista, jotka yhteen laitettuna muodostavat ison, koko Suomen kattavan kartan.

Pelttari innostuu ja alkaa visioida heti näyttelyä julkaisun ympärille. Kansista koottua karttaa seinälle ripustettuna, tapahtumia, keskustelutilaisuuksia, live-esiintymisiä... Mutta perimmäisenä kysymyksenä esiin nousee kuitenkin taustalla nakertava pelko.

TP: Miten suhtaudutte tilanteeseen, että kirjastoja ei kiinnostaisi ostaa enää näitä? Mediaa kiinnostaa, ostavaa yleisöä kiinnostaa... Mitä jos kirjastot luovuttaisivat, eivätkä ostaisi enää teidän julkaisujanne?

OH: Sehän tarkoittaa silloin sitä, että kirjastot luovuttaisivat kaiken musiikin... tai siis fyysisten äänitteiden suhteen – ei pelkästään Svartin julkaisujen. Siis nythän tilanne on meidän suhteen erinomainen, sillä kun vierailin Seinäjoella asuvan veljeni kanssa Seinäjoen kaupunginkirjastossa, niin esillä olevista vinyyleistä varmaan 98 % oli Svartin julkaisuja.

JP: En osaa sanoa, mutta varmaan samansuuntaisia tuntemuksia kuin se, että radiosta on loppunut kuunneltava musiikki jossain suhteessa. Kylähän se todella ikävää olisi.

OH: Enemmän meidän kannalta huolestuttavaa, jos siellä luovuttaisiin kokonaan musiikin lainaamisesta, sillä musiikkikirjastot ovat meille tärkeitä myös toisella tavalla: kun teemme uusia levyjä ja uusia projekteja, niin me lainaamme usein kirjastoista materiaalia ihan vaan että näemme ja kuulemme ja hahmotamme kokonaisuuksia, joiden pohjalta voimme sitten miettiä minkälaisia julkaisua alamme työstämään.

JP: Kaikki tausta ja nippelitieto, kuvaajat ja sen semmoiset tulee sieltä. Jossain Discogsissa ei ole niin hyvin tietoa kuin CD-vihkoissa. Kyllä me järjestään ollaan kaikki sieltä haettu mitä vaan löytyy.

MUSIIKIN FYYSISYYDESTÄ: "SE MUSIIKKI PERIAATTEESSA KUOLEE SIINÄ MATKALLA" - OH

Keskustelu kääntyy perimmäisten totuuksien äärelle, siihen miten musiikki aineellistuu fyysisiin äänitteisiin.

OH: Tämä on myös asia, joka sivuaa sitä, että pyritään häivyttämään musiikin fyysistä olemassaoloa kirjastoista. Nykynuorisolta jää täysin pois mahdollisuus kokea musiikkia fyysisesti. Täysanalogiketjun läpi tehdyt äänilevyt eli vinyylit kuulostavat ja tuntuvat aivan erilaisilta kuin digitaalinen musiikki. Sen pystyy todentamaan, kun on järkevä laitteisto – siis soittolaitteiden täytyy tietenkin olla täysanalogisia, analoginen vahvistin, ja kaiuttimissa ei saa olla digikomponentteja...

JP: Me saatiin itse asiassa demonstraatio Anssi Kipolta tästä sen studiolla. Olin ostanut Genelecin kaiuttimet, koska ajattelin että ne voisivat olla hyvä juttu, mutta myin ne aika pian pois koska se soundi oli oudon boksimainen, varsinkin rokkijutuissa... Kippo tosiaan valisti meitä tästä, eli siitä että Genelecissä...

OH: ...Genelecillä on digipiiri siellä kaiuttimissa, mikä tekee sen, että se musiikki periaatteessa kuolee siinä matkalla.

JP: Se ero on aika huomattava. Siellä Astia-studiolla kannattaa tosiaan käydä kuuntelemassa, jos aihepiiri kiinnostaa, Kippo tekee siellä näitä demonstraatioita. Sitä ei arjessa huomaa niin selkeästi, vaikka perstuntumassa tiedostaisi, että vinyyli kuulostaa paremmalta, mutta kun Kipon sohvalta kuulee vaikka Madonnan 1980-luvulla tehdyn *Like a Prayerin* vinyyliprässin ja sen rinnalla nykyisen Spotifyn streamin, niin se ero on kuin yöllä ja päivällä.

OH: Nykyinen äänityslaitteisto ja ohjelmat kylläkin tukevat tuota digitaalista mallia. Ei se musiikki pääse oikeuksiinsa vinyyliltä kuunneltuna, ellei sitä ole myös äänitetty täysanalogisesti. Harva siihen enää tosin lähtee.

Kippo itse kertoo sitä, ettei koskaan oikein ymmärtänyt, miksi ihmiset hehkuttavat Pink Floydin *Dark Side of the Moonia*, kunnes tajusi, että aikuise-
na ensi kertaa levyä lähestyneenä oli kuunnellut sitä CD:ltä. Kun hän sitten oli kuunnellut sitä ensimmäisen kerran vinyyliltä, oli huomannut B-puolen puolella välissä itkevänsä ja tajunnut silloin sen levyn ja musiikin merkityksen. Jos tulevista polvista löytyy joku, joka kiinnostuu tämänkaltaisesta kuuntelukokemuksesta, nii se ei ole enää mahdollista, jos pyritään siihen, että kaikki äänitteet poistetaan kirjastoista.

Nimenomaan. Kysymys onkin, mitä kaikkia kokemustasoja on olemassa – ja mitä ollaan vaarassa menettää?

OH: Yksi toinen kokemustaso on ehdottomasti se, että eihän tuolla nykysysteemillä synny sellaista tunnesidettä tai kiintymäkohtia siihen musiikkiin. Voit kuunnella musiikkia ja miettiä että tää on ihan hyvä, mutta et tiedä mikä se artisti on – saatikka sitten kuka sen levyn on äänittänyt ja ketä ne kiittää kiitoslistalla, eli mikä on se seuraava bändi jota rupeat metsästäämään.

LOPPUSANAT: "JOS MUSIIKKIKIRJASTOJA EI OLISI, NIIN EI KYLLÄ OLISI SVARTIAKAAN" – JP

Svartilla on ollut toiveita musiikkikirjastojen suhteen – ihan konkreettisesitkin.

JP: Meillä oli Juha Nikulaisen kanssa suunnitelma, että oltaisiin kierretty kirjastoja esittelemässä meidän julkaisuja. Se ongelma taisi olla siinä, että niitä levyjä ei voinut myydä siellä.

TP: Tampereellahan on ollut kyllä tilaisuuksia, missä on ollut toimijoita, joissa on myyty levyjä. Ja Raisiossa Vinyyli-iltamat myös samansuuntaisia. Kun olin Rautatien torin puistossa kuuntelemassa sillä Svart-Piknikillä sitä Death Hawks -solistin keikkaa, jossa Jukka Taskinen oli myymässä levyjä, niin mietin itsekseni, että miksei tämä voinut olla siellä kirjaston pihalla.

JP: No se oli juuri sen myymisen takia. Tuli lupa, että voimme järjestää kyllä, mutta myyminen ei olisi ollut sallittua. Mietittiin sitäkin, että olisimme myyneet jostain auton peräluukusta niitä siinä kadulla, mutta siihen se kaatui. Mutta ei se musasta jäänyt kiinni, vaan siitä ettei me saatu myydä levyjä. Se ois ollut tavallaan aika älytöntä.

TP: Kieltämättä. Varsinkin kun tosiaan Raision kirjastossa järjestetään Vinyyli-iltamia, joissa nimenomaan pyritään pitämään vinyyliä hengissä, ja jossa on ollut kolme toimijaa myymässä levyjä. Mutta olisitteko te kiinnostuneita?

JP: Joo, ilman muuta. Se kirjastopiha on niin hyvällä paikalla, että on se siinä mielessä mielekkäämpi kuin joku syrjäisempi alue.

OH: Olisihan se helpompi, jos olisi joku yhtenäinen linja, miten voidaan toimia. Toki ymmärrän, jos nähdään, että tässä mennään kirjastolaitoksen

ajatusta vastaan, ja sen takia ajetaan myyjiä ulos kirjastosta kuin – miten se ilmaisu nyt menee – rahanlainaajia temppelistä, mutta jos pystytään jonkun yhteyden – kuten nyt vaikka Eero Raittinen esiintymässä Raision kirjaston Love Records -näyttelyn yhteydessä – kautta perustelevaan miksi tietty toimija on myymässä levyjä, niin tuntuuhan se hukatulta mahdollisuudelta, jos se jätetään käyttämättä.

Tämä tuntuu loppukaneetilta ja toiveelta siitä, mitä pieni toimija kulttuurilaitosten ja sisällön tuottajien yhteistyön tulevaisuudelta odottaa. Nyökkäilemme kaikki, jonkinlainen konsensus on saavutettu. Juuri kun olen sammuttamassa haastattelunauhurin, avaa Pietarinen suunsa.

JP: Pitää kyllä sanoa, että jos musiikkikirjastoja ei olisi, niin ei kyllä olisi Svartiaakaan. Ilman musakirjastoja ei ois saanu niin laajaa kuvaa erilaisista musatyyleistä. Kauheat läjät CD-levyjä mä olen sieltä raahannut. Varhaisimmat merkittävät äänilevyihin liittyvät muistot ovat musiikkikirjastosta. Ensimmäinen albumi. mitä sinne olen mennyt kuuntelemaan, oli Black Sabbathin debyytti, (tietenkin) vinyyliltä. Se on ihan hyvä alku.

OH: Oliko se ensimmäinen kerta, kun kuulit sitä levyä?

JP: Joo.

OH: No sittenhän sinun koko musiikillinen olemassaolosi lähtee musiikkikirjastosta!

JP: Niin. Se oli ala-asteen 3. tai 4. luokalla, sen ikäisenä, että pystyy kuitenkin kaupungilla liikkumaan. Kaveri tiesi bändin ja ehdotti että mennään kuuntelemaan. Muistan kun se musiikki alkoi soida ja avattiin se levynkansi, ja siellä oli risti väärinpäin, niin aateltiin että Jumalauta! Kaveri pelästyi niin, ettei se pystynyt sitä musiikkia heti sitten siinä kuuntelemaankaan... Mä taas olin ihan innoissani!

Ja tuosta innosta syntyi Svart Records.

Musiikki on läsnäoloa.

Henkilökunta hakee verkkokirjaston kautta tehtyjä varauksia. Niitä on aamuisin kymmenittäin. Lainataan asiakkaalle saapunut kaukolaina. Uusitaan lainoja puhelimesta. Ilmoitustaululle kiinnitetään juuri valmistunut tapahtumajuliste. Sitä levitetään myös sometapahtumassa. LP-levyjen digitoinnissa tarvitaan apua. Hälytetään työhuoneesta paikalle kollega, koska neuvonnassa keskitytään samaan aikaan asiakkaan vaativaan tiedonhakuun. Keskustellaan pleksin takaa koronapandemian vaiheista, vaihdetaan muutenkin kuulumisia. Ilman kiirettä.

Tuomas Pelttari

Luku 2

Asiakaskokemuksia ja puheenvuoroja

Rakkaudestani musiikkikirjastoihin – eli CD-levyn puolustuspuhe

TOPIAS TIHEÄSALO

1986

MM-kisat Meksikossa kesällä 1986 – ensimmäiset seuraamani jalkapallon MM-kisat. Aurinko porotti zenitissä, pelaajista hädin tuskin muodostui varjoja. Kannattajia, asuja ja lippuja ympäri maailman, paikoista, joista en aiemmin ollut millään tasolla tietoinen. MM-kisahistorian kaunein pelipallo Azteca (jollaisen myöhemmin ostin ensimmäiseltä reissultani Helsingin keskustaan, ja joka vähän myöhemmin puhkesi naapurini orapihlaja-aitaan). Josimarin laukaus. Tanskan iloisen kollektiivipelin huikea nousu ja äkillinen romahdus. Diego Maradonan vuosisadan maali tai oikeammin kaksi vuosisadan maalia samassa puolivälieräottelussa Englantia vastaan.

Vuoteen 1986 mahtuivat muun muassa Tšernobylin onnettomuus ja Kekkonen kuolema, mutta toisella puolella maailmaa pelattu jalkapallo herrätti eloon tietoisuuden maailmastamme hyvin voimakkaasti. Se oli seitsemänvuotiaan todellisuudessani ensimmäinen, selkeästi artikuloitua maailmallisuuden kokemus – vaikka juuri nämä sanat tuskin tuohon aikaan mielessäni olivatkaan. Mutta, mitä maailmallisuuden kokemukseen tulee, jotain vähintään yhtä merkittävää oli luvassa saman vuoden syksyllä: vierailin ensimmäistä kertaa musiikkikirjastossa.

Olin tutustumassa Raision kaupunginkirjastoon koululuokkani kanssa, kesä ja MM-kisat olivat takana ja toinen luokka oli juuri alkanut. Meille kerrottiin, miten lainaaminen toimii, esiteltiin kokoelmia ja tiloja, suositeltiin luettavaa. Niille, joilla ei vielä ollut kirjastokorttia, sellainen tehtiin siltä seisomalta.

Kun saimme vierailun lopuksi kiertää tiloja vapaasti, kiinnitin jossain vaiheessa huomioni yläkertaan vieviin portaisiin. Vaikka kirjasto muutoin oli minulle jo entuudestaan tuttu paikka, en kuitenkaan ollut tietoinen toisesta kerroksesta. Nousin portaat ylös. Yläkerrassa oli hämärää ja tunnelma oli kirjastoksikin hyvin erityisellä tavalla latautunut. Ja mikä erikoista, esillä ei oudosti ollut ensisijaisesti kirjoja. Ensimmäisenä vastassa oli äänilevyjä: koko siihen asti tuntemamme rockin historia, klassisia LP-levyjä, iskelmää, jazzia, discoa ja ties mitä.

Pian huomasin istuvani kolmen muun luokkatoverini kanssa suuren, pyöreän pöydän ääressä. Vaalean, puisen pöydän keskellä oli neljä metallireunaista reikää. Yläkerran virkailija saapui kantaen mukanaan mustia ja muovisia, korvalappujen näköisiä laitteita. Niistä lähteneet kierteiset johdot hän pyysi kiinnittämään pöydän keskellä oleviin reikiin, korvalaput hän taas kehotti laittamaan korvillemme.

Siinä vaiheessa en tietystikään vielä tajunnut, kuinka käynnissä oli lähtölaskenta koko elämäni läpi jatkuvalla, päivittäiselle suhteelleni musiikkikirjastoihin. Virkailija asetteli neulan levyille. Alkuun kuului pientä pehmeää rätinää, kunnes... pupillit laajenivat, universumi räjähti, galaksit syntyivät uudelleen, siirryimme ajan tuolle puolen. En ollut ikinä kuullut mitään niin täryttävää, mahtavaa, niin uskomatonta ja hurjaa. En mitään niin syvälle iskevää, mitään niin välittömästi koukuttavaa.

Soundit olivat suuret, valtavan suuret, biisin intro soi jylhästi – se kuulosti samaan aikaan tutulta, helposti lähestyttävältä, sitä olisi voinut vihellellä. Ja samaan aikaan ääni oli raju, liki avaruusaikainen, pelottavan kiehtova. Intron teema soi pari kertaa ja sen ehti nopeasti oppia. Sitä seurasi pian jonkinlainen nouseva sävelkulku, kunnes musiikki jäi hetkeksi ikään kuin ilmaan odottamaan.

On vaikea pukea tunteitani sanoiksi, kun rummut iskivät räjähtävästi mukaan. Kokonainen kosmos välähti pääni sisällä. Nyt rummut ja basso takovat laukkaavaa komppia ja se sama, nyt jo hyvinkin tuttu teema jatkaa kulkuaan, iskien miljoona kertaa voimakkaammin kuin vielä hetki sitten. Täysin käsittämätöntä, uskomatonta. Oli vaikeaa kuvitella, että se kaikki oli totta.

Laulaja tuli mukaan, musiikki rauhoittui, basso ja rummut laukkasivat vähän kevyemmin. Alkuun soinnut pysyivät paikallaan, sitten ne

lähtivät liikkeeseen luoden korvienne eteen välillä valoisampia, välillä tummempia näkymiä, kiittäviä nousuja ja syöksyviä laskuja. Sanoista en tietysti tajunnut mitään, mutta kun Europan *The Final Countdown* oli edennyt kertosaikaiseensa, osasin tietysti jo laulaa sen mukana. Tai olisin osannut – musiikkikirjaston hämärässä, pyöreän kuuntelupöydän ääressä ja avaruusalukseni istuimeen tarrautuneena vain kuuntelin isot mustat kuulokkeet korvillani.

Kun kappale oli päättynyt, kävelin kirjastovirkailijan luo ja kysyin varovaisesti voisiko biisin saada kuulla vielä uudestaan.

1994

Kun syksyllä 1994 siirryin Raisiosta Turkuun lukioon, olin myös jo kauan aikaa sitten siirtynyt ruotsalaisesta, iskelmällisestä hard rockista toisaalle. Ennen kaikkea, olin jo hyvin kokenut musiikin ja musiikkikirjastopalvelujen päivittäiskäyttäjä. Raision musiikkikirjastosta olin löytänyt Metallican albumin *Ride The Lightning* ja voisin kirjoittaa sen albumin ensikuuntelusta vielä pidemmän tarinan (seiskaluokkalaisena kuulokkeet päässä äänet täysillä jonain syksyisenä maanantai-iltana sohvan takana samalla kun vanhemmat katsovat puoli yhdeksän uutisia). Kasiluokkalaisena näin hyllyssä Red Hot Chili Peppersin nuottikirjan *Blood Sugar Sex Magik* selkämyksen ja voin vieläkin tuntea, kuinka sydämeni jätti pari iskua välistä, kun tajusin kirjan todella olevan hyllyssä.

Vähän myöhemmin poimin hyllystä John Coltranen CD:n *A Love Supreme*. Olin törmännyt Coltranen nimeen ysiluokalla, kun luin sen aikaisen suosikkiryhtyeeni Helmetin kitaristin Page Hamiltonin haastattelua *Guitar World* -lehdestä. Vaikka ihan vielä ei ollut Coltranen aika, tämä oli ensimmäinen kerta, kun kuulin 1900-luvun merkittävintä ja itselleni sittemmin läheisintä muusikkoa. Saman haastattelun pohjalta etsin käsiini myös CD:n, jolla oli *A Night In Tunisia* Charlie Parkerin ja Dizzy Gillespien soittamana. Ja toki yläkerran hyllyistä löytyi kaikkea muutakin yläasteikäisen tajuntaani ja maailmankuvaani laajentanutta. Olin Raisiossa 1990-luvun alussa keskellä syvintä lamaa – mutta matkustin ajassa ja paikassa täysin vaivatta, oli mahdollista kokea kokonainen soiva maailmankaikkeus.

Mutta kun siirryin käyttämään Turun musiikkikirjastoa, kohosin kaikesta huolimatta kuin uudelle tasolle. Raison musiikkikirjasto oli tuolloin edelleen erittäin korkeatasoinen – ja käytin sitä läpi lukiovuosieni bongailleen kaikkea The Kinksistä Orbitaliin – mutta Turku tarjosi jotain vielä enemmän. Pian pystyin lukemaan Augustus Pabloa käsittelevää artikkelia *The Wire* -lehestä, ja hyllystä löytyivät sekä King Tubbyn että Lee Perryn keskeiset äänitteet. *Impulse!*-merkin CD-levyjä oli Coltranen lisäksi hyllyssä iso liuta – muistan vieläkin kuinka upean täydeltä Charles Mingusin sävellyksen *II B.S* bassoriffi välittömästi kuulosti. Stone Rosesin ensimmäisen LP:n lainasin vinyylinä ja kuuntelin levyn puolten kääntöä lukuun ottamatta yhdeltä istumalta kotona sohvalla maaten – "sanoinkuvaamaton hetki, varsinkin kun levy oli edennyt B-puolen päättävän *I Am The Resurrectionin* kerto säkeeseen.

Kerran kun pläräsin palautettujen CD-levyjen kärryä, kuulin, kuinka tiskin takana ollut vanhempi paikallinen runoilija naureskeli nuoremman virkailijan kanssa black metal -bändien nimiä. Brittiläisen viikkolehden *New Musical Expressin* ahmin lukioikäisen indiediggarin intensiteetillä. Jonkinlainen maailmallisuuden hetki oli sekin, kun luin turkulaisesta bändistä ensi kertaa englantilaisesta musiikkilehdestä. Pan Sonic oli siinä vaiheessa vielä trio ja bändin nimikin kirjoitettiin yhä muodossa Panasonic. Bändin jäsenet kävivät 1990-luvun puolivälissä soittamassa levyjä pienessä, ahtaassa ja savuisessa baarissa, jonne myös itse selviydyin alaikäisenä sisään. Dubia, skata, vanhaa rockabillyä ja soulia, mitä nyt ikinä. 1990-luvun konemusiikin lisäksi löysin myös kaiken tämän Turun musiikkikirjaston hyllyiltä, joko CD:nä tai vinyylinä.

Ja kun joskus myöhemmin kuulin ensimmäistä kertaa minimalismista tai free jazzista, tai kun piti ottaa selvää miltä kuulostaa fuuga tai miten soi barokkiluuttu, suuntasin aina ensimmäiseksi musiikkikirjastoon.

Täydellisen mahtavaa, liki kirjaimellisesti uskomatonta. Musiikkikirjaston valikoiman perusteella löysin kaiken. Ja jos en jotain kirjaimellisesti löytänyt hyllystä, alkukipinä sille kuitenkin oli jossain kirjaston hyllyjen uumenissa.

Jalkapallon MM-kisat Meksikossa vuonna 1986 merkitsivät seitsenvuotiaalle itselleni jonkinlaista maailmallisuuden aukeamista: kaikki ne erinäköiset pelaajat ja kannattajat, liput ja peliasut, nimet ja pelityylit. Kisoja

seuranneena syksynä löysin seuraavan merkittävän herättäjän – ja lopulta näiden kahden kaupungin musiikkikirjastojen myötä maailma ja kaikki sen äänet räjähtivät auki. Tajusin hyvin syvällisen kokemuksellisella tasolla olevani osa maailmaa.

2020

Näiden kuluneiden vuosien aikana minusta on tullut henkilö, joka voisi kuvailla itseään jotenkin näin: olen ammatikseni tekemisissä musiikin kanssa. Olen opiskellut klassista kitaraa Turussa ja Barcelonassa, valmistunut musiikkipedagogiksi sekä lukenut musiikkitiedettä yliopistolla. Näiden opintojen ja toki myös kokonaisen elämäkokemuksen pohjalta olen päätenyt tekemään musiikin parissa töitä hyvin kirjavasti: olen muusikko ja toimin taidetyötä tekevässä työryhmä Himerassa, olen toiminut kitaransoitonopettajana ja nykyään teen Yle Radio 1:lle musiikin erikoisohjelmia ja toimin tuottajana saman kanavan konserttituotannoissa. Viime aikoina olen tehnyt paljon musiikkia mykkäelokuvien parissa, ja minusta tuli lopulta myös elokuvasäveltäjä. Olen erityisen kiinnostunut improvisaatiosta ja soitan monia eri musiikkeja, joihin se elimellisesti kytkeytyy: free-jazzia, barokki-musiikkia, "vapaata" improvisaatiota.

Kirjaimellisesti jokaisessa opintojeni vaiheessa, kirjaimellisesti jokaisessa nykyisten ammattieni harjoittamisen vaiheessa olen ollut täydellisen riippuvainen musiikkikirjastojen kokoelmista ja palveluista – LP- ja CD-levyistä, kirjoista ja DVD-levyistä, lehdistä ja nuoteista, sekä näiden kaikkien kaukolainamahdollisuuksista. Haluan korostaa: mitään edellä mainitusta en olisi voinut tehdä ilman musiikkikirjastoa. Joko en lainkaan tai en ainaakaan laadukkaasti.

CD-LEVYN PUOLUSTUSPUHE

Musiikkikirjastojen historia on merkittäväällä tavalla fyysisten tallenteiden historiaa. Tähän voi toki suhtautua sellaisilla nostalgisilla sävyillä, joita tästäkin tekstistä mahdollisesti välittyy. Fyysisissä tallenteissa on joka tapauksessa huomattavan paljon puolustettavia ulottuvuuksia. Sillä näin 2020-luvulla (tämä olisi lapsuudessani ollut jo jonkinlaista avaruusajan jälkeistä

aikaa) fyysiset tallenteet ja niiden olemassaolo nimenomaan vaativat perustelua ja puolustelua. Ja erityistä perustelua vaatii CD-levy.

Edellä kuvailtujen tapahtumien aikaan en ollut vielä kuullut internetistä – käytin nettiä ensimmäisen kerran syksyllä 1997, kun menin Turun yliopiston kirjastoon suorittamaan siviilipalvelustani. Nyt parikymmentä vuotta myöhemmin kaikki tehdään netissä, kaikki ovat netissä, kaiken saa netistä, kaikki on netissä. Paitsi että tämä ei tietystikään pidä paikkaansa.

Kaikkea ei tehdä netissä, kaikki eivät ole netissä, kaikkea ei saa netistä eikä kaikkea varsinkaan ole netissä. Tämä tuntuu monelta unohtuvan varsinkin siinä vaiheessa, kun CD-levyjä heitetään pihalle – joko omista henkilökohtaisista tai meidän kaikkien yhteisesti omistamista julkisista kokoelmista. Siinä missä vinylilevyjä edelleen suuresti arvostetaan juuri fyysisinä esineinä, ei CD-levyllä nähdä olevan enää mitään arvoa: ei nostalgista, ei käyttökokemukseen tai äänenlaatuun liittyvää, ei keräilyllistä, ei esteettistä.

Vaikka yhä useamman kuuntelutottumukset nojaavatkin netin suosittuihin suoratoistopalveluihin sekä muihin, ei-fyysisiin tallenteisiin perustuviin kuuntelulähteisiin, on etenkin julkisten kirjastojen otettava huomioon myös sellaisia kysymyksiä, joita nämä arkipäiväistyneet kuuntelemisen tavat kätkevät taakseen.

Teen seuraavaksi korostuneen epämuodikkaan eleen: esittelen muutamia näkökulmia, jotka pyrkivät valottamaan juuri CD-levyn arvoa – varsinkin julkisten kirjastojen kokoelmissa. Väitän että CD-levyjen poistaminen kirjastojen valikoimista on lyhytnäköisimpiä ja vaikutuksiltaan kauaskantoisimpia päätöksiä, joita kirjastoissa on viime vuosina tehty. Ja tämä kaikki tietysti kytkeytyy yleisemminkin julkisen kirjaston tehtävään.

I

Niin, kaikki tosiaan ei ole netissä. On lukematon määrä musiikkia, jota yksinkertaisesti ei löydy netistä. Tämä ei välttämättä pidä paikkaansa monikansallisten levy-yhtiöiden edustamien listasuosikkien suhteen, mutta tilanne muuttuu, kun liikumme taiteellisesti kunnianhimoisemmalle, omaehtoisemmin toteutetulle tai jollekin vaikeammille hahmottuvalle "obskuurille" puolelle musiikkia ja sen julkaisutoimintaa.

Vaikka joku ECM-levymerkin kaltainen, suuri itsenäinen toimija on siirtänyt musiikkiaan viime aikoina netissä kuunneltavaan muotoon, on kuitenkin lukuisia vastaavanlaisia pienempiä toimijoita, jotka eivät – syystä tai toisesta – ole laittaneet musiikkiaan saataville suoratoistopalveluihin tai muutenkaan netissä kuunneltavaksi. Taustalla olevat syyt voivat olla moninaisia, eikä niihin ole tarkoitus pureutua tässä. Mutta tilannetta ei voi kuitenkaan ilman perusteluja sivuuttaa julkisten kirjastojen kokoelmia suunniteltaessa ja ylläpidettäessä.

Aivan kuten kaikki maailman kirjat ja lehdet eivät ole netissä, eivät myöskään kaikki musiikkiaänitteet ole siellä. Osa on edelleen olemassa vain fyysisinä äänitteinä.

II

Mutta tehdään oletus: vaikka kaikki olisikin saatavissa netistä, on äänitteiden äänenlaatu tietysti kokonaan oma kysymyksensä. CD-levy pystyy edelleen tarjoamaan parempaa äänenlaatua kuin useimmat netin suoratoistopalvelut. Käyttöesineenä CD-levy ei ihan ole kirjan veroinen, mutta hyvin säilytettynä se soi äänenlaadullisesti korkeatasoisena ja vailla heikon nettiyhteyden synnyttämiä häiriöitä.

III

Mutta tehdään toinen oletus: vaikka netti monine ei-fyysisine tallenne- ja suoratoistovaihtoehtoineen pystyisikin tarjoamaan korkealaatuisinta mahdollista äänentoistoa vailla minkään näköisiä häiriötekijöitä, on kysymys CD-levyn kohtalosta siitä huolimatta hyvin monitahoinen. Seuraava koskee ehkä enemmänkin äänitteiden ammattimaista tai ainakin syvemmälle pyrkivää harrastuksellista käyttöä – mutta myös nämä tarpeet pitäisi julkisen kirjaston palvelussa ottaa voimakkaasti huomioon. Yhtä kaikki, tämä näkökulma on aivan keskeinen pohdittaessa CD-levyn kohtaloa laajemminkin.

Usein nimittäin tuntuu unohtuvan, että fyysisten äänitteiden mukana kulkee äärimmäisen tärkeää tietoa itse äänitteestä. Levyjen kansissa ja CD-levyjen saateteksteissä on keskeisen tärkeää tietoa tekijöistä, ajankohdista ja äänityspaikoista – joskus jopa äänitystavoista ja -laitteistoista.

Nämä äänitteiden metatiedot ovat kätevästi äänitteen itsensä kanssa samassa paikassa, helposti löydettävissä ja turvassa. Suoratoistopalveluissa tiedot puuttuvat. Ja ne vähät tiedot, joita vaikkapa Spotifyssa on esillä tekijän ja teoksen/kappaleen/levyn nimen lisäksi, ovat usein yksiselitteisesti pielesä (esimerkiksi levyn valmistumis- tai julkaisuvuodeksi saatetaan usein ilmoittaa uudelleenjulkaisun ajankohta).

Kuuntelen parhaillaan barokkiluuttulevyä suoratoistopalvelusta ja kappaleen kohdalla näkyy jokin ranskankielinen nimi: kuka on tämän kappaleen säveltäjä? Onko kappale osa sarjaa tai muuta teoskokonaisuutta vai onko se vain yksittäinen, irrallinen sävellys? Koska teos on sävelletty? Millaisella soittimella muusikko soittaa, miltä se näyttää? Kuka sen rakensi? Missä ja minkälaisessa akustiikassa levy on äänitetty? Onko tämä nyt soiva soitin sittenkin teorbi tai joku muu tuon ajan näppäilysoitin – miksi se kuulostaa vähän erilaiselta kuin aiemmassa kappaleessa? En löydä vastauksia mihinkään näihin kysymyksiin.

Vasta-argumentti tälle on helppo kuulla: nämä tiedot kyllä löytyvät netistä jostain muualta. Tämänkään väitteen paikkansa pitävyydestä en väkkuutu, ja vaikka näin todella olisikin, vaikka kaiken tämän informaation saisi netistä, pitäisi näitä tietoja mahdollisesti kaivaa esiin useasta eri lähteestä, joiden luotettavuudesta ei aina olisi varmuutta.

Joku taas voi sanoa, että tavallisen kuluttajan näkökulmasta ei tietyn äänitteen mikrofonivalinnoilla ole mitään merkitystä. Mutta CD-levyjä ei pidäkään säilyttää julkisissa kokoelmissa ainoastaan niin kutsuttua "tavallista kuluttajaa" silmällä pitäen. Ja kääntäen: mikäli jostain edes onnistuisimme löytämään tämän myyttisen "tavallisen kuluttajan", myös hänellä pitäisi olla mahdollisuus sukeltaa musiikkiharrastuksessaan kunnolla pintaa syvemmälle. Musiikin erinäisille ammattilaisille tämä on suoranainen elinehto. On kyse sisällöstä, laadusta, tasapuolisista mahdollisuuksista.

Olen käynyt lukuisia keskusteluja käyttämässäni musiikkikirjastoissa kokoelman ja ennen kaikkea juuri CD-levyjen poistamisesta. Havahduin poistamisten laajuuteen viime vuosien aikana, kun poistomateriaalista täyttyneet myyntikärryt alkoivat kasvattaa lukumääräänsä. Käymissäni keskusteluissa on ollut esillä jonkinlainen varastokirjastosysteemi, jonne äänitteitä kerättäisiin ja jossa ne ainakin olisivat olemassa ja sitä kautta myös turvassa. Tämä on tietysti parempi lähtökohta kuin levyjen poista-

minen kokonaan kirjastopalveluiden ulkopuolelle, mutta näissä vielä hahmottumassa olevissa palveluissa äänitteiden tilauksesta mahdollisesti, ellei jopa todennäköisesti, kerättäisiin maksu. Tämä taas käytännössä tarkoittaisi sitä, että hyvin monenlainen materiaali – ja uskallan epäillä, että usein juuri sellainen, joka on tehty taiteellinen kunnianhimo etusijalla, ehkä jokin uusi ja kokeileva – on entistä huonommin kaikkien ja myös "tavallisen kuluttajan" saatavilla. Tämä olisi katastrofi jokaiselle, ei ainoastaan musiikin ammattilaiselle.

IV

Mielipidekirjoituksissa ja sosiaalisen median vastaavia aiheita sivuavissa keskusteluissa esiintyy usein yksi, jollain hämärällä tavalla "kehitysmyrön-teiseksi" verhoutuva argumentti, joka pyrkii esittämään tässäkin tekstissä esitetyt näkemykset "kehitysvastaisiksi": joksikin auttamattoman ja homeisen vanhanaikaiseksi. Mutta, kysymys fyysisten äänitteiden ja juuri CD-levyn kohtalosta ei yksinkertaisesti ole sivuutettavissa vain olankohautuksella sillä perusteella, että "ajat muuttuvat ja eiväthän oravannahatkaan enää ole käypää valuttua".

Äänenlaatu on yksi kysymyksensä, mutta yhtä iso (ja jossain tapauksessa jopa merkittävämpi) on kysymys näiden äänitekohtaisten tietojen pirstaloitumisesta tai jopa katoamisesta – ja myös siitä, että ne välinpitämättömän ja huolimattoman käytön myötä menettävät merkityksensä.

Mutta on vielä eräs näkökulma, joka on hyvin merkittävä. Se on fyysisen äänitteen mahdollistama, netin käyttötottumuksista usein merkittävästikin poikkeava kuuntelemisen tapa. Tavat kuunnella ja kuluttaa musiikkia muuttuvat ja ovat aina muuttuneet, mutta nettikäyttöön verrattuna levyn kuunteleminen tarjoaa huomattavasti keskittyneemmän tavan kuunnella musiikkia. Kokonaan oma kysymyksensä on, nähdäänkö kuuntelemisen tapa ja sen laatu millään tavalla tärkeänä tulokulmana musiikin käyttämiseen, sen kanssa olemiseen ja siihen perehtymiseen.

Netin käyttökulttuuri synnyttää lyhytjänteisemmän tavan paneutua musiikkiin ja usein se houkuttelee eräänlaiseen "pläräävään" ja hermostuneeseen kuuntelemiseen: kokonaisuudet pirstaloituvat ja seuraavaan kappaleeseen skipataan kärsimättömästi, vaikka edellinenkin vasta alkoi –

maistiaisia on lukemattomia, mitään kokonaisuudeksi hahmottuvaa ei ehdi jäsenytä. Ja jälleen: on kokonaan toinen kysymyksensä, pitääkö näitä keskittyneempiä, pitkäjännitteisempiä kuuntelun tapoja millään muotoa tärkeinä. (Vastaan tähän varmuuden vuoksi: mikään ei voisi olla tärkeämpää.) Joka tapauksessa, väitän että äänite mahdollistaa ja todennäköisemmin luo ympärilleen levollisemmän, keskittyneemmän kuuntelutilanteen, koska se on rajoittuneempi formaatti.

Tämä "kulttuurinen" näkökulma musiikin kuuntelemiseen ja käyttämiseen on huomattavasti merkittävämpi kuin teknokraattinen aikamme meille suostuu myöntämään. On tietysti totta, että äänitteiden ja sitä kautta koko musiikin historia on aina ollut teknologisten muutosten, keksintöjen ja muuttuvien tuotantorakenteiden historiaa. Ja on myös totta, että "elävän musiikkikokemuksen tuhoavia" äänitteitä vastustettiin aikoinaan paradoksaalisesti hyvin samankaltaisin äänenpainoin, kuin niitä nyt puolustetaan ei-materiaalista, uudempaa digitaalista todellisuutta vastaan.

Kyse ei tietystikään ole digitaalisen kuuntelun ja netin suoratoistopalveluiden "vastustamisesta" – tämä olisi yksiselitteisen tolkuton lähtökohta. Uuden teknologian sekä sen mahdollistamien uusien kuuntelemisen tapojen edut ovat ilmiselvät. Mutta, kysymys musiikin kuuntelemisen ja musiikin "kuluttamisen" peruslähtökohdista ja tavoista eivät kuitenkaan ole yksinkertaisia – kaikkea muuta.

PALUU TULEVAISUUTEEN

Kun CD-levy alkoi tulla laajemmin saatavilla olevaksi ääniteformaatiksi Suomessakin, elettiin kutakuinkin tämän tekstin alun vuosia 1980-luvun puolivälin ja loppupuolen tuntumassa. 1980-luvulle ajoittuu myös musiikkikirjastotoiminnan laajeneminen sekä sen vakiintuminen: musiikki-osastoja CD-levyineen rakennettiin pienimpiinkin kuntiin ja vaikka juuri Raision kaltaisessa pikkukaupungissa äänitekokoelmasta muodostui hämmästyttävän korkeatasoinen.

CD-levyissä kiteytyy jotain tuon ajan kehitysoptimismille tyypillistä. CD-levy oli tulevaisuuden formaatti – oli valtavasti tallennustilaa, digitaalisuutta, laasereita! Naapurissani asunut paras ystäväni luuli seitsenvuotiaana CD-levyä kohtalokkaasti "ikuiseksi". Kun hänen isänsä Yhdysvalloista ti-

laama CD-levy saapui postissa – klassisen musiikin perheen ensimmäinen CD-levy – hän tuli luokseni innosta puhkuen. "Nyt se saapui! Nyt se saapui!" Ystävänä kaivoi CD-levyn postipaketista ja liki maanisesti luennoi minulle siitä, kuinka CD-levyt ovat "ikuisia". Todistaakseen tätä, hän otti levyn kuorestaan ja alkoi heitellä sitä korkealle ilmaan. Oli heinäkuun helteinen keskipäivä ja muistan vieläkin äänen, jonka pirstaleiksi hajoava CD-levy päästi tuhoutuessaan asfalttiin.

Nyt 2020-luvun alussa olemme tilanteessa, jossa CD-levy nähdään juuri jonain tuollaisena: menneiden vuosikymmenien jäänteenä, jonka voi iskeä lopullisesti säpäleiksi kertarysäyksellä. Ja toki myös jonain, jonka ääressä tehdään täysin vääriä johtopäätöksiä. Vaikka hajottamisen menetelmät ovatkin ehkä toisenlaiset, musiikkikirjastoja ja niiden aineistoa ollaan nyt aktiivisesti tuhoamassa. Tai sitten niitä ei lähdetä rakentamaan enää lainkaan.

Kirkkaimmin tämä näkyy maamme "lippulaivakirjasto" Oodissa, jossa ei ole lainkaan äänitteitä lainattavana. Tämä on surullista ja huomionarvoista monesta syystä: Oodi on maan suurimman kaupungin yhdellä keskeisimmällä paikalla niin paikallisten kuin turistien ihailtavana. Sitä käytetään ja siellä viihdytään. Kuten hyvin tiedämme, talossa on ompelukoneita, laserleikkureita ja hieno kahvila, mutta ei äänilevyjä.

"Hienoa, että kaupunkilaisille on rakennettu monitoimitalo, elämystila. Mutta miksi se tehtiin kirjaston nimellä, miksi kirjastoammattilaiset sahaavat oksaansa? Minusta kirjaston velvollisuus on pitää viimeiseen asti kiinni niistä tehtävistä, joita kukaan muu ei hoida." Näin kommentoi Helsingin Sanomissa Heikki Poroila, joka on keskeisesti vaikuttanut laajan, laadukkaan ja kaikkien saatavilla olevan musiikkikirjastojärjestelmän syntymiseen Suomessa (HS 28.10.2019). Emme ole tässä ainoastaan musiikkikirjastojen tilaa koskevan keskustelun keskiössä, vaan koko julkisen kirjastolaitoksen tehtävää koskevan keskustelun ytimessä. Hän jatkaa:

"Mutta kaikki musiikki on jo netissä, sanotaan. No ei todellakaan ole, eikä tule olemaan. Kirjasto on se viimeinen takalauta, jonka pitäisi varmistaa, että kulttuurituotteet pysyvät tallessa ja ovat yleisesti kaikkien saatavilla."

Tässä Poroila summaa kaiken olennaisen julkisten kirjastojen tehtävästä: kulttuurituotteiden pitää pysyä tallessa ja niiden on välttämätöntä olla

kaikkien saatavilla. Se, että näin ei ole toimittu runsaasti kansainvälistäkin huomiota saaneessa kirjasto Oodissa ei ainoastaan ole surullista, vaan se on myös – Poroilan sanoin – häpeä. Hän tarkentaa viestiään julkisen kirjaston tehtävästä vielä sellaisella näkökulmalla, jota itse en tähän tekstiin edes tuonut mukaan, mutta joka yhtä kaikki on keskeisen tärkeää: "Tämä on välttämätöntä jo tekijänoikeussyistä."

Ongelmana Oodin linjausten suhteen ei tietystikään ole, että ne ovat vain yksittäisen kirjaston linjauksia. Oodi näkyvyydellään, koollaan ja asemallaan tasoittaa tietä musiikkikirjastojen merkitystä vähättelevälle kehitykselle laajemminkin. Samoihin aikoihin Poroilan haastattelun kanssa vuoden 2019 syksyllä kerrottiin, kuinka Espoon kaupunginkirjasto lopettaa kokonaan uuden ääniteaineiston hankkimisen. Päätös on surullinen, lyhytnäköinen ja vastuuton, mutta pahaa pelkään, ettei se lajissaan jää ainoaksi. Nämä esimerkit tulevat vauraalta alueelta, jossa asuu noin viidennes koko maan asukkaista: mitä ajatellaankaan talouskurimuksessa kärsivissä pikkukunnissa ympäri maata?

Otin keväällä 2019 osaa Suomen musiikkikirjastoyhdistyksen järjestämään seminaariin, joka otsikkonsa mukaisesti kysyi: kuuluuko kirjastossa asiakkaan ääni? Vastasin tähän kysymykseen seuraavasti: kirjastossa ei asiakkaan ääni pääse kuuluviin, mikäli kirjastojen työntekijöiden ääntä ei kuunnella.

Kirjastojen johtoportaisissa olisikin aivan välttämätöntä kuunnella pitkän linjan musiikkikirjastoalan ammattilaisia. He ovat suuresti huolissaan kokoelmiensa kaventamisesta ja musiikkikirjastopalvelujen alasajosta. Kenen näkökulmasta he ensisijaisesti ilmaisevat huoltaan? Minun ja muiden musiikkikirjaston käyttäjien näkökulmasta. Suomen musiikkikirjastojärjestelmä on kansainvälisesti arvioiden aivan omaa luokkaansa – uskomattoman hieno saavutus ja todellinen ylpeydenaihe. Se kuuluu kaikille. Ihmiset, jotka ovat tehneet elämäntyönsä tämän järjestelmän parissa, sen synnyttämiseksi, ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi: heitä täytyy kuunnella.

Kirjastojen päättävien tahojen on aivan välttämätöntä käyttää harkintaa, vaivaa ja aikaa kokoelmiensa säilyttämiseen sekä niiden ylläpitämiseen. Mitä CD-levyjen kohtaloon tulee, yksinkertaisesti kaikki voimavarat pitäisi käyttää mahdollistamaan "paluu tulevaisuuteen". Mikäli aineistopoistoja tehdään tämänhetkisen digihuuman sokaisemana kiireessä, vailla ajatusta

ja huolimattomasti, menetämme jotain hyvin arvokasta ja korvaamatonta. Emmekä saa sitä enää koskaan takaisin.

Enkä tarkoita nyt erästä yli sadan euron arvoista Cecil Taylorin CD:tä, jonka ystäväni oli ostanut kirjaston poistokärrystä yhdellä eurolla. Vaikka toki sekin käy erinomaisesta esimerkistä huolimattomasti ja vailla tietämystä tehdyistä aineistopoistoista: alhaiset lainaustilastot eivät kertoneet mitään levyn kulttuurisesta eivätkä sen rahallisesta arvosta. Eivätkä siitä, että se oli kahteen osaan jaetun, todellisuudessa yhdestä kokonaisuudesta muodostuvan konserttitallenteen ensimmäinen osa – konsertin toinen puolisko jäi kirjaston kokoelmiin.

Vuosikymmenten kiinteä suhde musiikkikirjastoihin

PEKKA NISSILÄ

Ammatillisen toimintani muusikkona, pedagogina ja toimittajana ohella olen harastanut musiikkia kuluttajana jo poika-
vuosista alkaen. Kotonamme Heinolan kirkonkylässä oli putkiradioon liitetty levysoitin, ja pieni sekalainen levykokoelma – nippu niin sanottuja "savikiekkoja", sekä joitakin single- ja EP-vinyylejä. Ensimmäinen omalla – viikkorahoista säästetyllä – rahallani ostama levy oli suomalaisen The Sounds -yhtyeen single *Emma/Mandschurian Beat* 1963, sinisellä Fontana- etiketillä (Fazerin julkaisu). Se maksoi muistaakseni 6 markkaa 20 penniä. Ensimmäinen LP-ostokseni oli englantilaisen The Rolling Stones -yhtyeen debyyttialbumi vuonna 1964, joka maksoi 22 markkaa (42,95 €). Se oli varhaisteinille paljon rahaa.

Konserteissa aloin käydä vasta 1970-luvun taitteessa, eli en nähnyt täällä amerikkalaista Jimi Hendrixiä enkä Creamia, Fleetwood Macia tai muitakaan brittilegendoja. Ensimmäisessä Helsingin Kulttuuritalon konserttini tammikuussa 1970 sitten näin John Mayallin rummuttoman Turning Point -kokoonpanon. Supporttina oli Jussi Raittisen The Boys, jossa Jussin ja rumpali Raimo Rautarinteen lisäksi olivat mukana kitaristit Antero Jakoila ja Jukka Hauru sekä basisti Pekka Pohjola.

Mittava kattaus kotimaisia bändejä oli Kulttuuritalossa vuorossa saman tien helmikuussa. Popmuusikot ry:n mammuttikonsertissa näin ensimmäisen kerran esiintymässä muun muassa M. A. Nummisen, Pepe Willbergin Paradise-yhtyeensä kanssa, Apollon (laulussa Harri Saksala, rummuissa Edward Vesala), Wigwamin (bassossa vielä Mats Huldén) sekä Tasavallan Presidentin (saksofonissa Juhani Aaltonen). The Rolling Stones vieraili maas-

samme toista kertaa kesäkuussa 1970. Olympiastadionin pohjoiskaarteessa meitä oli paikalla viitisen tuhatta. Vuoteen 1970 mahtui myös ensimmäinen Ruisrock-festivaali Turun Ruissalon leirintäalueella elokuussa. Muistan, että nälkä oli, muttei onneksi vilua. Musiikista on mieleen jäänyt "Pressan" ja Wigwamin lisäksi Kalevala, kitaristi Pekka "Albert" Järvisen takia sekä englantilainen Colosseum – rummuissa hämmästyttävä Jon Hiseman ja laulussa väkivahva Chris Farlowe.

Pori Jazz -festivaalit olivat merkittävä ja säännöllinen vierailukohde vuosikausia. Aloitin käyntini siellä kesällä 1972, ja kohokohta oli sittemmin usein tv-taltiointina nähty ja kuultu kitaristi Jukka Tolosen kvartetin keikka sunnuntaiamuna Kirjurinluodolla. Porin huippukokemuksista vuosien varrelta on eittämättä mittavin pianisti Keith Jarretin kaksi sooloesiintymistä vuonna 1973.

Helsingissä Hämäläis-osakunnan talo Kampinkadulla (sittemmin Urho Kekkosen katu) oli merkittävin klubimiljö, sillä sunnuntaisin siellä oli ikärajatton "limudisko", jossa soitti usein rock-, tai niin kuin vielä tuolloin sanottiin, pop-bändi. Olin esimerkiksi Wigwamin albumilla *Fairyport* vuonna 1971 julkaistun, kyseisessä klubissa kesäkuussa äänitetyn liveraidan *Rave-up For The Roadies* yleisössä. Tavastia-klubi otettiin nimenä käyttöön syksyllä 1970, ja kaksi vuotta myöhemmin siellä alkoivat torstaiset jazz-illat. Täytin 18 vuotta marraskuussa 1972, ja syntymäpäiväni osui torstaiksi. Ovimies kohotti kulmakarvojaan tarkistaessaan paperini, onnitteli ja ohjasi sisälle. Mahtavuutta! Keikalla oli Heikki Sarmannon ja Eero Koivistoisen kvartetti, basistina Pekka Sarmanto ja rumpalina yhdysvaltalainen Craig Herndon. Lisää mahtavuutta!

Pitkä, läheinen ja aktiivinen suhteeni musiikkikirjastoihin alkoi vuodenvaihteessa 1970–71, kun joulukuun lopulla avattiin Helsingin Töölön uusi kirjastotalo Topeliuksenkadulla. Siellä oli iso, valoisa musiikkiosasto – oliko peräti ensimmäinen laatuaan. Vaikka asuin Espoossa, kävin koulua Helsingissä, ja oikeastaan sattumalta Töölössä, yhteislyseossa Arkadiankadulla. Muistan käyneeni jo pitkin kevättä tutustumassa kirjastoon joillakin "hyppytunneilla" sekä joskus myös iltapäivisin koulun jälkeen.

En löytänyt kesätöitä, joten kesällä '71 vietin musiikkikirjastossa paljon aikaa viikoittain, matkustaen vajaan tunnin Espoon Suvisaaresta bussilla levyjä kuuntelemaan. Virkailijat hoitivat (vinyyli)soittimia, ja kuuntelu hoi-

tui pienissä huoneissa, joita sai varata. Kuulokkeilla pystyi kuuntelemaan sohvoryhmässä sitä musiikkia, mitä kuhunkin koppiin oli valittu. En muista nimikkeiden määrää, mutta kaikki genret huomioiden se näkyi hyllyissä olleen kyllä mittava. Itselläni saattoi tuohon aikaan olla parisen kymmentä LP:tä.

Kirjastossa levykannet sai pyytäessään mukaan koppiin, ja ne kyllä luettiin tarkasti: muusikoita, säveltäjiä ja sanoittajia, tuottajia, äänittäjiä, studioita ja niiden paikkakuntia, valokuvista ja muusta kansitaiteesta (ja niiden tekijöistä) puhumattakaan. Muistan myös ihmetelleeni raitojen nimien perässä näkyneitä "se ja se Music", sekä ASCAP- ja BMI-sanoja. Hie-man myöhemmin minulle selvisi, että ne olivat teosten kustantajien ja tekijänoikeusseurojen nimiä. Itse musiikkikustantaminen ja sen koukerot selvisivät minulle tarkemmin vasta useita vuosia myöhemmin.

MUSIIKKIKULTTUURIN ESITTELYLLÄ ON MITTAVA PAINOARVO

Etenkin digitaalisen suoratoistojakelun myötä on musiikkikirjaston rooli eittämättä muuttunut ainakin sikäli, että äänitelainauksien määrä on tilastollisesti vähentynyt. On kuitenkin pidettävä mielessä, että populaarimusiikin valtavirran omaksuma "biisivirta"-ajattelu ei päde muissa genreissä. Edelleen on runsaasti artisteja ja sisältötuottajia, jotka rakentavat erilaisia laajempia kokonaisuuksia julkaistavaksi, myös fyysisillä alustoilla. Musiikin ammattilaisen, sekä ikään kuin vakavan harrastajan kannalta on kuitenkin erityisen harmillista, että suoratoistopalvelut tarjoavat vain itse musiikin, ja sen mukana ainoastaan minimitiedot siihen liittyen, eli teoksen nimen sekä sen esittäjän nimen. Edes julkaisuvuosi ei ole aina yksiselitteisesti kulloiseenkin raitaan liittyvänä näkyvissä, tekijätiedoista siis puhumattakaan.

Jo tästä näkökulmasta on erittäin tärkeää, että on olemassa taho, jonka tehtäviin kuuluu pitää yllä äänitekokoelmaa sekä julkaisuihin liittyvää dataa. Oleellista on, että tämä toiminta on yhteiskunnan ylläpitämää, valtakunnallisesti organisoitua ja riittävästi resursoitua. Kirjastojen toimipisteet eivät ole arkistoja, mutta kokoelmien eläessä muuttuvan kulttuuri-ilmas- ton mukana omaa elämäänsä, on aivan keskeistä, että hankittu materiaali säilytetään asianmukaisesti luettelotuna, ja että sen lainaaminen edelleen on mahdollista tilauspohjaisesti. Se on olennainen osa kulttuuriperinnön

tallentamista, ja hyvin hoidettuna se palvelee niin aktiiviharrastusta, opetustyötä kuin musiikkiin eri tavoin liittyvää ammattitoimintaakin. Sivistysvaltio ei yksinkertaisesti voi jättää äänitteille tallennetun musiikkiperinnön ja siihen liittyvän informaation saatavuutta vain kaupallisten toimijoiden varaan.

Henkilökohtaisesti olen hyvin tyytyväinen pääkaupunkiseudun Helmet-palvelun toimintaan, sekä myös valtakunnallisen Frank-monihaun palveluun. Tosin minun on pidettävä varsin harmillisena molempien palveluiden omaksumaa käytäntöä yhdistää sekä musiikin esittäjät (muusikot, laulajat, kapellimestarit) että musiikin tekijät (säveltäjät, sanoittajat, sovittajat) yhden ja saman hakusanan "tekijä" alle. Käytäntö on omiaan hämärtämään yleisön käsitystä musiikin synnystä ja esilläolosta.

Etenkin muusikko- ja opetustöissäni käytin hyvin paljon kirjastojen nuottikokoelmia hyväkseni, enkä voi niiden suhteen varsinaisesti valittaa. Toki olisin mielelläni nähnyt esimerkiksi joidenkin artistien soittotyyleistä tehtyjä asiallisia analyysivihkoja enemmän – erilaisten hittikokoelmien sijaan, ainakin jossain määrin – mutta yleisarvosanaa tällainen pieni sivujuonne ei pudota. Ehkä sisäänostojen suunnittelussa kuitenkin olisi mahdollista käyttää enemmän hyödyksi eri (musiikillisen) toimenkuvan asiantuntijoita.

Musiikkilehtien suhteen kiinnostukseni – sekä harrastuksen että työn suhteen – on vuosien saatossa vain kasvanut, erityisesti historian kannalta. 1970- ja 1980-luvuilla olin usean lehden tilaajakin – ulkomaiset mukaan lukien – mutta tiukemman talouden vuosina sekä ajankäytönkin takia niistä oli luovuttava. Jo pitkään olenkin lainannut kirjastosta aina nipussa muutamman vuoden ajalta eri lehtiä, mikä on osoittautunut hyvin toimivaksi käytännöksi. Käytän myös hyvin paljon Kansalliskirjaston lehtikokoelmia – niin digitoituja, mikrofilmattuja kuin soveltuvin osin printtiversioitakin – mutta etenkin mustavalkoisena filmatut nelivärisivut ovat paikoitellen jopa melko mahdottomia lukea, puhumattakaan valokuvien panoksen ratkaisevasta muutoksesta. Ymmärrän hyvin, että printtiversiot kuluvat melko nopeasti lainaustoiminnassa, mutta näkisin mahdollisena, että nykyisin jo kunnallisiin kirjastoihinkin arkistoituja musiikkilehtiä voisi saada lainatuksi ainakin tiettyihin kirjastoihin, joiden tiloissa niihin voisi tutustua, ja saada niistä tavalla tai toisella kopioita.

TOIMINTAA YHTEISTYÖLLÄ

Usein toistettu määritelmä kirjastosta kansalaisten olohuoneena sopii kirjastojen tulevaisuuden näkyymiin hyvin. Musiikin suhteen kirjastoilla on – kunkin tilojen mukaan – huomion arvoinen mahdollisuus erilaisten marginaalisempien musiikkigenrejen esille tuomiseen myös elävien esitysten muodossa. Matala saavutettavuuskynnys pääsymaksuttomuudenkin myötä antaa oivan yhdistelmän tutustuttaa niin vanhempia kuin myös nuoria ihmisiä esimerkiksi jazzin tai nyk kansanmusiikin maailmoihin.

Riittävästi kuratoidut konsertit tasokkailla, ammattimaisilla (pien)yhdyeillä ja solisteilla eivät kulumuodostuksiltaan muodostu mitenkään ylitämättömiksi. Konsertit mahdollistaisivat esimerkiksi jazzin esiintuomisen lapsille ja nuorille – musiikinlajin, jota etupäässä esitetään anniskeluolosuhteissa, joihin alaikäisillä on pääsääntöisesti pääsy kielletty. Tämänkaltaista toimintaa kannattaisi tietenkin myös kierrättää, ainakin lähialueiden toimipisteissä. Lisäksi kirjastot soveltuvat erinomaisesti erilaisten luentojen, keskustelujen, näyttelyiden ja niiden yhdistelmien toteuttamistiloiksi. Tällaisesta toiminnasta minulla on omakohtaisestikin hyviä kokemuksia.

Kirjasto oli nuoruuteni internet

TEPPO MÄKYNEN

Asettelen kuulokkeet päähäni. En tiedä, mitä tuleman pitää, mutta odotan sitä mielenkiinnolla. Olemme pyöräilleet ystäväni Kallen johdolla Salon Raatihuoneenkadun kirjastoon kuuntelemaan jotain "tosi siistiä". Olo on kuin leikkisimme sokkoa, koska en saa tietää etukäteen mitä tulemme kuulemaan. Kuuluu kirkonkellon synkkä ja tuomitsevan tuntuinen kumahdus. Tämä toistuu neljä kertaa, jonka jälkeen alkaa lopun aikoja enteilevä kitarariffi. Pikkuhiljaa koko bändi hivuttautuu mukaan, ja vasta puolentoista minuutin kohdalla kuuluvat sanat "I'm rolling thunder". Kuuntelemme biisin loppuun. Olen vakuuttunut ja hämilläni. En ole aiemmin kuullut näin vahvan karakterin omaavaa biisiä, jossa olisi käytetty efektiivistä bändin ulkopuolista ääntä luomassa ja syventämässä tunnelmaa. Kappale oli AC/DC:n *Hells Bells*, albumin *Back In Black* avausraitia. Kiitämme musiikkiasaston "hoitajaa" tämän tummahkon levyn soittamisesta ja haihdumme varhaisnuoruuden kirkkaaseen kevätiltaan.

Edellä kuvattu kokemus oli merkittävä ainakin kahdesta syystä. Ensinnäkin se avasi minulle mahdollisuuden itsenäiseen musiikin maailman tutkimiseen kodin ulkopuolella. Ja toiseksi siitä alkoi 37 vuotta kestänyt, tiivis suhteeni kirjastoihin. Lapsuudenkotini oli yhdenlainen musiikkikirjasto isäni suuren levykokoelman ansiosta. Isäni levykokoelma oli monella tapaa uniikki, mutta sen ongelmat minun näkökulmastani olivat tyyllillisesti kapeahko valikoima ja liian läheinen sijainti, sekä henkisesti että fyysisesti. Jostain syystä nuoruudessa kaikki mielenkiintoinen tuntui tulevan kodin ulkopuolelta.

Salon kaupungin uusi kirjasto avattiin Salon musiikkikoulun viereen vuonna 1986. Kävin musiikkikoulua, ja ennen ja jälkeen soitto- ja teoria-tuntien oli mahtava käydä kirjastossa lainaamassa, kuuntelemassa ja äänittämässä levyjä. Myös rumpunuotit ja etenkin *Modern Drummer* -lehti kiinnostivat minua kovasti. Joskus liiankin kovasti – nuotteja sai kopioitua,

mutta se ei aina riittänyt. Joskus lehden joitain juttuja tuli leikattua omiin arkistoihin vastoin vahvasti rehellisyyteen kannustavaa kotikasvatusta. Se oli tietysti väärin, mutta nämä artikkelit muun muassa sen ajan idolistani Dave Wecklistä ovat minulla vieläkin tallessa.

Edellä mainitusta epärehellisyyteen kallistuvasta käytöksestäni huolimatta ajattelen, että koko kirjastolaitos kasvattaa meistä vastuullisia, pienessä ja suuressa mittakaavassa. Lainatusta materiaalista pidetään huolta, ja eräpäivään mennessä se palautetaan takaisin, jotta muutkin pääsevät tutustumaan siihen. Kirjaston käyttäjä sisäistää vaistomaisesti myös ajatuksen siitä, että kirjastot rakentavat yhteistä hyvää, tasa-arvoisesti: kaikille annetaan samat mahdollisuudet tutustua uuteen, oppia, uppoutua ja nauttia. Kirjastot ovat myös vapaata, ei-kaupallista, ajattelulle ja olemiselle rauhoitettua tilaa, mikä muuten tuntuu kutistuvan ympärillämme jatkuvasti. Enää en nappaisi mukaani lehtijuttua, ja oman tyttäreni kanssa käymme kirjastossa viikoittain, jotta hänelle lainatut lastenkirjat palautuvat kiertoon ajoissa.

Kirjasto oli nuoruuteni internet. Kirjaston merkitys tiedon ja uuden etsinnässä on ollut minulle aina valtavan tärkeä. Kirjasto oli kuitenkin internet ajoittain hyvin hitaalla nettiyhteydellä – kaikki materiaali ei ollut käytössäni heti, yhdellä klikkauksella, kaikki ei selvinnyt saman tien, ja oppimiseen ja uuden löytämiseen liittyi myös paljon odotusta ja tutkimustyötä. Hitaus ei ollut huono asia, vaan jätti tilaa löydetyn tarkastelulle, hahmottamiselle ja sulattelulle. Levyjen kasetille äänittäminen tuntuisi todella vaivalloiselta nyt, kun kaikki maailman musiikki on saatavillamme koko ajan. Silloin aikanaan se oli itsestään selvä, eikä ollenkaan tuskaisa osa oman ymmärryksen kasvattamisessa. Kirjasto oli myös syy tehdä retki toiseen kaupunginosaan tai jopa kaupunkiin, jos kirjaston musiikkiosasto oli riittävän suuri tai jos siellä oli jotain todella kiinnostavaa lainattavaa.

Uskon, että jokainen kirjaston levy, kirja ja nuotti, joita olen vuosien varrella tutkinut, on muovannut ajatuksiani musiikista, ihmisistä, elämästä ylipäänsä. Pidän myös ajatuksesta, että joku on valinnut, tai kuratoinut, puolestamme sen materiaalin, joka on kirjastoissa käytössäme. Materiaalin määrä on rajattu, mutta se riittää hyvin. Ja lopulliset valinnat siitä mihin tartumme – niin netissä kuin kirjastossakin – teemme tietenkin me itse.

On harmaa ja pimeä tammikuinen iltapäivä kun avaan Taskukirjasto-sovelluksen puhelimestani ja etsin ihaillemani Madlib-nimisen artistin levyjä. Ilokseni löydän useita levyjä, joita minulla ei ole. Teen varauksen kolmesta levystä ja jään odottamaan levyjen saapumista Arabian kirjastoon samalla mielenkiinnolla kuin odotin *Hells Bells* -kappaleen alkua. Tunne on sama, vaikka aikaa on kulunut, ja melko monta käyntiä ja lainaa olen kuluneiden vuosien aikana ehtinyt kirjastoissa tehdä.

Teppo Mäkynen. Kuva: Klaus Elfving

Analogiekspatriaatin kirjasto

TOMMI FORSSTRÖM

Hei, olen Tommi, analogiekspatriaatti. Olen X-sukupolvea.

Kasvoin analogisessa maailmassa. Musiikit muovilta, tekstit paperilta, audiovisuaalinen viihde silloin kun se sattui tv-virrasta tulemaan, seksuaalinen materiaali lehtiroskiksesta, jne. Vietin herkät nuoruusvuoteni Helsingin Töölössä. Musiikillinen kasvatukseni oli kolmen pilarin nojassa: enon ratsattu levyhlylly, Oskun Divari ja Töölön kirjaston musiikkiosasto.

Näistä kaksi ensimmäistä oli ensi kädessä ohjattua toimintaa. Minä passiivisena vastaanottajana, kokeneemman ohjeistamana. Mikä on sinänsä kivaa, mutta kaltaiselleni auktoriteettikammoiselle "minä itte" -lumihuitaleelle ei ehkä se ominaisin tapa omaksua uutta. Kirjastossa sain aina rauhassa seikkailla, tutkia, tehdä löytöjä – ja astua harhaan. Täysin rauhassa. Omalla riskillä.

Ahmin levyosaston valikoimaa läpi systemaattisesti kuuntelumontussa. Selailin kaikki Guitar Worldin numerot läpi moneen kertaan. Saatoin jopa syyllistyä tabulatuuriin repimiseen. Olen äärettömän pahoillani tästä rikoksesta, joka ei moraalisesti vanhene koskaan. Näiden vuosien aika loin pohjan musiikilliselle yleissivistykselle. Sen varaan olen rakentanut paljon myöhempää identiteettiä sekä yrittänyt poisoppia monia omaksuttuja kalmaluuksia. Etenkin Claptonia. Ei helvetti enää ikinä yhtään Claptonia!

Sitten maailma muuttui. Tajusin, miten ankeaa musiikkia Eric Clapton on ja ATK valtasi elämäni. Jos olisin voinut muuttaa viralliseksi osoitteekseni maistraatissa "internet", olisin tehnyt sen. Myin/lahjoitin levyt, hankkiuduin eroon levykaupasta, arkistoin kaiken pilveen.

Lopetin jatkuvan mussutukseni siitä, miten millenniaaleilla on kaikki liian helppoa, eikä millään ole mitään arvoa, ellei se ole oikea kokemus

fyysisten esineiden välittömässä läheisyydessä. Kenellä tahansa on vapaa pääsy tutkia mitä kaikkea jokainen Eric Claptonin kanssa koskaan soittanut rumpali on vuosina 1975–1978 tehnyt. Tai kaivautua Tanskan No Wave -skeneen. Pohtia Kroatian ja Serbian turbofolkin instrumentaatioiden eroja. Ei tarvitse hiihtää sataa kilometriä vastatuuleen ja ylämäkeen menen-tullen päästäkseen kirjaston rajoitettujen hyllyjen ääreen. Tämä on kai hyvä asia?

Miksi helvetissä minun kokemukseni merkitsee tämän rinnalla yhtään mitään? Olen juuri tilastollisesti elämän puolimatkan saavuttanut kojoontunut henkilö, jolla ei ole juuri mitään merkitystä kenellekään. Ainakaan isossa mittakaavassa.

Mutta henkilökohtaisesti silti korpeaa. Tietenkin romantisoin omaa matkaani musiikin maailmaan. Ilman kirjastoa – etenkin Töölön kirjastoa ja sen musiikkiosastoa – olisin henkisesti reilusti köyhempi urpo. Tarkoitataako tämä mitään kenellekään? Tuskin. Mutta tämä on minun esseeni.

Jos minulta kysyttäisiin mielipidettäni (miksi ihmeessä?), niin haluan ehdottomasti kirjastojen olevan yhä merkittävä yhteiskunnallinen toimija. Vapaa pääsy tiedon, taiteen, luovuuden ja viihteen maailmaan on tärkeä osa yhteiskunnan roolia tasapuolisten mahdollisuuksien tarjoajana. Tämä on tänään tärkeämpää kuin koskaan.

Mutta meidän täytyy haastaa käsitteemme "kirjastosta". Se ei missään tapauksessa enää voi olla talo, jossa on kirjoja, äänilevyjä ja mikrofilmikone jossain nurkassa jauhamaassa. Tämä oli vuosisatoja loistava ratkaisu kirjaston tehtävään. Aika on ajanut sen ohitse. Mutta luodakseen nahkansa kirjaston pitää pystyä näyttämään keskisormea kaltaisilleni nostalgikoille.

Nykyisten sukupolvien tulevat tarpeet merkitsevät reilusti enemmän kuin minun muistoni. Minulla on kokemukseni tallennettuna mielen filminauhaan. Myös Claptonit, vaikka olen niitä yrittänyt unohtaa. Jättäkää minut taakse ja keskittykää varmistamaan, että kaikilla on esteetön pääsy itsensä henkiseen rikastamiseen ja tarpeeksi apukäsiä matkan varrelle.

Uusi Tyhjiys – Cheekin kirjahylly sivistyksen mittarina

JEAN RAMSAY

Yhdysvaltalaisen vaihtoehtokantriartisti Jim Whiten levyn *The Mysterious Tale of How I Shouted "Wrong Eyed Jesus!"* (WEA, 1997) kansivihkoon on painettu artistin itsensä kirjoittama 13-sivuinen novelli, joka kertoo teini-ikäisestä pojasta, joka yrittää piirtää Jeesuksen, mutta epäonnistuu kerta toisensa jälkeen.

Kaikki muu menee jotenkin, mutta silmät jäävät aina puolitiehen. Niissä on aina jotain pielessä – liian kapeat, hieman kierot, liian kaurismaisen pyöreät. Poika pyyhkii ne aina kerta toisensa jälkeen pois pyyhekumilla, ja yrittää uudelleen. Ja uudelleen. Ja uudelleen.

Lopulta paperi haurastuu jatkuvan piirtämisen ja kumittamisen seurauksena niin, että silmien kohdalle puhkeaa reiät. Ja ihme tapahtuu: nyt ne ovat täydelliset! Aina hieman vääränlaisen tilalla on tyhjiys, ja tyhjiys piirtää tarkimman kuvan siitä, jota ei lähtökohtaisesti voi kuvata.

Yhtäältä tarina vääräsilmaisestä Jeesuksesta on paraabeli siitä, miten jotain asioita ei voi kuvata, eräänlainen kansantaruhenkinen versio Mestari Eckhardtin (1260–1327) käsitteestä "The Godhead" (eli Jumalaa ei voi kuvata, mutta koska kaiken hänen ympäriltään voi kuvata, niin se tyhjä tila mikä näiden asioiden keskiöön jää, on Jumalan kuva).

"Wovon man nicht sprechen kann, darüber muss man schweigen", sanoisi Ludwig Wittgenstein, M. A. Nummisen hyräillessä samaa taustalla.

Toisaalta se on parodia, sillä tyhjiys on aina vain sitä itseään: tyhjiyttä. Tyhjiys on olemisen vastakohtaa, ennakoi sitä tai syntyy sen poissaolosta.

Tyhjiys kaikissa näissä kiinnittää huomion siihen, mikä sitä ympäröi.

Itse en olisi Jim Whiten levyä löytänyt, ellen olisi sitä musiikkikirjaston hyllystä noukkinut. Kansivihkon esseetä en olisi lukenut, ellei olisi ollut CD-levyä, ja siinä kansivihkoa. Ja sen vieressä penkkiä, johon istua sitä lukemaan. Ja penkin vieressä ikkunaa, josta katsoa ulos ja unelmoida.

Ilman näitä kokemuksia en olisi minä, tai ainakaan tässä kirjoittamassa tätä.

Oodi: "Koska kaikki on netissä, niin ei missään tarvitse olla enää mitään".

Lyyrinen runo, keskustakirjasto. Post-wittgensteinilaisessa maailmassa sana sisältää jo ilmaa, kevään valoa, tyhjää tilaa, tabula rasaa.

Rakkaudenosoitus, ylistyslaulu – mutta mille?

Ei ainakaan Jim Whitelle. Kun yritin piirtää kuvaa Jim Whitesta ja lainata levyn sen taustalle soimaan, tuli vastaan toisenlainen tyhjyys kuin mitä odotin.

Kirjasto 10:n tilalle tulleesta Oodista en Jim Whiten levyä löydä, koska rohkeana linjauksena ne on jätetty pois. Samaa henkeä on muutenkin suurella tohinalla paljastetussa keskustakirjastossa, josta ylpeillään, miten paljon siellä on ilmavaa tilaa ja kuinka hienoa on, että siellä on suppea mutta tarkasti kuratoitu 100 000 kirjan valikoima.

Jos pääkaupunkiseudun kirjastoissa on 1,3–1,5 miljoonaa nimikettä, on tuolla niistä kymmenesosa. OK, asia selvä.

Varmaan seuraavaksi keksitään taidemuseo, missä on niin kaarevat seinät, ettei niille voi ripustaa maalausta. (Ai niin, Kiasma.) Jossain määrin hän Oodi on uusi Kiasma, samaan maantieteelliseen kohtaan ängetty uuden ajan valkyyria, samaa mitä tuo museo oli taiteelle. Samanlaista WOW-arkkitehtuuria, jossa mennään rakennus ja konsepti edellä, ja katsotaan sitten myöhemmin, miten ne kokoelmat sinne mahtuvat.

Pureudutaan Oodin puolustukseksi esitettyihin argumentteihin:

1. "ON TILATTAVISSA"

Joo, ja "netistä löytyy" – KVG, tähän on nykyään vastaus kaikkeen. Tämä "life is elsewhere" -ajattelu on jotenkin todella leimallista tälle ajalle. Mielisairain kehäpäätelmä: koska kaikki on netissä, niin missään ei tarvitse olla enää mitään.

Toki Helmet-palvelu on hyvä ja itsekin käytän sitä viikoittain, mutta se on kuitenkin *kirjaston tarjoama palvelu*, ei kirjasto itsessään. Pitääkö tämä tosiaan sanoa ääneen?

Olen koko '00-luvun katsonut vierestä tätä kulttuurin näivettymistä, ja vaikka myönnän heti kättelyssä, että varmasti minussa on myös luddiittia, joka itkee mennyttä maailma, on minussa myös tarkkailijaa, joka yrittää kirjata muistiin mitä kaikkea tässä menetetään. Katsoin kahden levykaupan menevän manan majoille, koska asiakkaille tarjottiin kokoelmien vastikkeeksi sitä, että tuote "on tilattavissa". Toki se on tilattavissa, asiakas saa sen itsekin tilattua Amazonista tai CDON:ista tai Play.comista, mutta asiakas on nyt tullut tähän kivijalkamyymälään, koska haluaa sen nyt. Ei varata, ei tilata – vaan NYT.

Toinen funktio, joka levykaupoilla oli puolellaan, oli se, että niissä saattoi löytää jotain mitä ei osannut etsiä. Sama kirjastoilla: Bach on barokkihyllyssä Buxtehuden vieressä, mutta en jälkimmäistä olisi osannut etsiä, ellen olisi törmännyt siihen tuon saman hyllyn äärellä.

2. "EI KUKAAN ENÄÄ LAINAA LEVYJÄ"

Kirjoitin vuodesta 2002 aktiivisesti Rumba-lehteen, ja näin läheltä sen tragikoomisen kuolontaistelun. Rumba-lehden kohtalostakin voisi tässä yhteydessä oppia jotain. '00-luvun vuosina lehti kehittyi mielestäni paremmaksi ja paremmaksi. Se siirtyi lyhyestä "rockin ajankohtaislehden" silppeestä pitkään journalismiin, joka on näkemyksellistä ja tarkkaan pohdittua. Yleisessä mielipiteessä se oli kuitenkin yhä sama Punavuoren NME, blaa blaa blaa.

Ainoa ongelma on, että sitä ei viime vuosinaan enää saanut ostaa Punavuoresta, sillä yhdenkään alueen R-kioskin valikoimiin se ei enää kuulu. Sitä sai ostaa oikeastaan vain suurista supermarketeista, joissa viimeiset mohikaanit tarttuivat siihen kuin uppoavaan oljenkorteen.

Selityksenä R-kioskien "kuratointipolitiikalle" tarjottiin sitä, että Rautakirjalla on algoritmi, joka kirjaa kuinka monta irtonumeroa mistäkin ostetaan, ja kun tarpeeksi kauan ei osteta mitään, poistaa algoritmi nimikkeen valikoimista. Fyysistä lehteä ei tule enää lehtipisteisiin, millä saattaa pidemmän päällä olla joku yhteys siihen, miksi lehden levikki putoaa. Muna, meet kana.

Tähän ei ihminen mahdu väliin. Ihmistä ei itse asiassa tarvita. Kone valikoi ja kuratoi, ja makumme muuttuvat sen mukaan.

Sama kaventumisen kulttuuri vaivaa erilaisia algoritmeihin perustuvia palveluita aina Spotifystä Netflixiin. Syntyy illuusio, että "kaikki" on tarjolla, vaikka valikoima on todellisuudessa suppea. Syyt sen suppeuteen eivät ole sisällöllisiin kriteereihin perustuvia, vaan perustuvat lisensseihin ja diileihin. Hieman samalla tavalla kuin millä mainospohjaiset TV-kanavat kaven-sivat elokuvan historian tilanteeseen, missä kanavilla pyörii uudestaan ja uudestaan *Die Hard*, *Poliisiopistot* ja *Beverly Hillsin kyttä*. Ernst Lubitsch, eat your heart out.

Levyjen tapauksessa eräissä kirjastoissa siirryttiin tilanpuutteeseen vedoten jossain vaiheessa '00-lukua järjestelmään, jossa helposti arkistoi-tavissa ja käyttöä kestävässä jewel caseissa olevat levyt tungettiin klähmäi-siin muovikuoriin, jotka taas ängettiin huonosti plärättäviin hyllyihin, jossa kannen tarrojen ja muun silppeen seasta sai todella etsiä mistä oli kysymys. CD-levy, tuo hengenvaarallinen kulttuurituote, koki visuaalisesti saman mi-hin savukeaskit on viime vuosina alistettu.

Missä on tilasto siitä, kuinka paljon lainausfrekvessi putosi tämän seu-rauksena?

Itselleni on ollut paljon iloa varsinkin klassisen musiikin kohdalla kir-jastoista lainatuista levyistä, sillä mukana tulevissa vihoissa on musiikin kannalta äärimmäisen tärkeää tietoa, aina partituureista toinen toistaan hienompiin esseisiin, jotka syventävät musiikin kokemusta entisestään. Lu-kemattomia kertoja on käynyt niin, että olen lainannut levyn mielenkiintoi-sen kansimateriaalin takia, ja löytänyt sen kautta aivan uuden polun, jota seurata.

3. TYHJÄSSÄ TILASSA KUKAAN EI VOI ARVIOIDA ELÄMYKSESI TYHJYYTTÄ

Eniten minua vaivaa Oodin kohdalla sama mikä minua vaivaa Amos Rexin ja kauppakeskus Redin kohdalla: kaikesta tehdään elämystä. On tiloja, jois-sa raamit ovat tärkeämmät kuin taideteos (kyllä, Redi oli tässä tapauksessa provo, ujutettu mukaan, jotta kaupallisuuden sivumaku säilyy) siinä kes-kellä – itse asiassa, voimme unohtaa koko taideteoksen, sillä puitteitahan tänne ollaan tulossa katsomaan.

Cheek esiintyy Olympiastadionilla ja Lahden Mäkimontussa, Ed Sheeran Malmin lentokentällä – pitäähän sinne nyt mennä, kun se on kerran ai-nutkertaista. Pitää. On pakko.

Tila. Elämys. Elämys, joka täyttää tilan. Tila, joka on elämys.

Itse kasvoin ajassa, jossa museo- ja galleriajärjestelmän idea oli olla val-koinen tila, joka häivyttää itsensä, ja raivaa tilan, jossa taideteos voi tulla esille. Kirjastot olivat monessa mielessä samaa – paikka, johon tieto on ke-rätty niin, että kävelemällä kerroksesta toiseen tai hyllyltä toiseen voit sy-ventyä johonkin ajatuspolkuun, ja rakentaa sen reaaliajassa sitä mukaa kun se synnyttää sinussa ajatuksia.

Keksitään nyt teille uusi termi: Uusi Tyhjiys – The New Emptiness. Tämä identiteettiä määrittävä lifestyle syntyi sillä hetkellä, kun Cheek il-moitti Helsingin Sanomien haastattelussa, ettei hänellä ole kirjahyllyä, sillä se ei sovi hänen sisustukseensa.

Nyt The New Emptiness on edennyt pisteeseen, missä pääkaupunkiseu-dun pääkirjastoon ei mahdu 100 000 enempää kirjaa, sillä siellä pitää olla tilaa viihtymiselle ja elämyksille.

Oodi on Cheekin kirjahylly – se menee sisustus edellä.

Itse olen aina vierastanut radiota, koska ohjelma on tasan yhtä syvä kuin juontajansa. Yhtä Risto Nordellia, Minna Lindgreniä tai Topias Tiheä-saloo kohtaan on kymmenen Jaajo Linnonmaata, ja nyt kirjastotkin ovat me-nossa samaan suuntaan.

Levykaupat ja elokuvateatterit menivät jo.

Ooby Dooby – ovatko aikalaiset oikeita ihmisiä arvioimaan teoksen sy-väkulttuurista merkittävyyyttä?

Kirjastossa olen nimenomaan arvostanut sitä, ettei mennä niin nenä kiinni trendeissä, vaan siellä on sitä syvyyttä, jossa heiluri voi heilahtaa myös toiseen suuntaan. Kampanjoin henkeen ja vereen kaikkien niiden kir-jojen ja levyjen puolesta, jota kukaan ei ole vuoteen tai vuosikymmeneen lainannut, ja joita kuljetetaan mukana sen takia, että joku päivä joku saattaa halutakin sen kirjan tai levyn.

Vastaukseksi ei kelpaa, että sen saa Helmet-palvelusta varattua, koska varatakseen sen Helmet-palvelusta sitä pitää osata etsiä sieltä. Siinä mie-lessä on täysin yhdentekevää, onko Pasilassa kellarissa (ja sivukirjastoissa hyllyissä) yhteensä kolme miljoonaa kirjaa vai ei.

Shakespeare ja Bach eivät olleet suosittuja eläessään, vaan heidän merkityksensä nousi vasta seuraavien vuosikymmenien ja vuosisatojen myötä. Se on minulle todiste siitä, että aikalaiset eivät ole oikeita ihmisiä arvioimaan jonkin teoksen syväkulttuurista merkittävyyttä. Ties mitä tulevaisuuden neroja tuolla museoiden kokoelmissa ja kirjastojen hyllyillä uinuu.

Jotenkin en näe, että tässäkään voitaisiin tuijottaa pelkkiä lukuja. En oikeuta mielipiteitani tilastoilla, siinä ero. Linausfrekvenssejä tuijottava sisältöpolitiikka on niin ominaista kaikelle, miten tässä nyky maailman kvartaalineauroottisuudessa asioita ohjataan ja kavennetaan ja kuratoidaan. Jos joku ei mene heti kaupaksi, muutetaan strategiaa. Uusiudutaan. Keksitään kirja uudestaan.

Blaa blaa.

Huomaan taistelevani sen puolesta, että kirjastossa edes olisi levyjä ja kirjoja fyysisesti paikalla, josta ne voi löytää, sitten kun jossain vaiheessa heiluri heilahtaa siihen suuntaan, että niitä arvostetaan taas.

Toki voi myös kysyä itseltään, voiko sivistystä aivan aukottomasti arvioida tilastojen pohjalta? Itsellä on ollut tässä vain huoli, että proverbiaalinen lapsi menee pesuveiden mukana, ja meillä on pian kirjasto ilman kirjoja (tai fyysisiä levyjä, kuten tässä nyt konkreettisesti on jo lähtöasetelmissä) täynnä dynaamista urbaania tilaa, jossa kohtaaminen on helppoa ja kaikki mahdollista.

Liian suppeaksi kuratoitu aineisto on toki dynaamista ja kaikkien mieleen ja kaikki sykkii tässä hetkessä, mutta kun siitä ottaa kerran löysät pois, ollaan tilanteessa, missä kulttuurinen ummetus ei ole kaukana. On vaan pelkkää Top 10:ä ja suosituinta pikalainaa. Haiskahtaa jotenkin sipiläläiseltä tehokkuudelta ja normienpurkamiselta. Cultural austerity, kuulostaako tutulta?

Pelko siitä, että näin käy myös muualla, nyt kun kerran niin on käynyt menestyksekkäästi kirjastojen lippulaivassa. Ja katso, niin käykin. Espoon musiikkiosaston alasajo on juuri sitä mitä tuolloin ennustettiin. Eikä takuulla jää viimeiseksi.

Tietynlainen sosiaalinen eriarvoisuus haisee myös läpi. Työskentelin itse viime vuoden Myyrmäessä, jossa ääniteaineistoa oli vielä esillä, ja sitä liikkui. Huomaan miettiväni miten Espoo ja Vantaa tässäkin ovat eriarvoi-

sessä asemassa. Toisessa striimataan musiikkia, toisessa sitä soitellaan vielä vanhoista CD-soittimista.

Ihmettelen tätä keskustelukulttuuria ylipäänsä. Tässä maassa ollaan yhä niin suomettuneita, että jos joku virallinen instanssi sanoo jotain, niin se niellään pureksimatta ja sitten toistellaan sitä kuin papukaijat.

Yksi hyvä esimerkki on tämä: "Pasila pysyy pääkirjastona". Varmaan niin onkin kirjasto-organisaatiossa: siellä pysyy hallinto ja varastot, on huijisti kirjaa ja kaikin tavoin pönähtänyt meno. Mutta on yhdentekevää, kutsutaanko yhtä rakennusta "pääkirjastoksi" ja toista "keskustakirjastoksi", jos kaikki muu puhuu toisenlaisen painotuksen puolesta.

Eduskuntatalon eteen, Nykytaiteen museon, Musiikkitalon ja Päärautatieaseman Bermudan kolmioon Suomi 100 v -päissään rakennettu talo, johon on kaadettu 100 miljoonaa (1000 € per nide, jos niitä on 100 000 – tämäkin on luku, aivan vertailun vuoksi), on kulttuuristen kontekstien ja maantieteellisten totuuksien seurauksena maan ja pääkaupungin ykköskirjasto, sori vaan.

Jonkinlaisena kulttuuritilan koelaboratoriona se muokkaa varmasti tulevaisuuden kirjastolaitosta, mutta se muokkaa myös sitä, millaisena sinne päällistelemään vaivautuva yleisö näkee kirjastolaitoksen (vrt. ihmiset menivät Kiasmaan, kohtasivat nykytaiteen ensimmäistä kertaa, olivat huuli pyöreinä ja vihaisina siitä, kun kyseessä olikin pullataikina ja maitopurkki).

En tuomitse Oodia tai sitä uutta aikakautta, jota se edustaa, vaan näen siinä paljon hyvääkin. Se ei kuitenkaan tarkoita, että sen edessä pitäisi itsekritiikittömästi kellahtaa selälleen ja unohtaa kaikki mennyt, minkä varaan tuleva perustuu.

Musiikki kiinnostaa

MERVI VUORELA

Teini-iässä minun piti tehdä valinta: viettääkö vapaa-aikani yleisurheilukentällä, S-Marketin parkkipaikalla vai kirjaston musiikkiosastolla. Siihen vaihtoehdot keskisuomalaisessa periferiapitäjässä käytännössä loppuivat, ja yksi valinta sulki automaattisesti toisen pois. Ei voinut olla Beheritiä kuunteleva pituushyppääjä tai David Bowien uravaiheita analysoiva moponrassaaja. Piti valita leirinsä, identiteettinsä, kaverinsa.

Valitsin kirjaston.

Saarijärven kirjaston musiikkiosasto tuntui nuorena punkkarityttönä jännittävältä paikalta. Siellä notkuvat ihmiset olivat erilaisia kuin muualla kirjastossa: pitkätukkaisia hevipoikia, kirpparivaatteissa kulkevia hippityttöjä, lökäpöksyjä. Tila oli kuin suljettu osasto sanan varsinaisessa merkityksessä: se oli erillään muista osastoista ja sinne astuttuaan putosi toisenlaiseen, esoteeriseen todellisuuteen, jossa aika ja arki hämärtyivät. Hypnoosista havaitui usein vasta silloin, kun joku työntekijöistä tuli kopauttamaan olkapäähän ja kertomaan, että kirjasto oli menossa kiinni.

Yläasteella minulla oli tapana mennä kirjastoon aina koulupäivän jälkeen. Keräsin hyllyistä pinon rajuilta näyttäviä CD-levyjä ja rojahdin sitten kuuntelemaan niitä upottavaan nojatuoliin. Parhaat levyistä lähtivät koti-

lunaan ja sakkoja keräämään. Kahden viikon laina-aika oli vaikea pitää, koska levyjä kertyi nurkkiin päivä toisensa jälkeen, ja joidenkin kuuntelua oli yksinkertaisesti mahdotonta lopettaa. Yksi tällainen levy oli englantilaisen Terrorvisionin pötkö rocklevy *How To Make Friends And Influence People* (1994). Sen diggailua en pysty tänä päivänä mitenkään perustelevaan.

Juuri tällaista oli kirjaston mahdollistama musiikin kuuntelu: täysin rajatonta, sekopäistä ja käsittämätöntä. Ja juuri siksi niin mahtavaa ja korvaamatonta.

Kirjaston musiikkiosasto rakensi musiikintuntemukseni perustan. Se tarjosi mahdollisuuden tutustua levyihin, joita minulla ei ollut varaa ostaa ja joihin en ehkä muutoin olisi ikinä törmännyt. Musiikin kuuntelu kirjastossa oli myös erilaista kuin kotona: keskittyneempää, pysähtynyttä ja muusta arkisekoilusta irrallista. Se pakotti analysoimaan kuulemaansa ja muodostamaan siitä voimakkaita mielipiteitä. Olen suhteellisen varma, ettei minusta olisi tullut musiikkitoimittajaa, ellen olisi viettänyt kirjaston musiikkiosastolla satoja ja taas satoja tunteja.

Internetin ja suoratoistopalveluiden yleistyttyä notkumiseni kirjastossa alkoi vähentyä, mutta se on tuttu tarina, josta on kirjoitettu useita nostalgissävyytteisiä tekstejä. Itse en ole taipuvainen nostalgiaan. Siksi en osaa myöskään sanoa, pitäisikö fyysisten äänitteiden kirjastoja olla olemassa vielä tulevaisuudessakin. Ensireaktio minussa sanoo kyllä. Kun mietin asiaa pidemmälle, en ole ihan varma.

Musiikkia on nykyään tarjolla aivan liikaa. Osa siitä on hyvää, mutta vielä suurempi osa huonoa. Tällä osa-alueella musiikkikirjastot voivat tehdä paljonkin. Ne voivat toimia kuin musiikkitoimittajat ja tehdä näkemyksellistä esivalintaa ja/tai kuratointia kuulijoiden puolesta. Sitä ne ovat tietysti tehneet tähänkin asti, mutta tulevaisuudessa tämä rooli todennäköisesti vaan kasvaa. Tulevaisuudessa toivoisin näkeväni kirjastoissa myös entistä enemmän musiikkiaiheisia keskustelutilaisuuksia. Joka kerta kun olen osallistunut niihin, olen ihan vilpittömästi ilahtunut siitä, että ihmisiä ihan oikeasti saapuu paikalle.

Musiikki kiinnostaa.

Ankin *Niin aikaisin* ja muita muistoja musiikkikirjastoista

MIKKO MATTLAR

Siitä paikasta, johon nyt on kohonnut Pasilan Tripla-kauppakeskus, alkavat omat musiikkikirjastomuistoni. Ensimmäisinä opiskeluaikaisina kesätyökesinäni asuin Helsingin Itä-Pasilassa, ja kaupungin musiikkikirjastoon oli kotoani vain muutama minuutin kävelymatka. Nuo kesät 2004 ja 2005 sujuivat paitsi Ilta-Sanomia taittaessa, myös eri musiikkityyleihin perehtyessä. Tässä Pasilan musiikkikirjasto palveli erinomaisesti.

Kasvoin maaseudulla, joten minulla ei ole muistoja lapsuuden vapaa-ajan vietosta kirjastossa. Kotikuntani kirjastoon oli yli 25 kilometrin matka. Kirjastoauto tuli kyllä kotikylälleni, mutta en muista sen kokoelmissa olleen muuta kuin kirjoja. Musiikin kuuntelulle tärkein kanava oli sähköinen media – televisio, Radiomafia ja paikallisradiot – jotka tavoittivat nuoret myös taajamien ulkopuolella. Sama tilanne oli ymmärtääkseni monilla muillakin ikätovereilla. Musiikista kiinnostuneet nuoret suuntasivat musiikkikirjastoon, jos asuivat sellaisen lähellä, muussa tapauksessa eivät.

Lukioikäisenä mukaan tulivat internetin vertaisverkot, joista aloin haakea musiikkia ensin klippeinä ja sitten kokonaisina biiseinä, kun palvelut kehittivät ja yhteydet nopeutuivat. En varmaankaan edes ajatellut tuolloin, että kirjastoa voisi käyttää musiikin etsimiseen. Vasta yliopistossa tutustuin paremmin kirjastoihin ja niiden palveluihin. Niiden arvo vanhojen kirjojen säilyttäjänä tuli gradua tehdessäni ensimmäisen kerran eteen. Ilman kirjastolaitosta en olisi löytänyt esimerkiksi kauan sitten loppuunmyytyä Sam Inkisen kirjaa *Tekno*, josta tuli yksi graduni päälähteistä.

KIRJASTON VINYYLIHYLLYT KUTSUVAT

Kun opinnot olivat loppuvaiheessa ja muutin Helsinkiin keväällä 2008, musiikkikirjastot tulivat kunnolla osaksi elämäni. Olin hiukan aikaisemmin vakavissani kiinnostunut vanhemmasta kotimaisesta musiikista. Sitä ei tuolloin ollut uudelleenjulkaistu läheskään yhtä paljon kuin nyt. Levyjä sai ostaa käytettynä, mutta ne maksoivat paljon eikä ennakkokuuntelumahdollisuuksia yleensä ollut. YouTubessa oli kotimaista musiikkia niukasti, eikä Spotifysta tiedetty vielä.

Helsingin musiikkikirjastot olivat jo osittain luopuneet vinyyleistä. Kuulin niiden kokoelmien olemassaolosta vain, jos joku tuttu kertoi tarinoita vinyyliä poistomyynneistä. Yhden DJ-kaverini kattava suomalaisen jazzin ja rytmimusiikin vinyyl kokoelma koostui lähes pelkästään espoolaisen kirjaston entisistä levyistä. Vinyylejä oli kuitenkin vielä Vantaalla Tikkurilan musiikkikirjastossa, joten aloin matkustaa sinne säännöllisesti.

Löysin monet tärkeät vanhan kotimaisen musiikin levyt tätä kautta. Elävästi on jäänyt mieleeni hetki, jolloin laitoin Tikkurilasta lainaamani Ankin vinyylin *Sateen jälkeen* soimaan kotona. Oli luminen talvi ja aurinkoinen iltapäivä. Olin jostain syystä välttynyt siihen asti kuulemasta levyn avausraitaa *Niin aikaisin*, mutta kun se lähti soimaan, laulu pysäytti täysin. Tämä hetki oli avainkokemuksia, jonka perusteella lähdin etsimään yhä määrätietoisemmin lisää kiinnostavaa kuunneltavaa kotimaisen musiikin historiasta. Se johti DJ-keikkoihin Helsingissä, aiheutta käsittelevään radio-ohjelmaan Radio Helsingissä ja kotimaisen musiikin historiaa koskeviin kirjoitustöihin.

KAIKKI MUSIIKKI EI OLE NETISSÄ

Kun levykokoelmani kasvoi ja suoratoistopalvelut tulivat, käyntini musiikkikirjastoon kävivät harvinaisemmiksi. En muista lainanneeni kirjastosta levyjä enää vuosiin. Poikkeuksena oli tilanne, kun avovaimoni ystävän isä kuoli, ja tytär alkoi kerätä isänsä muistoksi tämän levyjä. Erään hänen yhtyeensä levyä ei ollut uudelleenjulkaistu eikä sitä löytynyt myynnissä mistään, mutta Tikkurilan Helmet-musiikkivarastosta se löytyi. Lainasin vinyylin, koska itseänikin alkoi kiinnostaa, minkälaisissa projekteissa jazzmuusiikoisä oli aikoinaan ollut mukana.

Kyseistä albumia ei ole vielä kukaan julkaistu uudelleen fyysisenä äänitteenä tai netissä. Kaikki maailman musiikki ei ole suoratoistopalveluissa eikä sinne koskaan tule, vaikka näin usein kuulee väitettävän. Olen ollut mukana julkaisemassa kokoelmalevyjä vanhemmasta kotimaisesta musiikista, ja vastaan on tullut omakustannelevytyksiä, joiden tekijät kieltävät kaikki uudelleenjulkaisut. Joidenkin levyjen julkaisun yhteydessä on myös tehty levy-yhtiöiden välisiä sopimuksia, jotka kieltävät myöhemmän julkaisemisen. Miten esimerkiksi tällaiset musiikkikappaleet voisivat koskaan tulla luvallisesti nettijakeluun, kun niiden uudelleenjulkaisuun ei ole mitään laillisia keinoja? Jos kappaleet haluaa kuulla, ainoa mahdollisuus on löytää jostakin harvinaiset alkuperäisjulkaisut – tai kääntäjä kirjastolaitoksen puoleen.

TIEDON LEVIÄMINEN TUO TASA-ARVOA

Kun lähdin julkaisemaan ensimmäistä tietokirjaani musiikista, jouduin tekemään sen omakustanteena, koska kustantajat eivät uskoneet aiheeseen. Kirjastolaitoksesta tuli minulle taloudellisesti tärkeä yhteistyökumppani. Kun kirja ilmestyi ja kirjastojen tilauksia alkoi tulla, se vähensi kirjan julkaisuun liittyvää taloudellista stressiäni tuntuvasti. Seuraavia kirjaprojekteja suunnitellessani olen laskenut kirjastojen hankintamäärän mukaan jo kirjojen budjetteihin. Vaikka tarkkaa määrää ei etukäteen voi tietää, on helpottava tieto, että kirjastot tilaavat todennäköisesti ainakin muutaman kymmenen kirjaa. Se tekee koko projektin toteuttamisesta astetta kannattavampaa. Kirjastolaitoksen olemassaolo on kannustanut ainakin omalla kohdallani jatkamaan historian tallentamista ja kirjoittamaan lisää kirjoja.

Musiikista kirjoittamalla ei Suomessa valitettavasti saa kovinkaan leveää leipää. Toisaalta tilanne taitaa olla kirjoittajien kohdalla sama kuin suomalaisilla muusikoillakin: vaikka suuria rahoja ei ole näköpiirissä, apurahoja ja julkista tukea on saatavilla sen verran, että kapea leipä irtoaa helpommin kuin monissa muissa maissa, joissa taloudellisia tukimuotoja ei samassa laajuudessa ole. Onneksi Suomessa on pieniä apurahoja myöntäviä tahoja, joiden tuella julkaistaan suomenkielistä musiikkikirjallisuutta, ja kirjastojen kautta nämä teokset leviävät kenen tahansa luettavaksi. Vaikka kirjailija tietysti toivoisi ensisijaisesti kirjojensa leviävän myytyinä kappale-

leina, on tärkeä yhteiskunnallisen tasa-arvon elementti, että tietoa on saatavilla ilmaiseksi. Sen avulla vähävarainenkin voi hankkia laajan sivistyksen mistä tahansa aiheesta. Sen kun vain menee kirjastoon ja alkaa lukea.

LAAJALLE KOKOELMALLE OLISI TILAUSTA

Kirjastojen kautta saa nykyään hyödyntää monenlaisia muitakin ilmaisia palveluita kuin levyjen ja kirjojen lainaamista. Se on hienoa, mutta myönnän, etten ole henkilökohtaisesti kovin innostunut musiikkityöpajoista, äänitysmahdollisuuksista tai tapahtumista kirjastoissa. Käyn niissä mielelläni puhumassa, mutta en kirjastojen asiakkaana kaipaa tapahtumia. Sen sijaan tervehtisin ilolla musiikkikirjastoa, jonka kokoelmiin pyrittäisiin hankkimaan jokainen Suomessa julkaistu musiikkikirja, ja joka pitäisi kokoelmasaan myös vanhat musiikkikirjat.

Esimerkiksi suomalaisten pikkukaupunkien musiikkielämän historiikeissa on usein paikallisista muusikoista tietoa, jota ei löydy muualta. Yhden tai kahden singlen julkaisseiden, historian hämäriin suotta jääneiden suomalaislaulajien kohdalla nämä paikallishistoriikit saattavat olla ainoita paikkoja löytää artisteista mitään tiedonmuruja. Myös tutkijat arvostaisivat varmasti kirjastoa, jonka kokoelmista voisi luottaa löytyvän minkä tahansa Suomessa julkaistun musiikkikirjan. Kansalliskirjasto on toki olemassa, mutta sen rinnalla voisi hyvin toimia musiikkikirjasto, joka houkuttelisi asiakkaita ensisijaisesti laajoilla kokoelmilla.

Vaikka en enää lainaa levyjä musiikkikirjastoista, käyn lainaamassa niistä kirjoja lähes viikoittain. Teen tätä osittain seuratakseni oman alan uutuuksia ja yleistä tilannetta, mutta musiikista lukeminen on minulle myös harrastus. E-kirjojen saatavuus Ellibs-palvelusta on tehnyt spontaanit lainaukset entistä helpommaksi, ja olen hyödyntänyt tätä mahdollisuutta ilolla. Viimeiset pari vuotta olen myös päässyt nauttimaan Sanasto-korvauksista joulukuun alun tilityspäivänä. Seuraava tavoitteeni on, että jonakin päivänä ne ylittävät kirjastoille kyseisen vuoden aikana maksamani myöhästymismaksut.

Musiikki on historiaa ja ajankohtaisuutta.

Uutuushyllyyn on laitettu esille tuoreita LP- ja CD-levyjä, pari jo loppuunmyytyä kasettia. Nuoteista on nostettu esille kateissa ollut osa Suomen kansallissäveltäjän kriittistä editiota Jean Sibelius Works. Aulan näyttelytilaan on asetettu 80-vuotta täyttäneen Tom Jonesin levytyksiä. Esillä on myös klassikoiksi nousseita free jazzin aarteita. Vitriinissä kiiltää ensimmäinen lainauskäyttöön hankittu banjo.

Tuomas Pelttari

Luku 3

Kokoelmatyötä ja varastointia

Desimaatio

ANTTI IMPIVAARA

MIHIN MUSIIKKIOSASTO HÄVISI?

Musiikkikirjaston häviäminen organisaatiosta kerrottiin meille musiikkiosaston työntekijöille sivulauseessa eräänä aamuna – henkilöstötilaisuudessa. Asiaa ei sinänsä sen kummemmin mainittu, kunhan näytettiin kalvoja uudesta organisaatiosta, jossa musiikkiosasto oli nyt sulautettu toiseen tiimiin. Aiemmasta erityisestä osastosta jäisi jäljelle puhelinnumero kirjaston yhteystietoihin, mutta virallisesti musiikkiosastoa ei enää olisi.

Miten tähän päädyttiin? Viisitoista tai kaksikymmentä vuotta sitten musiikkiosastot olivat jokaiselle kirjastolle tavoittelemisen aihe, vähintään pieni CD-kokoelma tuli olla. Tämän lisäksi niin henkilökunnalla kuin asiakkailta oli taipumus puhua musiikkikirjastoista silloinkin, kun ne olivat osastoina kirjaston sisällä. Samoin eli ajatus musiikkikirjastotyöstä, joka siis oli jollakin tavalla erilaista kuin muu kirjastotyö.

Pitkälti kyse on ajatusmalleista, jotka tulevat kirjaston ulkopuolelta; kirjastot ovat olleet olemassa hyvin samantyyppisinä jo vuosisatoja, -tuhan-sia jopa. Paikkoja, joissa on aineistoa, jota luetaan ja lainataan ja jota koulutetut henkilöt lajittelevat ja hallinnoivat. Hyvä vertaus voisi olla vaikkapa sähkökitara: Leo Fender kehitteli Tele- ja Stratocasterin jo 1950-luvun alussa, samoin kuin Les Paul nimeään kantavan kitaran. Monien mielestä tämän jälkeen ei ole tullut mitään, mikä olisi juurikaan parantanut kitaraa. Toki moni on koettanut kehitellä muunnoksia, mutta silti suurin osa sähkökitaroista on olennaisilta osiltaan näiden varhaisten kitaroiden kaltaisia. Ihmiset eivät siis välttämättä kaipaa muutoksia tai kehitystä sen itsensä vuoksi sen jälkeen, kun tietty toimivuuden taso on saavutettu. Kirjastot ovat yksi suosituimpia julkisia palveluja. Sen käyttäjät ovat siis jo tyytyväisiä, miksi kirjastolaitos kokisi olevansa uhattuna tai kokisi tarvetta muuttua?

Tähän lienee vastauksena ulkoa tulevat paineet, jotka ovat muuttuneet sisäisiksi hokemiksi, kuten "kirjasto ei ole arkisto". Kun kaikki muu tuntuu olevan muutoksessa, ei nähdä sitä, että kirjasto tilana, joka tarjoaa hiljaisuutta, lukupaikkoja tai aineistoja voisi olla riittävä, jopa toivottu palvelu. Kirjastoissa on sisäistetty nykyinen eetos: täytyy kehittyä, olla ajan hermolla, olla dynaaminen.

Kulttuuriset arvot itsessään ovat mittaamaton arvokkaita, eli siis mahdollittomia määritellä. Ja kun kirjaston toimintaa on koettu tarpeelliseksi koettaa jotenkin mitata, niin tällöin mittareiksi ovat valikoituneet asiakas- ja lainausmäärät. Silloin täytyy luopua kokoelmista, jotka eivät kierrä tarpeeksi, olivat ne miten arvokkaita tahansa ja siirtyä tapahtumiin, koska näin nämä tärkeäksi päätetyt luvut kaunistuvat.

JOKA KYMMENES

Antiikin Rooman aikaisessa armeijassa oli käytössä joukkojen rankaisumetodi nimeltään *decimatio* eli desimaatio; kohortin joka kymmenes sotilas, sotilasarvostaan riippumatta, teloitettiin ja uhrin valittiin satunnaisesti – vetämällä pitkää tikkua. Tämä rangaistus tulee usein mieleeni, kun puhutaan kirjastojen kokoelmien hoidossa käytetystä vuosittaisen kymmenen prosentin poistovaatimuksesta.

Kun musiikkiaineistossa on jo tehty tehokasta poisto- ja kokoelmatyötä, tullaan tilanteeseen, jossa on täysin mielivaltaista, mitä levyjä tai nuotteja poistetaan. Osa levyistä on toki kulunut ja tältä osin kokoelmaa voidaan uusia, mutta esimerkiksi CD-levyt eivät kulu kovinkaan nopeasti. Usein niitä poistetaan koska on määrätty, että tietty määrä saa lähteä. Lisäksi kotimaisista kirjoista, nuoteista, levyistä ym. ei ole juurikaan uusintapainoksia saatavilla kysytynkään aineiston kohdalla ja heikkokuntoistakin aineistoa pidetään hyllyissä, koska muutakaan ei voida.

Viime aikoina on kirjastoissa otettu (jo muodista poistuvaa) Lean-mallia käyttöön. On vaikeaa ymmärtää miten japanilaisen autotehtaan logistiikkaa kehittämään luotu toimintamalli voisi toimia julkisen palvelun tuottajilla. Vastaus olikin, että vapautuneilla resursseilla pidennettiin aukioloaikoja. Eli työntekijöitä vaadittiin tekemään huonommin työnsä, jotta saisivat tehdä sitä myös pääsiäisenä.

Kun saadaan vapautettua resursseja, ne käytetään tavallisesti asiakaspalveluun tai uuden toiminnan kehittämiseen. En muista, että sisällönkuvailuun tai kokoelmanhoitoon olisi koskaan saatu lisää mahdollisuuksia (ellei kyse ole poistamisesta). Kukapa edes kuvittelisi koskaan pääsevänsä tekemään takautuvaa kuvailutyötä yleisessä kirjastossa! Kun kirjastotyöstä puhutaan kutsumusammattina, tarkoitetaan siis, että ihmiset tekevät työtä ei niinkään rahan takia, vaan siksi että haluavat nimenomaan olla kirjastossa töissä. Jos ajatellaan kirjastolaisia ja heidän työnsä muutosta, on syytä kysyä, mikä heidät on tuonut alalle? Harvalle asiakaspalvelu on se perimmäinen syy, muutenhan he voisivat olla helpdeskeissä neuvomassa, hoplopeissa valvomassa tai kauppakeskuksissa myyjinä. Asiakkailta saatu palaute on toki innostavaa ja kannustavaa, mutta uskoisin että useimmiten kirjastoon ovat houkutelleet kiinnostavat ja innostavat aineistot, eli mitä musiikkikirjastolaisiin tulee, juuri ne, mitä musiikkiosastoilla työskentelevät nyt poistavat. Silloin kun eivät tee jotakin uutta toimintaa, johon eivät ole saaneet koulutusta, ja johon heitä motivoidaan ainoastaan työpaikkansa säilyttämisellä. Sen saman, josta ei saa kunnollista palkkaa, koska sitä keran tekee sydämeistään.

Asiakaspalvelu tuskin paranee sillä, että aineiston löydettävyyks kärsii, kun yleisissä kirjastoissa ei enää kuvailla, puhumattakaan siitä, että kuvailutaisiin takautuvasti. Miten löytää haluamaansa aineistoa, jos siitä ei ole tietoa? Myös kirjastojen verkkosivut ovat pääsääntöisesti surkeita edesauttaamaan uuden aineiston löytämistä. Samaan aikaan kaikki sellainen työ, joka tukisi tietopalvelua, on vähentynyt. Kun ei käsittele aineistoa, ei tiedä siitä eikä osaa sitä suositellakaan. Kirjastot ovat ulkoistaneet entisen ydinalueensa verkkoon, lähinnä Googlelle ja YouTubeille, sekä erinäisille keskusteluryhmille ja bloggaajille. Intohimoisia musiikkietäjiä ei kaivata kirjastoihin, dynaamisessa ja jatkuvasti kehittyvässä maailmassa ei ole enää tilaa tietäjille. Ainoastaan osajille.

MIKSI MUSIIKKIA KIRJASTOISSA TARVITAAN VERKKOAIKANA

Suomalainen kirjastolaitos on muutenkin maailman huippua, mutta aivan erikoislaatuista on ollut musiikkikirjastojen olemassaolo. Muistan, kun selitin 2010-luvun puolivälissä saksalaiselle (ei-kirjastolaiselle) tuttavuudelle

työtäni ja hän oli aivan ihmeissään siitä, että meillä on ilmaiseksi musiikkia lainattavana. Aivan kuin Spotifyssa, mutta oikeita levyjä!

Useinhan nähdään, että Spotify ja YouTube ovat tekijöitä, joiden vuoksi lainausmäärät romahtivat ja näinhän se toki pitkälti on. Ihmiset pääsevät nyt kuuntelemaan musiikkia tavalla, joka ei kerta kaikkiaan ollut mahdollista edes suomalaisen musiikkikirjaston huippuaikoina 2000-luvun alussa. Mutta miksi ajatella, että tämä nykyhetki jatkuisi näin? Spotify tai YouTube eivät ole yleishyödyllisiä julkisia palveluita. Kirjasto on. Kirjastojen tulee tarjota kulttuuria ja tietoja asiakkailleen. Se, että juuri nyt YouTubessa on musiikkia ilmaiseksi katsottavissa, ei tarkoita, että viiden vuoden päästä voimme tuosta vain "katsoa" sieltä minkä vain musiikkikappaleen, jonka joku on sinne ladannut. Esimerkiksi Saksassa tekijänoikeusjärjestöt ovat jo puuttuneet tähän kovalla kädellä. On myös mahdollista, että palvelu tulee maksulliseksi. Samoin Spotify saattaa lopettaa ilmaisipalvelunsa tai rampauttaa sitä huomattavasti.

Tämän lisäksi on mahdollista, että vaikkapa Warner ja Sony perustavat kumpikin oman striimauspalvelunsa ja jättävät kataloginsa pois muilta. Toisin sanoen musiikkipalvelut saattavat seurata liikkuvan kuvan palveluiden tiellä. Se, että nyt yhdessä palvelussa on "kaikki", ei ole mikään tae, että näin on jatkossakin. Digitaalinen maailma on häilyvä ja nopealiikkeinen. Se, mikä on nyt arkipäivää, ei välttämättä ole sitä enää tulevaisuudessa.

Osittain kyse on siitä, mitä kirjastot ylipäättään haluavat olla – viihtymiseen tarkoitettuja yleistiloja vai aineistoja, tietoa, sivistystä, pysyvyyttä ja rauhaa? Voidaan sanoa, että äänitysstudio tai soittimien lainaus ovat musiikkiosastojen tulevaisuus, mutta lainattava soitin ei tee musiikkikirjastoa sen enempiä kuin lainattava kahvakuula kirjastosta kuntosalia tai 3D-tulostin musiikkiosastosta makerspacea. Kirjasto on aineistonsa – kirjansa, levynsä ja nuottinsa.

Kirjastojen aikajänteen soisi olevan pidempi; fyysisen aineiston olemassaolo on itsessään pysyvyyttä, varmuuskopio ja aikakapseli tulevaisuuden ihmisille. Kirjastolaiset usein ivallisesti naureskelevat, kun jonkin kirjaston poistot saavat mediassa kohua aikaan. Tämä kuitenkin heijastaa sitä, miten ns. suuri yleisö kokee kirjaston: he nimenomaan ajattelevat – ehkä toivovat – että kirjastolla olisi säilyttävä rooli. Tavallisen asiakkaan kannalta poistot eivät ole toivottavia, heidän näkökulmastaan kirjastossa on, ja tulisi

olla, "kaikki". Siksi he hämmästelevät, miksi kirjastot, joiden tulisi säilyttää kulttuuriperintöä, ovat tätä perintöä tuhoamassa. Tietysti voidaan antaa tietoa kokoelmapolitiikasta, tilojen rajallisuudesta, jne. Yhtä kaikki, asiakkaan näkökulmasta ehtymätön, aineistoltaan karttuva kirjasto lienee toivotavampi kuin kirjasto, josta ei yhtenä päivänä saakaan enää sitä nuoruuden suosikkia. Tietysti tämä tarkoittaisi lähinnä varastoja; avokokoelmien tulee tukea selailtavuutta ja yllättävien löytöjen teon helpottamista. Varastot siten taas tukevat laajuutta ja kattavuutta.

KESKEISINTÄ NYKYISESSÄ KOKOELMAHOIDOSSA

Aleksandrian kirjaston tuhoa ajateltaessa harva kokee mitään ylvästä siinä, että tämä muinainen tiedon temppeleli hävitettiin. Kukoistuskautellaan Aleksandriassa oli ylevä tavoite sisältää kaikki julkaistu tieto. Ja kaiken lisäksi kirjastolla oli myös sivutoimipiste, joka sisälsi kaksoiskappaleita. Tarkoitus oli hyvinkin olla säilyttävä toimija. Kirjaston tuhosta on erilaisia teorioita ja legendoja, mutta nykyisin tutkijoiden yleisimmin hyväksymä käsitys on, että kirjastoa ei tuhottu yhdessä yössä. Aleksandrian kirjastoa ja sen kokoelmia vain laiminlyötiin ja hiljalleen hävitettiin vuosisatojen ajan, kunnes kuuluisasta kirjastosta ei ollut enää mitään muuta kuin legenda jäljellä.

Onkin mielenkiintoista pohtia, kuinka muutaman vuosikymmenen päästä katsotaan aikaa, jolloin kirjaston keskeisenä toimintana nähtiin kokoelmien poistaminen, oli niillä sisäistä arvoa, olivat ne ajattomia tai eivät.

Kun kokoelman sisällöllä ei ole enää merkitystä, poistot voi tehdä arpomalla, kuten valittiin uhrit kohortista roomalaisaikana. Ainoa mikä nykyään on yleisten kirjastojen kokoelmanhoidossa tärkeää – mitä musiikki-aineistoon tulee – on, että päivän päätyttyä tietokannassa on vähemmän viivakoodeja kuin sen alkaessa.

Kill your darlings – objektiivisuuden tavoittelu poistotyössä

ILARI REUHKALA

Kun Pirkanmaan kirjastojen yhteinen teemapäivä syksyllä 2016 käsitteli musiikkia, olin kirjastonhoitajan sijaisena Kangasalan kirjaston musiikkiosastolla, missä päivää juhlistettiin mm. näyttelyllä "henkilökunnan suosikkimusiikkia". Omat suosikkini menivät lainaan varmaan kaikkein huonoiten, vaikka minun olisi pitänyt olla se musiikin asiantuntija! Neljästätoista valitsemastani levystä vain kaksi meni näyttelyn aikana lainaan (Depeche Moden *Songs of Faith and Devotion* ja jotain Bachia) – loput näkyvät kuvassa.

Valintojeni huono menekki kertoo siitä, että henkilökohtainen fiilikseni ei ole luotettava merkki siitä, mikä menee lainaan. Pidän tätä kuitenkin hyvänä asiana: koska tiedän, että oma makuni ei anna ammatillisesti hyödyllistä tietoa, osaan suhtautua työhöni objektiivisesti. Jos esimerkiksi epäröin jonkin teoksen poistamista, koska se on minulle henkilökohtaisesti tärkeä, tiedän, että se pitää poistaa.

Suurin osa näistä lainaamattomista levyistä sai vielä armonaikaa näyttelyn jälkeen, mutta kun seuraavan kerran tulin Kangasalle sijaiseksi kesällä 2019, oli aika tarkastella asiaa uudestaan. Katsoin, mitä parin vuoden poissaoloni aikana ei ollut lainattu. Totesin kirjastojärjestelmästä sen, mitä ennustinkin: paria poikkeusta lukuun ottamatta nämä levyt olivat käyneet tuon näyttelyn jälkeen 0–1 kertaa lainassa. Poistin ne heti.

Tämä kuulostaa varmasti sydämettömältä toiminnalta. Ihmisen tunneside omaan suosikkimusiikkiinsa on voimakas, ja tunteet vaikuttavat alasta riippumatta rautaisimmankin ammattilaisen toimintaan. Kirjastojemme kokoelmat eivät kuitenkaan ole olemassa henkilökuntaa vaan asiakkaita varten ja oman mielipiteen vaikutus kokoelmatyössä on tärkeää tiedostaa ja minimoida.

Tässä kirjassa puhutaan paljon CD-levyjen poistamisesta, lähinnä kauhunsekaisin tuntein. Se johtuu siitä, että kirjan muissa artikkeleissa käsitellään poistotyötä, joka on tehty huonosti. Topias Tiheäsalo kertoo yksittäistapauksena Cecil Taylorin harvinaisesta kaksiosaisesta livelevystä, jonka toinen osa oli poistettu ja toinen jätetty hyllyyn. Antti Impivaaran artikkeli *Desimaatio* kertoo valitettavan yleisestä laajemmasta ilmiöstä: siitä, että CD-lainauksen lasku johtaa mielivaltaisiin poistotavoitteisiin. Johtoportaassa voidaan päättää, että koska lainaus on laskenut, äänitteiden (avo) kokoelman pitää pienentyä 10 %. Tai kuten Espoon kaupunginkirjaston johdokunta linjasi syksyllä 2019, 100 % (tätä tavoitetta on tosin myöhemmin lievennetty).

Tavoitteeksi asetetut luvut eivät yleensä perustu todellisuuteen: ne eivät ole edes matemaattisesti oikeassa suhteessa lainauksen vähentymiseen, mutta ne myös jättävät kokonaan huomiotta kokoelman sisäiset ominaisuudet. Kaikki sellainen kirjastoaineiston poistaminen, joka johtuu ulkoisista paineista, on huonoa poistamista. Aineistopoistot ovat kirjastojen perustyötä, mutta niiden tulee pohjautua kokoelman sisäisiin ominaisuuksiin. Aineiston käyttöön, kuntoon ja laatuun perustuva harkittu ja perusteltu poistaminen on sitä hyvää poistamista, jota käsitelän tässä artikkelissa.

2010-luvun musiikkikirjastoalan pätkätyöläisenä totuin siihen, että pääasiallinen työni asiakaspalvelun ohella oli CD-levyjen poistaminen. Pääsyy tähän on tietenkin ollut äänitelainauksen jatkuva lasku. Vaikka tässä kirjassa ansiokkaasti perustellaankin, miksi äänitekokoelmia yhä tarvitaan, ja ettei kirjastoja voi hoitaa pelkkiä numeroita tuijottamalla, on nykyisiä äänitekokoelmia silti pienennettävä selvästi.

Yleisten kirjastojen kattavat CD-kokoelmat on rakennettu suurten lainausmäärien pohjalta. Niitä ei voi säilyttää entisessä laajuudessaan ihan vain seuraavasta syystä: koska levyjen lainausfrekvenssi on laskenut, ne viettävät aiempaa suuremman osan ajasta kirjaston hyllyssä ja vähemmän asiakkaiden kotona. Tämä johtaa akuuttiin tilanpuutteeseen. Kirjastojen hyllyjä ei ole mitoitettu kokoelman koon mukaan vaan sillä oletuksella, että

tietty määrä aineistosta on aina lainassa. Kun tämä määrä muuttuu rajusti, hyllyt käyvät ahtaiksi. Henkilökunta ei mahdu hyllyttämään levyjä, eivätkä asiakkaat selailemaan niitä.

Loogista on tietysti poistaa ensimmäisenä huonokuntoiset levyt, mutta nekin jäävät usein poistamatta monestakin syystä: levy saattaa käydä edelleen lainassa tai painos on loppu eikä uutta saa tilalle. Henkilökunnalla ei myöskään välttämättä ole aikaa tai uskallusta ryhtyä suuriin poisto-operaatioihin. Pätkivä levy on siitä huolimatta yhtä käyttökelpoinen kuin romaani, josta puuttuu sivuja, joten naarmuisten levyjen poistamisesta on turha potea huonoa omaatuntoa.

Poistojen tekemättömyys näkyy kokoelman houkuttelevuudessa nopeasti. Lainasin 2010-luvulla suuren määrän lapsuuteni eurodance-suosikkeja Espoon kirjastoista, koska niitä ei ollut missään muuallakaan. Ei välttämättä edes Spotifyssa! Hyvin harva näistä CD-levyistä kuitenkaan toimi enää kunnolla, enkä saanut juuri mitään niistä kopioitua tietokoneelleni talteen. Eikä mikään ihme: jos hittilevy on ollut kierrossa koko CD-levyjen kulta-ajan, sille on helposti voinut kertyä 200–300 lainakertaa. Siinä vaiheessa elinkaartaan CD-levyt alkavat olla jo puhki soitettuja.

Sitten kun koko kaupungin laajuisesti ilmoitettiin, että kaikki CD-levyt laitetaan kerralla pois näkyviltä, tuli ulkopuolisen silmiin ainakin sellainen kuva, että Espoossa ei yksinkertaisesti ole annettu mahdollisuutta tehdä kunnollista poistotyötä. Ensin hyllyssä roikkuvat samat rikkinäiset levyt vuosikymmeniä, ja sitten suurin osa niistä pitääkin jo poistaa (tai varastoida) kertarysäyksellä. Ehkä asiat olisi voinut tehdä myös vähemmän radikaalisti, huolellisen ja pitkäjänteisen poistotyön avulla?

Huonokuntoisen ja vanhentuneen aineiston poistaminen on kuitenkin vasta se ensimmäinen ja helpoin vaihe. Seuraavaksi otetaan nollalainalistat esiin. Tietenkin, jos uskoisi sokeasti tilastoja, olisi mitä helpointa vain poistaa systemaattisesti kaikki mitä ei ole lainattu esimerkiksi vuoden sisällä. Se ei kuitenkaan ole sitä hyvää poistotyötä, koska se jättää kokoelman laadun huomioimatta. Laadulla en tarkoita sitä, onko kokoelmassa hyvää musiikkia – kaikki musiikki on jonkun mielestä hyvää ja kirjastossa pitäisi olla jokaiselle jotain – vaan sen monipuolisuutta. Sitä syvyyttä, jolla se tarjoaa musiikkia eri genreistä, kulttuureista ja aikakausilta. Suomalaisen musiikkikirjastotoiminnan ytimessä on aina ollut, että äänitekokoelma on kattava

Musiikkikirjastonhoitajan suosikkilevyjä. Kuva: Ilari Reuhkala

ja harkittu kokonaisuus, ei sattumanvarainen valikoima levyjä, jotka näytävät tilastoissa hyvältä.

Lainustilastojen on tietysti oltava ensisijainen peruste sille mitä kirjaston hyllystä löytyy, koska tila on rajallista ja se on tarkoitettu asiakkaiden käyttöön. Aineistoa ei voi vain säilyttää museoituna kokonaisuutena hyllyssä pölyttymässä. Tilastot eivät kuitenkaan voi olla se ainoa peruste. Nollalainalistalle päätyneidenkin levyjen kohdalla pitää miettiä niiden kulttuurista merkitystä ja niiden paikkaa kokoelman osana, ennen kuin valistuneen poistopäätöksen voi tehdä. Samalla pitää muistaa omien tunteidenkin vaikutus. Onko joku levy merkittävä objektiivisesti vai siksi että se on itselleni henkilökohtaisesti tärkeä?

Se ei ole helppo kysymys, varsinkin koska CD-poistoja on syytä tehdä hyvin runsaasti. Vastaan tulee nopeasti myös kysymys siitä, kuinka syvä kokoelma voidaan säilyttää. Omista suosikkilevyistäni Sisters of Mercyn *Floodland* ja Siouxsie & The Bansheesin *Juju* ovat myös yleisen konsensuksen mukaan merkittäviä goottirock-levyjä. Mutta pitääkö 30 000 asukkaan

Kangasalan kaupunginkirjastossa olla goottirockia? Riittääkö yksi merkittävä levytys vai tarvitaanko sitäkään? Kaikki genret eivät kuitenkaan voi olla missään kokoelmassa edustettuna, koska niitä on niin paljon.

Sama ongelma tulee vastaan kaikissa musiikin lajeissa. Minkä kaikkien maiden kansanmusiikkia pitää olla tarjolla? Pitääkö Steve Reichilta olla sekä *Music for 18 Musicians* että *Different Trains*? Vai riittääkö, että joku Philip Glass -levytys edustaa yksinään koko minimalismin koulukuntaa? Kuinka monta eri levytystä Sibeliuksen sinfonioista pitää olla tarjolla? Vastaukset riippuvat kirjaston koosta ja käyttäjäkunnan luonteesta, mutta helpoja ne eivät koskaan ole. Kaikkea harvoin lainattua aineistoa ei voi poistaa. Joskus levyille vain pitää antaa lisääaikaa. Jos kokoelmasta tehdään paljon poistoja, hyllyyn jäävä aineisto saa paljon paremmin huomiota. Joskus likaisen ja lohkeilleen kotelonkin vaihtaminen riittää. Poistotyö on palkitsevinta silloin kun osaa säästää juuri sen oikean levyn. Kun pop/rock-levyjen poistokierroksella jätin neljä vuotta hyllyssä käyttämättömänä lojuneen Elton Johnin *Goodbye Yellow Brick Roadin* kokoelmaan, ja huomasin sen lähtevän lyhyen ajan sisällä useammallekin lainaajalle mukaan, tiesin, että minulla on käsissäni hyvin hoidettu kokoelma. Sellainen, joka vastaa myös asiakkaiden latentteihin tarpeisiin, jotka eivät ilmene suoraan matemaattisen tarkasti määriteltävistä muuttujista.

Hyvä poistaminen ei tapahdu tyhjiössä. Sillä on suora yhteys myös aineiston hankintaan. Huonokuntoisen aineiston tilalle tarvitaan uusia kappaleita ja hyvin lainattua aineistoa lisää. Vastaavasti nollalistat antavat arvokasta tietoa siitä, mille musiikille on vähiten kysyntää. Myös sillä on vaikutusta, millaiseen kirjastokimppaan kuuluu. Pirkanmaalla on melko helppo kaventaa kokoelmaa genreistä, joita ei ole lainattu, koska asiakkaat voivat saada ne levyt Tampereelta tai muista PIKI-kirjastoista kahden euron seutukuljetusmaksulla. Tämäkin tietysti jo sotii kirjaston maksuttomuusperiaatetta vastaan.

Kirjastolain mukaan kirjaston oman kokoelman käytön tulee olla makсутonta asiakkaille, mutta se ei ole riittämättömydessään kovin kestävä linjaus CD-kokoelmien kutistuessa joka puolella. Yhä harvemmalla kirjastolla on mahdollisuus säilyttää kattava yleissivistävä äänitekokoelma, mutta maakuntatasolla tai koko Suomen laajuudessa asiakkaiden käytössä on aivan huikean laaja valikoima – yli kaksi miljoonaa äänitettä. Teoriassa.

Käytännössä kaukolainamaksujen suuruus estää tämän kansallisen kokoelman tehokkaan käytön. Kuten Kasimir Anderson kertoo omassa artikkelissaan, suomalaisilla ei ole tasa-arvoista pääsyä aineistoihin. Vastavasti se jarruttaa poistotyötä, koska on parempaa asiakaspalvelua säilyttää maksuttomasti käytettävää aineistoa siltä varalta, että joku asiakas sattuisi joskus vielä tarvitsemaan sitä. Vaikka ihan sama levy löytyisi myös kunta-ajan takaa.

Jos esimerkiksi haluaisin Kangasalle yhden CD-levyn Jyväskylästä, se maksaisi 19 euroa (lähettävän kirjaston maksu 15 e + vastaanottajan maksu 4 e). Käytettyjen CD-levyjen myyntihinnat ovat nykyään sitä tasoa, että tuolla summalla saa melkein minkä tahansa harvinaisemmankin levyn itselleen omaksi. Jos sama levy sattuu olemaan 100 km lähempänä Orivedellä, sen saa käyttöönsä kahdella eurolla.

Tilanne on huomattavasti parempi, jos levy sattuu löytymään kirjastosta, joka ei peri lähettävän kirjaston maksua, kuten Vantaan Helmet-musiikkivarasto tai Kuopion Varastokirjasto. Ne eivät kuitenkaan vastaanota varastoitavia levyjä kaikilta kirjastoilta. Asiaan pitäisikin saada pikaisesti muutos, koska monen levyn kohdalla riittäisi oikein hyvin, että koko maassa on yksi lainattava kappale. Kunhan se on vain edullisesti saatavilla kaikille.

Kaukolainojen hinnoittelu ei perustu toimituskuluihin tai lähettämisestä koituvaan lisätyöhön. Ainoa peruste on se, että korkea hinta estäisi kyseisen palvelun käytön. Se on juuri niin järjetön hinnoitteluperuste kuin miltä kuulostaakin. Esimerkiksi Lahden seudun Lastu-kirjastot eivät peri lainkaan lähettävän kirjaston kaukolainamaksua. Jos vaikkapa 3 000 asukkaan Padasjoki voi lähettää heidän kirjastostaan löytyvän levyn ilmaiseksi, Jyväskylästä siihen menee 15 euroa. Ensin mainitulla on varmasti huomattavasti vähäisemmät resurssit käytössään.

Erityisen kestävämmäksi menettely muuttuu, jos joku haluaisi vaikkapa lainata 10 merkittävää levytystä jostain genrestä. Riippuen siitä, missä päin Suomea asiakas asuu ja missä levyt sijaitsevat, tämä voi maksaa hänelle mitä tahansa väliltä 0–190 euroa. Ehkä jopa enemmän, jos kyseessä ovat kirjastot, joilla on vielä isommat kaukolainamaksut.

On siis täysin yksittäisten kuntien päätösten varassa, haluavatko ne antaa aineistonsa käytettäväksi kohtuuhintaan missä päin maata tahansa. Koska menettelytapoja on yhtä monta kuin Suomessa kuntia, on käytännös-

sä mahdotonta selvittää jokaisen poiston yhteydessä, kuinka kalliiksi kyseisen levyn tilaaminen tulisi potentiaaliselle asiakkaalle, jos sen nyt poistaa omasta kokoelmastaan. Kun yksittäisen levyn poistamista miettii, ja tutkii sen saatavuutta muissa Suomen kirjastoissa, joutuu siis käytännössä punnitsemaan sitä kuinka halvalla asiakkaiden pitäisi voida saada se käyttöönsä. Onko se niin merkittävä, että sen pitäisi olla ilmaiseksi saatavilla kaikissa Suomen kirjastoissa? Vai onko se kahden tai neljän euron arvoinen? Vai eikö sen epäkaupallisella saatavuudella ole mitään väliä? Mikä musiikki on niin marginaalista, ettei kirjastojen tarvitse välittää siitä? Poistotyö on siis jatkuvaa tasapainottelua monissa ristipaineissa. Siinä on huomioitava yksittäisen levyn ominaisuuksien lisäksi myös kokoelman ominaispiirteet, hankinta, varastointi ja levyn saatavuus muualla Suomessa (ja sen hinta).

Toimiva äänitekokoelma on elävä. Sitä ei voi vain rakentaa "valmiiksi" vaan sen pitää koko ajan muuttua. Vanhaa pitää jatkuvasti poistaa, jotta saadaan tilaa uudelle, ja siksi poistojen tekemiseen tarvitaan musiikkikirjastotyön ammattilainen, jolle myös löytyy riittävästi työaikaa poistojen harkittuun ja systemaattiseen tekemiseen

Musiikin varastoinnista 2030

TUOMAS PELTTARI

Yleisten kirjastojen neuvoston (YKN) Musiikkiaineistojen varastointiryhmä aloitti toimintansa keväällä 2020. Se jatkaa suunnittelua ja koordinoimista, joka on ollut käynnissä Musiikin varastointiselvityksestä (Lounasvuori & Pelttari 2017) lähtien. Selvityksessä parhaaksi valtakunnallisen äänitevarastoinnin vaihtoehdoksi todettiin Varastokirjasto. Koe-erässä sinne voitiin siirtää ensimmäistä kertaa CD-levyjä. Siirrettyjen levyjen löydettävyyden luettelointidata säilyy, sijaintipaikka vain vaihtui Varastokirjastoksi. Kaikkea Varastokirjaston rekisteröityä aineistoa voi hakea Varastokirjaston VaariFinna-verkkokirjastosta ja sitä saa asiakkaan kotikirjaston kautta kaukolainaan.

Tuomas Pelttari ja Ville Autio (oik.) tarkistavat Turun kaupunginkirjastosta Varastokirjastoon siirrettävää aineistolähetystä. Kuva: Tuomas Pelttari

Musiikkiaineistojen varastointiryhmä koordinoi siirtoja yhteistyössä Varastokirjaston, Kansalliskirjaston ja lähettäjäkirjastojen kanssa. Koordinointi on tärkeää, sillä Varastokirjastoon ei saa syntyä kohtuuttomasti käsittelyä odottavan aineiston jonoa. Koe-erän toimittaneen Turun kaupunginkirjaston lisäksi siirtoa tehdään Tampereen kaupunginkirjastosta. Kokolan seudun Anders-kirjastoilla on valmius siirtotyöhön. Pääkaupunkiseudun Helmet-kirjastoista Espoo suunnitteli siirtoa varten koe-erää kesäksi 2020. Muitakin potentiaalisia siirtotyöhön valmiita seutukirjastoja löytyy.

Vuonna 2017 voimaan tullut laki yleisistä kirjastoista määräsi kotikirjaston aineistoon tehdyt varaukset maksuttomiksi, mutta kaukolainapyynnöistä ei laissa ole vastaavaa linjausta. Esimerkiksi Varastokirjasto, alueelliset kehittämiskirjastot ja Helsingin kaupunginkirjasto antavat kaukolainapyynnöt eteenpäin maksutta, mutta asiakkaan kotikirjasto perii usein oman käsittelymaksun. Neljän tai kymmenen euron kaukolainamaksu on kohtuuton hidaste tiedon ja kulttuurin vapaalle saatavuudelle.

Asiakkaalle valtakunnallinen varastointi ja aineiston siirto pois kotikirjastosta voi olla pettymys. Kaukolainojen maksullisuudesta tulee luopua, sillä ne ovat striimi- ja pilvipalveluihin tottuneelle asiakkaalle kohtuuttomia. Asiakas ei saa joutua maksajaksi vain sen vuoksi, että kuratoituja aineistoja on kotikirjaston tilan puutteen vuoksi siirretty Varastokirjastoon. Entä jos kaikki yleiset kirjastot, korkeakoulukirjastot ja erikoiskirjastot luopuisivat kaukopalvelun tekemisestä, välittäjän roolista ja samalla korkeista maksuista?

VISIO KAUKOPALVELUSTA 2030

Asiakas käyttää helppoa vaihtoehtoa varata Varastokirjaston aineistoa verkossa, ilman kotikirjaston työtä. Varaus Finna-verkkokirjastoon, toimitus Varastokirjastosta tai aluekirjastosta asiakkaan kotiosoitteeseen. Asiakas palauttaa aineiston lähetyspakkauksessa mukana tulevan osoitelapun kanssa takaisin Varastokirjastoon. Postituskulut katetaan Varastokirjaston budjetissa. Kustannus saumattomasta palvelusta asiakkaalle: nolla euroa.

Kaukolainaus, musiikki ja tasavertaisuus

KASIMIR ANDERSSON

Työskentelen nyt kolmatta vuotta Helsingin kaupunginkirjaston kaukopalvelussa, joka on osa kirjaston valtakunnallisia kehittämispalveluja. Kaukopalvelu kuuluu kirjastojen peruspalveluihin, jonka avulla asiakas voi saada käsiinsä aineistoa, jota ei omasta kirjastosta tai kirjastokimpasta tahdo löytyä. Kaukopalvelu on nykymuodossaan kirjastojen välistä toimintaa ja yhteistyötä tehdään lähinnä muiden kirjastojen (yleiset, korkeakoulu-, yliopisto-, sekä erikoiskirjastot) kaukopalveluiden kanssa.

Olen suhteellisen uusi kirjastolainen, mutta olen kuitenkin nopeasti saanut huomata, että kaukopalvelua ei välttämättä kovin moni asiakas tunne. Kuitenkin he, jotka ovat löytäneet palvelun, usein kiittelevät palvelun olemassaoloa. Onhan se aika mahtavaa, että kaukolainauksen ansiosta asiakas ei ole sidottu ainoastaan oman kirjaston tai kirjastokimpan antimiin. Ongelmana on ehkä kuitenkin kaukolainan tilausprosessi, joka voi lomakkeineen tuntua hieman kankealta. Kaukolainatilausta olisikin syytä muokata käyttäjälle helpommaksi.

Yksi tapa voisi olla, että esim. Finnaan (kirjastojen, museoiden ja arkistojen aineistojen yhteinen hakupalvelu) kehitettäisiin kaukolainatoiminto, joka olisi yhteensopiva kirjastojen eri kirjastojärjestelmien kanssa ja josta asiakas voisi omatoimisesti varata kaukolainan. Tämä kuitenkin vaatisi sen verran sopimista eri toimijoiden kesken sekä halukkuutta kehittää järjestelmien yhteensopivuutta, joten asia ei ehkä juuri nyt ole ajankohtainen. Myös suoralainauksista voitaisiin pohtia. Olisiko noutopaikka oma kirjasto, vai lähetettäisiinkö laina suoraan lähettävästä kirjastosta asiakkaan kotiosoit-

teeseen? Mitkä olisivat tässä tapauksessa käytännöt lainan palautukselle? Kuinka kaukolainamaksut hoidettaisiin? Entäpä sitten lukusalilainat? Kuinka asiakas tunnistettaisiin? Selvitettävää toki olisi, mutta kaukolainojen asiakaslähtöinen suoralainaus ei ole uusi idea. Esimerkiksi vuonna 2013 tehdyssä yleisten kirjastojen kaukopalveluselvityksessä ilmenee, että tällaista toimintatapaa on monessa kirjastossa toivottu, mutta mahdolliset ongelmat on myös tiedostettu (Kotonen, Lounasvuori & Sarkimaa 2013). Tekniset ongelmat ovat varmasti jo ratkottavissa, mutta näen kuitenkin yhtenä suurena vaikeutena kirjastojen perimät kaukolainamaksut.

Kaukolainojen maksupoliittikka voi olla hyvinkin vaihtelevaa, minkä seurauksena eri paikkakunnilla asuvat kirjastonkäyttäjät ovat epätasa-arvoisessa asemassa. Kun yksi kirjasto veloittaa kaukolainasta enemmän kuin toisen paikkakunnan kirjasto, ei asiakkaita kaukolainaamisen näkökulmasta kohdella tasavertaisesti. Maksujen suuruus varmasti liittyy kuntapoliittisiin päätöksiin, mutta se ei asiaa muuta. Esimerkiksi Helsingin kaupungin kirjaston asiakkailtaan veloittama kiinteä neljän euron kaukolainamaksu kotimaisista lainoista ei välttämättä ensituntumalta tunnu kovin suurelta summalta, mutta jo tämäkin maksu voi toimia pienituloiselle asiakkaalle muurina, joka estää kaukolainatilauksen tekemisen. Monet kirjastot myös veloittavat kaukolainoista huomattavasti enemmän.

Aikaisemmin mainitussa kaukopalveluselvityksessä myös ilmeni, että itse kirjastoissa kyllä toivottiin maksujen olevan yhtä suuret jokaisessa yleisessä kirjastossa, ellei peräti ilmaisia (Kotonen, Lounasvuori & Sarkimaa 2013). Toki kaukolainaamiseen liittyviä postituskuluja tulee jotenkin pystyä kattamaan, ja pienimuotoinen maksu auttaa kirjastoja samalla välttämään suuria määriä turhia tilauksia. Kaukolainamaksujen yhtenäistäminen yleisissä kirjastoissa olisi mielestäni askel kohti parempaa ja vähemmän sekavaa kaukolainausjärjestelmää, mikäli maksuista pystyttäisiin saavuttamaan yhteisymmärrys.

Entä miten tämä kaikki liittyy musiikkiin? Kuten esimerkiksi vuoden 2017 musiikin varastointiselvityksestä ilmenee, kirjastot hankkivat suuria määriä levyjä aina 2010-luvun alkuun asti, kun taas levyjen lainausluvut ovat olleet laskussa jo vuodesta 2005 lähtien. Tämän takia kirjastoissa on tällä hetkellä paljon musiikkiaineistoa odottamassa varastointia (Lounasvuori & Pelttari 2017). Valtakunnallinen äänitevarastointi Kuopion Varasto-

Historian havinaa kaukopalvelussa. Kuva: Kasimir Andersson

kirjastoon on tässä nähty yhtenä osana ongelman ratkaisua. Tällä hetkellä Varastokirjastoon onkin varastoitu CD-levyjä jo noin 5 000, nuotteja 13 500 ja vinyylilevyjä yli 16 000 kappaletta (Pelttari 2020). Selvää on siis tämän perusteella, että kaukopalvelulle on tulossa entistä suurempi rooli kirjastojen musiikkiaineiston lainaamisessa. Jotta valtakunnallisen äänitevaraston aineisto olisi tasavertaisesti kaikkien kirjastonkäyttäjien käytössä, vaatisi tämä, jos ei välttämättä maksuista luopumista, niin ainakin maksujen yhtenäistämistä kohtuulliselle tasolle kaikissa yleisissä kirjastoissa. Ja olisihan se hienoa, jos itse kaukolainatilauksen tekeminen voitaisiin tehdä samalla hieman selkeämmäksi. Yksi asia näyttäisi kuitenkin olevan kaukopalvelun kannalta odotettavissa tulevaisuudessa: musiikkiaineistojen kaukolainaus tulee kasvamaan sitä mukaa, kun aineistoja ei enää entiseen tapaan ole saatavilla asiakkaan omassa kirjastossa.

Lähteet

Kotonen, A., Lounasvuori, E., Sarkimaa, P. (2013). Yleisten kirjastojen kaukopalveluselvitys 2013. Opetus ja kulttuuriministeriö. https://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/Kaukopalveluselvitys-2013_2_o.pdf

Lounasvuori, E.; Pelttari, T. (2017). Musiikin varastointiselvitys 2017. Opetus- ja kulttuuriministeriö. https://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/Musiikin-varastointiselvitys-2017_nettiversio.pdf

Pelttari, T. (2020). Musiikkiaineistojen varastointityöryhmä aloitti työn valtakunnallisen äänitevarastoinnin edistämiseksi. Varastokirjasto tiedottaa 1/2020. https://varastokirjasto.fi/wp-content/uploads/2021/04/TuomasPelttari_Musiikkiaineistot.pdf

Varastokirjasto ja musiikin varastointi

JOHANNA VESTERINEN

MIKÄ ON VARASTOKIRJASTO?

"Opetusministeriö suunnittelee kirjavaraston, tai oikeammin varastokirjaston, perustamista jonnekin päin Suomea. Varastoon koottaisiin materiaalia yleisistä kirjastoista ja tieteellisistä kirjastoista ja pyynnöstä niitä lainattaisiin esimerkiksi yliopistoille." Näin kirjoitettiin Savon Sanomissa 1.7.1987. Kesti vielä pari vuotta, ennen kuin Varastokirjasto aloitti toimintansa.

Kuopiossa sijaitseva Varastokirjasto on opetus- ja kulttuuriministeriön alainen valtakunnallinen kirjasto, joka palvelee maamme tieteellisiä, yleisiä ja muita kirjastoja. Varastokirjastosta säädetyn lain (1078/1988) mukaan tehtävänä on vastaanottaa ja säilyttää suomalaisista kirjastoista siirrettävää aineistoa sekä asettaa se tarvitsijoiden käyttöön. Asetus Varastokirjastosta (94/1992) puolestaan täydentää lakia muun muassa toimintaa valvovan johtokunnan tehtävien määrittelyllä sekä muilla tarkennuksilla. Kirjaston rahoitus tulee valtion budjetista. Opetusministeriön asetuksen (1346/2006) mukaisesti kirjaston maksuttomia suoritteita ovat kaukolainat, kirjaston kokoelmista annettavat jäljenteet, aineistojen välittäminen tietoverkon kautta ja kirjaston luetteloiden käyttö.

Kirjaston toiminnan luominen ei ollut yksinkertainen, nopea päätös. Ensimmäisen kerran ajatus Varastokirjastosta lausuttiin ääneen 1940-luvun lopulla, kun Aarni Penttilä Valvoja-lehdessä pohti etenkin tieteellisten kirjastojen tilanpuutetta. Vasta 1980-luvulla aika oli kypsä. Erinäisten vaiheiden jälkeen opetusministeriö asetti toimikunnan laatimaan yksityiskohittaisen esityksen yleisten ja tieteellisten kirjastojen yhteisen varastokirjaston rakentamista varten. Varastokirjaston syntyvaiheita on kuvattu tarkemmin

Riitta Huuhtasen juhlapuheessa¹, jonka hän piti Varastokirjaston 30-vuotisjuhlaseminaarissa keväällä 2019.

Ja vielä Varastokirjaston nimestä: sivistysvaliokunta otti asiaan kantaa mietinnössään 18/1988: "Tarkoituksena on muodostaa varastokirjastosta opetusministeriön alainen erillinen laitos, joka palvelee kaikkia kirjastoja. Jotta tämä näkyisi hallituksen esityksessä esitettyä selvemmin myös ulospäin, valiokunta ehdottaa laitoksen nimen kirjoittamista isolla alkukirjaimella, jolloin se on selkeästi erisnimi." Näin myös päätettiin – kirjavarastosta tuli Varastokirjasto.

KOKOELMAT/AINEISTOT

Palataan vielä hetkeksi lakiin ja asetukseen. Laki Varastokirjastosta (1078/1988), 1 § määrittää: "Tieteellisistä ja yleisistä kirjastoista siirrettävän aineiston säilyttämistä ja käyttöön asettamista varten on opetusministeriön alainen Varastokirjasto." Asetus Varastokirjastosta (94/1992), 1 § täydentää edellistä: "Varastokirjaston tehtävänä on ottaa vastaan ja säilyttää tieteellisistä ja yleisistä kirjastoista siirrettävää aineistoa ja asettaa se tarvitsijoiden käyttöön."

Laki tai asetus eivät suoraan ota kantaa aineistotyyppiin eli mitä materiaalia Varastokirjastoon otetaan kirjastoista vastaan. Toiminnan aloittamisen aikaan varastointitarve oli ensisijaisesti painetuilla aineistoilla, kirjoilla ja lehdillä, joita kirjastoihin oli vuosikymmenten aikana kertynyt valtavat määrät. Usein vielä niin, että etenkin yleisten kirjastojen kokoelmat olivat samansisältöiset. Tieteellisillä kirjastoilla aihekohtaista vaihtelua oli hieman enemmän johtuen yliopistojen ja korkeakoulujen opetusaloista.

1990-luvun alkupuolella LP-levyjen markkinaosuus pieneni, kun CD formaattina yleistyi. Tämä huomattiin myös kirjastoissa. LP-levyjen lainaus väheni, ja hyllytilaa piti saada pienemmälle, helpommin käsiteltävälle ja lainaajaystävällisemmälle CD:lle.

Varastokirjasto vastaanotti ensimmäiset kirjastoista poistetut LP-levyt kokoelmiinsa 1990-luvun puolivälissä. Vuosina 1996 – 1999 kokoelmaan luettelointiin yhteensä 31 hyllymetrillistä musiikkia eli noin 3 100 LP-levyä. Musiikkia vastaanotettiin pääasiassa yleisistä kirjastoista aina tilanteen sal-

Varastokirjaston johtaja Johanna Vesterinen kertoi musiikkiaineistojen varastointitilanteesta musiikkikirjastoyhdistyksen kevätseminaarissa 26. huhtikuuta 2019. Kuva: Tuomas Pelttari

liessa, vaikka linjauksia tästä ei vielä ollut. Levyjen lisäksi Varastokirjasto otti vastaan nuotteja ja partituureja.

Miksi musiikki ei kuulunut Varastokirjaston kokoelmiin alusta asti? Tähän on muutama perusteltu syy. Ensinnäkin: Varastokirjasto luetteloi aineiston tietokantaan nk. perustasolla. Tärkeää on, että kokoelmaan otettu aineisto luetteloidaan viiveettä ja löytyy joko teoksen nimen, tekijän, painovuoden tai julkaisukielen mukaan. Musiikkia ei ollut mahdollista luetteloida sillä tarkkuudella, mitä tarve (jatkokäyttö, löydettävyys) vaati. Esimerkiksi kirjastojen luetteloidut osakohteet – kuten olennaiset kappaletiedot – olisivat kadonneet. Toiseksi: Varastokirjasto perustettiin vastaamaan kirjastojen kasvavaan painettujen aineistojen "kokoelmaähkyyn" – painotuotteita kertyi kokoelmiin enemmän kuin tila antoi myöten. Varastokirjastoon lähetettiin vuosi vuodelta enemmän aineistoa ja henkilökunnan työaika meni täysin painetun aineiston käsittelyyn.

2000-luvun alusta aina vuoteen 2015 Varastokirjasto käsitteli kokoelmaansa ainoastaan painettuja aineistoja. Tätä materiaalia oli kertynyt kirjastoista siinä määrin, että ministeriö antoi Varastokirjastolle sekä erillisra-

hoitusta että vaateen selvittää rästytyneet aineistolähettykset. Mihinkään muuhun ei ollut mahdollista osoittaa työaikaa, saati -voimaa.

NUOTIT TOIMINNALLE

Varastokirjasto sai selvitettyä ruuhkautuneen aineistonkäsittelyn vuoden 2016 alkuun mennessä. Tuolloin oli päästy normaaliin päiväjärjestykseen, eli vastaanotettu painettu aineisto on käsitelty korkeintaan 6 kuukauden viiveellä sen vastaanottamisesta. Tästä johtuen kokoelmaan voitiin pitkän tauon jälkeen ryhtyä luetteloimaan ruuhkavuosien aikana lähetettyä musiikkiaineistoa kokoelmaan ja sitä kautta lainattavaksi.

Painettujen aineistojen ruuhkien käsittelyssä auttoi olennaisesti uuden menettelytavan käyttöönotto. Itä-Suomen yliopiston, Oulun yliopiston kirjaston ja Varastokirjaston metadatta hyödyntävässä pilottihankkeessa kehitettiin nk. LowTag-menetelmä: aineistoa lähettävä kirjasto merkitsee ko. tietueeseen sijaintipaikaksi Varastokirjaston. Ehtona käytölle on, että kyseinen kirjasto luettelo aineistonsa Kansalliskirjaston ylläpitämään Melinda-tietovarantoon.

Varastokirjaston aineistonkäsittelyn ruuhkavuosien aikana kirjastot kipuivat musiikkiaineistojensa kanssa ja erilaisia ratkaisuja kokoelmien säilyttämiseksi etsittiin. Musiikin suoratoistopalvelut olivat jättäneet myös CD-levyt kirjastojen hyllyihin, lainaus väheni eivätkä kokoelmat osoittaneet vähenemisen merkkejä, vaikka musiikkia poistettiin kirjastoista. Tiloja tarvittiin muille toiminnoille. Mutta kuka tai mikä taho ottaisi säilytettävän, säilyttämisen arvoisen musiikin vastaan?

MUSIIKIN VARASTOINTISELVITYS 2017

Opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi rahoitusta vuonna 2016 yleisten kirjastojen neuvoston asettaman työryhmän *Musiikin varastointiselvitys* -hankkeelle². Tavoitteena oli muun muassa löytää ratkaisu musiikin varastointiin niin, että kirjastoista siirrettävä aineisto olisi paikannettavissa, käytettävissä sekä luettelointitiedot asianmukaisesti säilytettynä. Pidettiin tutustumisen arvoisena menetelmää, jolla Varastokirjasto toimi joidenkin kirjastojen kanssa – sopsiko LowTag myös musiikin tietueiden käsittelyyn?

Selvitystyöhön ryhtynyt Tuomas Pelttari vieraili Erkki Lounasvuoren kanssa Varastokirjastossa. Vierailun päätteeksi sovittiin, että testataan Low-Tag-menetelmän toimivuutta CD-levyjen kohdalla. Kesällä 2017 Varastokirjastossa käsitelty ensimmäinen erä CD-levyjä oli lähes viiveettä asiakkaiden käytettävissä. Pilottina käsitelty 365 CD-levyn erä oli löydettävissä [Finna.fi:n](#), Frank-monihaun, Melindan ja Varastokirjaston tietokannan kautta. Mikä parasta, kuvailtu tieto toimi hakukelpoisena. Finnassa on säilytetty Vaski-kirjastosta tulleen koe-erän tietueet ja niiden osakohteet.

ESIMERKKI

Turun kaupunginkirjasto poistaa kokoelmastaan Shirley Hornin CD-levyn *You're my thrill*. Koska Varastokirjastossa ei kyseistä äänitettä ole, asettaa Turku levyn tietueeseen uudeksi sijaintipaikaksi Varastokirjaston. Kun levylähetys saapuu Varastokirjastoon, levy käsitellään kokoelmaan kuuluvaksi ja jatkossa löytyy Varastokirjaston kokoelmasta. Prosessissa on siirtynyt mukana kaikki tieto, mikä Turun kaupunginkirjastossa on luetteloitu, myös ko. levyn sisältämät kappaleet.

Vuonna 2018 yhteensä 1 560 CD-levyä osakohteineen siirrettiin Low-Tag-tietueina Varastokirjaston kokoelmaan. Lisäksi kokoelmaan luetteloi-
ttiin pitkään odottaneet nuottijulkaisut sekä aloitettiin varastossa odottaneiden LP-levyjen käsittely.

MUSIIKIN VASTAANOTTO JA KÄSITTELY JATKOSSA?

Varastokirjaston painettujen aineistojen ruuhkien purkamisen edellytys oli paitsi erillisrahoitus, myös aktiivinen yhteistyö kirjastojen kanssa. Ruuhkavuosien aikana luotiin selkeät käytänteet kirjaston kokoelman karttumiselle. Kirjaston kokoelmapoliittiset ohjeet³ ovat edelleen käytössä. Sama käytäntö tulee luoda myös musiikkiaineistojen varastoinnissa.

Tuomas Pelttari kirjoitti verkkolehdessä *Varastokirjasto tiedottaa*: Varastoinnissa korostuu yhteistyön ja tilannekuvan jakamisen merkitys. Siirtotyötä tulee tehdä koordinoitusti ja vuorottelemalla. CD-äänitteiden varastointia on varauduttu jatkamaan vuoden 2018 aikana. Turun kaupunginkirjaston ja Vaski-kirjastojen jälkeen vuoro voi siirtyä seuraavalle Melin-

daan kuuluvalle seutukirjastolle. Näin vältämme aineistoruuhkaa ja päällekkäisen aineiston siirtämistä. Kun toimimme vuoroissa, niin Finnasta löytyvä Varastokirjaston CD-haku pysyy mahdollisimman hyvin ajan tasalla⁴.

Kirjastojen poistaman painetun aineiston lähettäminen Varastokirjastoon on vähentynyt parin edeltäneen vuoden aikana. Tähän on tunnistettu seuraavia syitä: kirjastot ovat edeltävinä vuosina, ennen vuotta 2017, tehneet määrällisesti suurimmat poistot kokoelmistaan. Kirjastojen poistamaa aineistoa on jo vastaanotettu Varastokirjastoon. Lisäksi tiedekirjastot, mutta enenevässä määrin myös yleiset kirjastot hankkivat suuren osan aineistoistaan e-aineistoina, joten painetun aineiston määrä on vähentynyt merkittävästi.

Varastokirjastoon käsitelty aineisto tyypeittäin, hyllymetriä

	Mono- grafiat	Kausi- julkaisut	Väitös- kirjat	LP- ja CD-levyt	Kokoelmiin otettu
2017	1 588	1 895		5	2 558
2018	1 320	1 704		52	2 146
2019	1 671	1 173		36	1 809
Yht.1989 lähtien	65 457	88 036	4 326	234	100 684
% käsittelystä	41,42	55,7	2,74	0,15	63,7

Luetteloitujen tietueiden kpl-määrä aineistolajeittain

Aineistolaji	2017	2018	2019
Monografiat	62 927	53 638	46 269
Kausijulkaisut	1 862	2 068	1 673
LP- ja CD-levyt yht.	480	5 898	4 962
Tietueita	65 039	61 604	53 464
Tietueet yhteensä (v. 1989–2019)	1 889 260	1 950 864	2 004 328

Edellä kerrotun johdosta musiikin sisällyttäminen Varastokirjaston kokoelmaan on ollut jälleen mahdollista. Kirjaston johtokunta on antanut valtuutuksen musiikin vastaanottoon vuonna 2018 siinä tapauksessa, että painetun aineiston käsittelytilanne sen sallii; tätä on myös opetus- ja kulttuuriministeriö puoltanut.

Varastokirjastossa on keväällä 2020 kokoelmissaan yhteensä 101 hyllykilometrillistä aineistoa: kirjoja, sarja- ja kausijulkaisuja, musiikkiaineistoja. Vapaata hyllytilaa kaikille aineistolajeille on muutaman vuoden tarpeisiin.

Vuonna 2019 vastaanotettiin 1 837 CD-levyä tietueineen. Ne Low-Tag-merkittiin lähettävän kirjaston toimesta suoraan Varastokirjaston Vaari-tietokantaan osakohteineen (yhteensä 25 172 osakohdetta).

Ollaan tilanteessa, jossa valmius ja menetelmä musiikkiaineistojen keskitettyyn varastointiin olisi, mutta kokoelmatila ei mahdollista aineistojen laajamittaista siirtoa kirjastoista. Varastokirjasto onkin esittänyt, että se saisi käyttöönsä nykyisestä kiinteistöstä lisätilaa. Tämän myötä myös musiikkiaineistojen keskitetty varastointi olisi mahdollista toteuttaa.

Tilan ohella tarvitaan yhteisesti laadittu musiikin varastoinnin kokoelmapoliittinen linjaus, joka toimii ohjeena sekä lähettävälle kirjastoille että vastaanottavalle Varastokirjastolle. Mitä voidaan turvallisesti lähettää varastoitavaksi, mitä on taas syytä pitää omassa kokoelmassa, miten varmistetaan luetteloidun tiedon siirtyminen ja käytettävyys jatkossa – nämä ovat avoimia kysymyksiä, joihin tulee löytää vastaukset ennen laajamittaisia paikallisia poisto-operaatioita. Mikäli Varastokirjaston tehtäväksi annetaan huolehtia musiikin keskitetystä varastoinnista, tulee tämä sopia ensin rahhoittajan, siis opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa.

Kun edellä mainituista reunaehdoista on sovittu, voidaan jatkossakin todeta: Varastokirjaston tehtävä on vastaanottaa ja säilyttää suomalaisista kirjastoista siirrettävää aineistoa sekä asettaa se tarvitsijoiden käyttöön. Keskitetyllä varastoinnilla on taattu se, että hankittu aineisto säilyy tutkijoiden ja muiden tiedontarvitsijoiden käytössä samalla, kun varastointi on voitu toteuttaa kustannustehokkaasti.

JÄLKIKIRJOITUS: VARASTOKIRJASTON TOIMINTA JATKOSSA

Varastokirjaston yhdistämistä Helsingin yliopiston yhteydessä toimivaan Kansalliskirjastoon on selvitetty lähes koko 2010-luvun paitsi opetus- ja kulttuuriministeriössä myös valtion keskushallinnon tasolla. Lokakuussa 2020 asiassa tehtiin ratkaisu: opetus- ja kulttuuriministeriö on päättänyt, että Varastokirjasto jatkaa toimintaansa Kuopiossa, itsenäisenä ministeriön alaisena laitoksena. Päätöksellä turvataan laadukas varastokirjastotoiminta myös tulevaisuudessa.

Viitteet

- 1 Varastokirjasto tiedottaa 2/2019
- 2 Loppuraportti: www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/Musiikin-varastointiselvitys-2017_nettiversio.pdf
- 3 <https://varastokirjasto.fi/wp-content/uploads/2021/01/VARASTOKIRJASTO-TARKENTA-VA-OHJE-Vastaanotettava-aineisto.pdf>
- 4 Varastokirjasto tiedottaa 2/2017

Musiikki on kuratoitua palvelua.

Asiakkaiden palaute on aina tervetullutta. Kirjastojen palveluihin halutaan laajempaa lainattavien soittimien valikoimaa, enemmän musiikkilehtiä, helppokäyttöistä e-aineistoa, keikkoja ja luentoja, uutta ja vanhaa etnoa, remasteroituja uusintapainoksia, omakustanteita ja listahittejä, täydennyksiä populaarimusiikin klassikoista, taidemusiikin harvinaisuuksia ja kokonaislevytyksiä, studiotiloja ja tilaa soittaa omaa instrumenttia, enemmän tilaa olla. Kaikki käydyt keskustelut auttavat yhteisiä palveluita.

Tuomas Pelttari

Luku 4

Tapahtumia ja musiikkikasvatusta

Tapahtumat osana modernia musiikkikirjastotyötä Metsossa

ILONA HEINONEN

JUHANI KOIVISTO

Musiikkikirjastoihin on toiminnan alkuaajoista asti hankittu nuotteja ja varsin pitkään myös äänitteitä. Mutta itse musiikki on paljon muutakin kuin vain musiikkiaineistoja.

Musiikin monimuotoisuus oli mielessä Tampereen pääkirjasto Metson musiikkiosastolla vuonna 2012 uuden osastonjohtajan Jarkko Rikkilän astuessa puikkoihin: Metsossa alettiin kokeilla live-musiikkitapahtumien järjestämistä. Keskeisenä ideana oli elävän musiikin ja kirjastoaineiston liittäminen samaan konseptiin. Tapahtumat päätettiin järjestää musiikki-osastolla keskellä musiikkiaineistoa, eikä luentosaleissa, joita niitäkin olisi ollut käytettävissä. Musiikkiosastolla oli aiemmin järjestetty vinkkauksia ja musiikkihetkiä, mutta tunnettujen artistien tuominen kirjastoon lisäsi merkittävästi tapahtumien osallistujamääriä. Median uutiskynnyskin ylitettiin moneen otteeseen.

Alussa uutta konseptia kohtaan kohdistui monenlaista kritiikkiä, mutta nykyään live-tapahtumien järjestämistä ei enää tarvitse puolustella samalla tavalla kuin toiminnan käynnistyessä. Tapahtumista saatava hyöty on alettu huomata kirjastomaailmassa. Toisaalta kiristyvät resurssit uhkaavat koko ajan kaikkea sitä toimintaa, joka nähdään kirjaston perustehtävät ylittävänä.

Musiikkikirjastot käyvät jatkuvaa kamppailua olemassaolostaan digitalisoidussa musiikkimaailmassa, ja tapahtumat ovat yksi keino houkutellessa kävijöitä kirjastoon laadukkaiden kokoelmiemme äärelle. Samalla monipuolistetaan ihmisten näkemystä musiikkikirjastosta ja avataan aineistoja.

Musiikkikirjaston pitää olla interaktiivinen ja muuttuva toimija, jos haluamme olla kiinnostavia musiikkia kuluttavien ja harrastavien ihmisten keskuudessa. Kirjastossa kokoelma on ykkössijalla ja tietopalvelu siihen liitettävä tärkeä tehtävä, eikä tapahtumien tarvitse tai kuulukaan olla irrallaan näistä perusasioista. Tapahtumat kietoutuvat kaikkeen mitä musiikkikirjastossa tehdään.

METSOSSA TAPAHTUU

Metsossa järjestetään jatkuvasti monia erityyppisiä musiikkitapahtumia. Eniten julkisuutta ovat saaneet Metso LIVE -konsepti ja siihen liittyvät keikat. Metso LIVE:ssä populaarimusiikkia esittävä artisti tai yhtye vierailee kirjastossa, esiintyjää haastatellaan lyhyesti, esimerkiksi hänen suosittelmaansa aineistoon liittyen, mitä seuraa lyhyt musiikkiesitys. Tapahtumat on noteerattu parhaimmillaan laajasti tiedotusvälineissä ja sosiaalisessa mediassa, ja ne ovat houkutteleet paikalle satoja katsojia. Samalla periaatteella toimivat Musiikkia ilman rajoja -konsertit, joiden esiintyjät edustavat vieraampia musiikkikulttuureja. Konseptiin liittyy samanniminen Facebook-sivu, jota Metson musiikki ja lehdet -osasto toimittaa.

Yhteisöllisyyttä ja vuorovaikutusta asiakkaiden kanssa olemme pyrkineet lisäämään työpajamuotoisten tapahtumien avulla. Nämä tapahtumat eivät ole samanlaisia yleisömenestyksiä kuin tunnettujen artistien esiintymiset, mutta palvelevat pienempää aktiivista musiikin harrastajien ryhmää. Työpajoja on ollut mm. eri soittimien ja syntetisaattorien tiimoilta. Kahtena keväänä on järjestetty nuotinlukutyöpajoja, joissa TAMK:in musiikki-pedagogiikan opiskelijat ovat opettaneet asiakkaita nuotinluvun alkeissa. Samalla kirjastolaiset ovat voineet esitellä nuottien oppimiseen liittyvää kirjastoaineistoa, kuten teorian- ja soitonoppaita.

Musiikin elämäkertoja, CD-levyjä eri aihepiirien ympäriltä sekä ukulelenuotteja on esitelty perinteisten aineistovinkkausten avulla. Niissä on hyödynnetty ja samalla markkinoitu Naxos Music Library -palvelua. Vink-

Juhani Koivisto esittelee Kirjasto kuplii LIVE -tapahtuman satoa Tampereen pääkirjasto Metson musiikkiosastolla. Aino Sutinen ja yleisö piirsivät livenä Hannibal & Hot Herosin keikan. Kuva: Jean Ramsay

kausten ongelmana on, etteivät ne houkuttele riittävästi yleisöä ainakaan Tampereen kokoisessa kaupungissa, jossa kilpailevia tapahtumia riittää. Lisäksi henkilökunnan pitämän vinkkauksen valmistelu vie suhteellisen paljon työaikaa.

Toisinaan tapahtumia on toteutettu hyvinkin lyhyellä valmistautumisella. *Muistoissa...* -tapahtumissa on juuri kuollutta artistia keräännytty muistelemaan musiikkiosastolle, keskusteltu ja kuunneltu musiikkia. Tilaisuudet ovat olleet vahvasti yhteisöllisiä. Tämän tyyppisiä tapahtumia ei voi suunnitella etukäteen eikä merkitä painettuun tapahtumatiedotteeseen, mutta toisaalta ne osoittavat kirjaston olevan ajassa ja asiakkaiden elämässä mukana. *Muistoissa Prince*, *Muistoissa Leonard Cohen* ja *Muistoissa Tom Petty* olivat hyvin suosittuja.

KOKEILEMALLA KEHITTYÄ

Syksyn 2012 aikana järjestimme kolme Metso LIVEä, joita silloin vielä kutsuttiin tylsäköllä nimellä *Akustinen ilta*. Näissä ensimmäisissä tapahtumissa esiintyivät Ville Leinonen, Janne Laurila sekä Pauli Hanhiniemi & Ville Rauhala MAD.

Liikkeelle lähdettiin ilman kokemusta tapahtumien järjestämisestä, haastattelemisesta tai keskustelujen vetämisestä ja ilman suurinta osaa tekniikasta. PA-laitteistonkin jouduimme lainaamaan soittajilta tai Tampereen kaupungin nuorisopalvelun Monitoimitalo 13:sta. Oma PA-setti saatiin hankittua vuoden 2013 alussa, ja sitä onkin sen jälkeen käytetty kirjastossa paljon. Mikkien ja mikserin käytön opettelimme kuuntelemalla ja kokeilemalla.

Ensimmäiset tapahtumat päättyivät heti hyvin esille mediaan: Rumba-lehti teki jutun Ville Leinosen esiintymisestä. Kun mietimme ensimmäisen syysperiodin jälkeen jatkoa tapahtumille, silloinen Tampereen kaupunginkirjaston kirjastotoimenjohtaja Tuula Haavisto oli hyvin vakuuttunut osastolaisten ideoista. Haavisto sanoi: "Tehkää mitä vaan, kunhan ette lakia riko!", ja tämä vapaus toimia oman kristallinkirkkaan näemyksemme mukaisesti siivitti Metson musiikkiosaston lentoon tilanteessa, jossa CD-levyjen lainauslukemat kaikkialla Suomen kirjastoissa pienenivät ja musiikkiosastoja ajettiin alas. Me taas emme voivotelleet lainauslukuja, vaan katsoimme musiikkikirjastotoimintaa kokonaisuutena.

Kun aloimme järjestää tapahtumia, kenelläkään musiikkiosaston työntekijällä ei ollut koulutusta tai juuri kokemustakaan tapahtumatuotannosta, tosin intoa oli sitäkin enemmän! Tekemiseen on kasvettu yritysten ja erhehdysten kautta, kokeilemalla oppien. Vinkkauksia ja haastatteluja lähdettiin tekemään ilman erityistä esiintymiskoulutusta. Enemmänkin halusimme tuoda esille sitä mahtavaa aineistoa ja asiantuntemusta mitä meiltä löytyy, ja kertoa siitä parhaan kykymme mukaan.

Tapahtumien järjestämisessä monia asioita on opittu kantapään kautta. Nykyään erilaisia tapahtumia on Metson musiikkiosastolla sen verran monta, että aikataulut pitää laatia huolellisesti. Samalla päätetään, kuka työntekijöistä ottaa vastuulleen minkäkin tapahtuman, jolloin ne eivät kuormita ketään liikaa. Hyvissä ajoin ollaan yhteydessä yhteyshenkilöihin tai esiintyjiin, tarvittaessa järjestetään palaveri tai sovitaan sähköpostitse tapah-

tuman yksityiskohdat kuntoon. Me tarjoamme toki puitteet tapahtumalle, mutta tapauskohtaisesti pitää miettiä vaikkapa sitä, kuka hoitaa tiedotuksen ja julisteet.

Asenneilmapiiri tapahtumien järjestämiseen kirjaston johdossa ja yleensäkin työntekijöiden keskuudessa on alun jälkeen ollut positiivinen. Olemme musiikkiosastolla aina koettaneet katsoa realistisesti tulevaisuuteen. Tapahtumat ovat pyörineet jatkuvasti ilman mitään asiakkaille näkyviä ongelmia. Samalla kun olemme joutuneet keskustelemaan talon sisällä tapahtumien järjestämisestä, olemme neuvotelleet yhteistyöstä ulkoisten yhteistyökumppanien kanssa, sekä miettineet yhdessä esimerkiksi Tampereen kaupungin nuorten palvelujen kanssa, kuinka tapahtumien tallentamista voisi parantaa.

YHTEISTYÖTÄ JA VERKOSTOITUMISTA

Metsossa musiikkitapahtumat on aina toteutettu lähes nollabudjetilla, mikä on vaatinut henkilökunnalta erityistä panostusta tapahtumien järjestämiseen ja verkostoitumiseen. Tämä on huomioitu valtakunnallisestikin, kun Metson musiikkiosastolle myönnettiin Vuoden kirjastokehittäjä-palkinto vuonna 2015. Saamaamme julkisuutta olemme voineet hyödyntää myös yhteistyökumppanuuksien luomisessa. Näkyvyys ison kirjaston tiloissa ja sosiaalisessa mediassa on luonnollisesti yhteistyökumppaneillemme arvokasta.

Haluamme olla keskellä Tampereen musiikkielämää, ja teemme paljon yhteistyötä monenlaisten tahojen kanssa. Joidenkin kumppanien kanssa tehdään yhteistyötä jatkuvasti, osan kanssa ajoittain ja osan kanssa ehkä vain kerran. Vuosien varrella olemme oppineet miettimään ja keskustelemaan täysin avoimesti siitä, mitä meidän yhteistyökumppanimme hyötyvät ja toisaalta mitä kirjasto hyötyy yhteistyöstä. Yhteistyön on aina oltava kaikille osapuolille mielekästä ja antoisaa!

Yhteistyökumppanimme voivat olla isoja tai pieniä toimijoita. Yksinkertainen listaus kertoo kuinka laadukkaita ja monipuolisia tahoja meidän kanssamme toimii: Eclipse Music, Suomen Musiikintekijät Ry, Klubi, Maa-ilmantango-festivaali, Tampere-talo, Tampere Filharmonia, Tampere Jazz Happening, Tampere Biennale, Tampereen Sävel, Tampereen kulttuuri-

palvelut, Tampereen nuorisopalvelut, Texicalli Records, Uulu, Tampereen vanhan musiikin ystävät ry, Vastavirta-Klubi, Alt Agency & Management, G Livelab ja monia muita.

TAPAHTUMAT NÄKYVILLE!

Tapahtumien markkinointiin ja viestintään on ollut alusta lähtien panostettu. Heti toiminnan alkuvaiheessa ymmärsimme, että markkinointi ja viestintä ovat aivan oleellinen osa toimintaa. Markkinointi tapahtuu parhaimmillaan ennen tapahtumaa, tapahtuman aikana ja tapahtuman jälkeen. Lisäksi onnistuneita tapahtumia voi käyttää hyödyksi, kun neuvottelee esiintyjien ja yhteistyökumppanien kanssa uusista yhteistyökuvioista. Lähdimme rohkeasti sosiaaliseen mediaan perustamalla oman Metson musiikkiosaston Facebook-sivun (nykyään Metson musiikki ja lehdet), kysymättä sen kummemmin lupaa kirjaston viestintäjohtolta. Ratkaisu osoittautui onnistuneeksi, kun sivun seuraajamäärä lähti heti nousuun. Myöhemmin olemme perustaneet myös omat Twitter- ja Instagram-tilit. Koska resurssija lehtimainontaan ei juuri löydy ja lehtijuttujen julkaisukynnys on korkea, some-kanavat ovat todella tärkeitä toiminnasta kertomisessa.

Hehkutimme heti alusta lähtien somessa tapahtumiemme yleisömmäriä, laadukkaita esiintyjiä ja intensiivistä tunnelmaa. Saimme hyvää nostetta ja tajusimme, että voimme jopa brändätä Metso LIVE -konseptin. Kaikille yltiöpäinen (mutta tarkkaan harkittu) somehehkutus ei ollut mieleen eikä sopinut olemassa olevaan mielikuvaan kirjaston tapahtumista ja viestinnästä. Kerran eräs paljon kirjastoviestintää tehnyt henkilö julkisesti ihmetteli ja paheksui, miksi yleisömmäriä pitää tapahtumien jälkeen tuoda esiin. Meille oli selvää, että isot yleisömmärit kiinnostavat mediaa, tuovat uusia ihmisiä kirjastoon ja luovat positiivista hypeä tapahtumien ympärille.

Tampereen kaupunginkirjaston viestintäosaston Eva Kallioranta on ollut tärkeä ihminen musiikkiosaston tapahtumien visuaalisen ilmeen luomisessa. Evan näkemykseen perustuu, miltä tapahtumamme näyttävät ihmisten silmissä. Tai voi sanoa miltä ne tuntuvat, koska kaikki mitä teemme perustuu elämyksiin ja kohtaamisiin. Evan tekemät julisteet ovat aina laadukkaita. Niistä erottaa, että kyseessä on juuri Metson musiikkiosaston tapahtuma.

MITÄ TULEVAISUUDESSA?

Digitaalisuuden kehittyminen avaa mahdollisuuksia myös tapahtumien osalta, ja monenlaista uudistusta on Metsossakin kehitteillä. Musiikkiosaston tapahtumia voidaan kuvata ja esittää samanaikaisesti livenä toisissa kirjastoissa tai muissa kaupungin tiloissa, kuten vanhainkodeissa. Joitain tapahtumia onkin jo striimattu. Toisaalta olisi hienoa myös suoratoistaa yhteistyökumppanin tapahtumaa musiikkiosaston tilassa isossa televisiossa tai valkokankaalla!

Nauhoitettujen musiikkitaltiointien jakelu YouTubessa ja Facebookissa on haastavaa tekijänoikeuskysymysten vuoksi. Toivottavasti löydämme tähän pian pysyvän ratkaisun! Haastatteluja sisältäviä videoita saadaan onneksi jakaa. Vieraillevien esiintyjän lisäksi voidaan haastatella vaikkapa omaa henkilökuntaa tai vinkata videolla aineistoa.

Jatkossa keikoista kirjastossa voitaisiin tehdä entistä vuorovaikutteisempia. Kerran toteutettu *Metso LIVE: Asiakkaiden lava* olikin hyvä kokeilu tähän suuntaan. Voitaisiinko asiakkaita osallistaa tapahtumien tekemiseen yhdessä artistien kanssa?

MUISTOJA ALKUAJOILTA

Metso LIVE Aino Venna 20.12.2013

Teimme syksyllä 2013 "Jos pidät Aino Vennasta" -aineistonäyttelyn yhteyteen mind mapin, ja se jaettiin myös sosiaalisessa mediassa. Mind map päättyi jotenkin myös Aino Vennan Facebook-sivun kansikuvaksi. Olimme yhteydessä Ainoon, ja hän innostui niin että halusi tulla esiintymään meille Metso LIVE:en.

Metso LIVE järjestettiin muutama päivä ennen joulua, ja Ainon oli määrä esiintyä samana iltana vielä Tampereen Tullikamarin Klubilla. Matkalla Helsingistä Tampereelle Aino ja hänen yhtyeensä jäivät jumiin ketjukolarin taakse. Saimme heiltä ilmoituksen, että he myöhästyisivät noin 30–40 minuuttia. Yleisöä oli jo paikalla yli sata ihmistä odottamassa tapahtuman alkua. Kolarista kuulutettiin vasta viisi minuuttia ennen tapahtuman alkua, ettei yleisö lähtisi pois, ja kirjastonhoitaja Juhani Koivisto veti siitä sitten ex temporena stand up -show'n.

Juhani soitteli Ainin suosikkilevyiltä musiikkia, luki pätkiä Ainin suosittelulistalta löytyvästä Daniil Harmsin kirjasta *Sattumia*, ja kun Aino Venna yhtyeineen vihdoinkin saapui paikalle, kukaan yleisöstä ei ollut poistunut. Soundcheck tehtiin lennosta Ainin haastattelun aikana, ja loppujen lopuksi kaikki sujui aivan täydellisesti! Paikalta poistuivat onnellisena sekä yleisö, yhtye että työntekijät.

Metso LIVE Olavi Uusivirta 20.10.2014

Metson musiikkiosaston yli 250-päinen yleisö kihisi odotuksesta. Tapahtuman alkuun oli aikaa 20 minuuttia, eikä Olavi Uusivirta ollut tullut vielä paikalle. Noin 15 minuuttia ennen tapahtuman alkua Olavi ilmestyi, ja heti ensimmäisenä huomattiin, että kitaravahvistinpiuha unohtui! Meilläkään ei ollut siinä vaiheessa Olavin kitaraan sopivaa piuhaa. Yksi kirjastovirkailija lähti heti ostamaan piuhaa läheisestä Musacornerista ja toinen mikitti akustista kitaraa varmuuden vuoksi. Virkailijamme saapui hikisenä piuha kädessä kolme minuuttia ennen tapahtuman alkua paikalle, Olavi teki kahden minuutin soundcheckin ja aloitimme haastattelun. Haastattelu oli erittäin antoisa ja keikka aivan loistava! Olavi Uusivirta esitti jopa viikkoa aikaisemmin Tampereen YO-talon soundcheckissä syntyneen laulun *Rakastajat*. Kyseinen kappale julkaistiin virallisesti vasta vuotta myöhemmin.

Musiikkikirjastojen ydintehtävä on tukea musiikin harrastamista

ANN-CHRISTIN ANTELL

Olen työskennellyt kirjastonhoitajana Turun kaupunginkirjaston musiikkiosastolla vuodesta 2008 ja toiminut musiikkiosaston tapahtumavastaavana kymmenisen vuotta. Kun tulin musiikkikirjastoon 12 vuotta sitten, toimintamme oli suurelta osin aineistolähtöistä. CD-levyjen lainaus oli perustoimintaa: kuukausittainen lainauslukumme oli yli 40 000 kappaletta, tällä hetkellä musiikkiaineistoa lainataan hieman yli 10 000 kappaletta kuukaudessa. Toimintamme on muuttanut muotoaan, kun CD-levyjen lainaus on vähentynyt. Vuonna 2011 palveluihimme tuli mukaan LP-levyjen, diakuvien, negatiivien, VHS- ja C-kasettien asiakasdigitointi.

Raision ja Kaarinan kirjastojen kanssa yhteinen Musasto-blogi perustettiin vuonna 2010. Esittelemme blogissa musiikkiosastojen aineistosisällöjä ja kirjastoissa järjestettäviä musiikkiaiheisia tapahtumia ja näyttelyitä. Turun musiikkikirjasto aloitti soitinlainauksen 2018. Ensimmäin oli lainattavissa akustisia kitaroita, kanteleita ja ukuleleja. 2020 lisäsimme lainattavien soitinten määrää ja mukaan tulivat mandoliini ja banjo. Soitinlainaus on erittäin suosittua, soittimet ovat jatkuvasti lainassa.

Tapahtumia on toivottu sekä asiakkaiden että kirjaston johdon suunnalta lisää, ja niiden määrä on kasvanut vuosi vuodelta. Tapahtumien järjestämiseen on myös lisätty työaikaa. Meitä työskentelee musiikkitiimissä tällä hetkellä kuusi vakituista ja periaatteessa tapahtumatoiminta kuuluu meidän jokaisen toimenkuvaan. Myös tapahtumaviestintä vie paljon aikaa. Jokainen tapahtuma vie seitsemään erilaiseen viestintäkanavaan.

Vuonna 2017 saimme Alueelliselta kehittämisrahastolta rahoitusta Turun ja Raision musiikkiosastojen tapahtumatoiminnan kehittämiseen.

Aloitimme uusia yhteistyökuvioita paikallisten musiikkitoimijoiden kanssa ja pohdimme myös musiikkiosaston tilojen kehittämistä musiikin harrastamisen kannalta. Musiikkiosastolla on pienehkö soittuhuone, jossa on akustinen piano ja sähköpiano. Se on ahkerassa käytössä ja asiakkaat ovat toivoneet toista isompaa soittuhuonetta, jossa voisi harjoitella bändin kanssa tai laulaa karaokea. Tämänhetkiseen nuottisaliin on suunnitteilla äänitysstudio, johon on anottu rahoitusta.

KIRJASTOLAKI JA MUSIIKKIKIRJASTON TAPAHTUMATOIMINTA

Viime vuonna 2019 musiikkikirjastossamme järjestettiin 108 tapahtumaa, joihin osallistui 3007 asiakasta. Olen pyrkinyt tapahtumien sisältöjen suunnittelussa toimimaan kirjastolain mukaan ja edistämään "väestön yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistykseen ja kulttuuriin; tiedon saatavuutta ja käyttöä; mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen ja osaamisen kehittämiseen ja edesauttamaan aktiivista kansalaisuutta." Tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtina ovat yhteisöllisyys, moniarvoisuus ja kulttuurinen moninaisuus.

Kirjaston järjestämissä tapahtumissa ja konserteissa yhdenvertaisuuden kannalta tärkein asia on maksuttomuus. Jokainen asiakas on samalla viivalla varallisuudesta riippumatta. Kirjastoon on myös helppo tulla konserttiin koko perheen voimin. Meillä ei ole ikärajoja. Musiikinkuuntelupiirien tavoitteena on yhteisöllisyys ja uudenlaisen musiikin löytäminen.

Musiikin soitonopetus on kallista varsinkin yksityisellä sektorilla. Yhdenvertaisuuden ja elinikäisen oppimisen kannalta musiikkikirjastot tekevät erittäin tärkeää työtä tarjoamalla maksuttoman mahdollisuuden lainata soittimia, soitonoppaita, Rockway-verkkokursseja, soittuhuoneen ja jopa alkeiskursseja opettajan johdolla. Joissakin kirjastoissa voi myös äänittää soittoaan kirjaston äänitysstudioissa. Onhan tämä aivan mahtavaa, kansainvälisestikin ainutlaatuista ja kirjastolakia tukevaa toimintaa, ja tekee myös paikalliselle musiikkikulttuurille hyvää.

Tärkeää on myös yhteistyö alueemme muiden musiikkitoimijoiden kanssa. Me emme kilpaile keskenämme, vaan tuemme toistemme toimintaa. Tavoite on meillä kaikilla sama, musiikin harrastamisen tukeminen. Esimerkiksi musiikkiosastolla voi osallistua maksutta ukulelen alkeisiin ja

jatkaa sen jälkeen maksullisella kansalaisopiston kurssilla syventäviä opintoja. Kurssi on ajoitettu niin, että tämä onnistuu käytännössä.

Turun konservatorion ja musiikkiopiston kanssa toteutamme yhteistyössä soitinesittelyitä, jolloin soittimesta kiinnostunut voi hakea sitä myöhemmin konservatorioon opiskelemaan. Mainostamme myös paikallisia musiikkitapahtumia nostamalla esille niihin liittyvää lainattavaa aineistoa, jolloin tapahtumasta voi saada enemmän irti. Olemme myös kutsuneet kirjaston Vinyylikerhon vieraiksi paikallisia musiikkitoimijoita keskustelemaan musiikista ja kertomaan kuulumisistaan. Uutena yhteistyökuviona Yleisradion kanssa kokeilemme Radion sinfoniaorkesterin konserttien striimaamista suorina lähetyksinä musiikkiosaston Stagella.

AINEISTO VERSUS UUSI TOIMINTA

Turun kaupunginkirjaston musiikkiaineiston hankintarahaa vähennettiin 30 % vuonna 2018. Turun kaupunginkirjastossa CD-levyjä lainattiin 2019 kuitenkin n. 96 500 kertaa. Muuhun aineistoon verrattuna CD-levyt ovat edelleen Turun kaupunginkirjaston lainatuin musiikkiaineisto. Tämä tarkoittaa sitä, että meidän on edelleen hankittava CD-levyjä kattavasti kaikista musiikkityyleistä. Kaiken musiikkiaineiston lainaus oli laskenut vuoteen 2018 verrattuna 0,9 %, musiikkikirjojen ja nuottien lainaus oli noussut muutamalla prosentilla.

Tutkimusten mukaan musiikin kuuntelu on ylivoimaisesti suosituin tapa harrastaa musiikkia. Kuuntelu on siirtynyt monella verkkoon suoratoistopalveluihin, mutta edelleen on niitä, jotka syystä tai toisesta eivät halua tai voi näitä palveluita käyttää eikä suoratoistopalveluista ole kaikkea saatavilla. Kirjasto tarjoaa mahdollisuuden kuunnella musiikkia maksutta joko CD- tai LP-levyjen muodossa tai maksuttoman Naxos Music Libraryn kautta, josta avautuvat laajat taidemusiikin, jazzin ja maailmanmusiikin kuuntelumahdollisuudet. Miten tarjota kattava kokoelma maksutta lainattavaa musiikkia määrärahojen pienentyessä? Hankintojen keskittäminen ja jakaminen Turun ympäristökuntien kirjastojen kanssa voisi olla yksi ratkaisu. Yhteiset kokoelmat meillä jo onkin.

Äänitysstudion mahdollinen toteutuminen nuottisaliin tulee tarkoittamaan kirjastossamme nuottien poistoa ja varastoimista, vaikka nuottien

lainaus oli viime vuonna kasvanut muutaman prosentin. Myös CD-salin puolella aineistoa pitää poistaa ja varastoida mittava määrä uusien tilaratkaisujen vuoksi. Meidän täytyy varastoida jopa aineistoa, joka kiertää. Turun kaupunginkirjaston musiikkikokoelma on laaja ja sitä on kartutettu 1950-luvulta lähtien. Kaupungissa toimii kymmeniä kuoroja, jotka ovat kiilleet nuottikokoelmamme laajuutta ja myös musiikkioppilaitosten oppilaat käyttävät kokoelmiamme.

Meidän on huolehdittava siitä, että uusista tilaratkaisuista huolimatta arvokas kokoelmamme säilyy asiakkaidemme ulottuvilla. Se tulee olemaan haasteellista: iso osa aineistosta on varastoitava, ja on sen jälkeen fyysisesti asiakkailta piilossa. Uutta aineistoa on edelleen hankittava, että kokoelma pysyy ajan tasalla. Kelluva kokoelma koko Turun seudun kirjastojen kanssa voisi olla yksi ratkaisu tilaongelmaan, jolloin palautettu aineisto jää siihen kirjastoon, johon se palautetaan, eikä sitä lähetetä takaisin omistavaan kirjastoon.

SILLISALAATTI VAI HARKITTU KOKONAISUUS?

Musiikkiaineistojen lisäksi olemme lainanneet aikuisten konsolipelejä vuodesta 2013 ja lautapelejä vuodesta 2019. Vuonna 2019 musiikkiosastolla aloitettiin myös koemielessä valokuvateosten lainaaminen asiakkaille.

Musiikkiosastolle on myös suunnitteilla muunlaista pajatoimintaa, kuten ompelukone, saumuri, 3D-tulostimia, jne. Palveluja laajentamalla saadaan tarjottua mukavasti jokaiselle jotakin, mutta tällä sillisalaatilla on myös seurauksensa: henkilökunnan pitää hallita kaikkien näiden uusien laitteiden ja pelien neuvonta, studiotyöskentely, soittimien huolto ja virittäminen, erilaisten formaattien digitointi ja vielä musiikin tiedonhaku. Määräaikaisen työväen perehdyttäminen tulee myös olemaan haasteellista.

Ideali tilanne olisi musiikkikirjastonhoitajan näkökulmasta keskittyä musiikin harrastamisen tukemiseen, jossa kaikki palaset tukisivat toisiaan. Sekä henkilöstön osaaminen, hankinnat ja tilat voitaisiin keskittää musiikin ympärille. Päinvastaistakin toimintaa on ikävä kyllä Suomessa havaittu: musiikkiosastoja lakkautetaan tai niihin ei enää panosteta, vaikka musiikin kiistattomat positiiviset vaikutukset ihmisten hyvinvointiin on monet ker-

rat todistettu. Musiikkiin liittyy vahvasti elämyksellisyys, itsensä kehittäminen, elinikäinen oppiminen ja yhteisöllisyys.

Lakkauttamalla kirjastojen musiikkiosastoja teemme karhunpalveluksen musiikin harrastamiselle ja paikalliselle musiikkikulttuurille. Yhdistämällä musiikkikirjastojen hyvät kokoelmat tapahtumatoimintaan saamme aikaiseksi jokaiselle matalan kynnyksen pääsyn ja ponnahduslaudan musiikkiin, josta voi tulla elinikäinen rakas harrastus tai jopa ammatti.

KEVÄÄN 2020 DIGILOIKKA

Maaliskuussa 2020 kirjastot suljettiin koronaviruksen takia. Kirjastoissa alettiin miettiä, miten voisimme hyödyntää uutta teknologiaa ja tuottaa kirjastopalveluita ihmisille etänä. Sovimme, että kirjasto tuottaa joka arki-aamu Kirjaston aamukahvin Instagram-livessä. Aluksi olin hyvin skeptinen, koska en itse edes ole Instagramissa, mutta huomasin, että se olikin helppo ja mukava tapa tuoda esille kirjastojen sisältöjä. Musiikkiosasto toteutti mm. Instaliven aiheesta "Näin opit soittamaan ukulelea ja kannelta", jossa esittelimme lainattavia soittimia, miten ne viritetään ja muutaman soinnun, sekä vinkkasimme soitonoppaita ja Rockway-palvelua. Instalive on hyvin helppo toteuttaa teknisesti. Riittää, että joku kuvaa kännykällä. Yhdessä suunnittelimme sisällöt etukäteen. Minäkin tein sellaisen digiloikan, jota en olisi aiemmin uskonut.

Poikkeustilanteessa Teosto antoi luvan striimata musiikkia maksutta, joten Turun kaupunginkirjasto striimasi yhteislauluja Omakirjastoon, jota seurattiin myös palvelutaloissa ja vanhainkodeissa. Henkilökuntaa koulutettiin striimauslaitteiden käyttöön. Lisäksi toteutimme verkkoon sisältöjä, joissa haastateltiin kirjailijoita ja muusikoita. Haastattelut videoitiin ja tallennettiin kirjaston omalle YouTube-kanavalle.

Näitä uusia taitoja meidän kannattaa hyödyntää myös tulevaisuudessa. Striimaus mahdollistaa sen, että sama sisältö voidaan jakaa mahdollisimman monelle ja myös niille, jotka eivät pääse kotoaan kirjastoon, kuten liikuntarajoitteisille ja vanhuksille. On otettava kuitenkin huomioon, että striimaaminen vaatii myös henkilöstöresursseja. Kameran takana on oltava tapahtuman järjestäjän lisäksi myös kuvaaja koko tapahtuman ajan ja hänelle on järjestettävä sijainen, jos hän sairastuu. Haluan myös korostaa,

että tämä uusi tilanne on vaatinut henkilökunnalta aivan uutta osaamista. Meistä on tullut live-lähetysten käsikirjoittajia, toimittajia, haastattelijoita, somettajia, striimaajia. Täytyy ihan ihmetellä, miten taitavia me kirjastolaiset olemme!

Kirjastot ja paikallistason musiikki – *Lava haltuun ja soitto narulle!*

MARKO AHO

Teksti on julkaistu alun perin 1.11.2019 blogissa [Musiikki kuuluu kaikille: musiikkikuuluukaikille.musiikkikirjastot.fi](https://musiikkikuuluukaikille.musiikkikirjastot.fi).

Sastamalan kirjasto toteutti vuoden 2019 aikana hankkeen, jonka polttopisteessä oli paikallinen musiikkiskene kuoroineen, puhallinorkestereineen, äijäbändeineen, laulaja-lauluntekijöineen, harmonikansoittajineen ja kaikkine muine amatöörimusisoinnin muotoineen. Hankkeen taustalla vaikuttivat sekä kirjastolain viimeisimmän muutoksen re-

flektointi kirjastossamme että allekirjoittaneen pohdinta yleisen kirjaston suhteesta harrastajamusisoijiin, verrattain laajaan ryhmään ihmisiä, joille tarjoutuvat esiintymisestradit ovat nykyaikana käyneet valitettavan vähiin.

Sastamalan kirjaston hankkeessa oli tarkoitus kartoittaa ja tavoittaa paikallinen harrastajamusiikintekijöiden kenttä, tarjota sille foorumi kirjastosta sekä etsiä tapoja, joilla kirjastot voivat tuoda merkittävän harrastajamusiikintekijöiden resurssin lähemmäksi toimintaansa. Halusimme tarjota yhden esimerkin siitä, kuinka uuden kirjastolain henki voitaisiin jalkauttaa kunnalliseen musiikkikirjastoon. Hanke sai rahoitusta kirjastojen alueellisen ja paikallisen kokeilu- ja kehittämistoiminnan määrärahoista ja sitä lähti myöhemmässä vaiheessa tukemaan panoksellaan myös Sastamalan kaupungin kulttuuritoimi.

HANKKEEN TAUSTAFILOSOFIAA

Harrastajamusisoija näkee nyky-Suomessa edessään melko ristiriitaisia näköaloja. Yhtäältä musiikinopetusta on saatavilla kaikille ikäryhmille enemmän kuin koskaan. Harrastajataso soittimien hankintakaan ei verkko-kauppojen sekä yleisen hintatason madaltumisen ansiosta ole enää kiinni rahasta. Lisäksi internetin, erityisesti YouTuben, puitteissa syntyy globaaleja harrastajien ruohonjuuritason musiikkiskenejä, joihin voi liittyä jokainen, jolla on verkkoon yhdistetty tietokone. Internetin kautta jokainen voi tuoda esille musiikkiaan samanhenkisille ympäri maailman – ainakin periaatteessa.

Toisaalta harrastaja on muusikkona usein epätoivottu vieras. Kuten musiikkipedagogi Christopher Small on kirjoittanut, monet musiikkikentän toimijat näkevät vain luonnollisena tiukan jaon harvoin etuoikeutettuihin musiikin esittäjiin ja passiiviseen suureen yleisöön. Monikin ammattisoittaja soisi ehkä harrastelijalle korkeintaan innokkaan ikuisen oppilaan roolin, ja musiikkioppilaitokset näkevät edelleenkin Graalin maljanansa ammattimusikkouden, viime vuosikymmeninä harppauksin edenneestä moniarvoistumisestaan huolimatta. Amatöörin paras ystävä sen sijaan löytynee kansainvälisestä soitinbisneksestä, missä tiedetään, että globaalit soitin- ja soitinlaiteteollisuuden liikevaihdon synnyttävät miljoonat harrastelijat, ei harvalukuinen ammattilaisten kaarti. Toki vielä löytyy saarekkeita, joissa amatöörimuusikko edelleenkin solahtaa vaivatta estradille, joilla statusrajat hämärtyvät: näitä ovat kuorolaulu, puhallinorkesterit ja uutena ilmiönä suuret ukuleleorkesterit.

Tietyksi melko moni musiikinharrastaja soittelee itsekseen, eikä haluaakaan esiintyä. Tämä on kuitenkin ehkä poikkeus paremminkin kuin sääntö. Ihminen sosiaalisena olentona hakee sosiaalista kontaktia miltei kaikessa toiminnassaan, myös musiikissa. Musiikki esitettynä elävän yleisön edessä tarjoaa elämyksiä, joita ei löydy muualta – elävän yleisön edessä soittamisenkin on aina erilaista kuin ilman yleisöä, eikä sitä oikein ole mahdollista harjoitella ennalta kuin korkeintaan ehkä jonkinlaisen mielikuvaharjoittelun avulla. Kuten musiikkifilosofi Alfred Schütz on kirjoittanut, musiikin vaikutuspiirissä ihmiset virittäytyvät samaan yhteisesti jaettuun musiikin luomaan ajalliseen virtaan. Kyseessä on ilmiö, joka on ominaista nimenomaan elävän musiikin esitystilanteille. Musiikki onkin inhimillinen ilmiö,

jonka piirissä löytyy niin ääriyksityinen kokemus, kuten musiikin suora-
toistokuuntelu mobiililaitteista kuulokkeilla, kuin yhteisöllinen virittynei-
syyskin, mistä hyvänä esimerkkinä yhteislaulutilaisuus. Jos harrastajamuu-
sikolta viedään esiintymismahdollisuus, katoaa koko huvista puolet.

Mihin tässä kaikessa sitten yleisen kirjaston olisi hyvä asemoitua? Ky-
seessä ei ole mikään nollasummapeli – ja totta on sekin, että ihmiset tarvit-
sevat idoleita. Silti yleisen kirjaston politiikka, jossa musiikin harrastajat
mielletään aktiivitoimijoina, joita ei sovi työntää musiikin esittäjinäkään
marginaaliin, on perusteltu. Tämä periaate oli suunnannäyttävä Sastamalan
kirjaston hankkeessa Lava haltuun ja soitto narulle.

MITÄ TEHTIIN?

Alun kysymyksiin kuului: kuinka olisi ylipäätään mahdollista tavoittaa
kaupungin ruohonjuuritason musiikintekijät? Kuinka kirjasto voisi tuoda
itsensä esille uskottavana kumppanina niillekin musiikinharrastajille, jot-
ka eivät edes olleet kirjaston asiakkaita? Kuinka esittäytyä moniarvoisena
heterogeenisen kohderyhmän silmissä?

Kaikki nämä kysymykset tarjosivat ennen kaikkea viestinnällisen haas-
teen. Niinpä käytännössä esimerkiksi tiedotusmateriaali oli pyrittävä val-
mistamaan sellaiseksi, että niin ukulelea tapaileva yläastelaistytty, blues-
bändin partainen basisti kuin seurakunnan kuoron seniorijäsen pystyisivät
mieltämään itsensä kohderyhmäksi: tiedotusmateriaalin visuaalisen vies-
tin oli sisällytettävä kuvastoa kaikille näille ja muille potentiaalisille kohde-
ryhmille. Monet ryhmät olivat organisoituneet paikallisen kansalaisopiston
ja seurakunnan yhteyteen, ja nämä oli kaikkein helpointa tavoittaa. Paikal-
lisen musiikkielämän tunnettujen hahmojen käyttäminen informanttei-
na oli suurena apuna tavoiteltaessa niitä, jotka toimivat omaehtoisemmin.
Loppujen suhteen oli luotettava viidakkorummun voimaan, ja hankkeen
kestäessä kävikin ilmeiseksi, että sana oli levinnyt myös sinne, minne sitä
ei itse oltu osattu levittää.

Konkreettisesti hankkeessa lähdettiin luomaan konserttisarjaa kirjas-
toon sekä tekemään äänitallenteita, joista ensivaiheessa oli tarkoitus muo-
dostaa yhtenäisen kooste verkkoon, joko omalle verkkosivulleen tai soitto-
listaksi johonkin tarkoitukseen soveltuvaan verkkomusiikkisovellukseen.

Äänityksissä ei paria poikkeusta lukuun ottamatta käytetty studiota, vaan ne tehtiin kenttä-äänityksinä. Äänityspaikoiksi valikoituivat tarkoitukseen soveltuvat tilat ympäri laajaa kaupunkia: seurakuntasalit, kylätalot, lähikirjastot ja yksityiset harjoitustilat. Käytetty kevyt äänityskalusto tarjoutui käyttöön ilmaiseksi, ja kirjastoon hankittiin myös lainattava, esimerkiksi kuoroäänityksiin soveltuva audiotallennin kokoonpanojen omia äänityskojeiluja silmällä pitäen.

Konsertteja, yhteensä kymmenisen kappaletta, järjestettiin kevästä syksyyn sekä Sastamalan pääkirjastossa että ympäri laajaa lähikirjastoverkkoa. Esiintyjät valittiin monipuolisuutta tavoitellen: tyyppillisesti tilaisuuksissa esiintyi kaksi tyyllisesti erilaista kokoonpanoa. Hankkeen päätapahtuma oli kesäkuussa Sastamalan kirjaston viereisessä puistossa pidetty puistopiknik-konsertti, johon jokaisella halukkaalla hankkeeseen ilmoittautuneella oli pääsy esiintymään. Kyseessä oli Sastamalan kirjaston mittakaavassa suuri ulkoilmatapahtuma kymmenine esiintyjineen, rakennettuine lavoineen, äänentoistoinen sekä edeltävine turvallisuus- ja pysäköintisuunnitelmineen.

Aluksi vain verkkoon tarkoitetut äänitallenteet päädyttiin laittamaan CD-levyn muotoon Sastamalan kulttuuritoimen tultua mukaan tuottamaan julkaisua, joka tässä vaiheessa jo juhlisti Sastamalan kaupungin 10-vuotista taivaltakin. Alkuperäinen ajatus soittolistastakin toteutui lopulta kirjaston YouTube-kanavalla: sinne perustettu soittolista Musiikkia Sastamalasta on tarkoitettu jatkossa karttuvaksi.

MITÄ OPITTIIN?

Oli itsestään selvää, että hankkeen oli oltava moniarvoinen: kaikkien musiikinlajien ja kaiken tasoisten harrastajien tuli olla samalla viivalla. Tämä siitä huolimatta, että kohderyhmä ei itse olisikaan ollut moniarvoista! Jokaisella lienee omat arvostuksensa ja arvoasteikkonsa, mutta avoimuus arvottamattoman lähtökohdan suhteen johti siihen, että asia sisäistettiin kohderyhmässä pidemmittä puheitta.

Hankkeella saavutettiin arviolta valtaosa kaupungin amatöörimusiikoista, mutta myös tutkan alle jäi jotain. Oli tärkeää, että hankkeen vetäjä tiesi tehneensä kaikkensa sanan levittämiseksi. Jako ammattilaisiin ja

amatööreihin on karkea, ja todellisuudessa musiikkielämän rajat ovat hienojakoisempia. Hankkeesta jättäytyi oletettavasti pois sellaisia musisoijia, jotka eivät kokeneet olevansa niin aktiivisia tai osaavia musisoijia, että olisivat mieltäneet itsensä kohderyhmäksi hankkeessa, jonka tähtäimessä oli julkinen esilletulo. Toisaalta jotkin musiikintekijät toimivat jossain amatööriyden ja ammattilaisuuden välimaastossa, ja valitsivat esimerkiksi statussyistä tai identiteettiään tukeakseen jättäytymisen sivuun hankkeesta. Oikeastaan ainoa mahdollisuus oli antaa jokaisen itse määritellä asemansa tässä suhteessa.

Hankkeen motivoijana oli oltava kokoava konkreettinen toimenpide, joka olisi tarpeeksi houkutteleva ja osallisia hyödyttävä, ja toisaalta myös tarkoituksenmukainen kirjastonkin tehtävien näkökulmasta. Tavoitteen oli oltava myös saavutettavissa käytettävissä olevilla resursseilla. "Ei ollut mitään mahdollisuutta esimerkiksi tarjota jokaiselle halukkaalle äänitysaikaa oikeassa studiossa, vaan oli tyydyttävä kenttä-äänityksiin ja niiden mukanaan tuomaan äänitysten esteettiseen luonteeseen. Eräs tiedotuksessa käytetty fraasi kuuluikin, että työn alla olisi dokumentti siitä minkälaista olisi "erään suomalaisen pikkukaupungin musiikki eräänä talvena uuden vuosituhannen toisen vuosikymmenen lopussa." Muotoilu korosti hankkeen "yhdessä tekemisen" luonnetta.

Oli kyettävä vastaamaan huutoonsa. Oli oltava varmuus siitä, että hankkeen aktiviteetteihin kyettäisiin sisällyttämään niin monta halukasta kuin niitä ikinä löytyisi. Tässä kohtaa oli olemassa vaihtoehtoisia suunnitelmia "mitä jos" -tilanteiden varalle. Kun äänityksistä koostetun soittolistan lisäksi ryhdyttiin tekemään myös fyysistä tallennetta, tavoitettiin erään resurssin rajat: valmistetun CD-levyn kapasiteetti täyttyi sastamalalaisesta musiikista minuutilleen. Ja vaikka CD formaattina sinänsä jo lähestyy loppuaan, juuri tällaisessa asiayhteydessä, muistona ja dokumenttina, fyysinen esine edelleenkin oli toimiva ratkaisu.

Tavoitteena on, että saavutettuja etuja hyödynnettäisiin. Jatkossa toimenpiteiden kohteena eivät tule olemaan vain harrastelijamuusikot, vaan kaikki musiikinnostavat, jotka ovat kuitenkin nyt läpi viedyn hankkeen jäljiltä siirtyneet askeleen lähemmäs kirjaston vaikutuspiiriä. Kynnystä osallistua ideoitaviin musiikkiaiheisiin toimiin tullaan madaltamaan entisestään. Kirjasto on vain yksi kunnallisista toimijoista, joiden tehtäväkenttään kuu-

luu musiikkikulttuurin paikallinen edistäminen, ja kirjaston rooliin kuuluu tarjota sellaista, mikä ei kilpaile jo olemassa olevan tarjonnan kanssa. On myös perusteltua toivoa, että kirjaston musiikkiaineistot saadaan entistä ahkerampaan käyttöön tulevien musiikkiin liittyvien tapahtumien, esimerkiksi musiikkiklubin, karaokekerhon tai asiantuntijavierailujen myötä.

Espoon kaupunginkirjaston musiikkipalvelut perustuvat musiikintekoon

SAKARI HEIKKA

HEIKKI KOSKINEN

TOBIAS LARSSON

Soittohuoneilla, äänitysstudiolla ja erilaisilla soittimilla varustetuista kirjastoistamme on muodostunut harrastamisen, tekemisen ja uuden oppimisen paikkoja, joissa musiikin harrastajat ja yhteiset kiinnostuksen kohteet kohtaavat toisensa. Vasta-alkajille kipinä musiikin harrastamiseen voi hyvin syttyä juuri kirjastossa. Matalan kynnyksen musiikkiryhmät tarjoavat monille ensikosketuksen soittimiin ja soittamiseen.

Vuonna 2020 Espoon kirjastoissa pääsi ohjatusti tutustumaan ainakin ukulelen, banjon, huuliharpuun sekä eri lyömäsoittimien soittamiseen. Lau-lamaan pääsee yhteislaulutilaisuuksiimme.

Seuraavat haastattelut kertovat tarinaa musiikkipalveluidemme nykyisestä suunnasta ja rakentavat samalla siltoja musiikkikirjastotyön tulevaisuuteen.

MUSIIKKIPEDAGOGIAA ESPOON KAUPUNGINKIRJASTOSSA

Kirjastopedagogina työskentelevä Sakari Heikka vetää useita musiikkiryhmiä Espoon eri kirjastoissa. Hän on Sibelius-Akatemiasta valmistunut klassisen koulutuksen saanut muusikko, joka on työskennellyt muusikkona monin eri tavoin. Hän on soittanut orkestereissa ja ollut mukana eri yhtyeissä ja kuoroissa. Kolmisen vuotta sitten hän aloitti kirjastossa harjoittelijana muutettuaan ulkomailta takaisin Suomeen.

"Esimieheni kysyi, olisinko kiinnostunut musiikkitoiminnan kehittämisestä ja ehdotti eri ideoita. Pidän kovasti musiikkiryhmien vetämisestä. Se

Espoon kaupunginkirjaston ukuleleryhmät jalkautuvat säännöllisesti kirjaston ulkopuolelle. Ryhmät käyvät laulamassa vanhusten ja kehitysvammaisten kanssa palvelukodeissa ympäri Espoota, ja järjestävät kesäisin puistojameja. Kuva: Harri Tuomola

on hyvin vapaamuotoinen ja luova tapa tehdä musiikkia verrattuna vaikka ammattimaisten orkesterien työskentelytapaan. Emme anna yksityisopetusta, sillä oppimisen tulisi olla yhteisöllistä ja tapahtua ryhmässä. On myös tärkeää, että toimintamme on helposti lähestyttävää, meillä ei ole sisäänpääsykokeita eikä ketään suljeta pois. Kaikki halukkaat ovat tervetulleita osallistumaan taustasta ja kokemuksesta riippumatta", kertoo Sakari Heikka.

Musiikkiryhmien kokeilu osoittautui suureksi menestykseksi, osaksi kiitos pienen ja erikoisen instrumentin – ukulelen. Ukulele on pieni nelikielinen Portugalista tullut kitara. Portugalilaiset maastamuuttajat toivat sen mukanaan Havaijille 1800-luvulla. Siellä se saavutti nopeasti suuren suosion ja levisi ympäri maailmaa. "Ukulele oli tosiaan se, joka räjäytti pankin meillä", Sakari Heikka sanoo ja nauraa. "Kun me järjestimme ensimmäisen ukuleleryhmämme, meillä oli jo kuusikymmentä halukasta osallistujaa. Ymmärsimme heti, että tässä oli joku juttu. Viime vuonna meillä on ollut neljä eri ryhmää eri-ikäisille ja -tasoisille ukulelen soittajille. Ukulelea on helppo lähestyä. Sen harrastamiskulttuuriin kuuluu rentous, rauhallisuus ja tiukkapipaisuuden välttäminen. Voi soittaa melkein mitä tahansa, miten

vain itse haluaa. Jonkin aikaa sitten pidettiin Jean Sibelius -konsertti Aino-lassa, jossa hänen teoksiaan esitettiin ukulelella. Kaikki on mahdollista."

Ison Omenan kirjastossa Matinkylässä Magnus Weckström johtaa toisenlaista musiikkiryhmää lapsille. Lastenmusiikkiorkesteri Hattuset esiintyy joka tiistai lastenosastolla. Hattusten esiintymisissä lapset pääsevät mukaan osallistumaan, soittamaan rytmimunilla ja muilla pienikokoisilla soittimilla, tanssimaan ja laulamaan.

"Kun lapset tulevat mukaan lavalle soittamaan, heidän innostuksensa voi aistia. Musiikissa mukana oleminen on lapsille hirveän kiva kokemus. Välillä he vain hytkyvät mukana ja unohtavat soittaa ja laulaa. Ilmaisia livemusiikin kuuntelu- ja harrastusmahdollisuuksia lapsille ei ole edelleenkään pääkaupunkiseudulla paljon. Lastenmusiikkiryhmiä Hattusten kautta monet lapset voivat saada ensimmäisen kokemuksen livemusiikista, johon he pääsevät myös itse osallistumaan. Joillekin kynnyksen mukaan tulemiseen voi olla iso. Kuitenkin, jos osaa puhua, osaa laulaa; jos osaa kävellä, osaa tanssia; jos käsi liikkuu, osaa soittaa. Soittaminen on hauskaa ja sen aloittaminen helppoa. Tästä Hattuset haluaa omalla esimerkillään kertoa", toteaa Magnus Weckström.

Kaikki Hattusten aikuiset jäsenet ovat kirjastossa töissä tai harjoittelussa. Mukana on kirjaston työntekijöitä, sivareita, kieliharjoittelijoita ja oppisopimusopiskelijoita. "Kynnyksen bändiin mukaan tulemiseen on matalalla. Kaikki ovat tervetulleita. Osa jäsenistä soittaa, osa vain laulaa. Jokainen voi olla mukana omalla tavallaan. Treenaamme kerran viikossa. Yhtye on myös työntekijöille tärkeä asia, ja se synnyttääkin positiivista yhteisöllisyyttä myös kirjaston sisällä, kertoo Magnus Weckström."

Viikoittaisten esiintymisten lisäksi Hattuset soittavat suosittuja teemakonsertteja kouluryhmille noin kerran kuussa. Konserteissa käy 100–150 lasta, eli niin paljon kuin vain sisälle mahtuu. Yhtye valmistelee myös ensimmäistä levyään, johon on sävelletty uusia lastenlauluja.

"Vanhemmilta ja lapsilta saamamme palaute on ollut yksinomaan positiivista. Monet ovat positiivisesti yllättyneitä, että tällaisia ilmaisia tapahtumia järjestetään kirjastossa. Mukaan on helppo tulla, kun tapahtuma on aina tiistaisin samaan aikaan." Hattusten lisäksi Magnus vetää musiikkisatutuokioita ja biisintekopajoja lapsille Espoon eri kirjastoissa. "Esikoulu-ryhmien opettajat pyytävät usein musiikkia mukaan. Musiikin avulla lapset

saa helposti osallistumaan. Joillekin lapsille keskittyminen voi olla vaikeata, mutta musiikin avulla he jaksavat pidempään. Musiikin kautta ujutkin lapset pystyvät ilmaisemaan itseään."

Myös Sakari Heikka ajattelee paljon musiikin vaikutusta kirjaston asiakkaisiin.

"Musiikki parantaa mielialaa ja tukee hyvinvointia," hän sanoo. "On paljon tutkimuksia, jotka käsittelevät ryhmämusisoinnin positiivisia vaikutuksia terveyteen. Musiikin harrastaminen ryhmässä voi muun muassa vähentää stressiä ja masennusta. Musiikki saa myös kuulua Espoon kaupunginkirjastossa. Sellon ja Tapiolan kirjastoihin on rakennettu jaminurkat, tilat erityisesti yhteismusisoinnille. Myös Ison Omenan kirjastoon sekä Espoonlahden rakenteilla olevaan aluekirjastoon on suunnitteilla tilat yhteismusisoinnille. Näissä tiloissa omat musiikkiryhmämme jammailevat, ja kuka vain voi liittyä mukaan soittamaan, laulamaan tai vain kuuntelemaan.

Kirjasto on asiakkaiden yhteinen olohuone ja entistä enemmän myös paikka, jossa asioita tapahtuu ja tapahtumia järjestetään. Kirjaston tapahtumien tulee olla yhteisiä ja avoimia kaikille. Musiikkiryhmien soittajille tarjoamme jopa soittimet lainaksi. Täällä on instrumentteja ja täällä on tilaa, tänne ihmiset voivat tulla ja tuntea yhteisöllisyyttä. Se on oikeastaan todella luonnollista."

Yhteenkuuluvuus ja yhteisöllisyys toistuvat usein Sakarin puheissa. "Ryhmässä soittaminen ja ajan viettäminen yhdessä on hauskaa. Ukulele-ryhmän kanssa olemme käyneet laulamassa yhdessä vanhusten ja kehitysvammaisten nuorten kanssa palvelukodeissa ympäri Espoota. Nämä ovat olleet sekä soittajille että palvelukodin asukkaille hienoja kokemuksia. Korona-aikaan osa ryhmistämme on toiminut Skypellä. Eristyksissä ollessaan ihmiset pääsivät musisoimaan ja juttelemaan toisilleen kotoa käsin. On fantastista, että jotain tällaista on syntynyt kirjastosta. Olemme onnistuneet luomaan yhteyden ihmisten välille. Tuntuu hyvältä olla mukana, kun tällaista tapahtuu."

Fantasia á tre – musiikkioppilaitoskirjastolaisten haasteet muuttuvassa maailmassa

MAARIA HARVIAINEN

JASKA JÄRVILEHTO

TIINA TOLONEN

Suomalainen musiikkikasvatus on menestystarina, josta on muokattu yksi suomalainen vientituote. Menestystarinan taustavoimana ovat vaikuttaneet myös musiikkioppilaitoksissa toimivat kirjastot. Ilman kaikkien saavutettavissa olevaa, ilmaista ja kattavaa musiikkioppilaitoskirjastojen verkostoa, laaja-alainen ja monipuolinen musiikkikasvatus tuskin olisi mahdollista nyt – eikä ole tulevaisuudessakaan. Jotta musiikkioppilaitoskirjastot säilyisivät elinvoimaisina resurssien vähentyessä ja menestystarina voisi jatkua, oli niissä työskentelevien kirjastoammattilaisten verkostoiduttava. Tähän tarpeeseen syntyi musiikkioppilaitoskirjastolaisten toimintaryhmä eli tuttavallisemmin Muska. Sen tavoite on jakaa tietoa, käytänteitä sekä luoda uusia työvälineitä yhteisesti käytettäväksi.

PRELUDI

Kesällä 2017 IAML:n (*International Association of Music Libraries, Music Archives and Music Information Centres*) vuotuinen kongressi järjestettiin Latviassa, tapahtumapaikkana oli Riiaassa sijaitseva Latvian kansalliskirjas-

to. Suomalaisedustajia oli paikalla suhteellisen hyvin erilaisista musiikki-kirjastoista, ehkäpä siksi, että tällä kertaa konferenssi järjestettiin lähellä ja matka- ja majoituskustannukset olivat edullisia. Eräällä lounastauolla yhteisen pöydän ääreen kerääntyi joukko samanhenkisiä suomalaisia musiikkioppilaitoskirjastolaisia. Riikaan saakka piti siis matkustaa, jotta eri puolilta Suomea päästiin saman pöydän ääreen.

Keskustelun lomassa saatiin idea luoda pysyvämpi musiikkioppilaitoskirjastolaisten toimintaryhmä Suomeen. Ajatus alkoi vähitellen siirtyä toteutukseen seuraavan syksyn aikana ja keväällä 2018 Suomen musiikki-kirjastoyhdistyksen kevätseminaarissa Tampereella ryhmä esittäytyi: Musiikkioppilaitoskirjastolaiset, lempinimeltään Muska-ryhmä. Ryhmän vetureina ovat alusta saakka olleet Maaria Harviainen (Taideyliopiston kirjasto), Jaska Järvilehto (Helsingin konservatorion kirjasto) ja Tiina Tolonen (Oulun ammattikorkeakoulun kirjasto / Oulun yliopiston kirjasto vuodesta 2020 eteenpäin). Kevään 2018 jälkeen Muska-ryhmä on järjestänyt vapaamuotoisia Skype-kahvihetkiä musiikkioppilaitoskirjastolaisille, avoimia webinaareja, joissa on esitelty uusien kirjastojärjestelmien piirteitä erityisesti musiikin näkökulmasta, sekä tehnyt ryhmää tunnetuksi lehtiartikkeleilla.

TOCCATA

Suomen musiikkikirjastoyhdistyksen jäsenistöön on aina kuulunut kirjastoammattilaisia useammalta sektorilta. Musiikkikirjastoyhdistyksen toiminnassa on noussut esille oikeastaan vain yksi osa-alue, yleiset kirjastot. Se on ollut hyvin ymmärrettävää, sillä yleisiä kirjastoja ja niiden musiikkiosastoja on runsaasti, toisin kuin musiikkioppilaitoksia ja niiden kirjastoja. Musiikkialan oppilaitokset ovat maassamme pienehköjä yhteisöjä, joissa vuorovaikutus opettajakunnan ja kirjaston välillä on tärkeä osa kirjastotyötä. Asiakkaiden suuri enemmistö koostuu oman oppilaitoksen opettajista sekä opiskelijoista, mutta toisaalta on jatkuvasti huomioitava kirjastojen avoimuus kaikille käyttäjille. Musiikkioppilaitosten kirjastot ovat tärkeitä sekä musiikin harrastajille että musiikin ammattilaisille.

Yhteydenpitoa eri oppilaitoskirjastoissa työskentelevien musiikkikirjastoammattilaisten kesken on kuitenkin pitkään ollut, johtuen ehkäpä juuri työsarjamme erilaisuudesta verrattuna yleisiin kirjastoihin. Kollegiaalis-

ta tukea ja neuvoja on osattu ja osaltaan jouduttu hakemaan kauempaa kuin kotikaupungista. Monenlaisia virallisia tai vähemmän virallisia verkostoja on syntynyt ja yhteistyötä tehty, tästä hyvänä esimerkkinä vaikkapa nyt jo kuopattu MUHAVE -projekti, jossa 2000-luvun alkuvuosina rakennettiin yhteistyössä muutaman amk- ja yliopistokirjaston voimin musiikin tiedonhakuun tarkoitettu verkkokurssi. MUHAVE-projektin tuottama materiaali oli tuolloin ainoa laatuaan.

Onkin oikeastaan aika jännittävä kysymys, miksi Muska-ryhmä syntyi vasta nyt, kun Suomen musiikkikirjastoyhdistys on jo 40-vuotias? Oppilaitosympäristössä toimivat musiikkikirjastoihmiset ovat tavanneet usein eri tilaisuuksissa kasvotusten ja monesti on keskusteltu myös työasioista. Monet meistä ovat osallistuneet aiempiin IAML:in kongresseihin ja nähneet siellä, millaista toimintaa ja erilaisia työryhmiä ja sektioita muiden maiden musiikkikirjastoyhdistyksillä on. Yhteinen havaintomme Riiassa käytyjen keskustelujen aikana oli, että täällä Suomessakin tarvitaan enemmän oppilaitosympäristöön keskittyvää toimintaa musiikkikirjastolaisten kesken. Olemme yksin tai yhdessä olleet huolissamme musiikkikirjastomaailman muutoksesta ja sen vaikutuksesta jokapäiväiseen työhön.

Kirjastotyön arkipäivästä eli tiedonhankinnan opetuksesta musiikin opiskelijoille, aineiston hankinnasta ja kuvailusta sekä kaikesta mahdollisesta asiakaspalvelusta vastaavat yleensä yhdet ja samat työntekijät. Näissä yhteisöissä kirjastohenkilökunnan, opettajien ja opiskelijoiden välille syntyy väistämättä vahvoja siteitä ja elinikäisen oppimisen myötä rakentuu usein pitkiä asiakassuhteita. Opettajat luottavat siihen, että kirjastossa tunnetaan musiikin erityispiirteet ja osataan huomioida ne niin tiedonhaun opetuksessa kuin kokoelmatyössä. Oppilaitoskirjastoja yhdistääkin enemmän oppiala eli musiikki kuin oppilaitoksen aste tai ympäröivä organisaatio, ammattikorkeakoulu, yliopisto tai muu koulutusaste. Pienissä kirjastoissa erikoistutaan musiikkiin, ei välttämättä kirjastoalan erilaisiin työtehtäviin. Muutokset koulutuskentällä ovat jatkuvia, korkeakouluja ja oppilaitoksia yhdistetään ja välillä myös erotetaan toisistaan. Kirjastot ovat myös mukana samassa myllerryksessä. Oppilaitoskirjastoissa on meneillään suuri murros kirjaston tehtävissä, kirjaston asemassa ja myös rahoituksessa.

FUUGA

Muska-ryhmän toiminnan käynnisti konkreettisesti ennen kaikkea tiedonhaun opetukseen liittyvä keskustelun tarve. Musiikkioppilaitoskirjastojen vahva rooli on auttaa opiskelijaa valmistumaan ajallaan ja omaksumaan sellaisen tietopaketin, jonka avulla hän pärjää työelämässä tai jatko-opinnoissa. Tiedonhaun opetuksesta musiikinopiskelijoille on tehty varsin paljon myös tutkimusta. Opiskelijoiden tulee tutustua oman alansa keskeisiin lähteisiin, löytää tietoa omaa tutkimustaan varten ja oppia suhtautumaan tietoon kriittisesti. Tämä on kuitenkin osoittautunut aika haasteelliseksi alueeksi, sillä lähteiden kirjo on digitalisoitumisen myötä valtavasti laajentunut.

Oman ongelmansa tuovat myös erilaisten maksumuurien takana olevat aineistot ja yleensä vaihtelevat mahdollisuudet päästä käyttämään erilaisia e-aineistoja. Avoin tiede ja tutkimus sekä avoimesti saatavilla olevat aineistot ovat jossain määrin oma maailmansa musiikkikirjastojen osalta. Erityisesti tekijänoikeuksiin ja lähdekritiikkiin tulisi osata kiinnittää huomiota. Jos opetussuunnitelmassa opintoihin ei sisälly lainkaan tiedonhaun opetusta, jää kirjaston harteille usein vastuu näiden asioiden selvittämisestä opiskelijoille. Kirjasto tasapainoilee monen roolin välillä: ollako portinvartija, tiedonvälittäjä vai kenties molempia?

Mitä sitten on tiedonhankinnan opetus? Tiedonhankinnan opetuksella on syvät juuret menneiden vuosikymmenten kirjastonkäytön opetuksessa, jolloin opiskelijoita opastettiin käyttämään kirjaston fyysisiä aineistoja ja löytämään tarvitsemansa aluksi kirjaston kortiston avulla ja myöhemmin kirjastotietokannan avulla. Tutkimuksen ja opetuksen aineistojen muuttuessa sähköisiksi ei voitu enää puhua pelkästään kirjaston käytöstä vaan kyse oli tiedonhankinnasta. Kuinka opiskelijat löytäisivät opinnäytteisiinsä tarvitsemansa tiedon ja lähteet? Suomalaisiin kirjastoihin tuotiin angloamerikkalainen käsite informaatiolukutaito. Elektronisen aineiston jatkuvasti kasvaessa alettiin puhua informaatiotulvasta. Yhdysvaltalaisissa ja brittiläisissä kirjastoissa muokattiin kirjastonkäytön opetuksesta informaatiolukutaidon opetus vastaamaan paremmin sitä työtä, jota kirjastonhoitajat todellisuudessa tekivät. Informaatiolukutaidon käsite ei ole vielä täysin juurtunut suomalaiseen kirjastomaailmaan, mutta sisältö on ja pysyy: tiedonhankinnan opetus.

Oppilaitoksissa, jokseenkin asteesta riippumatta, opiskelijat joutuvat kirjoittamaan lopputyön oppineisuutensa osoitukseksi. Musiikin koulutuksessa lopputyöhön yleensä kuuluu soittamalla, laulamalla tai muuten suoritettu musiikillinen osuus. Kirjallinen osuus kuitenkin puolustaa yhä paikkaansa osana opiskelijan taidon- ja tiedonnäytettä. Opiskelijan olennaisiin opiskelutaitoihin kuuluu yhä edelleen relevantin ja "oikean" tiedon etsiminen, löytäminen ja arvioiminen. "Oikea tieto" on lainausmerkeissä, koska sen oikean ja relevantin tiedon erottaminen on käynyt koko ajan vaikeammaksi. Opiskelijat tarvitsevat ohjausta ja opastusta kasvaakseen siihen ymmärrykseen, jolla relevantti tieto löydetään ja relevantti tieto erotetaan massasta. Tiedon massassa on tietoa ja informaatiota joka lähtöön. Kuka tahansa voi tuottaa informaatiota omasta henkilökohtaisesta näkökulmastaan, olipa näkökulma kuinka yksipuolinen tahansa. Faktat saattavat pitää paikkansa tai sitten eivät. Tiedonhankinnan peruspilarit, relevantin tiedon löytäminen ja tiedon kriittinen arviointi ovat ajankohtaisempia kuin koskaan.

Systemaattisen tiedonhankinnan ja kriittisen informaatiolukutaidon tai medialukutaidon opetuksessa opiskelijoille tarjotaan työkaluja ja kokemusta relevantin tiedon löytämiseen ja tiedon kriittiseen arviointiin. Medialukutaito ei ole yhtä kuin Googlen käyttö. Sen sijaan medialukutaitoinen opiskelija osaa hyödyntää Googlea ymmärtäen samalla sen rajoitukset. Hän osaa hyödyntää myös monia muita tiedonlähteitä, maksullisia ja maksuttomia, vapaasti käytettäviä ja oppilaitosten ja kirjastojen tarjoamia. Ennen kaikkea hän on tietoinen tiedon maailman tarjoamista vaihtoehtoista ja niihin liittyvistä lainalaisuuksista. Tätä kaikkea tarjoaa kirjastojen tiedonhankinnan opetus. Ei enempää eikä vähempää.

Musiikin opiskelijat eivät ole erilaisessa asemassa. He tarvitsevat tiedonhankinnan ohjausta yhtä paljon kuin kaikki muutkin opiskelijat. Lisäksi relevanttien musiikkiaineistojen etsiminen, löytäminen ja kriittinen arviointi vaatii osaamista. Pitäisi löytää sopiva editio tietystä teoksesta. Mikä sitten on editio? Mistä niitä editioita löytää? Kirjaston nuottihyllystä vai internetistä? Kirjastosta saa maksuttomasti lainaksi nuotin. Mutta missä kirjastossa on juuri se kappale tai se sävellyksen painettu ja toimitettu versio, jonka haluan saada. Löytyisikö kyseinen editio ehkä kustantajan omilta verkkosivuilta. Voinko kopioida sen sieltä? Maksaako se tai onko kopiointi-

nen edes luvallista? Verkko on pullollaan erilaisia maksullisia, mutta myös joitain maksuttomia musiikin suoratoistopalveluita. Mutta jos esimerkiksi sattuu etsimään useamman vuoden takaista, mahdollisesti ainutlaatuista tietyn artistin tai sävellyksen levytystä, se ei välttämättä löydy mistään suoratoistopalvelusta. Siispä asiakas on jälleen kysymyksen edessä, mistä se kappale löytyy. Jos soitan musiikkialan erikoiskirjastoon, siellä varmaankin osataan neuvoa.

CODA

Asiakkaan kannalta onnistuneeseen lopputulokseen pääsemistä edeltää pitkä ketju erilaisia asiantuntemusta vaativia toimenpiteitä. Asiakaspalvelutilanne jää monelle kirjaston käyttäjälle usein ainoaksi kosketuspinnaksi oppilaitoksen kirjastoon, on kyse sitten aineiston lainaamisesta itsepalveluautomaatilla tai tietopalvelusta verkkochatissä. Lainattava aineisto ei kuitenkaan ole ilmestynyt itsekseen tyhjältä hyllyyn (fyysiseen tai elektroniseen) eikä tekoälyn ohjaama chattibotti osaa, ainakaan vielä, selvittää opinnäytteensä kanssa hieman eksyksissä olevan opiskelijan täsmällistä tiedontarvetta.

Kirjastossa tarvitaan ihmisiä, jotka seuraavat koulutusalaan liittyviä julkaisuja ja muita aineistoja sekä punnitsevat mitkä tarjolla olevista aineistoista tarjotaan asiakkaiden käyttöön. Tämän päätöksen tekemiseksi pitää oppilaitoksen opetussuunnitelman ja pedagogisten tavoitteiden lisäksi tuntea oppilaitoksen arki eli se, miten suunnitelmia ja tavoitteita käytännössä toteutetaan. Kirjaston henkilökunnalla on hyvä olla aavistus ajassa liikkuvista virtauksista, jotta kirjaston asiakkaita voidaan kannustaa uuden tiedon ja uusien menetelmien omaksumiseen. Tämä edellyttää kykyä arvioida tiedon ja tiedonlähteiden luotettavuutta sekä mahdollista hyödynnettävyyttä.

Oppilaitoksessa kohtaavat erilaiset asiantuntijuudet. Kirjasto itse on kirjaston ja sen välittämien aineistojen paras asiantuntija. Kirjaston tarjoama tiedonhankinnan ja aineistojen käytön opetus tulisi liittää kiinteästi osaksi oppilaitoksen opetussuunnitelmaa, jotta kirjaston tarjoamista aineistoista saataisiin mahdollisimman paljon hyötyä opetuksessa, opiskelussa ja tutkimuksessa. Kirjasto ei kuitenkaan voi korvata tai paikata opettajien

pedagogista tehtävää vaan tulee muistaa, että kirjaston toiminta tukee oppilaitoksessa annettavaa opetusta. Kirjaston ja opettajien hedelmällisestä vuorovaikutuksesta syntyy osiaan suurempi kokonaisuus.

Kirjaston kokonaisvaltainen hyödyntäminen osana oppilaitoksen toimintaa edellyttää myös oppilaitoksen hallinnolta ymmärrystä kirjaston tuottamista ja välittämistä palveluista. Hallinnolla on oltava todellisuutta vastaava käsitys kirjastossa työskentelevien henkilöiden monimuotoisesta työnkuvasta ja asiantuntijuudesta. Kirjaston rooli osana oppilaitosta pitää ymmärtää myös budjettia laadittaessa. Kirjaston henkilökunnan ja aineiston edellyttämä rahoituserä on aina panostus oppilaitoksen kehittämiseen, ei koskaan pelkkä kuluerä.

Muska-ryhmän yhtenä tavoitteena on tehdä näkyväksi musiikkioppilaitoskirjastolaisten sellaista työtä ja asiantuntemusta, joka jää harmillisen usein näkymättömiin oppilaitoksen arjessa niin asiakkailta kuin oppilaitoksen hallinnoltakin.

FINALE FANTASTICO

Ennen kuin katsotaan tulevaisuuteen, haetaan perspektiiviä menneisyydestä. Viisitoista vuotta sitten MUHAVE-projekti oli uuden uutukainen. Projektiin osallistuneet tekivät kovasti töitä, jotta oltaisiin löydetty ideoillemme sopiva tekniikka. Nyt tuon MUHAVE-materiaalin tekniikka vaikuttaa suunnattoman kömpelöltä ja vanhentuneelta. Musiikkiin liittyviä e-aineistoja on valtavasti, viimeisen parinkymmenen vuoden aikana digitaalisen musiikkiaineiston määrä on kasvanut huimaavasti ja tekniikka kehittynyt, mutta myös maksullisia aineistoja on entistä enemmän.

Musiikkiaineistojen kuvailu kirjastotietokantoihin on hyvin erilaista kuin 2000-luvun alussa, peruseräaatteet ja hakutekniikat ovat muuttuneet, kirjastojärjestelmät jo useaan kertaan vaihtuneet. Tuolloin oltiin vielä osittain kirjastonkäytön opetuksen maailmassa ja e-aineistot olivat vasta tulossa. Nykyinen tiedonhankinnan opetus on pedagogiikaltaan ja opetus-tavoiltaan hyvin erilaista. Opetusta ei enää anneta vain perusopiskelijoille vaan entistä enemmän myös tutkijoille. Oppilaitoskirjastoille on viime vuosina entistä enemmän tullut tutkimuksen tukemiseen liittyviä tehtäviä. Avoimen tieteen ja tutkimuksen periaatteiden myötä kirjastojen vastuulle

ovat usein tulleet mm. avoimet julkaisuarkistot ja tutkimusaineistojen hallintaan liittyvät opastus- ja koulutustehtävät.

Viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana musiikkioppilaitoskirjastot ovat tehneet digiloikan, opetusloikan ja tutkimusloikan. Kirjastot ovat ottaneet haltuun uusia, suuria tehtäväkokonaisuuksia. Siihen on tarvittu paljon myös ammatillista joustavuutta. Ammattitaitoa on kehitettävä jatkuvasti, peräpeiliin ei ole varaa jäädä tuijottelemaan. Tulevaisuuden voimavara oppilaitoskirjastoissa on ehdottomasti entistä enemmän organisaatorajoja ylittävä yhteistyö, joka on yksi Muska-ryhmän peruserätyökaluista. Yhteistyötä ja yhteistä tekemistä voi syntyä esimerkiksi avoimesti tuotettujen verkko-oppimateriaalien kautta. Kirjastojen pitää myös entistä enemmän pyrkiä tekemään itsestään haluttu yhteistyökumppani erilaisiin hankkeisiin tai vaikkapa opetuksen kehittämiseen. Kirjastosta löytyy potentiaalia, jos sitä halutaan ja osataan käyttää.

Todennäköisesti emme vielä edes aavista, millaisia tehtäviä kirjastot ottavat vastaan tulevina vuosikymmeninä. Aivan varmasti kaikki musiikki- ja kirjastot ovat 2030-luvulla aivan erinäköisiä kuin nyt. Se vaatii kirjastoalan ammattilaisilta edellä mainitun joustavuuden lisäksi ketteryyttä ja yhteistyökykyä. Oman ammattitaidon näkyväksi tekeminen ja kommunikoiminen tasaveroisesti muiden oppilaitoksissa työskentelevien, niin opettajien kuin hallinnon työntekijöiden kanssa on kirjaston toiminnan edellytys. Kirjaston ammattilaisten asiantuntijuutta ja osaamista on myös uskallettava lobata niin oman organisaation päättäjille kuin suurelle yleisölle.

Opi musiikin tuntijaksi, taitajaksi, kokijaksi!

ARJA NIEMIMAA

Muutama vuosi sitten pidin välttämättömänä, että olisi saatava jonkinlainen iso hanke työskentelypaikkani Pasilan kirjaston yläkerran tilojen uudistamiseksi, koska muidenkin kaupunkien pääkirjastojen musiikkiosastoja oli saneerattu viihtyisiksi monitoimitiloiksi. Mielestäni Pasilan kirjastonkin toisen kerroksen asiakastilat olisivat kaivanneet uutta tilasuunnitelmaa, kalustusta ja varustelua. Toivoin toki myös, että toiminnot muuttuisivat entistä enemmän siihen suuntaan, että asiakkaat voisivat osallistua kirjaston toimintaan tekemällä itse ja olla mukana tapahtumatuotannossa. Mutta voi sentään, kun ne tilat olivat vain niin 1980-90 -lukua! Remonttihanke-ehdotukseni tyrmättiin heti ensimmäisessä pomoportaassa.

Yläkerran Musiikkibasaariin oli koottu lainattavaa musiikkiaineistoa uudelleen jo jonkun vuoden ajan. Basaarin avajaiset olivat lokakuussa 2015. Mutta kun Kirjasto 10 sulki ovensa syyskuun 2018 lopussa, Kympin CD- ja LP-kokoelmat siirrettiin Pasilan kirjastoon. Muutama kymmenen tuhatta mallikasta, hyvin lainassa kiertänyttä, kuratoitua äänitettä, jotka eivät soineet Oodiin, saapuivat. Pasilaan muotoutui yksi pääkaupunkiseudun yleisten kirjastojen suurimmista äänitekokoelmista. Aineisto ikään kuin palasi syntysijoilleen, se oli muuttanut 2000-luvun alkupuolella ensin Pasilan asemalle ja myöhemmin Kirjasto Kymppiin, jossa se muodosti Kympin mainikkaan kokoelman perustan.

Itse asiassa Pasilan kirjastossa, Helsingin pääkirjastossa, oli lisäksi jo valmiina eräänlainen yhteispalvelukonsepti: samoissa tiloissa yläkerrassa sijaittivat lehtialue, aikuisten sarjakuva-alue ja Musiikki & media -alue äänitteineen, nuotteineen, musiikkikirjoineen ja -tallenteineen ja kotiin lai-

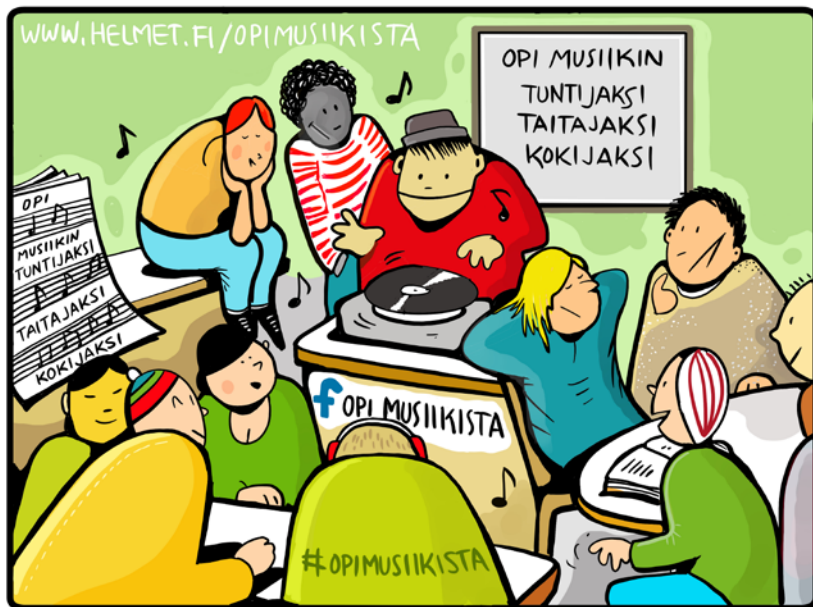
nattavine soittimineen. Lisäksi asiakaskäytössä oli runsas määrä työasemia, makerspace-laitteita sekä muutama pieni kokoustila.

Kertomuksesta *Mitäs siellä nyt taas tapahtuu – Pasilan kirjaston Musiikkibasaarin vuosi 2017* käy ilmi, että oli tehty suosittuja musiikkitapahtumia ja -näyttelyitä, verkostoiduttu muiden musiikkitoimijoiden kanssa ja harjoitettu vilkasta yhteistyötä. Lisäksi kirjaston musiikkiaineistojen sisällön avaaminen printtiin ja verkkoon asiakkaita varten sekä musiikkivalmennus oli ollut aktiivista. ”Tätä musiikkikirjastotoimintaa Pasilassa halutaan kehittää edelleen unohtamatta asiakkaiden arvostamaa perinteistä kirjastoa, jossa on runsaat ja monipuoliset kokoelmat”, sanoi kirjaston johto juhlavasti. Tähän tosin on pakko todeta, että resurssien äärimmäinen niukkuus suorastaan löi vasten kasvoja, kun lähes kaikki työaika tuolloin meni kokouksematyyöhön äänitteiden parissa.

Kirjaston ympäristössä ei ollut eikä nytkään ole mitään moitittavaa, päinvastoin: Pasila on keskeisenä liikenteen solmukohtana kirjaston musiikkipalvelujen kehittämisen paikaksi erinomainen. Monikulttuurinen Pasilan asuinalue oli juuri saamassa runsaasti uusia asukkaita ja kauppakeskus Triplaan, Suomen vilkkaimpaan asemakeskukseen, avautuisi Musiikkimuseo Fame. Oletettavasti nämä seikat lisäisivät Pasilan kirjaston musiikkipalveluiden käyttöä entisestään ja toisivat kirjastolle lisää yhteistyön mahdollisuuksia yleisötyössä, ajattelin.

Mitä arvelette, tuliko sellainen tahtotila, että Pasilan Musiikki & media -alueen toimintaa lähdettiin voimakkaasti kehittämään? Olisiko aika ollut kypsä kirjaston musiikkihankkeelle? Pyysikö ja nimesikö kaupungin kirjaston johtoryhmä työryhmän valmistelemaan kehittämistoimia? Ei. Oli toimittava itse. Jo pitkään itänyt siemen kylvettiin kuin tuntemattomaan maahan eräässä kehityskeskustelussa, johon konsultti oli keksinyt uuden jipon, että alainen voi halutessaan vetää hihastaan pöytään jokerikortin. Jokeristani lähti kehkeytymään toimintalähtöinen hanke, johon ei välttämättä tarvitakaan paikkojen remontointia. Hanke on sittemmin saanut nimen *Opi musiikin tuntijaksi, taitajaksi, kokijaksi!*

Suunnittelun pakollisten byrokratiavaiheiden ohella onnistuttiin soraamaan taiten tehty hankehakemus aluehallintovirastolle. Musiikkihanke alkoi maaliskuussa 2019, ja suunnitelmat täsmentyivät. Syksystä 2019 asti on tuotettu jokaihmissen musiikkipalveluja, annettu musiikin näkyä ja kuu-

Musiikkihankkeen kuuntelupiiri. Piirros: Holecek (Esa Holopainen)

lua lähes kaikissa Pasilan kirjastotiloissa ja törmäytetty musiikki muuhun kirjaston kulttuuritarjontaan. Mukaan on tullut sellaisiakin ihmisiä, jotka eivät aiemmin ole ollenkaan käyttäneet kirjaston musiikkipalveluja. Toiminta on osa Etelä-Suomen aluehallintoviraston rahoittamaa yhteishanketta, jossa kirjaston virallisina kumppaneina ovat ennestään tutut Maailman musiikin keskus, Musiikkiarkisto, Käpylän musiikkiopiston Kamu-linja ja uutena tuttavuutena Helsingin kaupunginorkesteri tuoden näkyvyyttä ja monipuolista musiikkiasiantuntijavoimaa. Hanketta emännöi Pasilan kirjasto ja mukana ovat myös aktiiviset Helsingin musiikkikirjastot Itäkeskuksen kirjasto, Kallion kirjasto ja Töölön kirjasto. Projekti kestää vuoden 2020 loppuun.

Projektiin palkattiin kirjastomaailman ulkopuolelta musiikkipedagogi. *Opi musiikin tuntijaksi, taitajaksi, kokijaksi!* -hanke on tätä kirjoitettaessa hyvässä vauhdissa. Tuotamme ja samalla kokeilemme eri yleisöille osallistavia

musiikkikirjastopalveluja. Näitä ovat toiminnalliset musapajat, joissa voi tehdä musiikkia helposti ja hausalla tavalla. Supersuosioon ovat nousseet aktiiviseen kuunteluun ja yhdessä rupatteluun keskittyvät kuuntelupiirit, joissa voi tutustua musiikin eri lajeihin ja ilmiöihin. Musiikkipedagogilla on ollut viikoittain musatreffit, joissa hänen kanssaan on voinut tulla juttelemaan lähes mistä vain musiikkiin liittyvästä aiheesta ja saada vinkejä musiikin harrastamiseen.

Myös musiikilliset tempaukset, pop upit sekä musiikkikirjastotyöntekijöiden pedagoginen kouluttautuminen kuuluvat agendaamme. Koronakevät hillitsi pakostakin hengästyttävän nopeatahtista livetapahtumatuotantoa, siirsi toiminnan verkkoon, mutta opetti lisää digitaitoja. Olemme olleet striimeissä ja laatineet someen entistäkin enemmän musiikkisisältöjä. Homma lähtee uuteen nousukiitoon kesätauon jälkeen, kun osa livetapahtumista laajenee syksyllä muihinkin kirjastoihin kuin kokeilukirjasto Pasilaan.

Musiikkikirjastojen ydintoiminnoiksi on hankkeen myötä entisestäänkin kirkastunut musiikin harrastamisen ja sen tekemisen tukeminen. Maksuttomilla palveluilla pitää olla helppo saavutettavuus ja matalan kynnyksen mahdollisuus luovaan ilmaisuun, itse tekemiseen, inspiroitumiseen, kehittymiseen, vahvistumiseen sekä musiikista nauttimiseen ja oppimiseen. Tähän kuuluu asiantuntevan tietopalvelun ja laadukkaan, vain tiettyihin kirjastoihin keskittyvän runsaan ja syvän äänitetarjonnan ohella pitkä luettelo muitakin asioita:

- fyysisen ja digitaalisen nuotti- ja opetusmateriaalien tarjoaminen ja käytön opastus
- monikanavaiset aineistonäyttelyt
- sisällön tuottaminen printtiin ja verkkoon
- esiintymismahdollisuuksien tarjoaminen harrastajille ja ryhmille ja esiintyjien verkostoitumisen tukeminen
- kirjaston musiikkitapahtumien ja klubien tuottaminen
- kirjaston kuuntelupiirien, musapajojen sekä musatreffien tuottaminen
- kaupunki- ja kaupunginosatapahtumiin, teemaviikkoihin ja -päiviin osallistuminen

- liikkuvana musiikkikirjastona toimiminen, pop up
- äänieristetyt harjoittelut- ja studiotilat
- nopeat ja helpot avotilaratkaisut soittamiseen
- instrumenttien lainausmahdollisuus kotiin
- digitaalisten infonäyttöjen käyttäminen tiedottamiseen sekä esim. musiikkitoimijoiden avoimien verkkoaineistojen ja asiakkaiden videodemojen näyttämiseen
- pienten produktioiden ohjaaminen
- musiikkikirjastotyöntekijöiden ja musiikkikirjastotyöstä kiinnostuneiden henkilöiden jatkuvan kouluttautumisen järjestäminen ja osallistumismahdollisuuksien turvaaminen

Nuo ovat esimerkkejä sisäänrakennettuna olevasta pedagogiasta – lähtökohtaisestihan kirjasto on itsessään jo oppimis- ja oivaltamispaikka, mutta tässä hankkeessa on pystytty paremmin keskittymään rohkeaan tekemiseen. Joitakin edellä luetelluista asioista on Helsingin kaupunginkirjaston muutamilla yksiköillä jo ollut aiemmin käytössä. Mutta vasta hankkeessa on onnistuttu luomaan palvelumuotoilua: tuotteistetut konseptit *Kuuntelupiiri*, *Musatreffit*, *Elävä jukeboksi*, *Yhteisöllinen laulaminen kirjasto-oloihin* (Community Singing) sekä pedagoginen menetelmä *Opi musiikista biisinteon kautta*. Musiikkipedagogi Tuuli Wallenius on laatinut omaan metodiin pohjautuvan, musapajoissa ja -treffeillä syntyneen, kirjastotyöntekijöille ja ummikoillekin soveltuvan oppimateriaalin verkkoon.

Lisäksi on kerätty palautteet kaikista hankkeen yleisötilaisuuksista. On myös saatu vastaukset jokaiselle 37 kirjastolle lähetettyyn kyselyyn nykyisestä musiikkikirjastopalveluista ja näiden vastuuhenkilöistä.

Vastausten analysoinnin jälkeen syntyy Helsingin kaupunginkirjaston alueellisten musiikkipalvelujen verkostomalli ja uusi musiikkikirjaston palvelulupaus. Tästä on hyvä jatkaa. Koska hankkeen tapahtumia on tätä kirjoittaessa vielä edessä, ovat raportointi ja tarkempien johtopäätösten tekeminen luonnollisesti kesken. Sen voin hyvin sanoa, että kaikkea ei tulevaisuudessakaan kannata tehdä yksin ja joitain pedagogisia palveluja voi kenties tilata ulkoa, kun musiikkiäänitteiden hankinta ja fyysinen tarjonta Helsingissä keskittyy aluekirjastoihin (eikä kellu hallitsemattomasti sinne tänne eri kirjastoihin) ja aineistorahaa jää säästöön muuhun käyttöön.

Musatreffeillä ja musapajoissa on käynyt monesti ilmi, että musiikin työpajatiloihin olisi kysyntää Pasilan kirjastossa. Olisi ollut hienoa voida tarjota kävijöille mahdollisuus soittaa ja laulaa suljetummassa tilassa, vaikka hyvin kaikki on sujunut salin puolellakin. Onneksi seikkaperäiset suunnitelmat yhden asiakaskäytössä olevan, jo valmiiksi äänieristetyt, tietokonehuoneen muuttamiseksi musiikkipalveluja varten oli tehty jo viime syksynä, kun *Opi musiikista* -hanke alkoi. Tuo pikku tila oli aikoinaan ollut musiikin kuunteluhuone! Huoneen käyttötavan muuttaminen joillakin soittimilla ja musiikinteko- ja opetusohjelmilla varustetuksi kotistudiomaiseksi musiikkihuoneeksi kirjastonkäyttäjien itsenäistä soittamista, soiton tai laulamisen harjoittelemista, äänittämistä, digitointia ja kuuntelua varten on luvassa kesän aikana. Musahankkeen kokemukset ovat epäilemättä vauhdittaneet tätä. Kirjaston keväisten kiinnioviikkojen aikana ovat Pasilan kirjastotyöntekijät ehtineet tehdä myös muuta tilojen ehostusta, ja suunnitelmissa on seuraavaksi makerspace-työpaja-alueen järjeistäminen.

Jäävätkö korona-ajan virtuaalitapahtumat ehkä pysyvästi musiikkikirjaston palveluvalikoimiin? Minkälaisia hybridipalveluja, joissa virtuaaliset ja fyysiset tapahtumat pystytään yhdistämään, voi syntyä? Kykenemmekö kehittämään tavoittelemamme aidon yhteisöllisen ja vastavuoroisuuteen perustuvan musiikin oppimiseen liittyvän somesovelluksen? Osaisimmeko jo pian paremmin hyödyntää peliteknologiaa, vaikka tekemällä toiminnallisia, räätälöityjä kirjaston virtuaalikävelykierroksia? Äskeinen kevään pitkä digiharppaus sekä Oodin ja vaikkapa Musiikkimuseo Famen interaktiiviset tekniset ratkaisut musiikista oppimiseen ovat vuotta 2020 ja jo historiaa. Miltähän vuosi 2030 tulee näyttämään? Toivottavasti tekninen vauhtisoikeus ei tule selättämään musiikin harrastamisen iloa, täsmäyhteisöllisyyttä eikä yhdessä tekemistä ja vastavuoroista oppimista.

Musiikin harrastaminen ja kuunteleminen eivät ole katoamassa minnekään. Fyysisen musiikkiaineiston ostaminen sekä sen lainaaminen ovat vähentyneet musiikkitarjonnan siirryttyä paljolti verkkoon. Musiikin tarjonta kuluttajille on kuitenkin myös monipuolistunut ja tuonut uusia mahdollisuuksia. Näitä mahdollisuuksia tehdään musiikkihankkeessa tutuksi niin yleisöille kuin kirjastojen työntekijöille.

Tapahtumat musiikkikirjastoissa - itsetarkoitus vai tarpeellinen lisä

LASSI KOKKONEN

Yleisten kirjastojen toimintakentässä musiikkisisältöiset tapahtumat on koettu vastaanottajasta riippuen joko loistavana, turhana, häiritsevänä tai yhdentekevänä lisänä. Musiikkikirjastotapahtumilla on kuitenkin jo varsin pitkä ja vakiintunut historia kirjastojen toimintapaletissa. Ovatko tapahtumat ja toiminnallisuus kokonaan korvaamassa "perinteisen" kirjastotoiminnan ja aineistonkäytön? Vai toimivatko konsertit, haastattelut sekä pedagogiset ratkaisut kokonaisuutta palvelevina lisäarvoa tuovina asioina? Ovatko tapahtumat irrotettavissa kokonaisuudesta vai tuovatko ne asiakkaan lähemmäs ydintoimintaa, johon kuuluvat edelleen sisällöt kokoelmineen ja tietopalveluineen?

Helsingin kaupunginkirjaston toiminnassa musiikkitapahtumien alku sijoittuu 1950-luvulle ja säveltäjä, kulttuurituottaja Seppo Nummen aikaiseen Käpylän kirjastoon, jossa hän pyöritti aktiivista Musiikkikerhoa kirjastonhoitajien Esteri Parviaisen ja Inkeri Siveniuksen sekä kapellimestari Erkki Länsiön kanssa. Kirjaston pianon ympärille kokoonnuttiin analysoimaan illan isännän Nummen soittamia klassisia pianokappaleita partituu-reja tutkien. 1960-luvulla Kallion sivukirjastossa säveltäjä ja musiikinopettaja Kari Rydman saattoi soittaa äänilevyjä täyteen pakatulle kupolisalille ja 1970-luvun alussa Töölön kirjaston musiikkiosaston parvekkeelta soitettut levyt kaikuivat innokkaalle yleisölle, joka istui hartaasti kuunnellen Tope-liuksen puiston penkeillä.

Tapahtumat toimivat menneinä vuosikymmeninä tarpeellisina ja suosittuina kirjastotoiminnan osina jo siitäkin syystä, että levyjen lainaus ei ol-

lut vielä käytännössä alkanut eikä kirjaston käyttäjillä välttämättä ollut edes levysoittimia. Kirjastojen omat konserttitapahtumat tulivat luonnollisena jatkeena pienempimuotoiselle kuuntelukerho- ja äänilevyiltatoiminnalle. 1970-luvulla Töölön musiikkiosasto järjesti jo monen muotoista elävän musiikin konserttitoimintaa esimerkiksi yhteistyössä Sibelius-Akatemian kanssa. Yhteistyökumppanit kokivat kirjastot matalan kynnyksen paikoiksi ja varsinkin Töölön kirjaston alkuvuosina Helsingin kaupunginkirjaston musiikkiosastotoiminnan tukeminen koettiin kulttuuripoliittisestikin tärkeänä tehtävänä. Kirjastojen musiikkitapahtumat jäivät lievästi taka-alalle äänitelausalan aloituksen jälkeen 1970–1980-lukujen aikana. Varsinkin CD:n tulo kiihdytti lainaustoimintaa sille tasolle, ettei tapahtumien järjestämistä koettu enää niin tarpeellisena. Ne säilyivät mukana satunnaispohjalta painopisteen ollessa tietopalvelussa ja aineiston lainauksessa.

TEKEMISEN ASIOINTIPOLKU

Helsingin kaupunginkirjaston musiikkipääkirjasto siirtyi Pasilasta Helsingin ydinkeskustan Postitaloon keväällä 2005 teknologiapainotteisen Kirjakaapeli-yksikön yhdistyessä suosittuun Pasilan musiikkiasemaan. Samalla tekniikka tuotiin aivan uudella tavalla suunnittelija Urpo Nylanderin johdolla mukaan musiikkikirjastotoimintaan. Uudessa Kirjasto 10:ksi nimeytyssä yksikössä oli pienimuotoinen studiotila tekniikkoineen, musiikin harjoittelutila pienryhmälle sekä esiintymisalue omine PA-ratkaisuineen. Tämä tietenkin avasi valtavasti mahdollisuuksia. Esiintymisaluetta ei haluttu käyttää vain ammattilaisten esiintymisiin, vaan pyrittiin tarjoamaan matalan kynnyksen esiintymistilaa musiikin harrastajille (mahdollisena) tavoitteenaan asiointipolku: 1. Kirjaston sisältöpalvelut (nuotti- ja opetusmateriaali, äänitteet), 2. Harjoittelutila, 3. Audioedit (studio). 4. Oma julkaisutoiminta ja 5. Stage (esiintymistila).

MUSIIKKITAPAHTUMAT KÄYNTIKORTTEINA PALVELUJEN ÄÄRELLE

Palvelut muodostuivatkin varsin suosituiksi ja parhaimmillaan Kymppin tapahtumista n. 50 % oli musiikkitapahtumia, joista peräti 80 % asiakas- tuotantoja. Kirjasto 10:ssä toteutuikin hieno tavoite kirjaston tilojen käy-

töstä musiikin harrastamisen tukemiseen. Yhtenä projektin tuloksena rakennettiin kirjaston saliin oman studion tuotoksista koostettu demotorni eli toteemi. Kaikki kirjastossa tuotetut äänitteet pyrittiin saamaan tekijän suostumuksella yleisön kuultavaksi. Tämän tekemistä ja harrastusta tukevan toiminnan lisäksi koettiin tarpeellisena oman musiikkitapahtumatoiminnan käynnistäminen.

Kymppiklubi aloitti toimintansa jo avausvuonna ja se vakiintui muutamassa vuodessa ensimmäiseksi yleisten kirjastojen musiikkiklubimuotoiseksi tapahtumakokonaisuudeksi. Ideana oli tuoda esiin mahdollisimman monenlaista sisältöä mielenkiintoiseksi kokoillan tapahtumaksi, jossa hyödynnettiin elokuvia, valokuvaesittelyjä, haastatteluja, paneelikeskusteluja sekä DJ-toimintaa kaiken keskiössä olevan livemusiikin ympärillä. Teemat vaihtelivat kansanmusiikista jazziin ja kokeellisesta taidemusiikista psykedeliseen rockiin ja punk rockiin.

Yhteistyökumppanina toimi esimerkiksi Sibelius-Akatemia, Svart Records tai Helsingin yliopiston musiikkitieteen laitos. Parhaimmissa tapauksissa yhteistyökumppaneita oli monia: Kaksi kertaa järjestettyyn Sähköshokki-iltaan Nykyaiteen museo Kiasma toimitti elokuvan, Helsingin yliopiston musiikkitieteen laitos Erkki Kurenniemen 1960–1970-luvuilla suunnittelemaa DIMI-syntetisaattoreita ja levykauppa Digelius aiheeseen liittyviä 1960-luvun julisteita. Tutkija Petri Kuljuntausta juonsi tilaisuuden. Käytännössä toiminnassa palattiin hyvin lähelle 1970-luvun Töölön kirjaston pioneerityötä.

Mikä tekee kirjaston musiikkitapahtumasta juuri kirjaston musiikkitapahtuman? Mielestäni juuri tuo monimuotoisuus ja informatiivisuus. Kirjastossa vieraileva artisti huomioidaan eri tavalla kuin tavallisessa klubi- ja konserttiympäristössä. Tekijän tuotanto ja tekeminen tuodaan esiin tavalla, jota normaalit musiikkiklubit ja konserttitalit eivät aina muista huomioida. Myös kirjaston kokoelmien ja tietopalveluosaamisen esiin tuominen kuuluu ehdottomasti tapahtumiin. Syksyllä 2020 Pasilan Häiriöklubi jatkoi Kymppiklubin muotoisena musiikkikirjastotapahtumana.

HIENOT HANKKEET MONIPUOLISTAVAT MUSIIKKIKIRJASTOPALVELUJA

2010-luvulla äänitteiden lainaus koki syvän syöksykierteen, jonka hätäpaikkaajana tapahtumat ja pedagoginen toiminta nähtiin. Eli toiminnallisella puolella täytettiin eräänlainen kasvava tyhjiö. Oli helppo näyttäytyä edistykseksi, koska toiminta sai enemmän näkyvyyttä kuin perinteinen musiikkikirjastotyö ja tilat olivatkin kovassa käytössä. Tuo johti ajatukseen, että äänitekokoelmat olisivat tulevaisuudessa täysin turhia, vaikka ne nimenomaan nuottien ja opetusmateriaalien kanssa muodostavat tilaisuuksien kanssa harrastusta ja tekemistä tukevan palvelukokonaisuuden.

Tämä asia olikin hyvin ymmärretty esim. Arabianrannan Arabia 135 -hankkeessa, joka toimi vuosina 2018–2019 Aluehallintoviraston tukemana. Hankkeessa paikalliset tahot toimivat yhteistyössä tuoden kirjaston lavalle erimuotoisia musiikkitapahtumia sisältö edellä. Matalalla kynnyksellä kirjastossa kohtasivat musiikin tekijät, musiikista kirjoittavat, musiikkia opiskelevat ja kirjaston tavalliset käyttäjät. Tässäkin tapauksessa kirjastoaineiston esille tuominen oli oleellinen osa tapahtumakokonaisuutta. Tapahtumakonseptin koordinaattorina toiminut informaattikko Jukka Halttunen onkin kertonut, miten ilahtuneen vastaanoton kirjaston country-tapahtumassa saivat Helmet-musiikkivarastosta tilaisuuteen tilatut vanhat kotimaiset country-lehdet. Olisiko tämä aineisto paremmin voinut kohdata kohdeyleisöään?

Helsingin vanhimman ja arvovaltaisimman yksikön, Rikhardinkadun kirjaston opintosalissa kuunneltiin sopuisasti äänilevyjä opiskelijoiden kesellä jo 1960-luvun puolivälissä. Myös konsertit ja muut musiikkitapahtumat ovat aina kuuluneet Rikhardinkadun palveluihin. Viime vuosina esitykset ovat vaihdelleet ambientista kansanmusiikkiin ja jazzista klassiseen. Erityistä suosiota ovat nauttineet Sibelius-Akatemian opiskelijoille esiintymismahdollisuuksia tarjoavat *Vanhan musiikin uudet toivot* -lounaskonsertisarjat. Kesäisin kirjaston sisäpihalla toimiva Kesäpiha-konsepti sisältää myös musiikkipihan, jossa DJ- ja livetapahtumien lisäksi on pidetty erilaisen teemojen mukaisia musiikki-iltoja. Rikhardinkadun kirjasto on toiminut Helsingin Flamencofestivaalin tapahtumapaikkana ja siellä on järjestetty Meet the Artist -tilaisuuksia yhteistyössä eri musiikkitoimijoiden kanssa. Matalan kynnyksen musiikin harrastamista ovat tukeneet myös säännölliset jousikkorajat.

Maunulan paikallinen musiikkiklubi *Pohjoinen* on erinomainen esimerkki kirjaston toimivasta yhteistyöstä alueen musiikkiaktiivien kanssa. Jo kaksikymmentä kertaa kevästä 2017 Maunula-talossa järjestetyt illat ovat syntyneet kirjaston ja työväenopiston henkilökunnan sekä paikallisten musiikkiharrastajien ja kaupunginosayhdistyksen yhteistyöllä. Ammatitaitoisesti toteutetut klubit herättivät heti paljon kiinnostusta musiikkikentällä ja alun noin sadan hengen yleisöt kasvoivat nopeasti ja vakiintuivat nykyiseen noin 300-400 ihmiseen illassa.

Pasilan kirjaston 2019 käynnistämä, myöskin AVI-tuettu *Opi musiikin tuntijaksi, taitajaksi, kokijaksi!* -hanke toi erilaiset pedagogiset toiminnot lähemmäksi kirjastoarkea. Hienosti toteutetut, pienelle ryhmälle tuotetut *Musatreffit* toivat musiikkipedagogi Tuuli Walleniuksen lämpimällä opastuksella helpolla tavalla musiikin kokemisen oman soittamisen kautta tutuksi. Vierailuilla tekijöillä toteutetut, suositut Kuuntelupiirit loivat pohjaa uudelle kaupunginkirjaston matalan kynnyksen kuuntelupiiritoiminnalle. Tulevaisuudessa musiikkikirjastotoiminnan keskiössä onkin sisältöjen avaaminen henkilökunnan tai tilatun vierailijan voimin.

OODI MUSIIKIN HARRASTAMISTA TUKEVANA PAIKKANA

Oodin avaamisen yhteydessä loppuvuonna 2018 Helsinki päätti luopua äänitekoelmastaan paraatipaikalla ja siirtää musiikin painopisteen pois ydinkeskustasta. Oodissa päätettiin panostaa musiikin harrastamisen tukemiseen tilojen ja tekniikan muodossa. Oodin toiseen kerrokseen tehty satsaus studioihin ja harjoittelutiloihin onkin yleisten kirjastojen tasolla varsin merkittävä. Lisäksi esiintymistiloihin ja -tekniikkaan tehtiin merkittävät satsaukset Maljansalissa. Myös pienimuotoiset tapahtumat liikuteltavalla tekniikalla mahdollistettiin. Oodi onkin huikean suosittu musiikin tekemisen ja kokemisen palatsi, vain asiakkaiden kaipaamat äänitteet puuttuvat.

KOKOELMAT, TAPAHTUMAT, PEDAGOGINEN ULOTTUVUUS JA VERKOSTOITUMINEN

Kirjaston musiikkitapahtumat tuovat nähdäkseni mahdollisuuden saman asian harrastajien keskinäiseen verkostoitumiseen. Parhaassa tapaukses-

sa tapahtumiin osallistujat muodostavat harrastusringin, joka ryhtyy itse tuottamaan tapahtumia, kuten kuuntelu- ja keskustelupiirejä kirjaston toimiessa mahdollistavana alustana. Tämä tuottaisi asiakkaiden sisältölähtöisiä tapahtumatuotantoja "sinulta minulle".

Yleisesti ottaen ja parhaimmillaan kirjaston musiikkitapahtumat toimivat käyntikortteina muiden palvelujen äärelle. Paikalle tulee paljon yleisöä, jotka eivät muuten käytä kirjaston palveluja. Onkin tärkeää, että kirjaston musiikkiosaaminen (tietopalvelu, kokoelmat) tuodaan tapahtumissa mahdollisimman hyvin esille.

MUSIIKKITAPAHTUMIA YHTEISTYÖNÄ

Tulevaisuudessa toivoisin nähtävän enemmän kirjastokimppojen välistä suunnittelua ja yhteistyötä. Tällä säästäisimme aikaa ja resursseja sekä loisimme yhtenäisemmän kuvan toiminnastamme. Yhtenä tulevaisuuden visiona olen pohtinut pohjoismaista metropoliyhteistyötä, työnimeltään Northern dimension. Tässä pääkaupunkien musiikkikirjastojen hankkeessa lähetettäisiin streaming-palveluna kirjaston konserttitapahtumia vuoroin kustakin viidestä pääkaupungista.

Kaupunginkirjaston musiikkitapahtumatoiminnan pyörittäminen on mielenkiintoista ja paljon aikaa vaativaa toimintaa. Kaikkien tilaisuuksien järjestäjien yhteisenä ongelmana lienee alituinen resurssipula. Tilaisuudet ovat hienoja, kunhan niiden tuottaminen ei maksa mitään. Helsingin kaupungin toimialauudistuksessa, jossa samaan toimialaan yhdistettiin kulttuuripalvelu, kaupunginorkesteri, kirjasto ja museo, voi nähdä paljon mahdollisuuksia. Yhtenä upeana esimerkkinä tästä toimialayhteistyöstä näen syksyllä 2020 aloitetun Helsingin kaupunginorkesterin Lounaskonserttien sarjan, jossa orkesteri vieraillee jokaisessa kaupunginkirjaston toimipisteessä esiintymässä. On hienoa, että kirjasto nähdään yleisemminkin paikkana, jossa voi konsertoida tai vaikkapa luennoida musiikista. Paikkana, jossa musiikkielämykset voi kokea mahdollisimman monimuotoisina. Musiikki kuuluu kirjastoon ja kirjastossa!

Musiikki on maksuttomuutta.

Kaupallisuuden sijaan musiikkikirjasto huokuu valinnanvapautta ja maksuttomia mahdollisuuksia. Levyjen, nuottien, partituurien ja elämäkertojen varaaminen on ilmaista, kunhan noutaa varauksen ajoissa. Musiikkilehtien laajasta valikoimasta saadaan kiittävää palautetta, samoin soitinlainauksesta. Kun soittoharrastus on vielä alussa, arvokkaan instrumentin lainaaminen auttaa eteenpäin. Soitinarsenaalin laajentaminen on jo suunnitteilla.

Tuomas Pelttari

Luku 5

Uusia avauksia

Ei kirjastojen pidä kilpailla suoratoistofirmojen kanssa

HEIKKI POROILA

Erityisesti musiikin ja elokuvien puolella internetin suoratoistopalvelut ovat muuttaneet kokonaistarjonnan kuvaa niin perusteellisesti, että kirjastotiskin molemmin puolin ollaan hämmentyneitä. Moni ihmettelee, miksei kirjasto ole mukana tässä musiikkisisältöjen tarjonnan vallankumouksessa. Tai sitä, että jos jotain tehdään, nyhrätään joidenkin sadan vuoden ikäisten rahisevien savikiekkojen parissa.

Ihmettely perustuu väriin kuvitelmiin ja tietämättömyyteen. Julkinen kirjasto ja suoratoisto ovat toisiaan täydentäviä palveluita, eivät kilpailijoita. Näin on siitä riippumatta, mitä sisältöä sieltä verkon kautta tulee, millä nimellä tai millä ehdoilla. Menen vielä vähän pidemmälle ja väitän, ettei kirjastojen missään olosuhteissa pidä havitella kilpailua musiikin suoratoistopalveluiden kanssa. Näin tyyliin näkemykseen on sekä tekijänoikeudellisia, taloudellisia että asiakaslähtöisyydestä kumpuavia perusteluja. Esitän ne seuraavassa lyhyen kaavan mukaan eli menemättä kaikkiin mielenkiintoiisiin yksityiskohtiin.

TEKIJÄNOIKEUS

Nykyinen EU-tasoinen tekijänoikeuslainsäädäntö, jonka kanssa Suomen kansallinen laki ei saa olla ristiriidassa, säätää verkon kautta tapahtuvasta suojustujen sisältöjen jakamisesta aivan eri tavalla kuin perinteisten, fyysisen teoskappaleiden kohdalla. Lähtökohtana ja läpikäyväenä ajatuksena on, että verkkojakelussa oikeudenhaltijalla on täydellinen yksinoikeus (*exclusive right*), jota ei saa rajoittaa esimerkiksi yksityisen kopioinnin tai kirjastopalveluiden tarjoamisen hyväksi. Tästä periaatteesta seuraa suoraan, ettei julkinen kirjasto missään olosuhteissa voi laillisesti eli ilman oikeudenhaltijan lupaa tarjota verkkopalvelua, jossa välitetään suojustua musiikkia. Kir-

jastoilla ei ole verkkomaailmassa poikkeusoikeuksia. Vain tekijänoikeuden ulottumattomissa olevia sisältöjä voidaan levittää.

Esimerkiksi Spotify on tarjolla vain yksityishenkilöille. Helsingin keskustakirjasto Oodissa ei ole lainattavaa musiikkiaäänitekokoelmaa muun muassa siksi, että suunnittelijat ja päättäjät kuvittelivat korvaavansa kokoelman suoratoistolla. Sellaista mahdollisuutta kirjastoille ei kuitenkaan ole eikä tule olemaan tarjolla. Tanskasta yritettiin 2010-luvun alussa lanseerata myös Helsinkiin *BibZoom*-nimistä valtionrahoitteista kirjastojen suoratoistopalvelua. Kirjastopäättäjät olivat jo näyttäneet vihreää valoa, mutta musiikkiosastoilla ei oltu järin innostuneita. Se oli ammattilaisen näkökulmasta alusta lähtien aika epätydyttävä ja -uskottava viritys, joten onneksi *BibZoom* lopetettiin, ennen kuin Helsinki ehti uhrata siihen merkittävää rahamäärää. Nykyään *BibZoom* on pelkästään musiikkikirjastojen tiedotus-alusta, ei musiikkisisältöjen välityskanava. Mutta yritettykin siis on, vaikka huonolla menestyksellä.

Sekin on syytä muistaa, että siinä missä suoratoistofirman tarjoama sisältö voi kadota kuuntelijan ulottuvilta milloin tahansa oikeudenhaltijan yksinoikeuden takia, kirjaston kerran hankkima fyysinen äänite on hankkijan omaisuutta, jota oikeudenhaltija ei voi takautuvasti takavarikoida. Mielestäni kirjastoilla on sivistysvelvollisuus, jota suoratoistofirmoilla ei ole. Meidän on hankittava aikamme musiikkikulttuuria hyvin edustava kokoelma, vaikka striimaajat keskittyisivät klikkauksiin. Kirjaston kokoelma koostuu aina fyysisistä tallenteista. Nykyinen lainsäädäntö antaa kirjastolle niihin ikuisen omistusoikeuden ja myös kuuntelu- ja lainausoikeus on voimassa periaatteessa pysyvästi. Lakia voidaan muuttaa, mutta jos sellaiseen tilanteeseen joudutaan, moni muukin asia on uhan alla.

TALOUS

Periaatteessa mikään ei estä kirjastoa ja suoratoistopalvelun tarjoajaa neuvottelemasta ehdoista, joilla kirjasto voisi toimia verkkojakelijana. Tällaisia neuvotteluja on itse asiassa ainakin kerran käyty myös Suomessa. Vuonna 2008 pääkaupunkiseudun *Helmet*-kirjaston edustajat keskustelivat aika pitkään Suomen Sonyn nuorehkojen edustajien kanssa, itse asiassa aika paljon Sonyn aloitteesta. Ajatuksena oli tutkia, voitaisiinko rakentaa kirjasto-

jen verkkopalveluihin lokero, jonka kautta kansalaiset voisivat kuunnella suojattua musiikkia. Spotify oli tuolloin jo perustettu, mutta se ei ollut vielä kasvanut siihen kokoluokkaan, josta sen nyt tunnemme. Kaavailumme olivat jo varsin pitkällä, mutta kirjastojen kannalta ratkaisevan tärkeään eli palvelun hintaan ei meinattu saada vastausta. Kun lopulta totesimme, ettei eteenpäin voida mennä ennen hintatarjousta, tuli ilmeisesti Sonyn Lontoon toimistosta tieto, että Helmet voisi saada Sonyn katalogin vuodeksi hinnalla, joka oli noin kaksinkertainen senhetkiseen neljän kaupungin hankintamäärärahaan verrattuna. Jouduimme toteamaan, ettei meillä ole varaa ostaa välitysoikeuksia edes yhden levy-yhtiön katalogiin. Uusia yrityksiä populaarimusiikin puolella ei ole esiintynyt. Levy-yhtiöillä ei ole tarvetta avittaa kirjastopalveluita, vaikka niiden tekemä luettelointidata kyllä kelpasi – mutta vain maksuttomana.

Asioiden laita riippuu tietysti myös oikeudenhaltijasta. Naxos osasi hinnoitella palvelunsa oikein ja sai myytyä kirjastoille Naxos Music Libraryn yhtäaikaisia palvelun käyttöoikeuksia summalla, joka oli noin sadasosa Sonyn tarjouksesta. Naxos on nykyään käytettävissä jokseenkin kaikkien kirjastojärjestelmien kautta. Sen tarjonta on myös laajentunut merkittävästi sekä ydinalueen eli taidemusiikin satojen uusien levymerkkien (mm. suomalaiset Alba, Finlandia ja Ondine) myötä että erillisen Naxos Music Library Jazzin ansiosta. Ilman Naxosin ennakkoluulotonta markkinointistrategiaa ja hinnoittelua tämä valtava tarjonta olisi kirjastojen verkkotarjonnan ulottumattomissa. Vaikka Naxosin tuotanto on ainakin osittain tarjolla myös mm. Spotifyn kautta, NML on jatkanut ja kehittänyt toimintaansa.

ASIAKASLÄHTÖISYYS

Kirjaston käyttäjää ei juurikaan kiinnosta se, mistä hänen tarvitsemansa tai haluamansa sisällöt ovat peräisin. Me ihmiset ohjaudumme vähimmän kitkan ja vaivan reitille, myös kirjastotyyppisissä palveluissa. Siksi on luonnollista ja kannatettavaa, että kirjaston asiakkaat hyödyntävät suoratoistopalveluita niin paljon kuin haluavat tai voivat. Kirjaston on mietittävä ja tutkittava, kuten ennenkin, mitä palveluita käyttäjät eivät voi kohtuudella saada ilman kirjaston apua. Suoratoistopalvelut ovat kehittyneet nopeasti, mutta ne eivät edelleenkään täytä kaikkia musiikkisisältöihin liittyviä toi-

veita. On paljon musiikkia, jota ei ole saatavana digitaalisessa muodossa eikä ehkä koskaan tule olemaankaan. Äänenlaadun, liitteiden ja esineisiin liittyvän estetiikan takia monille suoratoistopalvelu ei ole mieluinen vaihtoehto. Maksuton, mutta mainosten läpi-infektoima versio vaatii aika masokistista elämänasennetta.

Kirjaston ei ehkä tarvitse satsata uuteen pop- ja viihdemusiikkiin kuten ennen, mutta eivät suoratoistopalvelut silti sisällä eivätkä koskaan tule sisältämään "kaikkea". Niiden tavoitteena ei ole tarjota hyvää palvelua, vaan klikkausten maksimointi. Sen takia vähän klikkauksia keräävää musiikkia ei pyritä tarjoamaan, vaikka se muista syistä olisi palvelun piiriin tullutkin. Suoratoistopalveluiden luettelointipalvelu on myös niin heikkolaatuista, ettei musiikista aidosti kiinnostunut voi tyytyä sen tasoon. Kirjaston on siksi jatkettava omaa luettelointiaan, jonka laatua myös suoratoistopalveluiden käyttäjä voi hyödyntää, vaikka klikkivetoisessa palvelussa ei laatuun satsatakaan.

Jos edelliset argumentit tiivistää yhteen, kirjaston kilpailu suoratoistopalvelun kanssa on turhaa ja epämieliekästä, koska tekijänoikeus on kokonaan oikeudenhaltijan puolella, meillä ei ole rahaa kilpailla kaupallisten yrittäjien kanssa ja koska asiakkaidemme etujen mukaista on, ettemme kilpaile, vaan keskitymme täydentämään eli tarjoamaan palveluita, joita suoratoistajat eivät tarjoa, vaikka kansalaiset haluavat ja tarvitsevat. Siinä roolissa ei ole mitään hävettävää tai väheksyttävää, pikemminkin päinvastoin. Kuka tahansa pystyy välittämään uusia poplevyjä, siihen ei tarvita asian-tuntemusta tai erikoisosaamista. Mutta jotta pystyy tarjoamaan harvinaista, huonosti kaupallisilla markkinoilla tarjolla olevaa musiikkia hyvin luette-loituna, siihen tarvitaan riittävästi resurssoituja musiikkikirjastoja.

Ihanteellisessa maailmassa – ei tekijänoikeutta eikä tarvetta sellaiseen, ei taloudellisia ongelmia – maailmassa olisi yksi iso suoratoistopalvelu, josta saisi kuunnellakseen tai itselleen ladattavaksi kaiken maailmassa koskaan tehdyn musiikin. Vuonna 2021 ollaan siitä vielä varsin kaukana, joten kirjastojen ei kannata edes harkita suoratoistopuolelle siirtymistä muuten kuin tekijänoikeudellisesti vapaan musiikin osalta. Siinä sitä urakkaa kirjastoille muuten olisikin – mutta se on jo toisen tekstin aihe.

Näin tehtiin videosarja *Löytöretki musiikkiosastolla*

RIITTA TAARASTI

Kuulun siihen ikäryhmään, joka siirtyi 1980-luvulla ala-asteelta yläasteelle. Olin ehkä hieman myöhäisherännäinen musiikin suhteen, sillä vasta yläasteelle siirtyminen toi musiikin kuuntelemisen elämäni suurella vaihteella. Se humahdus ei olisi ollut mahdollinen ilman kirjastoa. Pääkirjaston suuren musiikkiosaston infotiskiltä sai selailtavakseen printtiluettelon kuunneltavina olevista vinyylilevyistä. Mikä tahansa oli jäänyt mieleen Suosikia lukiessa, Rockradiota kuunnellessa tai Sky Channelin musiikkivideoita katsoessa, tuntui saavan jatkoa kirjaston musiikkiosastolla. Muhkeat kuulokset korville ja kuuntelemaan mukavaan kuunteluloosiin. Sekä äänitteitä että kuuntelupaikkoja oli paljon.

Musiikkikirjastojen toiminta on ollut jo pitkään murroksessa ja tulevaisuuden yllä leijuu tummia pilviä. Nostalgia ei kannattele tai pelasta musiikkikirjastoja. Realiteetit ovat siinä, että mikäli joku sektori kirjastojen palvelutarjonnassa katsotaan marginaaliseksi tai vanhentuneeksi, sen koetaan olevan pois jostakin muusta ja näin ollen se on potentiaalinen karsinnan ja säästöjen kohde. Kirjaston tehtävä on säädely laissa ja sen tulee tuottaa resurssiensa määrittämänä palveluita, joista ihmisille on hyötyä ja iloa. Peruskallio kuuluu pitää vakaana, mutta muutoksiin yhteiskunnassa, teknologiassa ja ihmisten tarpeissa ja käyttäytymisessä tulee reagoida.

Minulla ei ole tietoa eikä kokemuspohjaa musiikkikirjastotoiminnan ytimestä, mutta voin jakaa tarinan siitä, kuinka sarjan *Löytöretki musiikkiosastolla* tuottaminen teki nuo nuoruuden ajan tunteet musiikkikirjaston merkityksestä todeksi tänäkin päivänä.

Ryhdyimme Kirjastokaistalla ideoimaan videota, jolla meidän toivottiin tekevän musiikkikirjastoa näkyväksi. Olimme tehneet yhteistyötä musiikkikirjastolaisten kanssa aiemminkin, joten samoja latuja emme halunneet mennä uudelleen. Valtakunnallisena toimijana meillä on tahto tehdä oh-

Riitta Taarasti. Kuva: Lotta Taarasti

jelmia, jotka kirjastot voivat tuntea omakseen. Jokainen kirjasto on omanlaisensa, joten on mahdotonta kertoa ja luvata mitä kirjasto musiikkipuolella tarjoaa. Kehikkoa pyöritellessämme päädyimme siihen, että ohjelmat tulevat olemaan tarinoita. Päätimme tuottaa minisarjan, johon kutsuimme mukaan neljä muusikkoa. Ohjelmia ei käsikirjoitettu eikä vieraillemme annettu tarkkoja raameja, mitä heidän tulee ohjelmassa nostaa esille. He saivat kutsun kirjaston musiikkiosastolle ja tehtävän poimia sieltä kolme vinkkiä Panu Somerman ja Mikko Helanderin seuratesa heidän kierrosta kameroiden kanssa. Alkuun tehtiin pieni esittely suoraan kameraan katsoen ja sen jälkeen spontaani kierros sai alkaa. Olimme sopineet muusikoiden kanssa, että kierroksilla saa tietenkin kertoa muistoja, mutta fokuksen tulee olla siinä, miten kirjaston musiikkiin liittyvät palvelut ovat heille tänä päivänä käytössä ja läsnä.

Kuvasimme sarjan neljä osaa keväällä 2019. Mukana sarjassa olivat Marjo Annala, Jukka Nousiainen, Aija Puurtinen ja Kauko Röyhkä. Kuvauspaikkoina oli kirjastoja, joihin meillä oli kohtuullinen matka ja joissa oli erilliset

musiikkiosastot. Paikkoina olivat Turun ja Tampereen pääkirjastojen musiikkiosastot sekä Töölön kirjaston musiikkiosasto Helsingissä. Noiden musiikkiosastojen henkilökunta oli suurena apuna tuottamassa sarjaa kanssamme, samoin kuin Suomen musiikkikirjastoyhdistyksen puheenjohtaja ja Musiikkikirjastot.fi:n toimittaja Tuomas Pelttari. En keksi mitään, mikä olisi voinut sujua paremmin.

Musiikkipalvelut tekee todeksi se, miten niitä käytetään ja mitä ne käyttäjilleen tuovat. tarinat videoissa ovat laskelmoitujen mainospuheiden sijaan tosia. Samoin se, että ne tulevat käyttäjiltä henkilökunnan sijaan. Neljän muusikon kokemukset ohjelmasarjassa eivät täytä tietenkään otoksena tutkimuksellista pohjaa, mutta mielenkiintoisia ja ajatuksia herättäviä muusikoiden kirjastonkäyttötarinat ovat.

Keskeisimpänä asiana sarjassa mukana olleet muusikot nostavat sen, miten kirjasto altistaa uudelle. Musiikkiosastolle saapuessa ei välttämättä tule hakemaan mitään, vaan siellä tekee löytöjä. Esiin nousivat palautuskärryt, uutuushyllyt ja vaeltelu hyllyjen välissä. Arvostusta saa myös se, miten kirjastosta lainaamalla voi kokeilla uutta ja palata kokeilemaansa tarkemmin, jos musiikki on jäädäkseen tehokuunteluun. Yksi muusikoista kuvaa kirjastoa runsaudensarveksi, jossa on jokaiselle jotakin. Myös niitä asioita ja aineistoja, joiden ei tiennyt olevan olemassa. Sukellukset tuntemattomaan ruokkivat luovuutta sekä sitä, ettei jää kiinni ja kertaamaan. Kuulostaako tutulta? Kirjastojen aineistotarjonnan ytimessä ollaan. "Kirjastosta saa sitäkin, mitä ei ole varaa tai järkeä hankkia omaksi", tiivistää yksi mukana olleista muusikoista.

Toiseksi tarinoissa nousevat esiin formaatit ja pienemmät julkaisut, jotka ovat mahdollisesti jo loppuunmyytyjä tai niitä on ylipäättään vaikea tavoittaa. Vaikka Spotify ja muut suoratoistopalvelut saattavat tarjota musiikkisällön, jää kokonaiskokemus välillä ohueksi. Boksien muhkeat tekstiliitteet tuovat juuri tuota asiayhteyttä varten kootut tiedot ja oheismateriaalin. Ylipäättään fyysiset äänitteet kirjastojen kokoelmissa saavat kehuja samoin kuin eritoten vinylilevy formaattina, joka tuo eheyden teoksille, jotka on alun perin ajateltu erillisten biisien ohella myös kahdelle puolelle tiettyyn järjestykseen kuunneltaviksi suunnitelluiksi kokonaisuuksiksi.

Kolmanneksi esiin nousevat tilat. Muusikot arvostavat musiikkiosastoja myös työskentely- ja tapahtumatiloina. Tässä yhteydessä kiitosta saa

myös instrumenttien lainaaminen ja mahdollisuus soittaa kirjaston tarjoamissa tiloissa. Näissä kommentteissa ollaan toki ison kirjaston musiikkiosastolla, mutta yhtä kaikki, kirjasto saa arvostusta tilana, jossa saa olla ilman, että kukaan rajoittaa tai ajaa pois.

Meillä oli kuvausten jälkeen varma olo, että formaatti toimii ja saimme mukaan loistavat vieraat ja upeat musiikkiosastot. Viestinnän ja markkinoinnin lainalaisuuksien mukaan vasta viestin tavoitettavuus ja vastaanotto määrittävät, onnistuimmeko tehtävässä. Tässä tapauksessa kyse oli siitä saavatko ohjelmat katsojia. Niin pitkälle meidän videotuotannolla ei mennä, onko ohjelmilla vaikutusta kirjastojen aineistovalintaan tai tilaratkaisuihin. Me keskityimme mielikuviin ja niissä haluamme olla rehellisiä. Julkaisimme jokaisena syyskuun 2019 keskiviikkona yhden uuden osan. Ennakkoon olimme julkaisseet trailerin, joka keräsi paljon katseluita. Viisiminuuttiset videot julkaistiin katsottaviksi Kirjastokaistalla, YouTubessa sekä Facebook-videoina. Lisäksi samaan aikaan julkaistiin kuhunkin artistiin liittyvät artikkelit Musiikkikirjastot.fi-sivustolla ja Musiikkia etsimässä -linkkikokoelma Makupalat.fi:ssä.

Vastaanottoon liittyy pääosin menestystä, mutta pettymykseltäkään emme voineet välttyä. Saimme paljon innostuneita kiitosviestejä ja jokainen sarjan osista nousi katseluluvuissa yli 10 000 katselun. Katselut tulivat kuitenkin pääosin Facebookista. Siellä julkaistu sarjan trailer keräsi 30 000 katselua. Sen sijaan katselut Kirjastokaistalla ja YouTubessa jäivät pieniksi, eivätkä kirjastot upottaneet juurikaan videoita sivuilleen katsottavaksi, vaikka markkinoimme sarjaa osaksi verkkokirjastoja ja kirjastojen kotisivuja. Olemme pohtineet usein, onko ongelma siinä, että mikäli kirjaston markkinointiin tai ylipäätään kirjaston ytimeen liittyvä video on kuvattu tunnistettavasti jossain tiettyssä kirjastossa, se on monelle muulle kirjastolle este upottaa videota osaksi omia paikallisia sivuja. Jos näin on, sanoma jää miljöölle alisteiseksi ja tätä emme tietenkään toivo.

Positiivista oli puolestaan se, että useat musiikkilehdet julkaisivat sarjasta artikkeleita verkkosivuillaan. Näitä olivat Soundi, Rumba ja Kaaoszine. Kokemus oli niin positiivinen ja eteenpäin kannustava, että meillä oli jo tekeillä toinen kausi. Seuraavat neljä osaa oli tarkoitus kuvata neljän muusiikon kanssa ja neljässä eri kirjastossa. Koronakevät katkaisi tämän suunnitelman, mutta harkinnassa on palata tuotantoon, kun ajat ovat sille otolliset.

Löytöretki musiikkiosastolla -sarjan ykköskaudella olivat mukana muusikot Aija Puurtinen, Kauko Röyhkä, Jukka Nousiainen ja Marko Annala. Kuva: Kirjastokaista

Hyvää kannattaa markkinoida ja hyvän huomaaminen ruokkii käyttöä. Meillä on tahto olla kertomassa kirjastojen kumppanina kirjastojen hyvisistä palveluista, mutta tulokulmana haluamme pitää kaikkia koskettavan ja yhteisen. Ihailen museoiden toimintaa yhdessä ja olen ahkera Museokortin käyttäjä. Jokainen museo on omanlaisensa, mutta yhdessä viesti vahvistuu. Tuota samaa henkeä toivon kirjastoille.

Marko Annala, Jukka Nousiainen, Aija Puurtinen ja Kauko Röyhkä tuovat esille sarjassa, miten kirjasto on kulkenut ja kulkee yhtenä säikeenä osana heidän muusikkouttaan. Me halusimme antaa äänen kirjaston asiakkaille ja tässä sarjassa äänen antavat muusikot. Ne kunkin muusikon kolme vinkkiä eivät paljastu tässä artikkelissa. Ne saatte käydä kuuntelemaan ohjelmista suoraan heidän sanominaan. "Kannattaa katsoa kirjastoja vähän monipuolisempanakin asiana kuin pelkkänä kirjojen lainauspaikkana", sanoo yksi mukana olleista muusikoista. Se on aika naseva alaotsikko koko sarjalle *Löytöretki musiikkiosastolla*. Tämän sarjan tuottamisen kautta piipahdin mielikuviini 1980-luvulla Kuopion pääkirjaston musiikkiosastolla. Moni asia on yhä totta ja läsnä. Ne asiat, jotka tulevat sieltä kirjaston perustehtävästä.

PS. Artikkelin kirjoittamisen jälkeen tapahtunutta:

Vaikka koronapandemia koetti työntää sarjan 2. kauden tuotannolle kapuloita rattaisiin, teimme sen! Toukokuussa 2021 Löytöretki musiikkiosastolla -sarjassa kierroksen tekevät Erja Lyytinen, Kaarle Viikate, Laura Voutilainen ja Jarkko Martikainen.

Musiikkikirjastot.fi – valtakunnalliset vinkit ja verkkopalvelut

TUOMAS PELTTARI

Musiikkikirjastot.fi:n suunnittelijan työssä kiinnitin alusta asti huomiota informaation koontiin ja esittämiseen. Miten kirjastossa asiakkaita ympäröivä palvelu ja aineistosta tiedottaminen näkyy? Miten kirjastonhoitajien kuratoima sisältö pääsee esiin kirjastotilan ulkopuolella? Entä jos kiinnostavat tapahtumat saisivat lisää valtakunnallista näkyvyyttä ja ruokkisivat uteliaisuutta myös verkossa? Miten musiikin tiedonhaun välineet olisivat kaikkien käytävissä mahdollisimman selkeästi? Jatkoin suunnittelutyötä eteenpäin siitä, mihin Pentti Ronkanen ja Heikki Poroila olivat jo päässeet.

Verkkosivustoa Musiikkikirjastot.fi kehitetään vinkkauksen, musiikkitiedon ja tiedotuksen väyläksi kirjaston asiakkaille. Musiikkikirjastot.fi suunnittelee, tuottaa ja toimittaa sisältöjä yleisten kirjastojen musiikkiverkkopalveluihin osana Kirjastot.fi:n kokonaisuutta. Kirjastot.fi on osa Helsingin kaupunginkirjaston Valtakunnalliset kehittämispalvelut -yksikköä.

Palvelun ensimmäisenä runkona on päävalikko Kysy musiikista, Kuuntele musiikkia, Tiedonhaun avuksi, Blogit ja Musiikkipalvelut. Alasivut vievät kohdennetuille sivulle, kuten soitinlainaus, äänitysstudiot ja musiikin varastointi. Tiedonhaun avuksi sisältää kymmeniä tiedonhakukanavia Suomesta ja ulkomailta.

Toisena runkona toimii visuaalisuus. Laaja vinkkiblogi Levyhyllyt on helppo löytää kuvituksen avulla, samoin eKirjasto. Tiedotuskarusellin Musiikin ytimessä kuvitettuja linkkejä voi tutkia etusivulta. Nuotteja voi etsiä netistä samannimiseltä sivulta. Verkkopalveluiden Rockwayn ja Naxos Music Libraryn eri osioihin pääsee mutkattomasti. Palvelujen tarjonta päivittyy joustavasti, kun tarvetta uudelle tulee. Koronapandemian alussa Musiikkikirjastot.fi kokosi yhteen laajan listauksen verkossa jaettua konserttisisältöä – sekä populaarimusiikkia että klassista.

Musiikki-
kirjastot.fi

Levyvinkkejä, musiikkitietoa ja paljon muuta!

Levyhyllyt – levyjä ja lukemista kirjastosta

Musiikin ytimessä – uutisia ja ajankohtaista tiedotusta

Kysy musiikista – asiantuntijat vastaavat

Tiedonhaun avuksi – linkkilista helposti haltuun

Musiikki kuuluu kaikille – blogi alan ammattilaisille

Musiikkiohjelmat – Kirjastokaistan ja Ylen Elävän arkiston ohjelmaa

Suomen musiikkikirjastoyhdistys ry

Myös somessa!

Musiikkikirjastot

@Musakirjastot

@Musiikkikirjastot

Sujuvasti
sisältöihin.
Musikkikirjastot.fi

KIRJASTOT.FI

KIRJASTO

Musiikkikirjastot.fi

SAAVUTETTAVASTI SYÖTTEENÄ JA SOMESSA

Musiikkikirjastot.fi toteuttaa kaikille asiakkaille suunnattua sisältö- ja tiedonhakuvinkkausta ja tiedottamista. Monet toimitetut sisällöt tuodaan asiakkaalle syötteenä suoraan verkkokirjastoon. Julkaistujen artikkelien löydettävyyttä parannetaan SEO-optimoinnilla, ja näkyvyyttä luodaan sosiaalisen median kanavilla Facebook, Instagram ja Twitter. Huolehdimme myös sisältöjen saavutettavuudesta.

YHTEISTYÖ ON VOIMAA

Musiikkikirjastojen näkyvyys on ohjannut suunnittelutyötä yhä vahvemmin. Musiikkipalvelut saivat uutta jalansijaa verkossa, kun yhteistyö Kirjastokaistan kanssa eteni. Kirjastokaistan tiimi tuotti vuonna 2019 neliosaisen sarjan *Löytöretki musiikkiosastolla*. Kirjastoa käyttävien muusikoiden vetämä sarja avaa katsojalle musiikkipalveluiden runsautta vaivattomasti. Sarjasta tulee inspiroiva tunne, jossa heittäydytään musiikin mahdollisuuksien vietäväksi. Videosarjasta kerrotaan tässä kirjassa lisää Riitta Taarastin artikkelissa.

Musiikkikirjastot.fi:n sisältöpalvelut ja Löytöretki musiikkiosastolla tekevät näkyväksi sen, että valtakunnallisen verkkopalvelun asiakkaita ovat kansalaisten lisäksi myös kirjastot. Yhteiseen jakoon tarkoitettu sisältö on avuksi, kun kirjastojen palveluja tarvitsee tuoda esiin. Musiikkikirjastot.fi:n kautta voidaan toteuttaa kaikkea palvelu- ja tapahtumatiedotusta ja yleensä musiikkikirjastopalveluihin liittyvää palvelukehitystä, kun verkkoalustalta vaaditaan pysyvyyttä.

Kun Finna-verkkokirjastoa käyttävä seutukirjasto haluaa tavoittaa asiakkaita omalla musiikkisivulla, niin blogisisällöt ovat käytettävissä. Levyhyllyt, Kysy musiikista ja tiedotuskaruselli Musiikin ytimessä istuvat Finna-musiikkisivulle hienosti. Finnaan voidaan luoda musiikkisivu myös ilman paikallista sisällöntuotantoa. Tällainen malli on Finna-kirjastolle vaiaton, koska syötteenä tulevat sisällöt päivitetään [Musiikkikirjastot.fi](https://www.musiikkikirjastot.fi):ssä.

LEVYHYLLYT - UUTTA JA RETROA MUSIIKKIFANEILLE JO VUODESTA 2014

Populaarimusiikin laajassa vilinässä voi seikkailla vapaasti blogissa Levyhyllyt. Siellä nostetaan esiin erityisesti populaarimusiikkia ja sen erilaisia erikoisuuksia. Musiikin kuratoinnissa punnitaan erilaisia klassikoita, olivatpa ne pieniä tai suuria. Blogissa julkaistaan noin 50 juttua vuodessa, joltain lisää joka viikko. Sadat artikkelit ovat kaikki jaettavissa eteenpäin. Niitä voi kommentoida palautesivulle, suoraan blogiin tai Musiikkikirjastot.fi:n somekanaville.

Levyhyllysten teksteissä tavoitellaan ajankohtaisuutta, ajankuvan syventämistä ja aineistojen saatavuuden välittämistä. Albumi kerrallaan etenevään blogiin liitetään artistin videoraitoja, joskus mukaan löytyy täydellisesti aiheeseen liittyvä haastatteluvideo tai ääniraita. Sisältöjä tuotetaan yhdessä kirjailija, kääntäjä ja musiikkitoimittaja Ari Vântäsen ja muiden sisällöntuottajien kanssa. Ajankohtaisimmillaan uutuuslevyn arvio on verkossa albumin julkaisupäivänä.

ULOTTUVUUTTA LINKITTÄMÄLLÄ

Levyhyllyt sisältävät noin 400–800-sanaisen leipätekstin lisäksi runsaasti linkkejä eteenpäin. Artikkelin loppuun kerätty aiheeseen liittyvä kirjallisuus ja jokainen diskografian levytys linkitetään Finna.fi:n hakutulokseen, jos vain tällainen linkitys on mahdollinen. Näin artikkelin pääaiheen lisäksi vinkataan artistin, bändin tai säveltäjän koko tuotantoa sekä artistiin liittyvien muusikkojen diskografiaa. Manic Street Preachers on tehnyt useita arvostettuja levytyksiä, mutta Levyhyllyt vie syvemmälle. Tutun Manics-tuotannon rinnalla artikkeli albumista *Gold Against The Soul* vinkkaa myös vähemmälle huomiolle jääneet James Dean Bradfieldin ja Nicky Wiren sooloalbumit.

Vinkkauksen valtakunnallinen ulottuvuus on läsnä Finna.fi:n kautta. Haut ulottuvat Finnaa käyttävien yleisten kirjastojen lisäksi Varastokirjastoon ja moniin korkeakoulukirjastoihin. Jos julkaisun nimen kohdalta ei löydy linkkiä niin Finna-haku ei ole tuottanut vielä tulosta. Silloin saatavuuden voi tarkistaa läheltä löytyvän Monihaun linkin kautta.

Musiikki-
kirjastot.fi

Musiikista pintaa syvemmältä

Levyhylllyt

Levyjä ja lukemista kirjastosta

Levyhylllyt esittelee uutta ja retroa,
isoja ja pieniä musiikkiklassikoita:
ajankuvaa • kokemuksia • artistihistoriaa
videota • diskografiaa • kirjallisuutta.

Musiikkikirjastot

@Musakirjastot

@Musiikkikirjastot

#Levyhylllyt

levyhylllyt.musiikkikirjastot.fi

KIRJASTO

Levyhyllyjen jokaiseen juttuun lisätään blogin sisäistä ristiinviinkkausta. Wilko Johnsonin yhdessä Roger Daltreyn kanssa tekemä [Going Back Home](#) sai artikkelin loppuun linkkejä muihin Levyhyllyihin: ensimmäisenä Iggy Popin klassikkoon [Lust For Life](#), toisena Michael Monroen bändilevyyn [One Man Gang](#). Tällä pyritään verkkosiakkaan ajankuvan laajentamiseen ja uusiin yllätyksiin.

VISIO LEVYHYLLYJEN FINNA-INDEKSOINNISTA 2030

Levyhyllyistä löytyy vuonna 2021 diskografioihin ja kirjallisuusluetteloihin tuodut Finna-linkit kirjastosaatavuuteen. Vuonna 2030 Levyhyllyjen artikkelit on indeksoitu Finnaan. Indeksoinnin tuloksena asiakkaan saamat Finna-hakutulokset levytyksestä tai nuotista rikastuvat haun yhteyteen upotetulla linkillä blogisisältöön. Ja sama toisin päin: kun asiakkaan tekemä tiedonhaku Finnassa osuu Levyhyllyjen blogiartikkeliin, niin Finna näyttää artikkelin linkin rinnalla linkin nuottiin ja levytykseen.

Julisteet sivuilla 206 ja 209: Harri Oksanen

Yleisradion ja kirjastojen unohtunut yhteistyö

PEKKA GRONOW

Yleisradio ja kirjastolaitos ovat Suomen suurimmat julkisen palvelun kulttuurilaitokset. Niiden palvelut kattavat koko maan, molemmat kansalliset kielet ja tärkeimmät vähemmistöt. Mutta vaikka molemmat ovat "kansan omistamia", niiden omistajaohjaus on järjestetty eri tavoin. Yleisradion toimintaa valvoo eduskunta ja yhtiön toiminta rahoitetaan erikoisverolla. Yleiset kirjastot ovat kunnallisia laitoksia, valtio maksaa osan niiden kustannuksista. Tieteellisten kirjastojen rahoituksesta vastaa valtio.

Historiallisesti katsoen Yleisradion ja kirjastojen toimintatavat ovat olleet niin kaukana toisistaan, että yhtymäkohtia on ollut vähän. Yleisradio on toimittanut radio- ja televisio-ohjelmia suoraan suomalaisten koteihin. Lähetysten sisällöstä ja ajoituksesta päättää toimitus. Toiminta on ollut reaaliaikaista. Jos vastaanotinta ei avannut oikeaan aikaan, ohjelma oli jo päättynyt. Radio- ja televisio-ohjelmien arkistointi on ollut yhtiön sisäinen asia, vasta viime vuosina siitä on säädetty lailla.

Yleisten kirjastojen tehtävänä on ollut hankkia kirjoja kaikkien suomalaisten lainattavaksi ja luettavaksi. Kirjastoissa kirjat ovat jatkuvasti käytettävissä, ja asiakas voi itse harkita, mitä ja milloin hän lukee. Yksittäinen kirjasto joutuu toki päättämään, mitä sen hyllyille hankitaan, mutta periaatteessa kirjastojärjestelmä pystyy toimittamaan asiakkaan luettavaksi lähes minkä tahansa Suomessa julkaistun kirjan, ja tarvittaessa myös ulkomaista kirjallisuutta. Vaikka lähikirjaston hyllyillä on pääasiassa viime vuosina julkaistua kirjallisuutta, Varastokirjastosta voi tilata lainaksi, vaikka sata vuotta vanhoja kirjoja.

Tekniikan kehitys on vähitellen ajanut kirjastojen ja Yleisradion toimintaa lähemmäs toisiaan. Suuri osa radio- ja televisio-ohjelmista tuotetaan talenteina ja arkistoidaan pysyvästi. Vuosikymmenien mittaan Yleisradion arkistoihin on kertynyt satoja tuhansia ohjelmia. Ohjelmia uusitaan sään-

Pekka Gronow pitämässä puheenvuoroa musiikkikirjastoyhdistyksen kevätseminaarissa huhtikuussa 2015. Kuva: Tuomas Pelttari

nöllisesti, ja huomattava osa uusista ohjelmista on jonkin aikaa lähetyksen jälkeen rajoitetun ajan tarjolla Ylen nettisivuilla Arenassa. Sen jälkeen ne kuitenkin häviävät takaisin arkistoon yleisradioveron maksaneiden kansalaisten ulottumattomiin. Vain tutkijoilla on oikeus katsella niitä jälkikäteen Kansallisen audiovisuaalisen instituutin tiloissa.

Samaan aikaan kirjastot ovat laajentaneet valikoimaansa kirjoista ja lehdistä audiovisuaaliseen aineistoon. Äänilevyistä ja DVD-levyistä on tullut vakiintunut osa kirjastojenkin aineistovalikoimaa. Alkuvuosien vinyylilevyistä ja videokaseteista on siirrytty pääasiassa CD- ja DVD-levyihin. Vuonna 2018, jolloin Suomen yleisistä kirjastoista lainattiin kaikkiaan 67,4 miljoonaa kirjaa, asiakkaat lainasivat videoita 5,7 miljoonaa kertaa. Musiikkiäänitteitä (pääasiassa CD-levyjä) lainattiin 2,5 miljoonaa kertaa ja muita äänitteitä, pääasiassa äänikirjoja, 1,9 miljoonaa kertaa. Musiikkiäänitteiden lainaus on vähentynyt aikaisemmista huippuvuosista, mutta määrä on edelleen merkittävä. Videoita lainataan kirjastoista itse asiassa suhteellisesti enemmän kuin kirjoja. Kun jokainen kirjastoissa oleva kirja lainattiin keskimäärin 2,3 kertaa vuodessa, jokainen video kiersi vuoden aikana lähes kuudella asiakkaalla.

Digitalisoinnin myötä kirjastojen toiminta on laajentunut myös sähköisiin aineistoihin. E-kirjoja lainattiin vuonna 2018 noin 0,8 miljoonaa kertaa, ja määrä on kasvava. Monet kirjastot tarjoavat myös rekisteröidyille asiakkailleen mahdollisuuden käyttää ilmaiseksi maksullisia musiikkipalveluita, kuten esimerkiksi Naxosin klassisen musiikin ohjelmistoa, jota ei löydy Spotifyn kaltaisista ilmaisista streaming-palveluista. Kirjastoilla olisi siis valmiina tekniset edellytykset tarjota asiakkailleen arkistoituja radio- ja televisio-ohjelmia tallenteina, tiedostoina tai streaming-muodossa.

TEKNIKKAA JA TEKIJÄNOIKEUKSIA

Mitä tarvitaan, jos radio- ja televisio-ohjelmia halutaan tarjota lainaksi kirjastossa? Kirjat ovat jo valmiiksi kirjastoihin soveltuvassa formaatissa. Kun ne on luetteloitu ja niihin on lisätty kirjaston tarra, ne ovat valmiina lainattaviksi. Kirjojen lainaukseen ei liity mitään tekijänoikeudellisia ongelmia. Kirjastoja oli olemassa jo ennen kuin tekijänoikeuslait keksittiin. Kirjailijoille on myöhemmin ryhdytty maksamaan korvausta lainauksesta, mutta kustantajilla tai kirjailijoilla ei ole oikeutta kieltää tai rajoittaa kirjojen lainausta.

DVD-levyjen lainaus ei ole yhtä yksinkertaista. Tekijänoikeuslain näkökulmasta kirjastojen oikeus lainata kirjoja on tekijän oikeuksien rajoitus. Kirjojen lainausta koskevat lain säädökset eivät koske kuvatallenteita, vaan kirjastot joutuvat neuvottelemaan niiden lainauksesta erikseen. Yleensä jakelijoilla on kirjastokäyttöön erikseen tarjolla valikoima DVD-levyjä, joista lainausoikeudet on valmiiksi neuvoteltu. "Kirjastotallenteet" maksavat enemmän kuin tavalliset, suoraan kuluttajille myytävät DVD-levyt. Kaikkia elokuvia ei välttämättä saada koskaan lainattavaksi kirjastoista. E-kirjojen tilanne on samanlainen. Kansallinen audiovisuaalinen instituutti on poikkeus: sillä on lakiin perustuva oikeus saada kokoelmiinsa vapaakappaleina kaikki Suomessa julkaistut tallenteet, mutta niitä voidaan käyttää vain tutkimustarkoituksiin. Jos radio- ja televisio-ohjelmia haluttaisiin tarjota lainattavaksi kirjastossa, olisi ratkaistava kaksi seikkaa. Ne on ensinnäkin muutettava sellaiseen formaattiin, että niitä voidaan käyttää kirjastoissa. On myös sovittava ohjelmien kirjastokäyttöön liittyvistä tekijänoikeudelli-

sista kysymyksistä. Ja lisäksi molempien osapuolten täytyy haluta käynnistää tällainen palvelu, mikä ei ole itsestään selvää.

Sekä tekniikassa että tekijänoikeuksissa ajan kuluminen on helpottanut ratkaisun löytämistä. Silloin kun ääni- ja kuvataallenteiden jakelu tapahtui äänilevyillä, kaseteilla ja DVD-levyillä, jokaisesta uudesta julkaisusta oli otettava minimipainos, jotta ainakin tekniset valmistuskustannukset saatiin katetuiksi. Tämä raja vaihteli käytetystä tekniikasta riippuen, mutta yleensä painos oli vähintään muutamia satoja kappaleita. Kun kirjastot hankkivat levykaupasta levyjä, tämä ei ollut ongelma, mutta jos radio-ohjelmasta valmistettiin varta vasten tallenne kirjastokäyttöön, tämä sulki automaattisesti pois aineiston, jolla oli vähän kysyntää kirjastoissa.

Tänään ongelma on käytännössä poistunut. Lähes kaikki uusi aineisto julkaistaan jo digitaalisessa muodossa, ja tuottajat joutuvat joka tapauksessa digitoimaan historialliset arkistonsa turvatakseen niiden säilymisen. Esimerkiksi Yleisradio on jo digitoinut satojatuhansia radio- ja televisio-ohjelmia. Kirjastoillakin on jo tekninen valmius lainata sähköistä aineistoa, esimerkiksi e-kirjoja. Markkinointigurut puhuvat verkkokaupan ”pitkästä hännästä”: on kannattavaa myydä tavaraa vaikka yksin kappalein, jos niemekkeitä on paljon.

Tekijänoikeuslaki ei ole kahdessakymmenessä vuodessa olennaisesti muuttunut, mutta kaikki osapuolet alkavat ymmärtää, että laiha sopu on parempi kuin lihava riita, ja pienikin lisätulo arkistoaineistosta on parempi kuin ei mitään tuloa. Kaksikymmentä vuotta sitten tekijät, tuottajat ja mediayhtiöt pelkäsivät, että internetin kasvaessa tekijänoikeudet rapistuvat ja toiset vievät heidän työnsä tulokset. Tällä hetkellä useimmilla aloilla on jo päästy sopimuksiin, ja sopimuksia tehdään, kun uusia hankkeita syntyy. Jos kirjastolaitos ja Yleisradio todella haluaisivat sopia arkistoaineiston laajasta kirjastokäytöstä ja hankkeella olisi rahoittaja, on vaikea kuvitella, ettei asiassa päästäisi sopuun oikeudenomistajien kanssa.

TALLENNEPALVELUN NOUSU JA TUHO

Radio- ja televisio-ohjelmien lainaaminen kirjastoissa lähti liikkeelle vuonna 1985, jolloin Yleisradioon perustettiin Tallennepalvelu-niminen yksikkö. Yhtiö julkaisi kirjastokäyttöön VHS-nauhoilla sata videotallennetta ja

saman määrän radio-ohjelmia C-kaseteilla. Myöhemmin siirryttiin CD- ja DVD-levyihin. Julkaisujen joukossa oli mm televisiosarjat *Seitsemän kuolemansyntiä* ja *Rauta-aika*, sekä erilaisia lastenohjelmia ja radiokuunnelmia.

Tallennepalvelun perustaminen ei ollut aivan yksinkertainen juttu, sillä pääsääntöisesti Yleisradiolla oli oikeudet ainoastaan ohjelmiensa käyttöön radio- ja tv-lähetyksissä. Jos ohjelmia haluttiin julkaista muuhun käyttöön, näyttelijöille, kirjailijoille ja muille ohjelman teossa mukana olleille oikeudenomistajille oli maksettava lisäkorvaus. Oikeudenomistajia edustavan Kopiosto ry:n kanssa päästiin kuitenkin sopimukseen, jonka mukaan lisäkorvaukset voitiin useimmissa tapauksissa maksaa kollektiivisesti, mikä helpotti Tallennepalveluun liittyvää hallinnollista työtä.

Tekijänoikeuksien lisäksi Tallennepalvelun ongelmana olivat tekniikan rajoitukset. Yleisradion arkistoissa ohjelmat säilytetään ammattikäyttöön suunnitelluissa formaateissa, joita ei voi kotilaitteilla toistaa. Radio- tai tv-ohjelmat oli muutettava sellaiseen muotoon, että ne voitiin kirjastossa luetteloida, hyllyttää ja lainata, ja asiakas pystyi ne kotilaitteillaan toistamaan. Kun CD-levyt tulivat markkinoille, minimipainos oli aluksi 300 kappaletta. Tämä tarkoitti sitä, että Suomen kirjastojen yhdessä olisi pitänyt tilata kutakin nimikettä 300 kappaletta. Vain harvoilla ohjelmilla oli näin paljon kysyntää. Kun lisäksi otetaan huomioon tekijänoikeuksien selvittämisestä aiheutunut työ, vain pieni osa kaikista ohjelmista pääsi kirjastojen tarjontaan.

Kun elokuvien myynti ja vuokraus tallenteina kasvoi nopeasti ja joka kortteliin ilmestyi videovuokraamo, Yleisradion tallenteita ryhdyttiin myymään myös yksityishenkilöille. Ensimmäinen yksityishenkilöille tuotettu videotallenne oli TV2:n valtavan suosittu *Kummeli*-sarja. Toimintaa vauhditti se, että Yleisradio oli hankkinut omistukseensa joukon vanhoja kotimaisia koko illan elokuvia, jotka saatiin saman tien videolevitykseen. Vuosina 2003–2006 Tallennepalvelu julkaisi kirjastokäyttöön myös sarjan MTV:n teatteritoimituksen draamatuotantoa. MTV:n teatteritoimitusta ei ole enää olemassa, mutta vuosien mittaan se oli tuottanut lukuisia merkittävien kotimaisten kirjailijoiden teosten tv-sovituksia, kuten Eeva-Liisa Mannerin *Poltettu oranssi*, Eeva Joenpellon *Vetää kaikista ovista*, Paavo Rintalan *Mumoni ja Mannerheim* sekä Heikki Turusen *Simpauttaja*.

Vaikka Yleisradion Tallennepalvelun osuus mediamarkkinoista oli vaatimaton, yksityishenkilöille tuotettujen tv-tallenteiden myynnistä tuli liian suuri menestys. Se herätti kilpailijoissa kateutta. Näinä vuosina Suomessa käytiin kiivasta keskustelua Yleisradion asemasta ja tv-lupamaksun tulevaisuudesta. Yksityiset mediayhtiöt kuten MTV ja Sanoma Oy halusivat laajentaa toimintaansa kasvamassa oleville uusille aloille ja pelkäsivät Yleisradion kilpailua. Jyrkimmissä kannanotoissa jopa vaadittiin, että yhtiö ei saisi lainkaan laajentaa toimintaansa internetiin. Vuonna 2005 uudistetussa Yleisradiolaissa ohjelma-aineiston tarjonta verkossa kuitenkin sallittiin. Lain mukaan "yhtiön tehtävänä on tuoda monipuolinen ja kattava julkisen palvelun televisio- ja radio-ohjelmisto siihen liittyvine oheis- ja lisäpalveluihin jokaisen saataville yhtäläisin ehdoin. Näitä ja muita julkisen palvelun sisältöpalveluja tulee tarjota yleisissä viestintäverkoissa valtakunnallisesti ja maakunnallisesti."

Oheispalveluille asetettiin kuitenkin tiukat rajoitukset, jotta Yleisradio ei kilpailisi alan kaupallisten toimijoiden kanssa. Lain 7 b § säädettiin, että "jos yhtiö tarjoaa julkisen palvelun televisio- ja radio-ohjelmiston tuotannossa syntynyttä aineistoa muualla kuin televisio- ja radiotoiminnassa, sen on eriytettävä julkisen palvelun televisio- ja radiotoiminnasta ja muusta julkisesta palvelusta muodostuva toimintansa toisistaan."

Uusi laki merkitsi käytännössä sitä, että Tallennepalvelu oli pakko ulkoistaa. Vuonna 2005, tarjouskilpailun jälkeen, Yleisradion tallenteiden myynti annettiin VL-Musiikki -nimisen yhtiön tehtäväksi. VL-Musiikki Oy oli tunnettu lähinnä halpahalleissa myytyjen alennuslevyjen tuottajana, eikä sillä ole ollut sanottavia meriittejä kulttuurin alueella. Yhtiö on siitä lähtien vastannut Yleisradio-ohjelmien kirjastolevityksestä. Kirjastoihin on edelleen tarjolla pieni määrä ohjelmia, mutta kymmenessä vuodessa valikoima ei ole juuri uusiutunut. Käytännössä Tallennepalvelu on ajettu alas.

Tällä välin Yleisradio on nopeasti kasvattanut ohjelmiansa verkkojakehua omassa Areenassaan ja siihen liittyvässä Elävässä arkistossa. Palvelu toimii hyvin, ja suurin osa katsojista näyttää olevan tyytyväisiä siihen. Muut mediatilat ovat käynnistäneet samanlaiset palvelut. Arena näyttää rauhoittaneen yhtiön ympärillä käydyn keskustelun siitä, mitä Yleisradio saa tehdä ja mitä ei. Tämä on kuitenkin hämärtänyt sen tosiseikan, että suurin osa Yleisradion arkistoissa olevista sadoista tuhansista radio- ja televi-

sio-ohjelmista ei ole millään tavoin tavallisen kulttuurin harrastajan ulottuville, ellei kyse ole tutkimuksesta. Ylen omilla nettisivuilla sanotaan asia suoraan. "Pieni siivu Ylen Arkiston kokoelmista on julkaistu verkossa. Jos haluat katsoa tai kuunnella ohjelmaa, tarkista löytyykö etsimäsi aineisto Yle Areenasta tai Elävästä Arkistosta". Yhtiöllä ei ole mitään ehdotusta siitä, miten toimitaan, jos aineistoa ei löydy. Yhtiöllä ei myöskään näytä olevan suunnitelmaa siitä, miten arkistoja voitaisiin pitkällä aikavälillä avata merkittävästi nykyistä laajemmin.

SÄÄNTÖ 22

Tällä hetkellä Yleisradion arkistot tuovat mieleen tilanteen, joka on tuttu Joseph Hellerin kirjasta *Me sotasankarit*. Armeijassa oli voimassa kaksi vastakkaisista sääntöä, joiden toteuttaminen samaan aikaan oli mahdotonta.

Yleisradion arkistoissa on satoja tuhansia historiallisia radio- ja televisio-ohjelmia 1930-luvulta lähtien. Ne muodostavat merkittävän osan kansallista kulttuuriperintöä. Pelkästään radioteatterin ja tv-teatterin arkistoissa on paljon kansalliskirjallisuutta, jota ei ole julkaistu missään muodossa. Teknisesti olisi mahdollista julkaista aineisto (vapaasti tai maksua vastaan) kokonaan ja osittain verkossa esimerkiksi YouTubessa tai Spotifysssa. Yleisradiolla ei kuitenkaan ole oikeuksia eikä ehkä haluakaan aineiston julkaisemiseen verkossa. Vaikka yhtiö onkin itse aineiston tuottajana yksi sen oikeudenomistajista ja on hankkinut omalta vakituiselta henkilökunnaltaan oikeuden myös ohjelmien verkkojulkaisuun, ohjelmissa on mukana suuri määrä muita koti- ja ulkomaisia tekijöitä ja muita oikeudenomistajia. Vaikka näiden kanssa (useimmissa tapauksissa) olisikin mahdollista sopia verkkojulkaisusta, siitä olisi varauduttava maksamaan.

Sääntö 22 (Yleisradiolaki) tekee arkistojen avaamisen nykyistä laajemmin käytännössä mahdottomaksi. Yleisradion toiminta rahoitetaan verolla, joka on tarkoitettu julkisen palvelun radio- ja televisio toimintaan. Mitä enemmän rahaa yhtiö käyttää arkistoaineiston uudelleenjulkaisuun, sitä vähemmän sille jää rahaa uusien ohjelmien tekemiseen. Toisaalta Yleisradio ei saa harjoittaa kaupallista toimintaa, joten tekijänoikeuskorvausten kattaminen käyttäjiltä perittävillä maksuilla ei myöskään ole mahdollista.

Yleisradio tuottaa vuosittain edelleen pienen määrän tallenteita kirjastokäyttöön, mutta käytännössä yhteistyö on vähäistä. Mikään ei viittaa siihen, että nykyinen yhteistyökumppani pystyisi merkittävästi kehittämään toimintaa. Miten tilanne siis kehittyy tulevaisuudessa?

Todennäköisintä on, että mikään ei muutu. Radio- ja tv-ohjelmat häviävät vähitellen kokonaan kirjastoista, ja Yleisradio lisää Areenan arkistotarjontaa vuosittain muutamalla prosentilla. En ole huomannut, että nykytilannetta olisi julkisuudessa nähty ongelmana. Opetusministeriön muutama vuosi sitten julkistamassa suunnitelmassa Kansallisesta digitaalisesta kirjastosta ei Yleisradion arkistoista puhuttu mitään. Mutta kuten edellä todettiin, nykytekniikalla arkistot voitaisiin melko nopeasti avata (lähes) kokonaan verkkoon. Ulkopuolelle jäisivät lähinnä ne ohjelmat, joiden oikeuksien hankinta osoittautuisi ylivoimaisen vaikeaksi tai kalliiksi.

Yksinkertaisinta olisi, että valtio lunastaisi kerralla Yleisradion arkisto-ohjelmat kirjastolevitykseen. Tähän tarvittaisiin tietysti riittävän kattava sopimus valtion ja tekijänoikeusjärjestöjen välillä. Sopimus voisi aluksi rajoittaa vaikkapa ennen vuotta 2000 tehtyihin ohjelmiin. Järjestelmä voisi olla nykyisen lainauskorvausjärjestelmän laajennus, tai se voitaisiin hoitaa samalla tavoin kuin yksityisestä kopioinnista maksettavat tekijänoikeuskorvaukset, jotka valtio on ottanut omaan piikkiinsä. Korvaukset maksettaisiin tekijänoikeusjärjestöjen kautta ja tiedot käyttäjämääristä saataisiin kirjastoista. Kirjastojen päässä aineistoa hoidettaisiin samalla tavoin kuin äänikirjat tai Naxosin verkkoaineisto. Ehtona käytölle olisi voimassa oleva kirjastokortti.

Toinen vaihtoehto olisi löytää Yleisradiolle uusi yhteistyökumppani, joka hallinnoisi vanhojen ohjelmien verkko-oikeuksia ja hoitaisi niiden levityksen verkkopalveluiden kuten Spotifyn kautta. Käyttäjät maksaisivat käytön mukaan. Tällainen ratkaisu on tehty esimerkiksi Ranskassa, missä Kansalliskirjaston historiallisen äänilevykokoelman digitointi ja verkkojakaelu on hoidettu yhteistyössä kaupallisten toimijoiden (Believe Digital ja Memnon) kanssa. Yleisradio ei hyötyisi ratkaisusta taloudellisesti, maksut menisivät ohjelmien tekijöille korvauksena uudesta käytöstä. Tämäkin vaihtoehto olisi siis sopusoinnussa Yleisradiolain kanssa.

MITÄ KIRJASTOT JA YLEISRADIO HALUAVAT?

Tällä hetkellä kirjastomaailmassa näyttää olevan vallalla ajatussuunta, jonka mukaan äänilevyjen ja muun audiovisuaalisen materiaalin merkitys kirjastoissa vähenee, kun aineisto on saatavissa verkosta. Helsingin uudessa keskustakirjasto Oodissa ei ole lainkaan äänilevyosastoa. Kirjastot voivat siis kaikessa rauhassa keskittyä varsinaiseen tehtäväänsä, kirjojen lainaukseen. Mutta tarvitaanko kirjojakaan, jos kaikki on verkossa? Käykö kirjastojen pitkällä tähtäimellä niin kuin levykauppojen?

Vastakysymyksenä voidaan esittää, mihin kirjastoja sitten on tähän saakka tarvittu, kun uudet kirjat ovat aina olleet saatavissa kirjakaupoissa. Tätä kysymystä on pohdittu muualla tässä kirjassa. Yleisesti voidaan todeta, että kirjastoja tarvitaan digitaalisessa maailmassa samoista syistä kuin ennenkin. Sosiaaliset perusteet ovat entiset: kirjastojen palvelut ovat asiakkaille maksuttomia, kaupalliset digitaaliset palvelut (usein) maksavat. Kirjastot pystyvät auttamaan asiakkaitaan tiedon ja aineiston haussa aivan eri tavalla kuin verkkopalvelut. Viime kädessä vain kirjastolaitos pystyy vastaamaan siitä, että kulttuuriperintö säilyy ja on pysyvästi saatavissa silloinkin, kun yritykset vaihtavat omistajaa tai tekniset formaatit vaihtuvat.

Mutta vaikka kirjastolaitos olisikin valmis laajentamaan arkistoitujen radio- ja tv-ohjelmien jakelua, haluaako Yleisradio sitä? Vaikka verkossa on jo kunnioitettava määrä Yleisradion historiallista aineistoa, julkaistu aineisto muodostaa vain pienen osan koko arkistosta. Voidaan puhua muutamasta prosentista. Yleisradio ei todennäköisesti tule omasta aloitteestaan koskaan avaamaan kaikkia arkistojaan yleiseen käyttöön. Yleisradion toiminta-ajatuksena on uusien ohjelmien tekeminen, uutistoimitus on yhtiön suurin yksikkö. Arkisto-aineistoa julkaistaan toimitettuina uusintoina, usein aineisto on käytettävissä vain rajatun ajan. Yleisradiolain nykyiset rajoitukset tuntuvat sopivan yhtiölle oikein hyvin. Jos Yleisradion arkistot osana kansallista kulttuuriperintöä halutaan avata laajempaan käyttöön, tästä tarvitaan laajempaa keskustelua.

MITEN ARKISTOT AVATAAN?

Käytännössä Yleisradion arkistojen (esimerkiksi vuoteen 2000 saakka) avaaminen yhdellä kertaa verkkoon olisi työlästä. Olisi järkevää käynnistää

kokeiluja ja edetä asteittain. Näin voitaisiin kokeilla erilaisia teknisiä ratkaisuja, hienosäätää sopimuksia ja testata yleisön kiinnostusta. Yleisradion arkistoista on helposti löydettävissä aineistokokonaisuuksia, joiden kautta kokeilu voisi edetä. Nämä voisivat jopa tarjota kirjastoille merkittävän kilpailuedun, kun samaa aineistoa ei saisi mistään muualta. Kun kirjastot itse ovat päättäneet, mitkä aineistot ovat niiden kannalta kiinnostavimpia, olisi käynnistettävä tekijänoikeusjärjestöjen kanssa sopimusneuvottelut. Jos neuvottelut jonkin ryhmän kanssa eivät etenisi, tämä aineisto olisi toistaiseksi jätettävä odottamaan.

Yksi itsestään selvä aineistokokonaisuus on radio- ja televisioarkistoista löytyvä klassinen musiikki. Yleisradiolla on kymmeniä tuhansia tunteja musiikkitalenteita, mukaan lukien radion oman sinfoniaorkesterin esitykset. Ennen vuotta 1980, jolloin Suomessa ei levytetty kaupallisesti juuri lainkaan klassista musiikkia, Yleisradio äänitti systemaattisesti kotimaisten säveltäjien ja taiteilijoiden musiikkia. Toiminta jatkuu edelleen. Vaikka klassinen musiikki ei välttämättä kiinnosta kaikkia kirjastojen asiakkaita, sen harrastajat muodostavat niin suuren ja aktiivisen ryhmän, että aineistolla olisi varmasti kysyntää, varsinkin kun suurta osaa ohjelmistosta ei löydy mistään muusta palvelusta.

Yleisradion arkistoissa on myös valtavat määrät muita musiikkitalenteita, mutta kirjastojen asiakkaiden kannalta ongelmaksi saattaisi muodostua aineiston hajanaisuus. Iskelmämusiikin kirkkaimmilla tähdillä ei välttämättä ollut aikaa esiintyä säännöllisesti radiossa, ja osa historiallisista nauhoituksista on aikojen kuluessa poistettu. Ainakin jazzista ja kansanmusiikista olisi kuitenkin helppo muodostaa kokonaisuuksia, joista harrastajat löytäisivät kiinnostavaa kuultavaa.

Toisen itsestään selvältä tuntuvan kokonaisuuden muodostavat radiokuunnelmat ja tv-näytelmät. Ne saattaisivat jopa niveltä kirjastojen perinteiseen tarjontaan helpommin kuin musiikki, koska niin monet merkittävät suomalaiset kirjailijat ovat kirjoittaneet Yleisradiolle. Mika Waltari, Paavo Rintala, Pentti Saarikoski, Hannu Salama, Paavo Haavikko ja heidän suomenruotsalaiset kollegansa ovat hyvin edustettuina radioarkistossa.

Radioteatteri on myös ollut pioneeri uusien kansainvälisten teatterivirtauksien löytäjänä, vaikka ulkomaisten kirjailijoiden oikeuksien selvittäminen tuokin lisää mutkia neuvotteluihin. Jos itse saisin päättää vapaasti

Yleisradion arkistojen avaamisesta, aloittaisin radio- ja televisio-oopperoista. Nykyisin taidemuoto on unohtunut, mutta aikaisemmin Yleisradiolla oli tapana tilata lähes joka vuosi joltakin kotimaiselta säveltäjältä uusi ooppera radiota tai televisiota varten. Näitä teoksia ei yleensä esitetty lavalla, eikä niiden uusiminen sovi yhtiön nykyiseen ohjelmapolitiikkaan. Arkistojen kätköistä löytyvät esimerkiksi Einojuhani Rautavaaran *Kaivos* (1963) ja Jukka Linkolan kansainvälisillä festivaaleilla palkittu *Angelika* (1992). Tv-arkistossa on myös vaikkapa Hannu Heikinheimon raskaalla ulkotuotantokaluksella aidossa ympäristössä toteuttama ohjaus Leevi Madetojan oopperasta *Pohjalaisia* (1981).

Kuunnelmien ja näytelmien lisäksi arkistoissa on valtavasti muuta kirjallisuuteen liittyvää aineistoa: kirjailijahaastatteluja, runonlausuntaa ("Tämän runon haluaisin kuulla"), uutuuskirjojen esittelyjä ja niin edespäin. Jos aineisto olisi kirjastojen käyttäjien saatavilla, se muodostuisi varmasti osaksi kirjallisuuden opetusta.

ENTÄ TUTKIMUSKÄYTTÖ?

Olisi helppo ideoida muitakin kokonaisuuksia: lastenohjelmat, dokumentit, politiikka, kansanperinne ja paljon muuta. Niiden hahmottaminen olisi kuitenkin helpompaa, jos kirjastojen (ja asiakkaiden) edustajilla olisi nykyistä paremmat mahdollisuudet tutustua itse tarkemmin Yleisradion arkistojen sisältöön. Kaikkien suomalaisten radio- ja tv-kanavien ohjelmat (valtakunnalliset kokonaan, paikalliset valikoiden) on arkistoitu vuodesta 2009 alkaen Kansalliseen audiovisuaaliseen arkistoon KAViin, ja ne ovat tutkijoiden käytettävissä paikan päällä Helsingissä sekä KAVin sivupisteissä suurissa yliopistokaupungeissa.

Vuotta 2009 vanhempien radio- ja tv-ohjelmien käyttö on kuitenkin hankalaa. Vaikka hakutiedot löytyvät osittain KAVin RITVA-tietokannasta ja Kansalliskirjaston Finnasta, verkossa on vain riisuttu versio Yleisradion omista tietokannoista. Jos haluaa kuunnella tai katsella ohjelmia tutkimustarkoituksessa, useissa tapauksissa joutuu marssimaan takaisin Yleisradioon ja anomaan erikseen pääsyä yhtiön arkistoihin. Ylen nettisivuilla viitataan KAViin ja KAVin nettisivuilla viitataan takaisin Yleisradioon. Verrattuna elokuvien tutkijoille annettuun tukeen, KAVI ei hemmottele po-

tentiaalisia radion ja television historiasta kiinnostuneita tutkijoita. Yleisradiossa taas ajatellaan edelleen, että yhtiön arkistot on tarkoitettu vain sisäiseen käyttöön.

Ensimmäinen askel tähän suuntaan voisi olla Yleisradion radio- ja televisioarkiston luettelotietokantojen avaaminen verkkoon samalla tekniikalla kuin äänilevystön luettelo Fono, joka on ollut Yleisradion ja kirjastojen yhteistyönä verkossa käytettävissä jo vuosikaudet.

Lähteet

Radioarkiston kokoelmia vuoteen 1970 saakka on käsitelty laajemmin kirjassani *Kahdeksas taide* (2010). Televisio-arkistosta ei toistaiseksi ole vastaavaa julkaisua. Luettelo kirjastolevitykseen nykyisin saatavissa olevista radio- ja tv-ohjelmista löytyy kirjautumalla verkkosivulla <https://kirjastokauppa.fi/> (haettu 10.4.2021). Aineistossa on mukana myös kaupallista elokuva-tuotantoa, joka on yrityskauppojen myötä joutunut Ylen omistukseen.

Kirjastokortilla keikka kotiin

JANNE MÄKELÄ

Teksti on julkaistu alun perin 25.3.2020 Janne Mäkelän blogissa [Ja loppu on historiaa: jannemarkusmakela.blogspot.com](http://Ja_loppu_on_historiaa_jannemarkusmakela.blogspot.com)

Jouduin keväällä 2015 työttömäksi. Viimeistelin samalla folklevyä. Aloin miettiä, voisinko markkinoida musiikkiani ilmoittautumalla esiintyjäksi, jota voisi "lainata" kirjastokortilla kotiin – tai mihin vain.

Tuumailin käytännön niin, että homma luodaan kirjaston kanssa ja että pitää olla jonkinlainen ajanvaraussysteemi. Määritellään etukäteen mahdolliset keikka-ajankohdat, esimerkiksi kymmenen kertaa tietyn viikon sisällä. Asiakas sitten vain ruksaa haluamansa ajan ja painaa enteriä tai vialauttaa kirjastokorttia.

Ja minä ilmaantuisin sovittuna aikana kitara kourassa ja huuliharputeline kaulassa lainaajan kotiovelle.

Innostuin.

Se oli mielestäni näppärä idea. Lainaus olisi asiakkaalle ilmaista. Ohjelmisto koostuisi omista kappaleistani. Keikalla voisin myydä levyjäni. Vau!

Kirkkaana ajatuksena oli, että systeemi kannattaa tehdä teknisesti helppoksi ja mahdollisimman epäbyrokraattiseksi niin kirjastolle, esiintyjälle kuin myös lainaajalle.

Bonusena hanke voisi herättää mediahuomiota, ainakin aluksi. Ja vaikka huomiota ei tulisi, jutun ensiaskeleet voisi joka tapauksessa dokumentoida yhteistyössä videokuvaajan kanssa.

Huh, olin intoa täynnä. Tajusin kyllä, että hankkeeseen liittyi vastuukysymyksiä ja muita haasteita, joista vähäisin ei ollut oma matala artisti-profilini.

Äh, mitä niistä!
Ja epäonnistuin.

Menin Helsingin kaupunginkirjastossa työskentelevän tuttavani Lassin jututuille. Hän oli alustavasti kiinnostunut – ja siirtyi sitten seuraavalla viikolla muihin tehtäviin.

Intoni joutui muutenkin koetukselle. Aloin listata hankkeen haasteita. Niitä oli paljon. Levyni ilmestyi, eikä kukaan huomannut sitä. Työttömyys rassasi todella paljon. Välillä otti sydäimestä. Tunsin epäonnistuneeni, juttu kuivui kasaan.

Sittemmin kirjastokortilla on saanut lainata mitä vain porakoneista kaupunginorkestereiden kausikortteihin. Tietääkseni ei kuitenkaan esiintyjä. Nostetaanpa siis kolmikohtainen idea ja siihen liittyvät yksitoista haastetta (tiedän, liian monta, eikä siinä vielä ollut edes kaikkia) uudestaan esiin.

En ole ideaa sen koommin kehitellyt. Omasta puolestani kuka tahansa saa viedä tätä eteenpäin tai poimia parhaat palat.

Kirjastokortti saattaa tulevaisuudessa rytmittää trubaduurin keikkoja. Kuva: Janne Mäkelä

NÄIN LAINAUS TOIMII

1. Kirjasto tarjoaa

Kirjasto luo lainausjärjestelmän. Kirjastolla voisi olla esiintyjälista, pääkaupunkiseudulla esimerkiksi "Helmet-esiintyjä", genreittäin järjestettynä ja linkein varustettuna.

Kirjaston kannattaa tehdä lainaussivulle selkeät ohjeet, esimerkiksi: "Palvelu ja esitys ovat lainaajalle maksuttomia. Maksullisista esiintymisistä lainaaja ja esiintyjä sopivat keskenään."

2. Asiakas lainaa

Asiakas valitsee esiintyjän ja vastaa säädyllyisistä esiintymisolosuhteista. Kyse on yksityistilaisuudesta. Lähtökohta on "olohuone riittää". Mikäli asiakas haluaa muuta kuin lainausjärjestelmässä esiteltyä ohjelmistoa tai palvelua, neuvottelee hän tästä erikseen esiintyjän tai esiintyjän edustajan kanssa.

Lainaja saa tallentaa esityksen ja sopimuksenvaraisesti julkaista sen sosiaalisessa mediassa.

3. Esiintyjä esiintyy

Pääsääntöisesti esiinnytään kevyesti. Ei vahvistinlaitteita, lyhyt esitys (vaikapa korkeintaan 15 minuuttia), yksi esiintyjä tai pieni kokoonpano.

Hanke ei ehkä kiinnosta ammattiantisteja muuten kuin satunnaisena kokeiluna ja markkinointitemppuna. Sen sijaan puoliammattimaisille toimijoille, musiikkiopiskelijoille ja harrastajille tässä voisi olla ideaa. Heille tätä voisi suunnata esimerkiksi näin:

- "Uusi levy valmisteilla? Käy testaamassa laulujen live-kelpoisuus."
- "Pianotutkinto tulossa? Karista jännitys ja esitä kappaleet vieraalla pianolla vieraalle yleisölle."
- "Toimiiko bändimatskusi akustisesti? Kokeile lähiolohuoneessa."

HANKKEEN HAASTEET

1. Kiinnostavuus

Onko musiikkikirjastoilla intoa kehitellä uutta palvelua, jossa aineistojen sijasta lainataan eläviä ihmisiä? Ovatko lainaajat innostuneita tilaamaan tuntemattomia ihmisiä kotiinsa? Vaivautuuko kukaan esiintymään ilmaiseksi?

2. Koordinointi

Lainausjärjestelmän ylläpito voi olla haasteellista. Esiintyjän pitäisi saada hyvissä ajoin tieto lainaajista eli keikkapaikoista ja -ajoista.

3. Logistiikka

Jos yhdelle päivälle on useampia keikkoja, ei ole järkevää hajauttaa niitä liikaa ympäri seutua.

4. Matkakulut

Etäisyydet voivat olla pitkiä. Kirjasto voisi harkita matkakulujen maksamista esiintyjille. Yksi ratkaisu on rajata keikat maantieteellisesti ja ympäristöystävällisesti edellä: artisti tulee kävellen tai polkupyörällä paikalle.

5. Ikäraja

Voivatko alaikäiset lainata ja/tai esiintyä?

6. Sitoutuminen

Mitä jos lainaaja ei olekaan paikalla keikan alkaessa? Hän on esimerkiksi unohtanut koko jutun. Tai mitä jos lainaaja peruu lainauksen viime tingassa? Onko tilaajalla vastuuta? Myös esiintyjällä voi olla houkutus perua esitys, koska keikkapalkkiota ei ole tiedossa.

7. Korvaukset

Maksuttomuus on koko hankkeen ydin mutta samalla myös ongelma. Suurimmat hyötyjät ovat asiakas ja kirjasto. Mitä jää esiintyjälle? Taasko "artisti maksaa"?

Kaikilla esiintyjillä ei ole myyntituotteita tai halua myydä sellaisia (levyjä, t-paitoja, kenkäharjoja, mitä vain), ja vaikka olisi, ei asiakas välttämättä halua ostaa mitään. Jotain tulouttamista pitäisi kuitenkin keksiä. Asiakas

ja esiintyjä voivat toki sopia muustakin kuin ilmaiseesiintymisestä, esimerkiksi pidemmästä keikasta, joka sisältää toivekappaleita, tai räätäloidystä ohjelmasta vaikkapa juhliä varten. Kirjastolla ei siinä tapauksessa olisi mitään roolia.

Muitakin lisäpalveluita voisi kehittää, esiintyjä esimerkiksi voi toimia kirjastokuriirina, joka mainostaa kirjaston tapahtumia ja vie tai palauttaa lainattuja aineistoja maksua vastaan. Myös sponsoria, mainostajaa tai muuta yhteistyötahoa voisi tuoda mukaan: pianisti suosittelee pianonviritäjää olohuoneen epävireiselle soittimelle, levyttävä artisti myy edustamansa levy-yhtiön tuotteita, jakaa tapahtumatiedotteita jne.

8. Eettisyys

Ammattiartistit ja heidän edunvalvojansa voivat pitää ilmaista esiintymistä markkinoiden polkemisena ja muusikkouden halventamisena. Keikkamyyjät voivat pahastua, kun kunnallinen toimija tulee heidän tontilleen. Tyynytvätkö he sillä, että väitetään hanketta "harrastusluonteiseksi"?

9. Laki

Onko olemassa lainsäädännöllisiä esteitä sille, että kirjasto/kaupunki välittää palvelua, jonka joku voi tulkita halpatyövoiman tarjoamiseksi? Kannattaa varmistaa tämä ja muut mahdolliset lakikiemurat.

10. Tekijänoikeuskorvaukset

Mikäli kyseessä on pienimuotoinen yksityistilaisuus, tekijänoikeudellisia ongelmia ei pitäisi olla. Jos tilaisuus on julkinen, pitää tehdä esiintymisilmoitus ja tilaajan täytyy maksaa korvaus Teostolle.

11. Onnettomuudet ja riidat

Mitä jos esiintyjälle tapahtuu jotain kirjastotehtävää suorittaessa? Tai jos syntyy riitatilanteita lainaajan ja esiintyjän välille tai muita vahinkoja? Kuka korvaa? Millainen vakuutusjärjestelmä hankkeeseen tarvitaan? Taloyhtiöillä on talkoovakuutuksia. Voisiko kaupunki tarjota esiintyjille jotain vastaavaa?

Tiskin takana on DJ

ILARI REUHKALA

Kun suomalaisiin yleisiin kirjastoihin perustettiin ensimmäisiä musiikki-osastoja, Valkeakosken pieni teollisuuskaupunki oli eturintamassa. Vuonna 1960 perustettu musiikkiosasto sai peräti omat erilliset tilansa vuonna 1988 pääkirjaston jäätyä liian ahtaaksi.

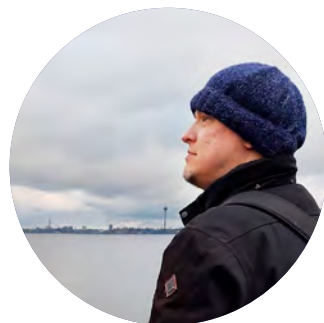
Valkeakosken erillisen musiikkikirjaston historia osuu aika lailla yhteen CD-levyn kulta-ajan kanssa, sillä ovet suljettiin syksyllä 2014 ja osasto muutti takaisin pääkirjastoon. Tuohon väliin jäi 26 vuotta, joiden aikana CD-levy oli melkein jokaisen kirjaston lainatuin hittituote.

Minulla oli kunnia olla viimeisessä työvuorossa, kun tämä erikoisuus – yleisen kirjaston musiikkiosasto, joka toimii pelkästään sille osoitetussa tilassa erillisessä rakennuksessa – sulki ovensa viimeisen kerran. Asiakkaita ei enää ollut, koska oli perjantai-iltapäivä eli hiljaisin hetki kirjaston arjessa. Laitoin siis kirjaston erinomaisen äänentoiston päälle ja soitin kokoelmasta tilanteeseen sopivaa musiikkia, vaikka yleisöä ei ollutkaan.

Ainakin itselleni itsestään selviä biisivalintoja olivat mm. Monty Pythonin *Always Look on the Bright Side of Life* ja The Doorsin *The End*. Aivan viimeisenä ennen ovien sulkemista halusin kuitenkin soittaa Vera Lynnin tulkinnan laulusta *We'll Meet Again*. En voi kuunnella kyseistä kappaletta ilman miellelyhtymiä Stanley Kubrickin klassikkoelokuva *Tri Outolempen*, jonka päätteeksi se soi totaalista ydintuhoa kuvastavan sienipilvikavalkadin taustalla. Toisen maailmansodan aikana levytetty nostalginen kappale sai tässä uudessa kontekstissaan apokalyptiset mittasuhteet. Maailmanlopulta on monta kertaa tuntunut musiikkikirjastojenkin tilanne, mutta tästä loppuaiheisesta soittolistastani jäi silti kytemään kipinä uudesta syntymästä.

CD-levyjen lainauksen vähentyessä yleisten kirjastojen musiikkiosastot ovat joutuneet perustelemaan olemassaoloaan uusilla tavoilla – niin outoa kuin onkin ajatus siitä, että jonkin kulttuurisällön läsnäolo kirjastossa ei olisi itsestään selvä. Paljon uusia hienoja toimintamuotoja onkin

kehitelty, enimmäkseen asiakkaiden omaa soittoharrastusta ja musiikkituotantoa tukemaan. Samalla on kuitenkin melko heppoisin perustein alettu unohtaa se, että ylivoimaisesti suosituin tapa harrastaa musiikkia on sen kuunteleminen. Äänitetyn musiikin suhteen kirjastoalalla on oltu hyvinkin pessimistisiä, pääasiallisesti Spotifyn ja YouTuben saavuttaman monopoli- aseman vuoksi.

Kirjaston äänitekokoelmassa on kuitenkin monta etua kaupallisiin streaming-palveluihin, ja niitä käsitellään ansiokkaasti tämän kirjan muissa artikkeleissa. Keskityn tässä itselleni tärkeimpään etuun, siihen että kirjastokokoelma keskittyy laatuun eikä määrään. Laatu ei tässä tarkoita musiikin "taiteellisia ansioita", koska kirjastoammattilaisten tehtävä ei ole määritellä "hyvää" ja "huonoa" musiikkia. Kirjastokokoelman laatu tarkoittaa sitä, että jokaisen kirjastosta löytyvän teoksen valinta ja sijoittelu fyysisessä tilassa on ollut koulutetun ammattilaisen tietoinen ja harkittu päätös. Tämä ei tietenkään tarkoita henkilökunnan yksinvaltiutta aineistojen valinnassa, sillä hankintaehdotukset ja muu osallistava valinta ovat erinomaisia tapoja rakentaa kokoelmia yhteisöllisesti.

Streaming-palvelut sen sijaan perustuvat määrään: valikoimaan tulevat yleensä kaikki saman levy-yhtiön julkaisut yhtenä könttänä ja niiden kuvailutiedot ovat ikuisesti tasan tarkkaan ne, jotka tuo yhtiö on aikoinaan ilmoittanut. Niitä ei kuvaile informaatioalan ammattilainen, jonka tärkein prioriteetti on löydettävyys, niin fyysisessä kuin virtuaalisessa tilassa. Katalogien sisältöä kyllä suositellaan, mutta sen tekevät pääasiassa algoritmit, eivät asiantuntijat. Kuratoituja soittolistojakin on saatavilla, mutta ne yleensä keskittyvät uutuusmusiikkiin tai samoihin ikivihreisiin, joita radiokin soittaa.

Kirjaston kokoelma on aina kuratoitu. Rajallisen fyysisen kokonsa ja laadukkaan sisällönkuvailunsa ansiosta sieltä on helpompi löytää musiikkia uutuuksien ja valtavirran takaa. Varsinkin levyhyllyjen ja näyttelyaineistojen fyysinen selailu tarjoaa mahdollisuuden uuden ja vanhan löytämiseen aivan eri tavalla kuin linkkien klikkailu. Ennen kaikkea kokoelmaan

on valittu tasa- ja monipuolisesti "kaikkia" musiikkikulttuureja edustavaa materiaalia tavalla, jossa tuvalainen kurkkulaulu, ruotsalainen EDM ja wieniläisklassismi ovat samalla viivalla, vaikka määrällisesti länsimainen populaarimusiikki on tietysti paljon paremmin edustettuna.

Itseäni on aina DJ:nä kiinnostanut nimenomaan yhdistää musiikkija kulttuureista, jotka eivät näennäisesti liity mitenkään toisiinsa: soittaa peräkkäin amerikkalaista vaihtoehtokantia ja hantilaista instrumentaalimusiikkia, tai laittaa walesilaista dark ambientia ja saamelasta etnojazzia soimaan päällekkäin. Tämä on tietysti kaukana klubi-DJ:n ideasta, jossa levyjen tarkoitus on saada tanssilattia täyteen. Silloin tämä eklektisyys ei tietenkään toimi, mutta radiossa ja vapaamuotoisemmissa tapahtumissa kylläkin. Ja varmasti toimisi myös kirjastossa, koska siellä tämä on koko kokoelman taustalla oleva perusajatus: kaikki musiikkikulttuurit ovat tasa-arvoisia.

Tällaisessa musiikkikulttuurien yhdistelyssä on toki myös omat eettiset ongelmansa; millä oikeudella länsimaalainen DJ irrottaa eri maiden musiikkikulttuurit alkuperäisestä kontekstistaan ja muuttaa ne osaksi tuottamaansa viihdettä? Kirjasto minimoi kuitenkin tätä ongelmaa: koska kenttä-äänitykset eri maiden musiikkikulttuureista ovat tarjolla fyysisinä levyinä, on niiden mukana saatavilla myös kansilehtiset, jotka avaavat musiikin alkuperäistä kulttuurista kontekstia. Spotify sen sijaan alistaa kaiken kulttuurin länsimaisen popmusiikin säännöille: musiikista ei tarvitse tietää kuin esittäjän ja kappaleen nimi, laajempaa kontekstia ei voi koskaan nähdä.

Kirjastoissa ymmärretään, että ei ole mitään järkeä tyrkyttää kuuntelijoille pelkästään klassista, etnoa tai poppia, koska suuri osa kuuntelijoista voi löytää niistä kaikista jotain siitä, mitä musiikissa arvostaa.

Streaming-palvelut ja musiikkijournalismi perustuvat hyvin pitkälle genrejen välisiin raja-aitoihin, joista kirjaston ei epäkaupallisena toimijana tarvitse kuitenkaan välittää.

Onkin mielestäni suurta tuhlautta, että nämä erinomaiset kokoelmat eivät soi musiikkiosastoilla, varsinkin kun kirjastoilla on jo valmiina teki-jänoikeussopimukset musiikin julkisesta esittämisestä. Vaikka kirjastoissa ei tarvitse enää nykyään olla hiljaa, musiikkiosastoilla on silti edelleenkin usein hyvin hiljaista – kirjaimellisesti. Taustalla voisi soida musiikki aivan kuten levykaupoissa. Toki hiljaisuuteen on monta hyvää syytä – mikään

musiikki ei miellytä kaikkia asiakkaita, ja hyväkin musiikki häiritsee keskittymistä silloin kun se ei ole toivottua. Mutta onhan kirjastoissa paljon livekeikkoja, miksei siis levymusiikkiakin.

Yksittäisiä levyjä on laitettu soimaan musiikkiosastoilla niin kauan kuin ne ovat olleet olemassa – yleensä kuulokkeilla kuunneltavaksi, mutta joskus myös äänentoistosta. Se ei kuitenkaan tuo kokoelman laajuutta kunnolla esille, vaan siihen tarvitaan perinteisen stereolaitteiston sijaan DJ-laitteet sekä aktiivisesti levyjä valitseva ja vaihtava asiantuntija. Näin kirjasto voisi esitellä laadukasta äänitekokoelmaansa laajemmin ja harkitummin kuin "laitettiin tämä yksi levy nyt soimaan alusta loppuun" -tyyliin.

Asiakkaiden käytössäkin DJ-laitteet olisivat erinomainen hankinta, koska nykyaikaisten välineiden käyttö on helppo oppia, mutta ne ovat kalliita ja oppiminen edellyttää jatkuvaa harjoittelemista – kirjastoista löytyvät erinäiset "How to DJ" -oppaat toimivat mielestäni tehtävässään yhtä hyvin kuin soitonoppaat ilman soitinta. Sen lisäksi että näillä laitteilla voi harjoitella omia DJ-keikkoja varten, nämä laitteistot ovat nykyään myös olennainen osa monen musiikkilajin, erityisesti räpin, studiotuotantoa.

Parhaimmillaan nämä käyttäjäkunnat, henkilökunta ja asiakkaat, kuitenkin voisivat kohdata toisensa aivan uudella tavalla DJ-laitteiden äärellä. Useissa kirjastoissa on totuttu jo järjestämään *open stage* ja *open mic* -tapahtumia, mutta *open decks* on jäänyt hyödyntämättömäksi konseptiksi. Silloin tällöin baareissa järjestettävien *open decks*ien ideana on, että asiakkaat voivat tuoda omia levyjään soitettavaksi ja parhaassa tapauksessa käyttämään laitteitakin.

Kirjaston *open decks* -illoissa henkilökunta ja asiakkaat voisivat soittaa vuorotellen omaa suosikkimusiikkiaan CD:ltä, vinyyliltä ja miksei myös streamina siinä määrin kuin tekijänoikeudet ja sopimukset sen sallivat. Soitettavien levyjen ei tietenkään ole edes pakko olla kirjaston kokoelmasta, mutta parhaimmillaan levyyn voisi lainata heti kun sitä on soitettu. Koska DJ:n ei tarvitse miettiä tanssittaako kuulijoita, voi tapahtumassa aivan hyvin myös vaikkapa välillä keskustella soivasta musiikista.

Näihin mahdollisuuksiin nähden DJ-kulttuurin asema kirjastoissa on ollut lähes olematon. Tähän on onneksi alkanut tulla muutosta viime vuosina: yhdessä Helsingin keskustakirjasto Oodin studiotiloista on jo DJ-laitteet ja Tampereen Metsossa järjestetään DJ-lounaita. Kuuntelupiiritoiminta

on myös lisääntynyt runsaasti viime vuosina samalla kun musiikkikirjastot ovat aiempaa enemmän siirtyneet tapahtumajärjestämisen puolelle. Tästä esimerkkinä voi mainita vaikkapa Turun musiikkikirjaston Vinyylicherhon tai Pasilassa kokoontuvat kuuntelupiirit.

Näissä toimintamuodoissa mahdollistuu vastavuoroisuus; valintojen avaaminen ja taustoittaminen, musiikista keskusteleminen ja rento yhdessäolo. Streamin kuuntelija on eristäytynyt yksilö, kun taas kirjasto on yhteisöllisyyden kehto.

Musiikki on vaikuttamista.

Asiakkaille tärkeitä musiikkikirjastopalveluita on edullista tuottaa. Kirjastossa seurataan uusia palvelumuotoja, uutuustarjontaa ja paikallista musiikkielämää. Asiakkaat ovat osa kirjaston kehittämistä. Musiikin vaikutus kirjaston imagoon on suuri, vaikka kustannukset ovat pieniä kirjallisuuden hankintaan verrattuna.

Tuomas Pelttari

Kirjoittajaesittelyt

Marko Aho

"Toimin Sastamalan kaupunginkirjastossa kulttuurikirjastonhoitajana. Olen taustaltani etnomusikologi – tämän eksoottisen sanan taakse kätkeytyy musiikin näkeminen kulttuurin ilmiönä. Aiemmin olen toiminut muun muassa tutkijana, ja kirjastoalalla olenkin ollut vasta muutaman vuoden. Vapaa-ajallani olen innokas amatööri-jazz-muusikko."

Kasimir Andersson

Kasimir on valmistunut kirjasto ja informaatiotutkimuksen maisteriksi Lundin yliopistosta vuonna 2017. Valmistuttuaan hän muutti Ruotsista takaisin Suomeen ja toimii tällä hetkellä informaattikona Helsingin kaupunginkirjaston kaukopalvelussa. Vapaa-aikana hän pelaa mielellään tietokonepelejä, maistelee uusia pienpanimo-oluita ja ulkoilee kahden perhoskoiran sa Haikun ja Pablon kanssa.

Ann-Christin Antell

Ann-Christin Antell työskentelee Turun kaupunginkirjaston musiikkiosastolla kirjastonhoitajana. Kirjastouraa on takana 18 vuotta eri kirjastoissa. Antell on opiskellut arkeologiaa, historiaa, kansatiedettä, museologiaa, kirjasto- ja tietopalvelua ja luovaa kirjoittamista.

Tommi Forsström

Nelikymppinen newjerseyläinen kasvuyri-tysten tuotejohtaja ja keskittien perheenisä. 32-vuotiaaksi asti hänen elämänsä Helsingissä oli musiikkipostimerkkeilyn eri ilmentymien talutusnuorassa, suurilta osin musiikkikirjastojen jo 1980-luvulla aloittamien ketjureaktioiden takia. Nykyään hänen harrastuksistaan rakkaimmat ovat internetissä näsäviisastelu, eksistentiaalinen angsti, Legoilla leikkiminen ja ruoanlaitto.

Pekka Gronow

Pekka Gronow on Helsingin yliopiston etnomusikologian dosentti (emeritus). Hän on aikaisemmin toiminut mm Yleisradion ääniarkistojen päällikkönä. Hän on julkaissut lukuisia teoksia ja artikkeleita äänilevyistä ja populaarimusiikin historiasta. Viime vuosina hän on toimittanut kymmenosaisen artikkelikokoelman Lindström-yhtiön historiasta (*The Lindström Project*, Gesellschaft für historische Tontträger, Wien 2009–2019). Hän on saanut Association for Recorded Sound Collections -järjestön elämäntyöpalkinnon sekä Svenska litteratursällskapin Pacius-palkinnon.

Maaria Harviainen

Maaria Harviainen on pitkän uran tehnyt kirjastoalan ammattilainen. Koska musiikki on kuulunut Maarian harrastuksiin lap-

sesta saakka, oli ehkä väistämätöntä, että ennen pitkää Maaria päätyy musiikkikirjaston töihin. Lukeminen on toinen Maarian rakas harrastus, joten ammatiksi valikoitui aika helposti kirjastoala. Maaria työskentelee Taideyliopiston kirjastossa vastuualueinaan tällä hetkellä tutkimuksen palvelut. Ennen Taideyliopistoksi fuusioitumista, Maaria ehti työskennellä Sibelius-Akatemian kirjastossa melkein pari vuosikymmentä erilaisissa tehtävissä, mm. musiikkiluetteloinnin parissa ja kehittämässä musiikin tiedonhankinnan opetusta musiikinopiskelijoiden tarpeisiin. Uran alkuvuosina Maaria työskenteli monenlaisissa kirjastoalan tehtävissä korkeakoulukirjastoissa, yleisissä kirjastoissa ja erikoiskirjastoissa. Maaria on toiminut myös luottamustehtävissä mm. Suomen tieteellisessä kirjastoseurassa. Rakkaita harrastuksia em. lisäksi ovat myös käsityöt ja eläinsuojelu.

Sakari Heikka

Sakari Heikka työskentelee musiikkipedagogiaan erikoistuneena kirjastopedagogina Espoon kaupunginkirjastossa. Sakari vetää matalan kynnyksen musiikkiryhmiä Espoon eri toimipisteissä ja suunnittelee ja toteuttaa vuorovaikutteisia musiikkitaapahtumia.

Ilona Heinonen

Ilona Heinonen on tamperelainen musiikkikirjastonhoitaja ja muusikko. Ennen Tampereen kaupunginkirjastoa hän työskenteli Sibelius-Akatemian ja Helsingin konservatorion kirjastossa. Musiikin asiakaspalvelutyön lisäksi Ilona kuvailee mu-

siikkiaineistoa sekä toteuttaa tapahtumia ja koulutuksia. Vapaa-aikana hän soittaa pasuunaa keikoilla ja studiomuusikkona.

Antti Impivaara

Antti Impivaara on erikoiskirjastovirkailija, joka on työskennellyt Turun musiikkikirjastossa vuodesta 2005. Hän opiskeli kirjastoalalle Oulun ammattikorkeakoulussa, jota ennen lukuisia eri oppiaineita Turun yliopistolla. Vapaa-ajallaan hän pyöriilee ja lukee. Ellei sitten katso Simpsonsia.

Jaska Järvilehto

Jaska Järvilehto työskentelee kirjastonhoitajana Helsingin Konservatoriossa. Aiemmin hän on toiminut musiikkikirjastotehtävissä Metropolian ammattikorkeakoulun kirjastossa, Vantaan kaupunginkirjastossa, Helsingin kaupunginkirjastossa sekä Rovaniemen kaupunginkirjastossa. Musiikkioppilaitoskirjastojen lisäksi hänellä on intohimoinen suhde musiikin luettelointiin.

Juhani Koivisto

"Olen työskennellyt Tampereen pääkirjasto Metson musiikkiosastolla reilu 20 vuotta. Suurimman osan tuosta ajasta olen toiminut kirjastonhoitajana. Musiikki on minun elämäni niin kotona, vapaa-ajalla kuin töissä. Kuuntelen musiikkia, käyn keikoilla ja luen musiikkiaiheista kirjallisuutta. Musiikki kuuluu nyt ja tulevaisuudessa kirjastoissa ei vain musiikkiosastoille vaan kaikkialle. On harvoja elämän alueita mihin musiikki ei liity, joten myös kirjastoissa musiikki voi olla mukana tavalla tai toisella kaikkialla."

Lassi Kokkonen

Musiikkikirjastonhoitaja Lassi Kokkonen on työskennellyt kirjaston musiikkipalvelujen parissa 30-vuotta. Pitkän kirjastouran lisäksi hän on työskennellyt levykaupassa, toimittanut radio-ohjelmia ja toiminut Suomen musiikkikirjastoyhdistyksen sekä Suomen kevyen musiikin museon kannatusyhdistys ry:n (Pomus) hallituksen jäsenenä. Kohokohtana vuosien aikana on ollut Loveradio (2006), joka toteutettiin Laajasalon opiston, Kirjasto 10:n ja Love Recordsin perustajan, Otto Donnerin yhteistyönä.

Heikki Koskinen

Kirjastopalvelupäällikkö Heikki Koskinen vastaa Espoon kaupunginkirjaston ohjauksessa neuvontapalveluista sekä tapahtumista.

Tobias Larsson

Tobias Larsson on erikoiskirjastovirkailija, euroviisufani ja pop-intoilija, joka ei koskaan lähde kotoa ilman, että kuulokkeet ovat korvilla. Tobias työskentelee Helsingissä Rikhardinkadun kirjastossa.

Mikko Mattlar

Mikko Mattlar on helsinkiläinen DJ ja toimittaja. Hän pyrkii lainaamaan ja lukemaan kaikki kotimaista musiikkia käsittelevät uutuuskirjat ja tuottaa itsekin sisältöä musiikkikirjastojen hyllyihin.

Janne Mäkelä

"Kuulun siihen musiikinharrastajien maalaiskumpulveen, jolle kirjaston musiikkiosasto merkitsi kaikessa rajallisuudessaankin hämmästyttävää runsauden lähdeä.

Äänitteet, nuotit ja etenkin kirjat olivat sitä aineistoa, jonka parissa kasvoin ja joka inspiroi tulevaisuuttani. Toimin nykyisin vapaana kirjoittajana ja kulttuurihistorian tutkijana Helsingissä."

Teppo Mäkyinen

Teppo Mäkyinen on 46-vuotias muusikko, ikuinen musiikin opiskelija ja ihailija. "Toimin lähinnä rumpalina, säveltäjänä, tuottajana, opettajana ja radiotoimittajana. Musiikkikirjastot ovat toimineet, ja edelleen toimivat, suurena inspiraation löytämisen lähteenä."

Arja Niemimaa

Kirjoittaja on pitkän linjan tieto- ja informaatioalan ammattilainen, joka on työskennellyt julkishallinnon yhteispalveluissa, kehittämisprojekteissa ja viestintätehtävissä. Valtaosa työurasta on vierähtänyt yleisten kirjastojen musiikki- ja mediaosastoilla erikoiskirjastovirkailijana. Kirjastopalvelujen arki on tarkoittanut hänelle asiakastilanteista reflektointia ja jatkuvaa oppimista.

Pekka Nissilä

Eläkeläinen, ex-muusikko, pedagogi ja toimittaja Pekka Nissilä on edelleen innokas ja viitseliäs musiikin harrastaja, kirjastojen sekä etenkin musiikkikirjastojen ahkera käyttäjä. Hän on toiminut mm. Helsingin Kirjasto 10:n kanssa yhteistyönä toteutettujen radioprojektien Loveradio (2006) ja Tradio (2009) musiikkipäällikkönä.

Markku Nuotio

Suuri osa Nuotion kirjoituksista koostuu kauppiaille kohdistetuista klassisen musiikin esittelyteksteistä. "Parhaimman opinini tähän ja kauppaKirjeenvaihtoon sain isältäni, jo edesmenneeltä rovasti Tarmo Nuotiolta, jolta opin punakynän, tuon kaikkein tarpeellisimman apuvälineen käyttö- taidon".

Tuomas Pelttari

Musiikkikirjastonhoitaja Tuomas Pelttari aloitti kirjastouransa Turun kaupunginkirjaston musiikkiosastolla vuonna 1994. Pelttari on Musiikkikirjastot.fi:n suunnittelija, Suomen musiikkikirjastoyhdistyksen puheenjohtaja ja Musiikkiaineistojen varastointityöryhmän (YKN) vetäjä. Pelttarin yhdessä Erkki Lounasvuoren kanssa tekemä *Musiikin varastointiselvitys 2017* edesauttoi äänitteiden valtakunnallista varastointia Varastokirjastoon. Musiikin ja puutalo- dyllin lisäksi Pelttari harrastaa elokuvia ja tv-sarjoja. Vapaa-aikaan kuuluvat myös pitkät kävelylenkit sinne, minne rescuekoirat Bibi ja Fluffy haluavat mennä.

Heikki Poroila

Musiikkikirjastonhoitaja (1979–2015) ja tietokirjoittaja, joka jatkaa luettelointia ja säveltäjien teosluetteloiden tekemistä myös eläkeläisenä. Kirjastouran kohokohtia ovat olleet Suomen musiikkikirjastoyhdistyksen luottamustoimet, Intervallin tekeminen ja yhdistyksen julkaisusarjan luotsaaminen.

Jean Ramsay

Jean Ramsay on 48-vuotias helsinkiläinen tietokirjailija, kriitikko, kuraattori ja harrastelijamusiikko. Hän on avustanut vuodesta 2002 suurta osaa suomalaisista musiikkilehdistä (Rumba, Rytmi, Soundi, Nuorgam) ja työskennellyt nuoruudessaan parissakin levykaupassa. Näiden tehtäviensä kautta hän on kerännyt huomattavan kirjaston äänilevyjä ja äänitteitä, ja on siten akuutin tietoinen niiden etenkin muuttopäivinä selkärangalle asettamista vaatimuksista, mutta myös niiden mittaamattomasta arvosta kulttuurin helposti unohtuvaa muistin köliä sisällään kantavana arkistona. Yksityiselämässään hän suosii Martinin akustisia kitaroita ja luonnossa samoilua Tessu-koiran kanssa.

Ilari Reuhkala

Ilari Reuhkala on nuoremman polven musiikkikirjastonhoitaja Pirkanmaalta. Nykyään Kangasalan kaupunginkirjastossa työskentelevä Ilari on ennen kirjastouraansa soittanut levyjä DJ Hilarion -taiteilijanimellä lukuisilla goottiklubeilla sekä joensuulaisen Oi FM -radiokanavan ohjelmassa Synkkää ja kohtalokasta (2007–2008). Vuodesta 2008 lähtien hän on kirjoittanut Melomaanikko-musiikkiblogia. Ilarin suuria intohimoja niin työssä kuin vapaa-ajalla ovat musiikin lisäksi pelit ja elokuvat.

Maaret Storgårds

"Olen toiminut Musiikkiarkiston arkistonhoitajana vuodesta 2008 lähtien. Opiskelin musiikkitieteitä Helsingin yliopistossa, minkä lisäksi olen täydentänyt opintojani

arkistoalan perustutkinnolla sekä suorittanut ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon Sähköisen asioinnin ja arkistoinnin koulutusohjelmassa Mikkelissä (XAMK). Kiinnostuin arkistoalasta, kun pääsin harjoitteluun silloiseen Suomen Jazz & Pop Arkistoon. Pääsoittimeni on jazz/pop-piiano, mutta nykyisin harrastelen enemmän laulua ja rumpujen soittoa kotioloissa. Musiikin harrastukseni keskittyy enemmänkin musiikin kuluttamiseen: sen kuunteluun ja konserteissa käyntiin, äänitteiden ja kirjojen ostamiseen ja lainaamiseen sekä musiikkiaiheisten näyttelyiden kiertämiseen."

Riitta Taarasti

Riitta Taarasti on Kirjastokaistan tuottaja ja toimittaja, jonka kirjastoura alkoi kesätöistä Kallion kirjastosta 1995. Kirjoittaja on paitsi kirjastoalan ammattilainen myös valtiotieteiden maisteri pääaineenaan viestintä. Niin työssä kuin vapaa-aikanakin kiehtovat tarinat, joten elokuvat, kirjallisuus ja musiikki kulkevat molemmissa mukana.

Topias Tiheäsalo

"Olen parin vuosikymmenen ajan soittanut improvisoitua musiikkia free jazzista barokkimusiikkiin ja vapaasta improvisaatiosta noiseen. Olen myös tehnyt äänitaidetta, säveltänyt musiikkia mykkäelokuvanäytöksiin sekä toiminut elokuvasäveltäjänä: elokuvaan *Bayoneta* (ohj. Kyzza Terrazas, Meksiko/Suomi 2018) säveltämästäni musiikista sain Meksikon elokuva-akatemi-an Ariel-palkintoehdokkuuden. Vuodesta 2014 alkaen olen tehnyt musiikin erikoisohjelmia Yle Radio 1:een keskittyen jazziin,

uuteen sävellykseen, improvisaatioon ja vanhaan musiikkiin. Viimeisimpiä töitäni radioon on 13-osainen sarja *Musiikkien risteyksissä* (2020), joka tutki monigenreisyyttä sekä musiikkien ja taiteiden välisiä kokemuksellisia yhteyksiä. Jos en soita tai kuuntele musiikkia, katson elokuvia, syön leipää, olen rakkaitteni kanssa, pelaan jalkapalloa ja poltan kynttilöitä."

Tiina Tolonen

Tiina Tolosen lapsuuden haaveammatti oli kirjastontäti, ja sellainen hänestä tulikin. Tiina on pitkän linjan musiikkikirjastoammattilainen ja työskentelee tällä hetkellä informaattikkona Oulun yliopiston kirjastossa. Aiemmin hän on työskennellyt sekä Oulun kaupunginkirjaston että Oulun ammattikorkeakoulun palveluksessa. Työsäään hän on vastannut mm. musiikkiaineiston hankinnasta ja luetteloinnista sekä opettanut tiedonhakua musiikinopiskelijoille. Tiina tuntee hyvin myös ammattikorkeakoulujen julkaisumailman, sillä hän on ollut yksi kolmesta valtakunnallisesta Theseus-julkaisuarkiston koordinaattorista vuodesta 2010 lähtien. Tiinan harrastuksiin on kuulunut musiikki lapsuudesta saakka, ja sitä on tullut opiskeltua sekä kouluvuosina musiikkiluokilla että Oulun musiikkiopistossa. Nuoruusvuosien soittoharrastus on jäänyt, mutta musiikkiluokalla syttynyt kipinä kuorolauluun on jatkunut aivan näihin päiviin saakka. Tiina kuuntelee musiikkia mielellään sekä kotosalla että livekonserteissa.

Johanna Vesterinen

Johanna Vesterinen on työskennellyt Varastokirjastossa vuodesta 2016 lähtien. Hän on toiminut kirjasto- ja tietopalvelualan eri tehtävissä 1990-luvulta saakka, mm. kirjastonhoitajana Kuopion kaupunginkirjastossa, informaattikkona Savonia-ammattikorkeakoulussa sekä Lapinlahden kunnan sekä Jyväskylän kaupungin kirjastotoimenjohtajina. Ennen siirtymistään Varastokirjastoon Vesterinen työskenteli Leppävirran kunnan sivistysjohtajana. Suhdettaan musiikkiin Johanna Vesterinen kuvailee merkitykselliseksi, läheiseksi ja vanhanaikaiseksi: levyt hankitaan mielellään omaan hyllyyn, keikoilla ja konserteissa käydään paikan päällä. Vesterisen aution saaren levy: *The Clash London Calling*.

Tommi Viitamies

Helmet-tietokannan pitkäaikainen musiikkiaineiston dokumentoija, jolla on uskonsa tueksi todistuskappaleita interventionistisen yläkerran olemassaolosta.

Mervi Vuorela

Mervi Vuorela on musiikista kirjoittava freelance-toimittaja. Hän on toimittanut myös radio-ohjelmia esimerkiksi YleX:lle ja Radio Helsingille, sekä kirjoittanut Ville Similän kanssa kaksi tietokirjaa: *Valtio vihaa sua – suomalainen punk ja hardcore 1985–2015* sekä *Ultra Bra – sokeana hetkenä*.

Hakemisto

A

Aaltonen, Juhani 96
Abbey Road 45
 AC/DC 74, 101
 AHAA-viitetietokanta 58
 Aho, Marko 234
 Ahoranta, Tommi 60
 Akustinen ilta 152
 Alankomaat 6
 Alba Records 197
 Aleksandrian kirjasto 125
 Alppi-studio 64
Always Look on the Bright Side of Life 228
 Amos Rex 109
 analogiekspatriaatti 104
 analogiset äänitteet 78
 Andersson, Kasimir 134, 234
 Andström, Alvar 62
Angelika 221
 Anki 116
 Annala, Marko 200, 203
 Antell, Ann-Christin 234
 Apollo 96
 Apple Music 15
Arabia 135 190
 Areena (Yle) 212, 216–217
 asiakaspalvelu 123
 Astia-studio 78
 Autio, Ville 133
Avoindata.fi 58

B

Bach, Johann Sebastian 28, 108, 111
Back In Black 101
 Bear Family 69
 The Beatles 45
 Beethoven, Ludwig van 22, 25, 28
 Beherit 113
 Bergström, Pirjo & Matti 57

Berliner Philharmoniker 25
Beverly Hillsin kytä 109
 Bibliothèque nationale de France 26
 BibZoom 196
 Black Sabbath 80
Blood Sugar Sex Magik 85
Bootleg Series 45
 Boulez, Pierre 26
 Bowie, David 113
 The Boys 96
 Bradfield, James Dean 208
 British Library National Sound
 Archive 28
 Buxtehude, Dietrich 108

C

CD-levy 17, 87–95
 CD-levyt : säilyminen 45
 Cheek 110
 Chydeone 76
 Clapton, Eric 104–105
 Colosseum 97
 Coltrane, John 85
 Combat Rock (levy-yhtiö) 71
 Cream 96

D

DAHR 26
 Daltrey, Roger 210
The Dark Side of the Moon 78
 Deezer 15
 Depeche Mode 126
 desimaatio 122
 Deutsche Grammophon 23
Die Hard 109
Different trains 130
 Digelius 189
 digiloikka 7
 Digime 58
 digitointi : kirjastokokoelmat 42

digitointi: musiikkiarkistot 58–62
 digitointi: äänitteet 25–27
 DIMI-syntetisaattori 189
Discography of American Historical Recordings 26
 Discogs 77
 DJ: musiikkikirjasto 229
 DJ-laitteet 231
 dokumentointi: musiikki 41
 The Doors 75, 228
 Dust To Digital 69
 DVD-levyt: tekijänoikeus: kirjastot 213
 Dylan, Bob 45

E

ECM Records 89
 Eerola, Jouni 55
 e-kirjat 213
eKirjasto 205
 Ellinoora 45
 elämyskirjasto 110
 Elävä arkisto 216–217
 Elävä jukeboksi 185
 Emma 96
The End 228
 Eppu Normaali 74
 Erik Lindströmin rahasto 55
 Espoon kaupunginkirjasto :
 äänitehankinta 40, 46, 49, 75, 94, 127
 Espoon kaupunginkirjasto :
 musiikin harrastus 169
 Europe (yhtye) 85
 Europeana 28
 Europeana Sounds 28–29
 Eva 21
 Evanescence 21

F

Facebook 155, 202, 207
 FAME Musiikkimuseo 55, 182
 Farlowe, Chris 97
 Fazerin Musiikkikauppa 57
Fear Inoculum 45
 Fender, Leo 121
The Final Countdown 85

Finlandia Records 197
 Finna.fi 58, 208, 210
 Flamencofestivaali 190
 Fleetwood Mac 96
Floodland 129
 Folkways 22
 Fono 222
 Forsström, Tommi 234
 Frank-monihaku 99
 Fuga Oy 66–68

G

Genelec 78
 Gillespie, Dizzy 85
 Glass, Philip 130
 Gnutella 37
Going Back Home 210
Gold Against The Soul 208
Goodbye Yellow Brick Road 130
 Google 15, 41, 123
 Gronow, Pekka 32, 212, 234
 Gronowin maksiiimi 32–44
 Guitar World 104

H

Haavikko, Paavo 220
 Haavisto, Jukka 54, 64
 Haavisto, Tuula 152
 Halttunen, Jukka 190
 Hamilton, Page 85
 Hanhiniemi, Pauli 152
 hankintamäärät : tilastot 9
Harbinger Of Metal 71
 Harjula, Jaakko 55
 Harms, Daniil 156
 Harviainen, Maaria 174, 234
 Hattuset 171
 Hauru, Jukka 96
 Heikinheimo, Hannu 221
 Heikka, Sakari 169, 235
 Heinonen, Ilona 235
 Helander, Mikko 200
 Helén, Maarit 11
 Heller, Joseph 217
Hells Bells 101

Helmet (yhtye) 85
 Helmet-kirjastot 47, 49, 99
 Helmet-musiikkivarasto 116, 130
 Helsingin kaupunginkirjasto 49
 Helsingin kaupunginorkesteri 183
 Helsinki Jazz 55
 Hendrix, Jimi 96
 Henriksson, Juha 55, 61
 Herndon, Craig 97
Hiljaisuudesta nousi musiikki 32
 Hiseman, Jon 97
 historialliset äänitteet 24–26
 Holm, Natta 55
Hopeinen kuu 22
 Horn, Shirley 143
How To Make Friends And Influence People 113
 Huldén, Mats 96
 Huuhtanen, Riitta 140
 Häiriöklubi 189
 Hänninen, Olli 70, 73

I

IAML 173, 175
 Idagio 31
 imago : musiikki kirjastossa 233
 Impivaara, Antti 11, 127, 235
 IMSLP 42
 Inkinen, Sam 115
 Instagram 207
 internet : musiikkikirjastot 15–31, 36–37
 Into, Markku 75
 ISRC-koodi 22
 iTunes 36–37

J

Jakoila, Antero 96
 Jalkapallon maailmanmestaruuskilpailut 1986 83
 jaminurkka 172
 Jarrett, Keith 97
 Joenpelto, Eeva 215
 Johansson, Fredrik 75
 John, Elton 130
 Johnson, Wilko 210

Juju 129
 julkaisusarja : Suomen musiikkikirjastoyhdistys 34
 Järvilehto, Jaska 174, 235
 Järvinen, Albert 97

K

Kaaoszine 202
 Kaivos 221
 Kalevala 97
 Kallioranta, Eva 154
 Kamakawiwo'ole, Israel 21
 Kangasalan kaupunginkirjasto 126, 130
 Kansallinen audiovisuaalinen arkisto 221–222
 Kansallinen Digitaalinen Kirjasto 27, 58
 Kansalliskirjasto 27, 42, 99
 Karajan, Herbert von 23
 kaukolainat : maksut 8, 131, 135
 kaukolainaus 7
 kaukopalvelu : Helsinki 135
 kaukopalvelu : musiikki 135
 KAVI 221–222
 KDK 58
 keikka kirjastokortilla kotiin 223–227
 Kekkonen, Urho 83
 Kesäpiha 190
 Kiasma 107, 189
 King Tubby 86
 Kingston Wall 72, 76
 The Kinks 86
 Kippo, Anssi 78
 Kirjasto 10 188
 Kirjastokaista 48, 199, 202, 207
 kirjastokortilla keikka kotiin 223–227
 kirjastolaki §6 47
 Kirjastopalvelu 66, 75
 kirjastot kasvattajana 102
[Kirjastot.fi](#) 205
 Kiviniemi, Eeva 12
 Koivisto, Juhani 11, 151, 235
 Koivistoinen, Eero 97
 Kokkonen, Lassi 236
 kokoelmatyö : desimaatio 122
 Kopiosto 215

Koskinen, Heikki 236
 Kubrick, Stanley 228
 Kuljuntausta, Petri 189
 kulttuurinen omiminen 230
 Kulttuuriperintö-PAS 58
Kummeli 215
 kuratoitu kokoelma 229
 kuratoitu palvelu 147
 Kurenniemi, Erkki 189
 kuunnelmat (Yle) 220
 kuvailu : musiikki 41
 Kymppiklubi 189
 Kysy musiikista 206
 Käpylän kirjasto 187
 Käpylän musiikkiopisto 183
 Kärjä, Antti-Ville 55
 Kärki, Toivo 22

L

laatu : musiikkikokoelma 229
 lainausluvut : tilastot 9,17
 Laitinen, Kari 12
 Larsson, Tobias 236
 Lauantain toivotut levyt -arkisto 62-63
 Laurila, Janne 152
Lava haltuun ja soitto narulle! 163
 Led Zeppelin 74,76
 Lehtinen, Rauno 57
 Leinonen, Ville 152
Levyhyllyt 205,208-209
 levykaupat 66-68
 Levykauppa Äx 45,72
 Levytukku 57
 Liekki 70
Like a Prayer 78
 Lindgren, Minna 110
 Lindström, Erik 57
 Linkola, Jukka 221
 Linna, Kullervo 57
 Linnonmaa, Jaajo 110
 Loiri, Vesa-Matti 71
 Lounasvuori, Erkki 143
A Love Supreme 85
 LowTag 142
 Lubitsch, Ernst 109

Lust For Life 210
 Luumu-ryhmä 34
 Lynn, Vera 228
 Lyytinen, Erja 204
 Länsiö, Erkki 187
Löytöretki musiikkiosastolla 199

M

Maailman musiikin keskus 55,183
 Maarit 73
 Madetoja, Leevi 221
 Madlib 103
 Madonna 78
 maksut : kaukopalvelu 135-137
 maksuttomuus 193
Mandschurian Beat 96
 Manic Street Preachers 208
 Manner, Eeva-Liisa 215
 Maradona, Diego 83
 Martikainen, Jarkko 204
 Mattlar, Mikko 236
 Maustetytöt 45
 Mayall, John 96
 Mayhem 45
 MC Nikke T 76
Me sotasankarit 217
 Meet the Artist 190
 Melinda 142
 Mestari Eckhardt 106
 Metallica 85
 Metso LIVE 150
 Mingus, Charles 86
 Modern Drummer 101
 Mononen, Unto 22
 Monroe, Michael 210
 Monty Python 228
 Mozart, Wolfgang Amadeus 23
 MTV 215-216
 MUHAVE 175,179
 Muistoissa... 151
Mummoni ja Mannerheim 215
 muovipussit : CD-levyt 109
 Musasto-blogi 157
 Musatreffit 185,191
Music for 18 musicians 130

musiikin kuuntelu 33
 Musiikin varastointiselvitys 133, 142
Musiikin ytimessä 206
 Musiikki kuuluu kaikille 206
 Musiikkia ilman rajoja 150
 Musiikkiaineistojen varastointityöryhmä
 133
 Musiikkiarkisto 54, 183
 musiikkiarkistot 54
 Musiikkibasaari, Pasila 181
 Musiikki-Fazer 57
 musiikkiharrastus : musiikkikirjasto
 157, 169
 musiikkikasvatus 173
 musiikkikirjasto ensikokemuksena
 84, 96, 101, 113, 115
 musiikkikirjastoammattilaisuus 34
 musiikkikirjastot : historia 32–44
 musiikkikirjastot : internet 15–31
 musiikkikirjastot : Yleisradio: yhteistyö
 211–222
Musiikkikirjastot.fi 205–210
Musiikkikirjastotoiminnan käsikirja 32
 musiikkilehdet 99
 Musiikkimuseo Fame 55, 182
 musiikkioppilaitosten kirjastot 174
 musiikkiosasto : katoaminen 121
 musiikkipedagogiikka 184
 Musiikkitieteen laitos (Helsingin yliopisto)
 189
 Musiikkituottajat ry 19
 musiikkivideot 37
 Muska-ryhmä 173–180
*Mysterious Tale of How I Shouted 'Wrong
 Eyed Jesus!'* 106
 Mäkelä, Janne 55, 236
 Mäkynen, Teppo 103, 236

N

Napster 37
 Naxos Music Library Jazz 197
 Naxos Music Library 23, 28, 38, 150, 159,
 197
 Netflix 109
 New Musical Express 86

Niemimaa, Arja 236
A Night in Tunisia 85
 Nightwish 21
 Nikulainen, Juha 56, 79
 Nissilä, Pekka 236
 Nordell, Risto 110
 Norja 15
 Nousiainen, Jukka 48, 200, 203
 Nummi, Seppo 187
 Numminen, M. A. 96, 106
 Nuotio, Markku 67, 237
 Nylander, Urpo 188

O

Oksanen, Harri 206, 209
 Ondine 197
One Man Gang 210
 Oodi : ei äänittekokoelmaa 40, 49, 93–94,
 107, 196
 open decks -tapahtumat 231
 opetus- ja kulttuuriministeriö 54
*Opi musiikin tuntijaksi, taitajaksi,
 kokijaksi!* 182, 191
Opi musiikista biisinteon kautta 185
 Orbital 86
 Orchard 72
 Oskun Divari 104
Over the rainbow 21

P

P2P 37
 Paavoharju 76
 Pablo, Augustus 86
 paikallinen musiikki 163
 palvelupoliittiset periaatteet 1985 34
 palvelupoliittikka 8
 Pan Sonic 86
 Pannula, Tom 72
 Paradise 96
 Parker, Charlie 85
 Parviainen, Esteri 187
 Pasilan kirjaston musiikki 181
 Pasilan musiikkikirjasto 115
 Paul, Les 121

- Pelttari, Tuomas 6, 13, 70, 73, 133, 143, 201, 237
- Penttilä, Aarni 139
- Perception* 75
- Perry, Lee 86
- Piaf, Edith 26
- Pietarinen, Jarkko 70, 73
- Pink Floyd 78
- Playground 72
- Pohjalaisia: Madetojan ooppera* 221
- Pohjoinen (Maunulan musiikkiklubi) 191
- Pohjoismainen Sähkö 57
- Pohjola, Pekka 96
- poistot: musiikkikirjasto 126–132
- Poliisiopisto* 109
- Poltettu oranssi* 215
- Pop, Iggy 210
- Pori Jazz 1972 97
- Poroila, Heikki 12, 93–94, 205, 237
- public domain 25
- Puurtinen, Aija 200, 203
- Puuvillapelloilta kaskimaille* 56
- Pyykkö, Aki 12
- päättäjät: musiikkikirjastot 42, 51–53
- Pöyry, Pekka 57
- R**
- Radio Helsinki 116
- radio- ja televisioarkistot 29–30
- radio-oopperat 221
- Raision kaupunginkirjasto 79, 83, 85–86, 92, 157
- Raittinen, Eero 80
- Raittinen, Jussi 96
- Rajan piärsin taa* 70
- Ramsay, Jean 11, 70, 237
- Ranska 26
- Rauhala, Ville 152
- Rauta-aika* 215
- Rautarinne, Raimo 96
- Rautavaara, Einojuhani 221
- Rave-up For The Roadies* 97
- Red Hot Chili Peppers 85
- Redi 109
- Reich, Steve 130
- Reuhkala, Ilari 237
- Revenant 69
- Reverend Bizarre 71
- Ride The Lightning* 85
- Rikhardinkadun kirjasto 190
- Rikkilä, Jarkko 149
- Rintala, Paavo 215, 220
- Rockradio 199
- Rockway 158, 161, 205
- Rolling Stones 96
- Ronkanen, Pentti 205
- Ruisrock 1970 97
- Rumba-lehti 108, 152, 202
- Rush 13
- Rydman, Kari 187
- Röyhkä, Kauko 200, 203
- S**
- Saarjärven kunnankirjasto 113
- Saarikoski, Pentti 220
- Saksala, Harri 96
- Salama, Hannu 220
- Salon kaupunginkirjasto 101
- Sanoma Oy 216
- Santa Lucia (yhtye) 45
- Sarmanto, Heikki 97
- Sarmanto, Pekka 97
- Sastamalan kaupunginkirjasto 163
- Sateen jälkeen* 116
- Scandia 57
- Schütz, Alfred 164
- Seinäjoen kaupunginkirjasto 77
- Seitsemän kuolemansyntiä* 215
- Shakespeare, William 111
- Sheeran, Ed 110
- Sibelius, Jean 22, 25, 130
- Sibelius-Akatemia 188–189
- Simpauttaja* 215
- Siouxsie & The Banshees 129
- The Sisters Of Mercy 129
- Sivenius, Inkeri 187
- Sky Channel 199
- Small Christopher 164
- Somerma, Panu 200
- Songs of Faith and Devotion* 126

Sony ja Helmet-kirjastot 196–197
 Soundi 46, 202
 The Sounds (suomalainen yhtye) 96
 Spotify 10, 15, 19–24, 28, 30, 41, 90, 109, 124, 128, 196–197, 201, 218, 229
 Stone Roses 86
 Storgårds, Maaret 55, 237
 Streng, Pekka 71
 Suomen Jazz & Pop Arkisto 54
 Suomen Jazzarkiston kannatusyhdistys 54
 Suomen kirjastoseuran musiikkikirjastotyöryhmä 34
 Suomen musiikkikirjastoyhdistys 32, 34
 Suomen äänitearkisto 20, 27, 57
 suoratoistopalvelut 15, 19, 195–198
 Suosikki 199
 Sutinen, Aino 151
 Svart Records 45, 69–80, 189
 Svart-Piknik 79
 Sähköshokki-ilta 189

T

Taarasti, Riitta 200, 207, 238
 Tallennepalvelu (Yle) 215–216
 Tamminen, Janne 72
 Tampereen pääkirjasto Metso 11, 19, 48, 149, 201, 231
 Tanska 6
 tapahtumat : musiikkikirjasto 7, 149, 187
 Tasavallan Presidentti 96
 Taskinen, Jukka 79
 Tavastia 97
 Taylor, Cecil 95, 127
 Teittinen, Manu 54
 tekijänoikeudellinen suoja-aika 24–25
 Tekno (Inkinen) 115
 televisio-oopperat 221
 Teosto 25
 Terrorvision 113
 Tidal 15
 tiedonhaku : Spotify 21–23
 tiedonhankinnan opetus 176
 tietokoneistuminen : kirjastot 36
 Tiheäsalo, Topias 11, 110, 127, 238

Tikkurilan musiikkivarasto 116, 130
 Time Machine 60
 Time Machine Organization 61
 TMO 61
 Toiskallio, Niko 76
 Tolonen, Jukka 97
 Tolonen, Tiina 174, 238
 Tolvanen, Hannu 55
 Tool 45
Tri Outolempi 228
 Tripla 182
 Tšaikovski, Pjotr 22
 Tšernobylin ydinvoimalaonnettomuus 83
 Turun kaupunginkirjaston musiikkiosasto 10, 74, 86, 133–134, 143, 157, 201, 232
 Turunen, Heikki 215
 Twitter 207
 Töölön kirjaston musiikkiosasto 97, 104, 187

U

ukulele 170
 uudelleenjulkaisut 25
 Uusivirta, Olavi 156

V

VaariFinna 133
 Valkeakosken musiikkikirjasto 228
 Vanhan musiikin uudet toivot 190
 varastointi : musiikki 133–134
 Varastokirjasto 7, 130, 133–134, 139–146
 Venna, Aino 155
 verkkokauppa : Fuga Oy 67–68
 verkkopalvelu vs. fyysinen kokoelma 124
 vertaisverkot 37–38
 Vesala, Edward 64, 96
 Vesterinen, Johanna 141, 239
Vetää kaikista ovista 215
 Viikate, Kaarle 204
 Viitamies, Tommi 12, 239
 Vinyyli-iltamat (Raision kaupunginkirjasto) 79
 Vinyylicherho (Turun kaupunginkirjasto) 232
 Virta, Olavi 21

VL-Musiikki 216
 Voutilainen, Laura 204
 Vuorela, Mervi 239
 Vähäsilta, Timo 55
 Vääntänen, Ari 208

W

Wallenius, Tuuli 185, 191
 Waltari, Mika 220
 Warner Music Finland 20, 27, 57
We'll meet again 228
 Weckl, Dave 102
 Weckström, Magnus 171
 White, Jim 106–107
 Wigwam 96
 Wikipedia 37
 Willberg, Pepe 96
 Wire (musiikkilehti) 86
 Wire, Nicky 208
 Wittgenstein, Ludwig 106

X, Y, Z, Ä

Xysma 45, 71
 Yhdysvallat 26
 Yhteisöllinen laulaminen 185
 yleiset musiikkikirjastot : historia 32–44
 Yleisradio : musiikkikirjastot 211–222
 Yleisradio 211–222
 Yleisradiolaki 218
 Yleisradion ohjelma-arkistot 218
 yleisradioyhtiöiden kokoelmat 29–30
You're My Thrill 143
 YouTube 16, 30, 37–38, 123–124, 155, 202,
 229
 Zappa, Frank 36
 äänitelainat 6
 äänitteiden hankintaperiaatteet : Helsinki
 50

Numeroalkuiset

4+20 (albumi) 71
 8raitia (levykauppa) 46
 1990-luvun lama : musiikkikirjastot 35

Asiakkaat tekivät yleisistä kirjastoista 2,3 miljoonaa äänitelainaa vuonna 2019. Vinyylilevyjen uusi aalto näkyy, soitinlainaus laajenee, kirjastojen soittohuoneet ja äänitysstudiot houkuttelevat uusia asiakkaita. Miten musiikkikirjastot muuttavat 2020-luvulla?

Koronapandemia aloitti digiloikan, joka toi musiikkitapahtumien striimaamisen kirjastoihin. Kirjojen ja äänitteiden lainaus romahti vuonna 2020, mutta aineistoja varattiin sulkuaikana valtavia määriä. Mikä on se musiikkikirjastojen taika mitä taskuun mahtuvat maksulliset striimipalvelut eivät saavuta? Millaista työtä kirjastoissa tehdään tasokkaan palvelun eteen nyt ja tulevaisuudessa?

Maagisessa paikassa on äänessä 31 kirjoittajaa. He perustelevat erilaisten musiikkikirjastojen tarvetta ja pohtivat niiden kehitystä. Kirjoittajien kokemuksissa on muistoja, nykyhetkeä ja tulevaa. Miten varmistetaan, että musiikkikirjastot säilyttävät syvyytensä, pysyvät kiinni ajassa ja tuottavat meille uusia muistoja?

